

Sodobnost

7-8

Letnik 77
julij-avgust 2013

Uvodnik

Katja Čičigoj: Tekst in/kot dogodek: besedilna praksa
skupine Preglej..... 811

Sodobna slovenska dramatika

Ivo Svetina: Ada Sapfo, igra o pesnjenju 825
Ivo Prijatelj: Vrt pred zoro 928
Boštjan Tadel: Življenje kraljice Leonore 989
Tamara Matevc: Aus Anstand – La Siesta..... 1091

Katja Čičigoj

Tekst in/kot dogodek: besedilna praksa skupine Preglej

Umetniška skupina Preglej je v naš prostor vnesla inovacije na ravni produkcije in recepcije besedil za gledališče ter reartikulacijo razmerja med besedilom in gledališkim dogodkom, ki poteka na obnebjuhierarhizacije razmerja med posameznimi elementi gledališkega dogodka, ki so ga uvedle sodobne scenske (po Lehmanu postdramske) prakse. To se kaže na tkivu besedil skupine, ki se z najrazličnejšimi besedilnimi postopki že močno odmikajo od klasične dramske forme, pa tudi na ravni produkcije in recepcije, ki ukinja dramsko oz. reprezentacijsko razmerje med tekstem in dogodkom; gledališki dogodek pretvorijo v tehnologijo produkcije besedila, ali pa produkcija besedila postane gledališki dogodek.

Pričujoči prispevek jemlje prakso skupine Preglej za izhodišče premisleka o drugačnem pojmovnem instrumentariju za analizo sodobnih besedilnih in gledaliških praks v njihovem tesnem prepletu. S tem nadaljuje premislek o nezadostnosti tradicionalnih, na dramskem gledališču in reprezentacijskem odnosu med tekstem in dogodkom temelječih teatroloških metod za obravnavo sodobnih gledaliških tekstov in dogodkov, ki sta ga zastavila tudi Erika Fischer-Lichte v svojem delu *Estetika performativnega* in Lehmann v *Postdramskem gledališču*, hkrati pa predlaga drugačno pot. Bolj kot ritualni in telesni vidiki performativnosti, s katerimi se ukvarja E. Fischer-Lichte, ali drugačna estetika uprizoritve, ki jo analizira Lehmann, me zanima performativnost samih besedil za gledališče: ne kaj obravnavana besedila sporočajo (raven interpretacije), kako izgrajujejo mehanizme označevanja v odnosu do dogodka (semiotična raven), temveč kaj *naredijo*: kako nastanejo in kako delujejo znotraj prevladujočih protokolov produkcije, izvedbe in recepcije gledališča. Gre za vprašanje *tehnike*, kot ga je artikuliral Walter Benjamin v svojem spisu *Avtor kot producent*: za vprašanje produkcijskih (in potrošnih) pogojev umetniških del. Teoretski aparat, ki ga na tem mestu ponujam, sega onkraj prevladujoče gledališke

semilogije (kot so jo, med drugim, utemeljili E. Fischer-Lichte v svojih zgodnjih delih, Patrice Pavis in Umberto Eco), onkraj afirmacije domnevne prezenze gledališkega dogodka (E. Fischer-Lichte v svojih poznih delih, Peggy Phelan), pa tudi onkraj dekonstrukcije prezenze in povratka reprezentacije (Derrida). Ponujeni pragmatični pristop sledi Lyotardovi kritiki reprezentacije in sodobnim teorijam umetnosti in gledališča, ki črpajo iz Deleuzove in Guattarijeve filozofije (Laura Cull in Brian Massumi), omogoča pa tudi srečanje z reartikulacijo pojma odprtega dela, ki sta jo izvedli Ana Vujanović in Bojana Cvejić v zapisu *Odprto delo – ali ima danes pravico do teorije?* Kolaps tradicionalne kronološke sukcesije in ontološke razlike med produkcijo in recepcijo, med tekstom in dogodkom je tisti vidik, ki besedila Pregleja razpira premisleku s pomočjo pojma odprtega dela ter je hkrati priložnost za kritični premislek tega pojma.

Preglej – nekaj zgodovine

Kot ugotavlja Maja Šorli v svoji doktorski nalogi (Šorli, 2011: 178), imajo postdramske scenske prakse pri nas, zlasti kar se tiče besedil, še vedno izrazit značaj manjšinskosti. Da bi to spremenili, je leta 2005 skupina piscev pod okriljem Gledališča Glej ustanovila PreGlejev laboratorij za gledališko pisanje, ki je bil namenjen delavniškemu razvoju besedil, prirejanju bralnih uprizoritev ter raziskovanju sodobnih besedilnih formatov. Od leta 2010 Preglej deluje kot umetniška skupina pod okriljem kulturnega društva Integrali. Dejavnost skupine ni več osredotočena na delavniški razvoj besedil, saj se je medtem vzpostavil program gledališkega pisanja na AGRFT in potreba po neodvisni platformi ni več tako izrazita. Kot umetniška skupina so organizirali festivale sodobne gledališke pisave *Preglej na glas*, *Dneve bralnih uprizoritev* ter različne (pogosto aktivistične) akcije in *ad hoc* dogodke; zavezani so knjižnemu izdajanju sodobnih besedil za gledališče s spremnimi študijami, prevajanju in promociji besedil v tujini ter mednarodnemu povezovanju. V skupini z razmeroma stalnim jedrom in propustnimi robovi delujejo Simona Semenič, Peter Rezman, Zalka Grabnar Kogoj, Simona Hamer, Andreja Zelinka, Miha Marek, Maja Šorli, Barbara Skubic in drugi. Gre za generacijsko in slogovno raznoliko skupino ustvarjalcev. Romantizirani avri osamljenega genija, ki svoje literarno snovanje izliva iz dna svoje duše, zoperstavljajo bolj fluidno pojmovanje avtorstva, temelječe na delavniškem in skupinskem modelu ustvarjalne 'kraje idej'. Pri tem preizkušajo številne postopke: od pisanja "po nalogi" na dano temo (npr. pisanje za umetniško-aktivistične akcije,

kot npr. pri seriji besedil na temo homofobnih razprav ob referendumu o družinskem zakoniku *Preglej Zakon!*, 2011), prek *ready-made* postopkov (torej besedil, vzetih iz drugega konteksta in prestavljenih v gledališče, npr. v projektu *9 lahkkih komadov* z devetimi *ready-made* besedili, npr. navodili za pralni stroj, slovarskimi gesli ipd.), do zabrisa avtorskega subjekta z izmenjavo besedil v nastajanju, ki se kalijo z različnimi uprizoritvenimi nalogami (npr. pri projektu *43 srečnih koncev*, katerega namen je bila raziskava alternativnih načinov skupinske produkcije besedil in inštalacije besedil v prostoru). Z delavnicami, bralnimi uprizoritvi in tesnim sodelovanjem z dramaturgi, režiserji in drugimi gledališkimi ustvarjalci si skupina lastno besedilno prakso vselej prizadeva razvijati v dialogu z gledališko prakso.

Besedila nastajajo iz zavesti o možnosti zavzemanja množstva mest v gledališkem dogodku in tako presegajo dramsko pojmovanje besedila kot tistega, na kar meri odrska reprezentacija. Besedila Pregleja lahko nastajajo kot posledica gledališkega dogodka (prek bralnih in drugih uprizoritev in poznejšega dodelovanja besedila, npr. večkratne bralne uprizoritve besedila Mihe Mareka *Čas razcveta* različnih režiserjev); lahko oblikujejo prostor in sama postanejo dogodek (inštalacija tekstov v prostor v projektu *43 srečnih koncev*) ali pa nastanejo z namero hitre intervencije (*ad hoc* projekti, npr. *Preglej Zakon!*). Z reformulacijo razmerja med tekstom in dogodkom se razpre množstvo potencialnih aktualizacij tega odnosa, ki presega dramski tekstocentrizem, pa tudi postdramski scenocentrizem kot marginalizacijo teksta na odru v vizualnem ali sonoričnem gledališču. Praksa skupine Preglej je vzpostavila drugačen način pojmovanja avtonomije, obenem pa tesnega spleta besedila in gledališkega dogodka: besedilo lahko dogodek generira in je v dogodku generirano; ima v dogodku lasten način prisotnosti, ki terja tudi drugačno obravnavo.

Onkraj reprezentacije

Klasična teorija drame pojmuje gledališče kot semiotični stroj za proizvodnjo gledaliških znakov, ki naj (čim bolj zvesto) reprezentirajo dramsko besedilo oz. v njem vsebovano fiktivno dogajanje; temelji na *mimesisu* dogajanja in ustvarjanju brezhibne odrske fikcije (ne glede na specifično estetiko, ki ni nujno realistična), s katero naj se gledalec poistoveti. Medtem pa nas reformulacija odnosa med tekstom in dogodkom, ki se zgodi s sodobnimi teksti, tudi Preglejevimi, sooči z zavestjo o gledališču kot avtonomnem dogodkovnem mediju, kakor so jo utrdile zgodovinske

avantgarde in neoavantgarde (pri nas npr. dejavnosti skupin Pupilja Ferkeverk, eksperimentalnega gledališča Glej in Pekarne v sedemdesetih letih preteklega stoletja).

Rahljanje dominante reprezentacijskega principa v gledališču pomembno vpliva na izvedbeno in besedilno prakso. Odnos besedilo – uprizoritev se dehierarhizira, to pa prinese emancipacijo vseh gledaliških tekstov (scenskega, vizualnega, zvočnega, gibalnega itd., ki pa onkraj reprezentacije niso več pojmovani kot teksti, torej skupki znakov, ki nekaj sporočajo), nad katerimi verbalni tekst ne terja več nadvlade v procesu semioze dogajanja, temveč stopa z njimi v dialog na najrazličnejše načine. Ta premik besedilno produkcijo razveže predobstoječih normativov dramske forme, vsebine in namena; besedilo lahko zavzema najrazličnejše oblike (*ready-made*, epske in lirske oblike, žurnalistične, esejistične, kolažne itd.), hkrati pa nastaja iz zavesti o množstvu potencialnih rab, ki jih ima dobiti v procesu izvedbe (lahko ostaja del predloge za uprizoritev kot nekakšen "scenarij"; lahko je le podlaga idejam; tekst ali del teksta je lahko rabljen v celoti, vokaliziran, izpisan, projiciran; besedilo lahko nastane za določeno uprizoritev, sočasno z njo, kot posledica le-te ali ločeno). Preglejevci so se eksplicitno poigrali z množstvom možnih inštalacij teksta v prostoru v projektu *43 srečnih koncev*, a vsi njihovi *ad hoc* projekti izhajajo iz sorodnega razumevanja pluralnosti možnih pristopov k odnosu med tekstem in dogodkom onkraj reprezentacije. Na eni strani gre za prakticiranje tesne spetosti teksta in dogodka na ravni produkcije in recepcije, na drugi pa za afirmacijo njune relativne avtonomije. V tem pogledu je zanimiva uprizoritev zgodnjega besedila Simone Semenič *Nisi pozabila, samo spomniš se ne več* (v režiji Andjelke Nikolić v Gledališču Glej leta 2008), ki je brez jasnega povoda v tekstu dala didaskalijam glas, enakovreden replikam; ta tekstualni princip je avtorica pozneje še velikokrat uporabila.

Dvojni proces osvobajanja pisave izpod normativov klasične drame in gledališča izpod dominacije besedila je reflektirala gledališka semiotika (Eco, E. Fischer-Lichte v svojih zgodnjih delih, Patrice Pavis). Poudarek je s preučevanja besedila prenesla na preučevanje uprizoritve oz. tega, čemur Edoardo de Marinis pravi *uprizoritveni tekst* (skupek besedila, režijskih napotkov, scenske postavitve, glasbene in video podobe, kostumov in gest, ki tvorijo sistem znakov gledališke uprizoritve), a to še ni prineslo obrata k dogodkovni naravi gledališča, pa tudi ne nujno reartikulacije razmerja med tekstem in dogodkom. Premislek predpostavk, na katerih temelji semiotika kot veda o gledališču, pokaže, da preučevanje uprizoritve še ne pomeni konca logocentrizma, ki ga je napadal Artaud; logos se namreč ne

skriva le v jezikovni naravi nekega komunikacijskega sistema (v nasprotju s "čutno" naravo gledaliških znakov), temveč v sami obravnavi neke stvarnosti *kot* komunikacijskega oz. znakovnega sistema. In prav tako obratno: konec logocentrizma ne pomeni nujno izгона teksta.

Posamezni objekti, telesa, dogodki, pa tudi tekst na odru znotraj semiotike niso obravnavani v njihovem konkretnem učinku in materialnosti, temveč v funkciji nadomestka za fiktivni referent: „človeško telo lahko nadomestimo s poljubnim drugim človeškim telesom ali z objektom, objekt pa s poljubnim drugim objektom ali človeškim telesom, saj kot gledališki znaki lahko pomenijo drug drugega. Njihova materialna bit v gledališču ni zanimiva ne v njihovi enkratnosti ne v njihovi značilni funkcionalnosti, temveč le v tem, da so uporabni kot znaki znakov: odločilna ni bit kot taka, temveč pomeni, ki jih lahko proizvedemo z njo, če jo uporabimo kot znak” (E. Fischer-Lichte v Hrvatin, 1996: 44). Funkcijo “nadomeščanja nečesa za nekoga” je napadel Lyotard v spisu *Zob, dlan* s sintagmo “dispozitiv nihilizma”, ki ga pripisuje semiotiki, ki gledališče in družbo motri prek reprezentacijskega dispozitiva; boj proti semiologiji lahko razumemo v kontekstu njegovega zoperstavljanja reprezentaciji kot obliki družbene, politične, ekonomske ureditve. Njegov zagovor postreprezentacijskega, “energijskega” gledališča je obenem tudi politični projekt; ne le zato, ker to ni več “znak znaka” in ker od gledalcev ne zahteva več življenja v reprezentirano fikcijo. Politika drugačne vrste gledališča se ne dogaja toliko na ravni vsebine, temveč na ravni reartikulacije materialnih pogojev produkcije in recepcije ter relacij med elementi gledališkega dogodka na način njihove dehierarhizacije.

Obrat k “energijskemu gledališču” sicer povrne legitimnost neverbalnim razsežnostim dogodka, vendar to, kot rečeno, ne pomeni nujno izгона jezika ali teksta z odra, saj problematično ni besedilo, temveč razumevanje predstave kot besedila (skupka znakov). V pričujočem prispevku me zanima prav premislek teksta onkraj režima reprezentacije: kako misliti jezikovne in nejezikovne elemente, tekst in dogodek v njihovem neločljivem spoju in hkrati ob avtonomnih načinih delovanja. In če se je pojem prezenze, na katerem slonijo postsemiotične teorije performansa, izkazal za problematičnega (kot je ugotavljal Derrida pri svojem branju Artauda, je vsaka samoprisotnost že predstava sebe; vsak performans je samouprizarjanje), ni nujno, da je reprezentacija tisto, kar jo diferencira, kot pravi Laura Cull. Sama v navezavi na Deleuza ponuja pojem *diferencialne prezenze*, torej “prezenze kot diferencirane ne z reprezentacijo, ampak spremembo in gibanjem” (Cull, 2009: 6). Vsakršno materialnost lahko tako mislimo kot neskončno gibanje diferenciacije, tudi teksta ali

odnosa med tekstom in dogodkom, kot to izkazujejo besedilne prakse skupine Preglej. Reartikulacija odnosa med tekstom in dogodkom se ne izide v afirmacijo enega aspekta na škodo drugega ali v uveljavitvi neke 'boljše' relationalnosti med obema onkraj reprezentacije, temveč to relacijo razpre nenapovedljivim možnim prihodnjim postajanjem.

Kakšen je torej še lahko odnos med besedilom in dogodkom, če to ni več razmerje sodbe, proti kateremu se je boril Artaud? In kakšna je lahko specifična materialnost in performativnost teksta in jezika v gledališkem dogodku? Poglejmo si performativno razumevanje jezika, ki ga Brian Massumi pripisuje Deleuzu in Guattariju. Ta označevalec (oz. v Massumijeve dikciji ekspresijo, ki pa po tem razumevanju ni več lingvistični označevalec, temveč materialni proces) razveže njegove reprezentacijske zveze z označencem (z vsebino po Massumiju, ki ni več označenec, temveč je z ekspresijo v dinamični, performativni relaciji). Po Massumiju pomen ni vnaprej vzpostavljena fiksna entiteta, ki označevalca veže na določeni označenec in ga je možno predati naprej (po komunikacijski teoriji), temveč je dogodek, ki sproži spremembo stanja stvari in konvencionalnih zvez med označevalci in označenci. Pomen je dinamičen, ne statičen, je dogodek, ki sproži proces spreminjanja vseh udeleženih. Performativno, pragmatično razumevanje jezika in umetnosti, ali v tem primeru teksta in dogodka, predpostavlja postreprezentacijski pristop, ki izključuje hilomorfizem oz. zrcaljenje predobstoječe forme v materiji (predobstoječega teksta v gledališkem dogodku) – tako med vsebino in ekspresijo kot med označevalcem in označencem. Za tovrstno razumevanje je ključen "princip, da si vsebina in ekspresija ne delita oblike. Vsaka ima svojo obliko (ali oblike) /.../ Med obliko vsebine in obliko ekspresije je zgolj proces njunega prehajanja druge v drugo /.../ Brisanje njunih meja poteka kot dodatek njune formalne različnosti" (Massumi, 2006: xviii).

Semiotične teorije scenski dogodek razumejo kot ekspresijo določene vsebine (teksta ali uprizoritvenega teksta), njun odnos razumejo hilomorfistično, kot odnos predobstoječe oblike (vsebine, označenca, teksta), ki oblikuje materijo (ekspresijo, označevalca, uprizoritev); ekspresija reprezentira, nadomešča vsebino. Nasprotno pa pri sodobnih besedilnih praksah, na primer pri Pregleju, opazimo, da njihova vpetost v dogodkovnost gledališkega medija že na ravni produkcije zamaje dihotomijo med ekspresijo in vsebino, med dogodkom in tekstom ter je blizu razumevanju ekspresije, ki ga skušam tu razviti po Massumiju: gre za immanentni proces medsebojnega prehajanja ekspresije in vsebine, teksta in dogodka. Sam tekst je tu razumljen dogodkovno: kot sposoben nenehne modulacije, ponekod, denimo pri obravnavani praksi skupine Preglej, pa

vzame modulacijo in dogodkovnost za lastni ontogenetski princip, najbolj eksplicitno npr. *Še me dej* Simone Semenič, načelno nedokončani 'beta spektakel', 'nočemvračatidenarja predstava', v kateri zaradi pomanjkanja časa avtorica v izvedbi popravlja besedilo, ki ga na koncu občinstvo dobi namesto gledališkega lista. Načelna nedokončanost besedila je tako njen glavni estetski in formalni princip.

Diferencialna prezenca, kot jo pojmuje Laura Cull, oz. dinamična relacija med ekspresijo in vsebino po Massumiju je torej tisti proces gledališkega dogodka, ki ga prevladujoči teoretski pristopi prezrejo, ko se osredotočajo na reprezentacijsko funkcijo gledališča (semiotika) ali na izkustvo prezence v scenskem dogodku. S tem skušajo dogodek zamrzniti v statičen objekt, bodisi na predobstoječi tekst ali strukturo tvorjenja pomenov (uprizoritveni tekst) ali na prezenco kot bit, ki se daje izkustvu neposredno. Gre za paradoksalno početje, ki prezre potenciale spremembe vsakega, tudi gledališkega dogodka. Umetniške prakse, ki diferencialno prezenco vzamejo za svoj konstitutivni princip in s tem pripomorejo k raztegovanju ekspresije onkraj njenih ustaljenih zajetij v reprezentacijske navade mišljenja in percepcije, Massumi imenuje *atipične ekspresije*: "Kako lahko deteritorializiramo usedlinast sistem, da preide v 'vmesno stanje' med ustaljenimi vsebinami in njihovimi zapovedanimi ekspresijami, da preide nazaj v cono sistemske nedoločenosti, da dobi pridih naključja? /.../ To je povsem pragmatično vprašanje, kako *izvesti atipično ekspresijo*, ki je sposobna preusmeriti proces v smeri ponovnega postajanja. Oddajanje katerih eksperimentalnih 'delcev' ekspresije bo ponovno nabilo kreativno polje?" (Massumi, 2006: xxvi). Massumi opozarja, da atipične ekspresije ne smemo razumeti lingvistično, temveč lahko operira tudi v "sistemih neverbalne ekspresije" (npr. geste, podobe, zvoki) ali pa "se lahko nanaša na pregib med neverbalno in verbalno ekspresijo" (Massumi, 2006: xxiii). Prehod onkraj reprezentacije torej ne pomeni pomika onkraj teksta: atipična ekspresija ni nujno neverbalna motnja znotraj režima jezika; tudi neverbalne ekspresije lahko tvorijo sedimentirane sisteme. Deformacijske operacije atipične ekspresije potekajo tudi znotraj obstoječih jezikovnih sistemov, znotraj ustaljenih gestičnih in gibalnih praks ali na ravni razmerij med gledališkimi elementi. V tem smislu lahko atipična ekspresija deluje deformativno tudi na ravni odnosa med tekstom in dogodkom (kot npr. v *Še me dej*, kjer dogodek sam postane (de)formativen za tekst, ali obratno v *43 srečnih koncev*, kjer dogodek sestoji iz razstavljanja in produkcije teksta) ali pa na ravni deteritorializacije predobstoječe mreže pomenov (uprizoritvenega teksta) s potiskanjem te mreže v cono nedoločenosti oz. dogodkovnosti scenskega dogodka. Ta

deformativna logika je na delu v vsakem gledališkem dogodku prav v kolikor je dogodek, torej neponovljiv, kontingenten proces, zaznamovan z diferencialno prezenco njegovih členov, ne glede na to, da skuša npr. klasično dramsko gledališče operacijo atipičnih ekspresij kot učinkov dogodkovnosti zvesti na minimum s sedimentacijo ustaljenih razmerij med gledališkimi elementi. Atipično ekspresijo lahko razumemo kot učinek diferencialne prezenca vseh gledaliških elementov, tudi teksta, ki ustaljene zveze vsebine-ekspresije razmesti z de-formativnim šokom.

Z 'atipičnimi ekspresijami' besedila prebijajo reprezentacijski okvir dramskega gledališča: v *Času razcveta* Mihe Mareka, besedilu brez likov in brez didaskalij, nas plaz besed zasuje z opisi doživljanja devetih smrti, za katere ne vemo dobro, kdo jih izvršuje, kdo doživlja, kdo o njih poroča (kdo so liki, kam so umeščeni in v kakšnem odnosu so do dogajanja); v *Oknu* Zalke Grabnar Kogoj se slutnja otroške zlorabe sestavlja iz na videz banalnega besedičenja likov, npr. pohištva ali *outsiderja*, vse pa je strnjeno v nedoločen odrski prostor-čas; v *Tik-taku* Simone Hamer doživimo plaz skoraj oseb, delnih likov ("on, Kristusovih let"; "ona, ki ne zna biti sama"; "nerojeni otročiček"; "glas"; "nekdo, ki je star" ipd.), izpisanih s pripadajočimi tekstualnimi principi (ponavljanje, dialog, vizualna poezija v obliki kardiograma); v dramski pesnitvi Petra Rezmana *Ljubljana–Gospa sveta* so, kljub množenju fikcionaliziranih oseb (Janko Kos, Matevž Kos, kos poti; mentor Peter, Pe Er, Koroška maternica itn.), pravo gonilo dogajanja pravzaprav jezikovne igre ... Še bi lahko naštevali načine, na katere besedila Preglejevcev atipično delujejo na klasične dramske postulate (oseba, dialog, dogajanje, prostor, čas, didaskalijske replike) in predvsem na sam odnos do dogodka, ki ga tekst vzpostavlja. S svojimi tekstualnimi strategijami nenehno spodjedajo možnost dramske reprezentacije na odru (ali je možno 'verno' reprezentirati pollik, ki govori v obliki kardiograma, in ustvariti iluzijo njegove realnosti onkraj tekstualnosti?). S tem pa tudi dogodkovnost gledališča potiskajo na rob njegovih meja, saj od uprizoriteljev terjajo nenehno reartikulacijo razmerja do teksta, ki le stežka sledi že ustaljenim vzorcem (navadi).

Premik onkraj reprezentacije, ki ga izvedejo sodobne tekstualne prakse, torej vpliva tudi na to, kako k njim pristopamo – srečanje teorije s temi praksami sproži diferencialni proces teorije same: 1) premik fokusa od tega, kaj tekst pomeni, na to, kako poseže v ustaljene protokole produkcije in recepcije tekstov in dogodkov (pragmatično-performativno razumevanje); 2) razpiranje procesa tvorjenja pomena, ki je zdaj razumljen materialistično, performativno in dogodkovno; 3) procesualno razumevanje elementov umetniškega dogodka, ki jih določa diferencialna prezenca

po Lauri Cull ali v Deleuze-Guattarijevi dikciji, prehod od analize biti (prezence) ali znakov zanjo (reprezentacije) k procesu postajanja, ki ga sproži umetniški dogodek.

Odprto delo – k pragmatični reformulaciji

Srečanje besedilne prakse skupine Preglej s pojmom odprtega dela sproži diferencialni proces tudi teorije odprtega dela, pri kateri gre po eni strani za detekcijo razpiranja umetniških del sistemsko nedoločljivi dogodkovnosti izvedbe (pri čemer ni naključje, da Eco razvija svojo teorijo zlasti v navezavi na izvedbene prakse, predvsem na glasbo); po drugi strani pa njegovo mišljenje še vedno poteka v okviru semiotike, torej razumevanja celotne kulture kot označevalne prakse. Odprtost je lastna vsakemu umetniškemu delu (vsak dogodek percepcije je dogodek), obenem pa se določena dela izkažejo za bolj odprta; pri odprtosti strukture in pluralnosti pomenjenja umetniških del pa po Eco ne gre za poljubnost forme, identitete ali recepcije dela. To mu omogoča semiotični, strukturalistični aparat: odprtost ostaja vnaprej določena z relativno fiksno (znakovno) strukturo, ki je plod avtorjevih namer, načini recepcije pa so odvisni od te strukture. Tako poetika kot estetika odprtega dela ostajata na obnebhju zahodne tradicije umetnosti, ki umetniškemu delu pripisuje določeno strukturno koherenco, v avtorju pa vidi princip nastanka dela.

Umetniško delo kot plod avtorjevih intenc in kot (bolj ali manj dvo-umno, a nikoli poljubno) dejanje komunikacije ostaja označevalna praksa, njegovi onkrajsemiotični učinki, njihovo delovanje na protokole produkcije in recepcije pa nemišljeni. To ni implicitno samo Ecovi terminologiji (komunikacija, struktura, strukturne homologije), temveč je eksplicirana Ecova predpostavka: "Kot so razumeli lingvisti, jezik ni način komunikacije med drugimi, temveč prej 'temelj vse komunikacije' ali, bolje, 'jezik je dejansko temelj kulture. V odnosu do jezika so drugi sistemi simbolov sočasni ali izpeljani" (Eco, 1989: 28).

Nasprotno skuša pragmatično razumevanje odprtega dela, ki ga želim predlagati v nadaljevanju, razpreti samo strukturalnost semiotičnega pristopa. To prinese drugo raven obravnave: zastavljanje vprašanja o tem, kako določeno delo *deluje* in ne, kaj z njim avtor sporoča ali kako ga lahko interpretirajo bralci/gledalci. Za analizo sodobnih tekstualnih praks je uporaben premislek tega pojma v besedilu Bojane Cvejić in Ane Vujanović *Odprto delo – ali ima danes pravico do teorije?* Srečanje med pojmom odprtega dela in sodobnimi besedilnimi praksami za gledališče nam

pomaga misliti, kako te prakse (I) s formalnimi strategijami inkorporirajo zavest o avtonomiji gledališkega medija in njegovi dogodkovnosti; (II) predpostavljajo samo dogodkovnost (torej načelno nedoločljivost) dejanja recepcije (izvedbe in gledanja); (III) razpirajo ustaljene protokole pojmovanja gledališkega medija, pisanja za gledališče in produkcije umetnosti.

Ti trije vidiki odprtega dela so formulirani kot modulacije treh oblik odprtega dela, ki jih avtorici historizirata: a) odprtost (naključnost) produkcije, b) odprtost (arbitrarnost?) recepcije, c) razpiranje protokolov produkcije umetnosti znotraj umetniških dispozitivov in institucij. V pričujočem prispevku pa želim premisliti, kako je določeno polje sodobne produkcije za gledališče moč motriti s pomočjo pojma odprtega dela, ki vključuje vse tri pri B. Cvejić in A. Vujanović historizirane aspekte, a s ključnimi modifikacijami: (I) razpiranje besedilne produkcije dogodkovnosti ne pomeni abdikacije avtorstva neosebne naključju, temveč premik ravni obravnave od avtorjevih intenc na protokole produkcije in učinke dela, katerih del je avtorska funkcija; (II) igranje z aktivnostjo gledalčeve percepcije ne prinese popolne arbitrarnosti pomena; kar zanima pragmatično teorijo ni dešifracija pomena, temveč učinki dela (pomenski in onkraj) ter (III) redefinicija protokolov medijev in umetnosti sega onkraj nominalne geste samovključitve v obstoječe protokole ustvarjanja v danih politično-ekonomskih pogojih in deluje na način performativnih gest, ki te protokole spremeni.

Če mislimo prakso Pregleja prek reformuliranega pojma odprtega dela, vidimo, da vse tri momente pripeljejo bliže tretji, pragmatični obliki delovanja odprtega dela, kot jo formulirata avtorici. (I) Pregleju gre zasluga za spremembo tega, čemur Benjamin pravi tehnika produkcije umetniškega dela: za spremembo produkcijskih pogojev. Skupina Preglej ni nov makro subjekt ali kolektivni avtor tekstov, temveč predvsem okolje za razvoj interesov vsakega člana na polju pisanja s pomočjo že omenjenih tehnologij: od diskusij znotraj in izven skupine, prek bralnih uprizoritev in *ad hoc* projektov do delavniških nalog. Besedila Preglejevcev nimajo neskončnega značaja odprtega procesa zavoljo same odprtosti, kot je bilo to v prvi, zgodovinski fazi odprtega dela. V njihovi praksi dogodki sami sogenerirajo besedila, a to predvsem, v kolikor je proces pisanja dojet kot materialna praksa: delo, ki terja svoj čas, prostor, sodelavce. Na ravni produkcije so njihova besedila neposredno zvezana s premislekom dogodkovne narave gledališkega medija. Poseben primer je *Še me dej* Simone Semenič, katerega procesualna nedokončanost je estetsko-vsebinsko-politična komponentna: z dogodkom, ki je proces dodelovanja teksta, si avtorica povrne čas za ustvarjanje, ki ji ga kradejo pogoji (hiper)produkcije na neinstitucionalni sceni (pisanje razpisov,

administracija). Proces kot produkt ("nočem vračati denarja predstava") ni ideološka afirmacija estetike procesualnosti, temveč rezultat zavedanja dejanskih materialnih pogojev, potrebnih za produkcijo gledaliških besedil. Sorodno je bila celotna dejavnost skupine Preglej aktivna intervencija v materialne pogoje produkcije besedil pri nas, in ne le estetska odločitev.

(II) Na ravni razpiranja protokolov recepcije najdemo zgoraj obravnavano reformulacijo odnosa med tekstom in dogodkom na način vsebine in ekspresije. Sodobne besedilne prakse afirmirajo avtonomijo izvedbe in gledalčeve percepcije s pomikom onkraj normativa ustrežanja predobstoječi mreži pomenov, ki naj bi jih besedilo vzpostavlja (režim reprezentacije), s čimer razprejo dogodek množstvu možnih različnih odnosov do besedila, besedilo pa množstvu različnih načinov prisotnosti v dogodku. Npr. dogodek *43 srečnih koncev*, ki z atipično umestitvijo tekstov v statične ali performativne inštalacije v prostoru razmesti pojmovanje odnosa med tekstom in dogodkom in tega, kaj pomeni tekstualnost ali dogodkovnost v gledališču. Dogodkovnost recepcije pa je v praksi Pregleja pogosto generativna za besedilo – pomislimo na funkcijo bralnih uprizoritev. S tega vidika je zanimiv *Čas razcveta* Mihe Mareka, ki je v Gleju doživel več različnih bralnih uprizoritev, ki so jih režirali različni režiserji (Jaka Andrej Vojevec, Marko Bratuš, Vlado Repnik, Saška Rakef) in šele po naknadnem dodelovanju doživel relativno stabilno obliko, ki trenutno (v času zaključka te raziskave, junija 2013) čaka na izid. Tretji moment, ki vključuje oba že omenjena, je razpiranje protokolov produkcije in recepcije umetniških del znotraj določenega konteksta. Skupina Preglej je s svojo dejavnostjo nedvomno razširila samo pojmovanje tega, kaj pisava za gledališče, pa tudi kaj gledališki dogodek lahko je. S tem je delovala performativno, npr. akcija *9 lahkkih komadov* (2007): člani skupine so ločeno poslali devet *ready-made* besedil (navodila za pralni stroj, slovarska gesla ipd.) na natečaj za Grumovo nagrado in jih naposled na dan podelitve nagrade izvedli v Stari mestni elektrarni, s čimer so na dolgi rok razširili pojmovanje možnih načinov produkcije in recepcije, tehnologij in estetskih oblik, ki jih lahko zavzame besedilo za gledališče (pred dvema letoma je bilo denimo nominirano besedilo *Slovensko Narodno Gledališče* Janeza Janše, ki je v celoti *ready-made*: transkripcija medijskega poročanja o rasni nestrpnosti do romske družine v Ambrusu).

A dejavnost Pregleja se ne izčrpa z golo širitvijo polja tega, kaj vse lahko je pisava za gledališče. Kot zapišeta B. Cvejić in A. Vujanović: "Ne moremo se zadovoljiti z držo odprtosti v govornem aktu Donalda Judda: 'To je umetniško delo, če jaz tako pravim.' Institucionalna teorija umetnosti, ki je izšla iz bližine konceptualizma šestdesetih let, se v devetdesetih letih

20. stoletja sklada z neoliberalno ekonomijo institucionaliziranega trga ter v zaveznitvu s programskimi vodji in avtorji kosteni kritiške strategije in krepki konsenz o njihovem ciničnem humorju. Tako nastaja privid širjenja polja, čeprav je v resnici na delu kritika, ki izčrpava tarčo, dokler je ta 'na oblasti': dispozitiv gledališča 19. stoletja, v katerem igra glavno vlogo gledalec, ki na odru išče svojo identiteto. Širjenje polja predpostavlja specifikacijo vsebine propozicije, vprašanja za kaj, za koga in kako ter s kakšnimi posledicami" (Cvejić in Vujanović, 2005: 10). Drugače rečeno: dehierarhizacija poetik na način Rancièrovega estetskega režima, po katerem estetsko izkustvo ni več vezano na določene forme, vsebine in žanre, temveč je estetski režim tisti, ki katere koli forme, vsebine in žanre naredi za estetske, je prav tako demokratična kot pozni kapitalizem: omogoča legitimnost potrošnje katere koli oblike umetnosti brez razlikovanja med tem, zakaj je treba v nekem kontekstu afirmirati določeno obliko umetnosti napram drugi, med tem, v kakšnih materialnih pogojih nastaja in s kakšnimi materialnimi učinki. "Vsa stališča so enako kontingentna; toda to s pragmatičnega gledišča ne pomeni, da moramo vsa gledišča obravnavati kot enako 'legitimna in veljavna' /.../ vsa gledišča niso enako veljavna prav zato, ker imajo materialne učinke, katerih koristi in slabosti so razporejene asimetrično po socialnem polju" (Cvejić in Vujanović, 2005: 10). Dejavnost Pregleja izhaja iz zavesti o asimetrični razporeditvi na družbenem polju in njihovem materialnem učinku: njihova praksa presega institucionalno definicijo tega, kaj umetnost ali besedilna praksa za gledališče lahko je, prav s specifikacijo, ko ponudi konkretne predloge za načine produkcije in recepcije besedil za gledališče, ki so pri nas deficitne, ki imajo, kot pravi Maja Šorli, še vedno značaj manjšinskosti. Z materialnimi pogoji premeščanja dominantnih načinov produkcije in recepcije gledaliških tekstov in dogodkov lahko prakso skupine Preglej motrimo prek prizme pragmatično razumljenega odprtega dela: „Ta tretja pozicija ima največji kreativni potencial, saj intervenira v polje umetnosti, ne z grožnjo, da ga pretresa, ampak z nenehno transformacijo tega polja prek ponovnega premisleka, raziskave in problematizacije dispozitiva njegovih institucij. Vpisana je vanj tako, kot je virtualno vpisano v aktualno ... To je edina pozicija, ki ima danes potencial odprtosti na ravni umetniške prakse in ki nemara ohranja možnost 'umetnosti kot odprtega koncepta' tudi na ravni institucije. To pa zato, ker je nedvomno performativna, celo na način 'eksesca': je nekaj takega kot novi sprožilec znotraj institucije, saj izterja od institucije, sam na sebi, prek svoje prisotnosti tukaj-in-zdaj, mandat za delovanje in celo premeno protokolov, prek katerih uvede nove procedure poimenovanja" (Cvejić in Vujanović, 2005: 23).

Viri in literatura

- Alsopp, Ric, 2007: *Open work – Postproduction – Dissemination*. ArtEZ Symposium, 15. 11. 2007.
- Barthes, Roland, 1972: Od dela k tekstu. *Problemi-razprave*, l. 10, št. 110, str. 75–79.
- Cull, Laura (ur.), 2009: *Deleuze and Performance*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Cull, Laura, 2009: Differential Presence - Deleuze and Performance. Doktorska naloga na University of Exeter, School of Drama, november 2009.
- Cvejić, Bojana, in Vujanović, Ana, 2005: Odprto delo – ali ima danes pravico do teorije? *Maska* 20/5–6. 5–12.
- Deleuze, Giles, in Guattari, Félix, 1995: *Kafka. Za manjšinsko književnost*. Ljubljana: Literarno-umetniško društvo Literatura.
- Deleuze, Gilles, 2010: *Kritika in klinika*. Ljubljana: Študentska založba.
- Derrida, Jacques, 1998: *O gramatologiji*. Ljubljana: Analecta.
- Eco, Umberto, 1989: *The Open Work*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Eco, Umberto, 2008: The Poetics of the Open Work. Claire Bishop (ur.): *Participation*. London: Whitechapel. 20–40.
- Fischer-Lichte, Erica, 2008: *Estetika performativnega*. Ljubljana: Študentska založba.
- Hamer, Simona, in Novak, Jure (ur.), 2008: *Glej*. Ljubljana: Apokalipsa, revija za preboj v živo kulturo.
- Hrvatina, Emil (ur.), 1996: *Prisotnost, predstavljanje, teatralnost. Razprave iz sodobnih teorij gledališča*. Ljubljana: Maska.
- Kunst, Bojana, in Pogorevc, Petra (ur.), 2006: *Sodobne scenske umetnosti*. Ljubljana: Maska.
- Lehmann, Hans-Thies, 2003: *Postdramsko gledališče*. Ljubljana: Maska.
- Lytard, Jean-François, 1993: *Libidinal Economy*. London: Athlone Press.
- Massumi, Brian, 2002: Introduction - Like a Thought. *A Shock to Thought: Expression After Deleuze and Guattari*. London: Routledge, xiii-xxxix.
- Massumi, Brian, 2011: *Semblance and Event. On Activist Philosophy and the Occurrent Arts*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
- Pogorevc, Petra in Toporišič, Tomaž, (ur.), 2008: *Drama, tekst, pisava*. Ljubljana: Knjižnica MGL.
- Perne, Ana (ur.), 2008: *Pazi, drama!* Ljubljana: AGRFT UL.
- Ressman, Peter, 2010: *Ljubljana – Gospa sveta*. Ljubljana: Kulturno društvo Integrali.

Šorli, Maja, 2011: Vloga besedila v slovenskem postdramskem gledališču: disertacija. Ljubljana (M. Šorli).

Semenič, Simona, Grabnar-Kogoj, Zalka, in Hamer, Simona (ur.), 2011: *Zakon III. Branje*. Ljubljana: Kulturno društvo Integrali.

Ivo Svetina

Ada Sapfo

Dve imeni, združeni v eno, v naslov igre. Dve ženski, dve pesnici, dve življenji, dve usodi. Prva že zdavnaj mit, druga pozabljena. Prva poimenovana za Deseto muzo, druga v samoti ostarela, zvesta svoji muzi. Vmes pa poltretje tisočletje človeške zgodovine. In poezije. Sapfo, mati lirske poezije, Ada Škerl, ena mnogih, ki so sledile svoji helenski sestri v poeziji, in glas, ki vedno znova loči moškega od ženske, ker poezija je ženskega spola, pa naj si sufražetke in feministke vseh vrst še tako prizadevajo, da bi bil v tej oznaki prepoznan moški šovinizem.

In zakaj pisati igro, igro v verzih, o dveh pesnicah? Pisati dramske stihe o poeziji, ki naj bi kar največ govorila sama iz sebe? Ker sta ti dve ženski moji materi. In dolžan sem jima bil postaviti skromen spomenik. Da bi, ko bi zaživel na odru, njuna usoda, usoda njune poezije, vzvalovila duše in srca tistih, ki bi sedeli v varnem mraku dvoran.

Sapfo je bila nešteto krat upodobljena, bolj z besedami kot s podobami, o njej so peli in sanjarili veliki pesniki Zahoda. Morda so si želeli, da bi se jih njeno življenje dotaknilo in kanilo nekaj zlatih kapljic v njihove vedno prazne čaše. In tako sem tudi sam, neke avgustovske rahlo pijane noči na njenem otoku, sklenil, da ji bom izkazal čast, a se hkrati tudi pomeril z vsemi mojstri preteklosti, ki jim je bila Sapfo nedosežna ljubica. In nastala je pesniška zbirka *Lezbos* (2005). A želja po druženju z mitom, po vstopanju v mit ni usahnila. Še več: vzplamtela je, ko sem si zamislil, da bi pesnico igrala Jožica Avbelj!

In Ada Škerl! Še preden so štirje pogumni fantje izdali svojo legendarno knjigo *Pesmi štirih*, je Ada Škerl leta 1949 izdala zbirko *Senca v srcu*. In tako je bila tudi ona prva, bila je mati slovenske povojne lirske pesmi. Prva se je spopadla s socialističnim homerstvom, ki je opeval tako junake borbe kot junake dela! Za svoje pesmi ni bila le pohvaljena, tudi okarana je bila, saj to ni bil čas, ko bi se opevala senca v srcu, ampak čas slavljenja

visokega poldneva novega družbenega reda in lopate, zasajene v grušč na progi Brčko–Banovići.

Tako kot je Sapfo vstopila v zgodovino zahodne civilizacije in postala mit, ki nenehno vabi prevzetne pesnike, da se z njim poigravajo (no, tudi pisateljico, kot je Erica Jong!), je Ada Škerl potonila v literarnozgodovinske preglede slovenske poezije v drugi polovici 20. stoletja in tam nemo biva kot ena od mnogih, vsak dan bolj oddaljenih, pozabljenih; nemara le kaki bledolični študentki slavistike za hip ali dva seže do po neimenovani ljubezni hrepenečega srca.

Ada in Sapfo, Sapfo in Ada, ženski in pesnici, ki ju skozi tisočletja veže spoznanje, da nihče

*... ne doseže popolne sreče,
le za delež smejo ljudje prositi.*

P. S. Vse kaže, da tudi pesnik (avtor igre) ne more biti deležen “popolne sreče”, še zlasti, ker je dogovor, da bo igra Ada Sapfo uprizorjena v Mestnem gledališču ljubljanskem z Jožico Avbelj v glavni vlogi, propadel.

Ivo Svetina

Ada Sapfo

Igra o pesnjenju

DRAMATIS PERSONAE:

ADA
MAMA
MARTA
VLADIMIR
MILAN
UREDNIK

PITAKOS, tiran
ALKAJ, pesnik
SAPFO
MATI
KLEJA, hči

Sapfina dekleta:
AGALIS
ATISA
ANAKTORIJA
KIPRIS
FIA
DIKA

FAON, brodar

PROLOG

Tiran Pitakos, pesnik Alkaj.

PITAKOS: Koval zaroto ... pozival k upor ...
Vreči hotel me s prestola ...
Preliti kri ...
Zasmehoval demokracijo ...
pel žalostinke za Mirsilom ...
Da stari časi bili so boljši, si govoril ...
Častil opijanje z vinom, predajanje užitkom ...
Slabil si čut državljanov za dolžnosti ...
Naj še naštevam ... ni to dovolj ...

ALKAJ: Če potrebuješ pogum,
v sebi ga poišči, tiran!
Ne terjaj ga od drugih!

PITAKOS: Ker moder in plemenit vladar sem ...
Namesto da živega te zazidam ...
Ponujam ti izgnanstvo ...

ALKAJ: Eden od sedmih modrih ...
Zgodovina se ni začela z nami,
z našimi očeti, dedi se je ...

PITAKOS: Predrzen si, pesnik! Četudi največji,
pred menoj, pred oblastjo si enak
vsem drugim državljanom.
To je demokracija, ki ti jo zasmehuješ.

ALKAJ: Če govoriš, kot hočeš,
slišal boš, kar ne bo ti všeč ...

PITAKOS: Po slavni zmagi nad Atenci,
za katero darovali smo na tisoče junakov,
prelite bile so reke krvi ...
Napočil je nov čas ... utrditi moramo oblast ...

ALKAJ: Želí si oblasti,
in ima jo ...

A še več je hoče ...
Državo sam bo zrušil ...

PITAKOS: Utihni ... ko jaz ...
Še bolj predrzen si, kot sem mislil ...
... samo od mene odvisno je tvoje ...

Izgnanstvo zate je darilo.
Tvoje pesmi bom prepovedal ...
Zdaj je drug, nov čas:
nič več sentimentalnosti, ljubezni,
razvrata, sladkega aristokratskega brezdelja ...
Poezija mora slaviti ...
ne le mene ... četudi,
povzdigovati demokracijo, buditi
v ljudeh spoštovanje zakonov
in ljubezen do naše domovine ...

ALKAJ: Četudi ne zaslužiš si, da prosil bi te ...

PITAKOS: Le ponižaj se ... ponosni poet ...

ALKAJ: Samo zato, ker deklica Sapfo ...

PITAKOS: ... ki zvabil, omrežil, ulovil ...
kot nedolžno živalco ...

ALKAJ: Ne ... ljubezen bila je ...
Česar ti ne poznaš ... saj praviš,
da moder si, in modrim se ne sme zgoditi,
da prislunili bi srcu ...

PITAKOS: ... mineva me potrpljenje ...

ALKAJ: Sapfo bila je z mano, ker ...

PITAKOS: Ker ne le pesnik, tudi pohotni kozel si ...

ALKAJ: Pohota ima nešteto obrazov ...
Eden je tudi prestol pred menoj ...

PITAKOS: Govori ... blebetaj ... kaj zapoj ...
Kako že gre tista tvoja pesem ...

Vino na široko odpira luknjo ...

ALKAJ: ... ključavnico!
Moja prošnja, modri tiran ...
Odpusti deklici Sapfi ...
Ne stori ji hudega ... bila je ljubezen ...
Močnejša od razuma in zakonov

PITAKOS: Ne le moder, tudi sočuten vladar sem ...
Ne boj se, pogumnež ...
S Sapfo ravnal bom uvidevno ...
Četudi kazni ne uteče ...
Potovanje v tujino ji bo koristilo.

PRVO DEJANJE

1. prizor

Ada in Marta.

MARTA: Znova sem ga srečala! Kako je čeden! Bil je v civilni obleki. Kot kakšen velik gospod. Kadil je in se smehljal. Lesk v njegovih očeh ... Ne vem, kaj naj storim?

ADA: A sem ti že povedala? Objavili mi bojo pesmi!

MARTA: Ko ga znova srečam, bom kar k njemu stopila, čisto k njemu, da se mi ne bo mogel izogniti, in tedaj bom zavonjala njegov moški vonj ...

ADA: Objavili mi bodo pesmi! Kako sem srečna! Si lahko predstavljaš?

MARTA: Kakšne pesmi?

ADA: Moje vendar!

MARTA: A je to lepo?

ADA: Seveda je lepo! Najlepše, kar se lahko zgodi pesniku, no, še bolj pesnici ... zlasti v teh časih ...

MARTA: A ti bojo kaj plačali?

ADA: To ni pomembno. Pomembno je, da bodo moje pesmi lahko brali tudi znani pesniki, saj vsak od njih prebere celo revijo.

MARTA: Pa kako je s temi pesmicami?

ADA: To niso nikakršne pesmice! To so pesmi!

MARTA: Kako pa nastanejo? Tega si sploh ne znam predstavljati.

ADA: Pride trenutek, ko se nenadoma začnejo v meni zbirati besede, se razvrščati v verze, verzi v kitice, kitice v pesem. Saj ne znam razložiti ... A to je tako lepo, nekaj najlepšega: košček raja na Zemlji.

MARTA: Ah, daj no! Mar ti verjameš v te pravljice! V nebesa pa pekel, pa v hudiča in Boga! Daj no! Sedaj je nov čas, ki je pometel z vso to mistiko!

ADA: Saj ne gre za mistiko. Tudi ko sva z mamom ribali stopnice, ko so mi v mrzli vodi roke pordele, se napihnile in razpokale, celo tedaj sem slišala besede, ki so bile kot cvetne kite ... Ah, kaj bi ti razlagala, postala si taka materialistka!

MARTA: Kakšna materialistka! Le to vem, da je telo telo, da duše ni in da tudi tam zgoraj ni nikogar, ki bi zrl na nas. Sicer pa mi raje povej kakšno svojo pesem.

ADA: Oh, to ne gre kar tako.

MARTA: Kako, ne gre? Saj si jo vendar napisala!

ADA: Že, že, ampak kar tako je težko povedati pesem ... To je nekaj tako ... kako bi rekla ... osebnega ...

MARTA: A v reviji jo bodo pa lahko vsi brali!

ADA: To je nekaj drugega!

MARTA: Nič drugega! To je napuh, prevzetnost! Hočeš biti slavna, kajne, Ada moja?!

A jaz pa nisem vredna, da slišim eno tvojih pesmic?

ADA: Moje pesmi niso nikakršne pesmice!

MARTA: No, potem pa jo že povej! Zapoj, če ne moreš drugače!

ADA: *Ko vedel bi, kako sem te čakala,
kako kričala sobe je tišina,
bi v moji dlani tvoja dlan obstala.*

MARTA: No, saj je lepa tale tvoja pesem. Ko bi še jaz znala takšno, bi stopila pred njega in mu jo takoj zapela. Ampak, Ada, kdo pa je ta tvoj, o katerem poješ?

ADA: Kdo? Ja, kdo? Tisti, ki ga ljubim ...

MARTA: In kdo je to? Ga poznam? Skrivaš ga pred menoj, ker se bojiš, da bi mu bila jaz bolj všeč!

ADA: Trapa! Nič ga ne skrivam ...

MARTA: Seveda ga, v pesmih ga imaš zaprtega. Saj ni ničesar storil, revež!

ADA: Kar norčuj se! Takšni, kot je tisti tvoj, zapirajo ljudi! Jaz bi se ga bala ... uniforma, škornji, revolver ...

MARTA: Saj ni vedno v uniformi.

ADA: Uniforma ali obleka iz finega angleškega štofa, saj je vseeno.

MARTA: Kakšnega angleškega štofa?!

ADA: Zase znajo dobro poskrbeti ... ti zmagovalci.

MARTA: Le zakaj bi se ga bala! Saj me še ni niti poljubil!

ADA: Tam v Slaviji so sami takšni, ki se jih je treba bati.

MARTA: Mar misliš, da vsak, ki je tam v službi, pretepa, muči in ...

ADA: Ljudje govorijo vse mogoče. Jaz jih raje ne poslušam. Raje prisluškujem šepetu besed, ki hočejo biti pesem.

2. prizor

Lezboška dekleta: Agalis, Atisa, Dika, Anaktorija, Fia, Kipris.

AGALIS: Slišala sem, da se je vrnila ...
najslavnejša ...

ATISA: V zavetju noči ... kot tatika ...
le zvezde ... edine stražarke ...

FIA: Kaj vse slišala sem pripovedovati ...

DIKA: Izgnanka ... Zdaj že stara ...

ANAKTORIJA: Leta minila so ... po vsem svetu ...

KIPRIS: Jaz nikdar ne zmogla bi ...

AGALIS: Pri faraonu ... med kentavri ...

DIKA: Ne morem verjeti ... pravljam ...

ATISA: ... tudi Amazonke ... ljubimka mogočne svečenice ...

FIA: Ne morem si predstavljati ...
Da pri Apolonu je bila ... v Delfih ...

AGALIS: ... po vsem Grškem občudovana ...
Deseta muza ...

KIPRIS: Čaščena, zasramovana ... kdo vedel bi ...

ANAKTORIJA: Rada zrla bi v njen obraz ...

ATISA: ... ko poje svoje pesmi ...

DIKA: Bomo kdaj sedele ob njej ...
Vonjale vijolice v njenem ...
Plesa in petja ...

KIPRIS: Čudežna lira, ki sama rojeva melodije ...

AGALIS: ... prekleto, kot veliki pesnik ...
Mrzlo sonce tujine ...

ATISA: ... v Lidiji zabava se z dečki ...
in drugemu poje slavo ...

ANAKTORIJA: Mu res je rodila ...

FIA: Hčerko ...

AGALIS: Tiran ... ne dovoli, da vrne se ...
... hotel ga je ubiti ...

DIKA: ... njena mati si posteljo deli z njim ...
odpusti ji morda zdaj ...

ATISA: ... ženska je ob moškem ...
četudi kraljica, še vedno sužnja ...

FIA: Kako le more ...

AGALIS: Mati za svojo hčer lahko izprosi ...
tako pri bogovih kot pri ...
le dar mora ... na oltar.

KIPRIS: ... ne razumem ... kakšen dar ...

AGALIS: Fia, edini ženski dar je ona sama ...

ATISA: Morda ... znova ...
Pele in plesale bomo ...
Sladko cvetje pesmi ... pile iz čaše ...

ANAKTORIJA: Da je vsaj tiranova jeza ne pokonča ...
... kaj je res in kaj ne ...
ve le tisti, ki ... ne spregovori ...

AGALIS: Le srce ve ... vrnila ...
rana nikdar zaceljena ... cvet ...

ANAKTORIJA: ... ne morem ...
Jaz že ne bi ... v ... nevarnost!

ATISA: ... v toplo posteljo,
jedla sladke fige, da sok ...

AGALIS: V Mitilene ne smela bo ...
v hiši staršev ... tik sinjine ...
... v senci belih sten
obujala spomine ... in sladkost ...

ANAKTORIJA: ... ga prosi odpuščanja, se pokesa ...

KIPRIS: Ne upala bi si stopiti predenj ...

FIA: ... dal bi jo ubiti ...

AGALIS: Slavna pevka, da bi prosila ... ošabnega,
čtudi eden od ... modrih,
ki trikrat ... umije se v odišavljeni ...

3. prizor

Ada, Urednik.

UREDNIK: Ja, kaj naj rečem ... Kako naj začnem ... Prebral sem tvoje pesmi, tovarišica Ada ...

ADA: In? Kakšne se vam zdijo?

UREDNIK: Le počasi, tovarišica Ada! Počasi. Kadar imamo opraviti s poezijo, se ne sme hiteti. Neučakanost je največja sovražnica poezije! Zapomni si to!

ADA: Seveda sem neučakana ... zdaj, ko so napisane ...

UREDNIK: Saj ne bodo nikamor ušle, pesmi ... pri meni so na varnem.

ADA: Mar jim grozi, pesmim, kakšna nevarnost?

UREDNIK: Ne gre za nevarnost. Zdaj živimo v svobodi. A kljub temu ... Govoril bom odkrito, ker vem, da si razumna ustvarjalka in da te še ni popolnoma zaslepila brezidejnost dekadence in buržoazne umetnosti.

ADA: Kaj pa je s to dekadenco? Jaz je ne poznam. Jaz pesnim tako, kot čutim ...

UREDNIK: Saj ravno to: čutenje, občutki, čustva! Prav v tem je problem! Poezija se je res rodila iz čustev ...

ADA: Ja, in to ženskih! Sapfo je bila prva lirska pesnica, njeni moški kolegi pa so še vedno opevali bitke, junaštva, kri, kopja, ščite ...

UREDNIK: Tudi naša osvobodilna vojna je rodila junaške verze! Saj jih poznaš? Saj si brala Bora?!

ADA: Seveda, vse pesnike sem prebrala ...

UREDNIK: No, vrniva se, tovarišica Ada, k tvojim pesmim. Priznam, obrtno so dobre, obvladaš tako metrum kot ritem, tudi rime niso slabe, a vsebina! Vsebina! Le čustva in čustva in še več čustev! Nikjer nobene ideje. Ideje!

ADA: Saj to so vendar lirične pesmi!

UREDNIK: Seveda, lirika, kaj pa drugega, lirika! A naš čas, čas, ki smo ga sami ustvarili, izbojevali s premnogimi žrtvami, terja od vseh nas, tudi od pesnikov, da mu pomagamo ... rasti. Verjamem, da se zdajle sprašuješ, kako naj pesnik pomaga času. Ne samo, da lahko, mora mu pomagati, mu dati pečat, ga povzdigniti, ga opevati, da bodo ljudske množice šle za njim, za Časom, kot edinim resničnim vodjem! Konec je leporečja, konec milih melodij, mesečine in slavcev.

ADA: Mar je sedaj čas – kalinov?

UREDNIK: Bom kar preslišal tvojo neumestno pripombo! No, kje sva torej ostala? Objavili bomo nekaj tvojih pesmi, tovarišica Ada, a izbor bom opravil sam, saj sem zato tukaj, zato sem urednik! Tiste, v katerih si podlegla dekadentnim vplivom, v katerih si izgubila orientacijo, v tistih, v katerih si videla samo svojo ljubezen, torej samo sebe, v tistih pesmih, ki so do skrajnosti – četudi moram priznati, da jih preveva posebna lepota – egocentrične – saj razumeš, kaj hočem reči? – tistih seveda ne morem objaviti.

ADA: A lahko nekaj vprašam?

UREDNIK: Seveda, Ada, kar vprašaj, saj med urednikom in avtorjem se mora tako ali tako splesti čim bolj tesna vez, predvsem pa zaupanje ...

ADA: Ali mi lahko poveste, tovariš urednik, katera je tista pesem, tiste pesmi, ki jih ne boste objavili?

UREDNIK: No, sedaj si me spravila v zadrego, dokončno se še nisem odločil ... Ampak tisto ... no, kako je že naslov? ... *Jesenski večer*?

ADA: *Večer v jeseni*.

UREDNIK: No, seveda, tista ... v njej je en sam obup ... temačnost, črna, pesimizem, skorajda samomorilsko vzdušje ... Svet opisuješ kot nekaj, kar propada – ko bi morala slaviti zmago in polet novih dni – v tvoji pesmi pa so samo tema, vlaga, plesnoba, vse je napol mrtvo, celo rože, mrak, solze, strah ... in ... dan umira! Pri čemer vsakdo razume, da ne gre za metaforo večera, ampak za popolni pesimizem! Mar res misliš, tovarišica Ada, da bi v naši reviji, katere glavni urednik je tovariš minister, lahko objavili takšne pesmi?

ADA: Mislila sem, a vidim, da sem se motila.

UREDNIK: No, saj ni treba, da si takoj užaljena, tovarišica Ada! Saj sem te vendar pohvalil in objavil ti bomo nekaj pesmi, ne vseh, kar moraš razumeti kot priznanje tvojega talenta. Poleg tega – saj veš, kdo vse objavlja v naši reviji. Naši največji literati! Med njimi boš tudi ti! Ceni to!

ADA: Saj cenim, tovariš urednik, saj cenim, ampak ...

UREDNIK: Kdor se je odločil, da bo pesnik, da bo pesnica!, ta mora – kako že pravi Prešeren: Spomni se svojega stanu in trpi ...

4. prizor

Sapfina mati, Kleja.

KLEJA: Prah in kamenje ... uničila bom sandale,
ki ... mi jih je dal tiran.

... koze in ovce ... vročina in smrad.
Še oljke slekle so srebro ...

MATI: Kleja, tu si se rodila ... v sončevem naročju ...
rodila sem se tudi jaz, tvoja babica ...
... ko tvoja mati ...

KLEJA: ... mrtva ... rodila v belih Mitilenah ...
V ... palačah shodila, vodometi so me ...
... pušpan in oleandri ... metulje ...

MATI: Lepa ... od tu izvira naš rod ...
ni marmor znak plemenitosti ...
žito, črede ... oljke ... modrina
in črnina vina in oliv ...

Tiranov dvor je postal najin dom, ko ...

KLEJA: Četudi ne moj oče ... tvoj mož.

MATI: Mrtva oba ... Zato iskala sem dom za naju ...

KLEJA: Vladar, ki njegovi otroci smo ...

MATI: Da zrasla si lahko v lepoto modro ...

KLEJA: Sèm pripeljati naju je moral ...
V sončni pripeki ... da sem lepa ...

MATI: Počaka naj tvoje srce ... pripravi ga,
zvestega ... izveš, kdo ...

Mati vstopi v hišo. Tam je Sapfo.

MATI: Sapfo, Sapfo, hči ... jaz sem ...

SAPFO: Iz sončeve luči stopaš v temo, tujka.
Ne poznam te ... Sèm ne vstopi nihče več ...
vsi, ki tu so se rodili ...
spremenili so se v skale ... oblake ...

MATI: Sapfo moja ... hči ... jaz sem tvoja skala ...
Jaz sem te rodila ... tvoja mama ...

SAPFO: Tujka, četudi mama!
Deset in še več let nisi bila,
kar zdaj hočeš, da si ...

MATI: Ti ne veš, kako ...

SAPFO: Ti ne veš, ker ukradla si mi mojo ...
Roditeljica prekleta ...

MATI: Klejo ... obvarovati sem jo morala ...

SAPFO: Pred mano, njeno mamo ...
Dojila sem jo ... moje vse, zaklad,
ki faraon ga ne ...

MATI: ... vrnila si se, morala sem ...

SAPFO: Kje je deklica moja, ki po tebi ...
Oboževani, občudovani, edini ...
Dobila je ime ... sladko kot zlati med ...

MATI: Tvoja hči potrebovala je mamo,
ne pa slavno pesnico,
ki ... deklice v posteljo ...

SAPFO: Očeta ... tirana, ki izgnal me je ...
Ker v mladostni zaupljivosti ...
Alkaju bila sem noro zvesta ... mu rodila ...

MATI: Tirana sem prosila ...
Moledovala ... pozabi naj čase,
ko družila si se z njim,
ki grozil mu je, mu stregel po življenju ...

SAPFO: ... stregla si mu s svojim telesom ...
debelemu, ki prestol zasedel je ...
s krvavim bodalom v roki ...

MATI: S teboj odšla sem v tujino ...
Kleja z nama ... novi dom na Siciliji
spremenila si v ...

SAPFO: Dekleta sem učila plesa, petja ...

MATI: Ljubezni razvratni si se predajala ...
Tvoja mala deklica je spala ...

SAPFO: Ob milem petju in sladki liri ...

MATI: Vse mesto se je zgražalo ...
Ljudje povešali so poglede, ko mimo ...

SAPFO: ... ljubezen ne pozna pregrehe,
telo je zvesto srcu, ko ljubi ...
se pogublja v ljubezni.

MATI: Vešča si z besedami,
tvoje pesmi recitirajo po vsem grškem svetu.
... hči moja, Sapfo moja edina ...

SAPFO: S patosom ne moreš umiti svojega dejanja ...
Mama ... tudi jaz sem ... Kleja ... moja hči.

MATI: Še pet let ni imela ... nežnejša kot vijolica ...
odpeljala sem jo ... iz našega tujega doma,
ker to ni bil več dom, ampak ... brlog pohote ...

SAPFO: Mama! Mar sploh veš, kaj je ljubezen?
Še punčka ... ko tvoj mož, moj oče padel je v boju.
Slava junaka ... odela te je v črnino,
v oklep, školjka si postala ...

MATI: Zmešalo se ti je ... v vseh teh letih,
ko klatila si se po svetu ... kot Odisej ...
Namesto da doma bi tkala ...
Si mar res bila faraonova ... si se pojala
s kentavri in z Amazonkami ...
Živelas s črnim sužnjem ... ki iz ljudi
se norčuje, ko spleta zgodbice o živalih ...

SAPFO: Ne veš, kako strašno je bilo ...
Ne verjemi čenčam, ki jadrajo od otoka do otoka.
Prodala si se tiranu ... priležnica.

MATI: Ne prodala, ponižala, hči moja!
Ponos domuje v srcu ... ponižanje ogrne
človeka, ki nima izbire ... da vsi vidijo ...

Klejo držala sem za roko, ko stopila sem predenj ...
Izprosil milost tako za tvojo hčer kot zate.
... pohotni kozel, Alkaj, je v tujini ...
s čredo dečkov tolaži se ...

SAPFO: Nič ne veš o mojem življenju, razuzdanosti,
razpuščenosti, o mojih deklicah, pesmih ...
Misliš, da slava ... morska pena ... izgine ...
lužica izhlapi ... posuši se lovorov venec ...

Zlatolasa Kleja, tvoja vnukinja ...
rodila se je iz ljubezni ...
Da ... prevratnež in razvratnež ... njen je oče ...

MATI: Konec je zdaj vseh tvojih blodenj!
Naj bo Klejin oče sam Apolon,
pred vrati stoji in čaka ...
... čaka, da jo pokličeš ...
če zmoreš toliko poguma ...

SAPFO: Klejo poimenovala sem po tebi ...
zame bila si ideal, lepotica, Apolonova nevesta.
... le sovražstvo ... ki pila sem iz tvojih ...
Zakaj, mama ... Klejo ljubila sem kot tebe.
Tebe kot njo, mama hčerko in mamo ...
Ukradla si mi jo ... moje srce ... življenje ...

MATI: Dovolj ... dovolj ... vrnila si se lahko ...
Ker tiran ... ker tešiti sem morala njegovo "milost" ...
Kleja, vstopi! Kleja, vstopi v hišo!

5. prizor

Mati, Ada.

MATI: Punca, bojim se zate.

ADA: Zakaj?

MATI: Skrbi me, kako se boš pretolkla skozi življenje.

ADA: Saj študiram ...

MATI: Pa pesmi tudi pišeš ...

ADA: In? Je to kaj slabega? Saj jih je pred dva tisoč leti pisala tudi Sapfo.

MATI: Zdaj ni čas za pesmi.

ADA: Za kaj pa? Za ribanje stopnic?

MATI: Vsako delo je častno! Mladi množično odhajajo v delovne brigade. Ti pa se vsemu temu izogibaš.

ADA: Saj nisem članica organizacije.

MATI: Morda pa bi bilo pametno ... Nikdar ne veš, kdaj ti bo to koristilo.

ADA: Meni bi koristilo, ko bi si lahko kupila kakšno knjigo pesmi. V knjigarni sem videla zbirko Lili Novy ...

MATI: Še za knjige boš zapravljala denar ... za pesmi ... Punca moja, kje si izgubila pamet! Danes je treba delati, delati in še enkrat delati ...

ADA: Torej tudi pisati pesmi!

MATI: To ni delo.

ADA: Ja, kaj pa je potem?

MATI: Sanjarjenje, brezplodno zapravljanje časa!

ADA: Kaj pa Župančič?

MATI: A ti že misliš, da si Župančič?! Daj no, punca moja! Življenje ni praznik ...

ADA: Kaj pa prvi maj? Praznik dela! In osmi februar? Kulturni praznik, na dan Prešernove smrti?

MATI: Bog ve, kdo ti je tako zmešal pamet! Jaz že ne!

ADA: Kdor koli je že bil, jaz sem mu hvaležna!

MATI: Hvaležna? Le za kaj? Za tiste tvoje verze ... Saj sem jih prebrala, ker si jih pustila na mizi ... Kdo bo pa to jemal resno? Ljubezen, pa še in še – samo o ljubezni pišeš. Pri tem pa še fanta nimaš!

ADA: Kaj pa ti veš! Ne žali me! Če si že stikala po mojih stvareh, če si prebirala moje pesmi, obdrži to zase. To je samo moje, samo moje! Razumeš! Pesmi so kot ... kot da bi razgalila svoje srce ... Kot da bi se slekla pred vsemi ...

MATI: Ada, nehaj! Ne govori takih svinjarij ... Bom vrgla proč vse tiste tvoje ... pesmi! Raje se posveti študiju in ...

ADA: Saj bom junija šla na izpit ...

MATI: Šla, šla, samo šla, pa boš tudi kaj znala? Ves čas preždiš ob teh pesmih!

ADA: To se tebe prav nič ne tiče!

MATI: Tiče pa se lahko tiste tvoje prijateljice, tiste Marte ali kako ji je že ime. Sama si mi povedala, da ima zaročenca, ki je v službi v Slaviji.

ADA: Ona je moja edina prijateljica ...

MATI: Kakšna le, če ima fanta, ki muči ljudi ...

ADA: Kaj muči? Kje si pa to slišala?

MATI: Vsi vedo, da v Slaviji mučijo ljudi ... Nato pa jih kar ustrelijo ...

ADA: Kaj ima vse to opraviti z menoj, z mojimi pesmimi. Bila sem pri uredniku in rekel je, da mi jih bodo objavili ...

MATI: Naivna si, vsakomur verjameš, zaupaš ... A danes so vsi tako ... kako bi rekla ... drug na drugega prežijo ... Vojna nas je naredila za zverri ... Sosea komaj čaka, da me zašpeca špicljem, ki se potikajo po mestu in ... kaj pa vem ...

ADA: Ja, takšna sem in takšna hočem tudi ostati! Kljub temu sem tvoja hči. Edina! Ti brez mene ne moreš, jaz brez tebe tudi ne! In ko bodo moje pesmi natisnjene, boš videla, kaj to pomeni. Vsi bodo govorili o pesmih, ki jih je napisala Ada, tvoja hči! Morda bo glas segel tudi do sosedice in ti boš tedaj lahko ponosna na svojo hčer, na pesnico, četudi bo sosedica govorila, da je slišala od prijateljice njene prijateljice, da se govori, da so pesmi tvoje hčere pohujšljive. Ti pa ji tedaj reci: Ja, res so, saj ljubezen je za tercijalke vedno pohujšljiva!

MATI: S tabo se res ne da pogovarjati. Hotela sem le ... Hotela sem, da bi ti bilo prihranjeno trpljenje ... Jaz sem dala skozi veliko hudega, ko je tvoj oče ...

ADA: Mama, prosim te, ne govori spet o tem! Vse, kar vem o svojem očetu, je, da ne vem, kdo je! Pozabi že tistega, tistega moškega, ki te je ...

MATI: Naj ga pozabim? Le kako? Naj ga izbrišem iz svojega spomina? Naj oslepim, da ne bom več videla njegovega obraza? Kaj hočeš od mene, Ada, da se odpovem edini stvari, edinemu človeku, edini ljubezni, ki me je ... iz katere si se rodila ti ...

ADA: Je bila res ljubezen, mama? Sta se res imela rada, ali je moj oče iskal le potešitve pri ljubki snažilki ...

MATI: Nehaj! Ne dovolim, da tako prostaško govoriš o njem ... Tvoj oče je ...

ADA: Njegovo seme ...

MATI: Ti, kako moreš tako govoriti ... govoriti o tem plemenitem človeku, ki ga niti poznala nisi ...

ADA: Saj ravno zato ...

MATI: Tiho! Bil je plemenit človek, nesrečen, bil je zaprt, že pred vojno, še preden se je naše življenje spremenilo v klavnico, v kateri ni bilo nikomur prizaneseno.

ADA: Ven grem, ne bom več poslušala teh tvojih ...

MATI: Kar pojdi, kar ... k tisti tvoji Marti, ali kako ji je že ime, in njenemu slavčku s krvavimi krempljčki ...

6. prizor

Sapfo, mati, Kleja.

SAPFO: ... si nekoč sama radost,
mleko kot zlata nit ... pila si ...
deklica moja, hčerka ...
tvoj lik rasel je v meni ...
bridkost nečloveška, ko ločeni ...
Kleja moja ... zlatoglava sreča ...

KLEJA: Kdo si ... temna tujka ...
Vonj, ki te ovija ... obleka smešna ...

SAPFO: ... zaklad prepoln hrepenenja,
hčerka ... tvoja mama sem ...

KLEJA: Moja mama je umrla ... babica,
davno ... od nje ostala ni podoba ...
Tako si mi govorila, me tolažila, babica ...

MATI: Odpusti mi ... z lažjo zdravila sem tvoje ...
Četudi je živela kot ...
je umrla, njene edine sledi so pesmi ...
brezdomka, potovka, avanturistka ...

SAPFO: Nisem umrla ... te zapustila!
Kleja ... po svetu sem taval,
hči in mati senc ... moje srce ...
... želela sem ... umreti ...
Z Bele skale z vihariki ... ponirki ...
Poleteti v brezno ... morje brezdanje ...

Mama, po kateri dala sem ti ime,
... neizmerno sem jo ljubila,
... boginja v človeškem telesu,
te odpeljala je iz naše, moje hiše!

KLEJA: Ni res ... ne more biti ...
Lažeš, tujka smrdljiva, laž ...
Nisi me mogla roditi!
... mati lahko bila bi le grdi živali ...

MATI: Kleja ... poldan je čas ... resnice.
Ni senc ... laži ... še sen blede ...
Boli, ker luč je neusmiljena ...

SAPFO: Ti ... storila si neodpustljiv greh,
da ugrabila si mi hčerko,
ti govorila zdaj boš o resnici!
Ranila si ... smrtno hči svojo, mojo ...
Nisi vredna, da ime ti je ... mati ...

MATI: Rodila sem te ... največ, kar mati ...
Da življenje in ga hrani, čuva ...
svoje srce daruje ...

SAPFO: Patetika! Dati življenje ...? Povej! Opiši!
Bolečina, ki ji ni enake ... radost,
ki je zvezde nikdar neokusijo?
Ponos, dolžnost, davek za noč ljubezni ...
Parjenje ... seme se ugnezdi v sladki temi ...
Če ga daš, ga lahko tudi vzameš!
Vzela si mi ... hčerko, njeno in moje življenje ...

KLEJA: Dovolj ... tega trapastega govorjenja!
So starši, če so, in otroci, ki smo!
Mati, če je, oče, če se ve, kdo je,
babica, če še ni umrla, ded, ki je zagotovo že mrtev ...

Ta tujka ... ni moja mama ... je mrtva.
Kot moj oče ... grem ... brodar nestrpno čaka ...
V Mitilene bele z vetrom ... na dvor ...

SAPFO: Kleja ... počakaj ... poslušaj ...
Tvoja sem ... mama!
Kot dokaz ne more biti lepota tvoja,
saj moje kože ... starost ... lasje sivi ...
Da odpustim svoji mami ... babici, dejanje strašno ...
Naj bo dokaz ... le čisto srce to zmore ...

KLEJA: O tvojem srcu ne vem ničesar
in si tudi ne želim vedeti ...

MATI: Lepo znaš govoriti, Sapfo ... pesnica,
ovenčana z lovorovimi venci ... Slavna ...

KLEJA: Pesnica? Slavna ... tista ... o kateri govorijo ...

SAPFO: Rodila sem te ... v tujini,
... mitilenski tiran mi grozil je s smrtjo ...

KLEJA: Tiran? Pitakos? ... vladar ... na dvoru živiva ...
Lažnivka ... ne pesnica!

MATI: Kleja ... Ta, ki stoji pred teboj, je tvoja mama.
Pesnica čaščena, zaničevana, ker ...
ni mogla biti tvoja ... četudi srce mi je mrlo,
morala sem te odpeljati na varno ...
V Mitilene ... sprejel pod svojo streho ...
Četudi je vedel ...

SAPFO: Vedel ... tvoji hčeri grozil s smrtjo!
Sedela si za isto mizo, ležala v isti postelji ...

MATI: Kolikor lepote, toliko prostaštva ...

KLEJA: Zakaj ti je grozil?

SAPFO: Ker že pesem ... bila je upor
Ker sva ... ker sem se prekršila ...
v mladostni vihravosti ... nepremišljenosti
pidružila upornikom, ki hoteli so ...

MATI: Alkaju, ki zdaj udinja se lidijskemu kralju ...
... še vedno sovraži Pitaka ...
... raje predaja se užitkom ... vinu ... dečkom ...

SAPFO: Ker Pitakos umoril je tirana Mersila ...
Sedel na njegov prestol ... komaj obrisal je bodalo ...
Alkaj pel je žalostinke ...

MATI: Načrtoval upor ... proti modremu ...

KLEJA: Alkaj ... véliki pesnik ...

MATI: Njegove pesmi še vedno prepovedane ...
Tiran mu ne odpusti ...

SAPFO: Tujina bila je ... moj, najin, naš ... dom
Sicilija ... pod ognjeno goro ... kjer Empedokles ...
Z ognjem združil, da znova ...
Tam živeli smo tujci ...

KLEJA: In jaz sem ... mene povila si ...
Med tujci ... pod ognjeno goro?
Povej ... priznaj ... ne laži!
Babica ... eno ime imava ... združeni ...
Povej, priznaj, dovolj imam!

MATI: Res ... tam si se rodila ... a ne le gora ...
Vonj razdraženih cvetov, ženske brez sramu ...

KLEJA: Moj oče? ... Kdo ... je moj oče?!

MATI: Naj slavi resnica ... zdaj naj bo srce čisto ...
ponižno ... kesanja polno ...

SAPFO: Mama, dovolj ... že zdavnaj si zmagala ...
Četudi za dvajset let odtujila si mi Klejo ...
mojo ... milo ... punčko ...

KLEJA: Če res si ... moja ... nikdar nisem bila ...
punčka ... moja mama bila je tvoja ...

SAPFO: ... oče je ... Alkaj ...

MAMA: Alkaj? Alkaj! Kako le ...
Lagala si ... meni lagala ...
Če Pitakos vedel bi ... nikdar več ...

KLEJA: Alkaj? Pesnik Alkaj? Naj verjamem?
Ni res, ni mogoče! Mama ... to ni res!

SAPFO: Prvič si me imenovala mama! Kleja, hči moja,
res je, res je ... Alkaj je ...

KLEJA: Zakaj, zakaj ... ah, nič ... grozno ...
kaj ste storili ... lagali ste mi ... mrtva mama,
oče, da padel v junaškem boju ...
Zdaj v tej prašni vasi ... med ovci ...
Ti si moja mama ... in oče ... izgnanec ...

Njegove pesmi ... vsi jih poznajo ... Pitakos
... moj nadomestni oče ... prepovedal jih je ...
glas mojega očeta ne sme se slišati ...
če veter prinese njegove besede prek morja ...
ušesa morajo oglušeti ...

MATI: ... na kolenih ... odpusti mi ...
Kleja ... zaslužila si si resnico,
bila sem šibka ... moje srce rahlejšje od metulja ...
Tvoja mama, hči moja ... leta potikala se je po svetu ...
Le glas njen selil se je z otoka na otok,
iz dežele v deželo ... in vsi so pili njene pesmi,
razuzdane in poltene.

KLEJA: Zakaj nisem mogla živeti ...
Z mamó ... zakaj si zavrgla hčer svojo ...
Če ta ženska, še vedno tuja ... res je moja mama?

SAPFO: Mama, zdaj ti razgali svoje srce ...
Sleci se, da v goloti tvoje priznanje zardi ...

MATI: Četudi vse boš zanikala ... da v senci
ognjene gore ... razvratu si služila ...

Kleja še pila je tvoje mleko ...
Ti sladkala si se z deklicami ...

SAPFO: Reci, povej, naj te ne bo sram ...
Imenuj ljubezen z besedo, ki ti je nikdar nisi ...

MATI: Himne Afroditi pela je ... tvoja mama ...
Erosu se je klanjala, poklekala pred oltarjem ...

KLEJA: Eros, bog ljubezni ... kdo od nas lahko ...
Kdo lahko poljubi njegova stopala ...
In Afrodita ... boginja ... hči nesmrtna ...

SAPFO: ... *zvijač snovalka* ...
le plesa ... petja ... ličenja in ...
učila sem jih ... ki po medu so dišale ...
dvigovale na krilih besed lepih, kot z zlatimi vrabčki
poletele smo v globin nébesa ...

Učiteljica ljubezni ... bila sem ... Kleja moja.
Kako naj strežejo telesu ... ko ga Eros
zaplete v medene mreže ...
kako tešijo naj poželenja strup in opoj ...

MATI: Vsi so se zgražali, sramota hodila je po mestu,
od mesta do mesta, po vsem otoku ...
sramota potemnila je stene našega doma ...

SAPFO: Če ljubezen bila bi sramota ... če telo ...
Poljub in vonj sladak bili bi greh ...
Zakaj potem bogovi predali so nam to večšino ...
... smrt odganjamo z njo ... temine Hada ...

KLEJA: Dovolj ... dovolj ... Ničesar več nočem ...
Grem, brodar že nestrpnost ozira se proti nebu,
veter prebudil se je, globine morske črnijo ...
Laž polagali ste mi na zlate pladnje ... rasla sem ...
Brezimna ... izdali ste me ... zdaj prepozno je ...
Moja noč se ne zdani nikdar ... prekletstvo pesmi ...
Pesniki ... izdajalci ... o ljubezni poje ...

Ljubiti ne znate niti svojih otrok ...
Moja starša mrtva sta ... jutri vrgla cvetje bom
s skale v dobrotno morje ...

SAPFO: Kleja, moja, tvoja mama sem ... ti moja hči.
Alkaj tvoj oče ... četudi tega ne ve ...

KLEJA: Ne ve ... še to! Bastardka sem!
In ti potepuška psica ... vsi podijo jo od sebe.
... garjava psica, ki naskoči jo pohotni cucek ...
Zbogom, Sapfo! Mama ali pesnica ...
Poskušala bom pozabiti ta dan,
to prašno vas in temno žensko ...
Ko bom slišala tvoje pesmi,
bom vsaj vedela, kdo jih je spesnil!

SAPFO: Ne odhajaj ... ostani ... moram ti povedati ...

KLEJA: ... zapoj ... in že čez dva dni bodo vsi
prepevali tvoje pesmi ...

SAPFO: ... še toliko ...

KLEJA: Prihrani besede in melodije za tiste, ki ...

SAPFO: Mama ... hvala ... nalogo si odlično opravila ...
... mazaču bi dovolila, da spraskal bi me iz tebe ...
Bila si moje vse ... lepa ... pametna ...
Boginji podobna ... zdaj le še hudobna ...

7. prizor

Ada, Marta, Vladimir.

VLADIMIR: Marta mi je veliko pripovedovala o tebi. Skoraj sem te zagledal samó skozi njeno pripovedovanje.

ADA: In, sem takšna, kot si me videl?

VLADIMIR: Če bi ne bilo Marte tu, bi dejal, da si veliko lepša ...

MARTA: Vsaj malo bolj izviren bi lahko bil ...

VLADIMIR: Pričakoval sem, da bom srečal zanimivo dekle, in res je tako. Sicer si pa navadni ljudje pesnika, no, pesnico težko predstavljamo. Prešerna že, ampak dekle, ki piše pesmi, se zdi nekaj zelo posebnega.

MARTA: Saj je čisto navadna punca ...

ADA: Zato sem tudi lahko tvoja prijateljica.

MARTA: Hočeš reči ...

ADA: Hočem reči, da te imam rada.

VLADIMIR: Jaz tudi!

ADA: Potem smo pa ena srečna družba!

VLADIMIR: In kako tvoje pesmi?

ADA: Kako?

VLADIMIR: Jih objavljaš?

ADA: Da, v zadnji številki Novega sveta je izšel cikel mojih pesmi ...

VLADIMIR: V Novem svetu? To pa je priznanje. Saj njegov urednik je minister.

MARTA: Verjetno ima pomembnejše delo, kot da bi prebiral prav vsako pesem ...

VLADIMIR: Ljubica moja, motiš se! Minister je prav zaradi tega minister, ker vsako stvar prebere!

MARTA: Saj ni notranji minister!

VLADIMIR: O tem pa raje ne bi govorili, kajne.

ADA: Kakor koli že, moje pesmi so objavili, četudi ne vseh ...

VLADIMIR: Kako to?

ADA: Tovariš urednik mi je dejal, da so nekatere preveč erotične, druge preveč pesimistične.

VLADIMIR: Prav je imel.

ADA: Kako?

MARTA: Kaj pa ti veš o tem? Si jih mar bral?

VLADIMIR: Pri nas vse preberemo.

ADA: Kaj res? Tega pa ne verjamem. Hecaš se, kajne, Vladimir?

VLADIMIR: Prav nič se ne hecam. Zelo resno govorim.

MARTA: Pa ja ne boš zdaj znova začel ...

VLADIMIR: Ne, le nadaljeval bom! Kaj pa mislita, ljubici, da smo tam kar tako, da drgnemo stole in se s komolci naslanjamo na pisalne mize? Mi delamo. Delamo noč in dan.

ADA: In prebirate tudi pesmi. Potem pa je vaše delo lepo.

VLADIMIR: Tudi pesmi, vse, prav vse! Saj moramo biti budni in paziti na vse, kar počne sovražnik.

ADA: In pesniki smo sovražniki?

VLADIMIR: Nihče ne more biti izvzet. Tudi pesniki ... lahko ... Zakaj pa ne! V vaših verzih se lahko prebere marsikaj, kar vpliva na ljudi, da jih zmede in da začno celo dvomiti o našem sistemu. Saj verjetno ni treba, da rečem Balantič, kaj?

MARTA: Daj no, Vladimir, smo zaradi tega sedli tu, da bomo strašili drug drugega?

VLADIMIR: Nič strašili! Kaj strašili, Marta? Budnost, pozornost, pazljivost na vse, kar bi lahko škodovalo naši mladi domovini ...

ADA: Komajda verjamem, da je vse to res, kar govoriš. Mar ste tam v Slaviji res prebiral tudi moje pesmi?

VLADIMIR: Če ne verjameš, tvoja stvar.

ADA: Oprosti, Marta moja, ampak bolje je, da grem.

VLADIMIR: Ada, nikar, ostani z nama, bomo še kaj spili. Najboljše je, da vse to, kar sem dejal, čim prej pozabiš. Ponosna bodi, da so ti objavili pesmi v tako ugledni reviji, kot je Novi svet.

ADA: Veš, Vladimir, s teboj se pogovarjam samo zato, ker si Martin prijatelj. Ampak to moraš vedeti ... lahko si tudi zapišeš, da boš tam v Slaviji lahko vložil v mapo ... Zame je poezija košček raja na Zemlji. Pesmi so moje edine prijateljice. Česar koli se dotakne moje hrepenenje, silovita sla po dobroti in razumevanju, se spremeni v krik brez odmeva, v ihtenje brez solza ... K poeziji se zatečem v tem krutem času, tam, v objemu besed, ki tako lepo zvane, si celim svoje rane ... ki bodo kljub temu zapustile neizbrisne brazgotine odvečnosti, manjvrednosti, malodušja, strahu pred krivicami, nadutostjo, vzvišenostjo ...

MARTA: No, zdaj pa si dobil lekcijo, ti moj zlati poročnik!

VLADIMIR: Ada, oprosti, saj nisem tako mislil ... Saj sem se samo hecal ...

ADA: Kaj hecal? Nič nisi mislil, sploh nič! Čudno da te tam v Slaviji sploh trpijo, takega ... Sicer pa, ko bo izšla – upam, da kmalu – knjiga mojih pesmi, jih dobiš z mojim podpisom, samo zate ... Boš lahko v miru podčrtaval, z rdečo ali črno, vse tisto, kar ti ne bo, kar to bo ... Ministru boš lahko recitiral moje verze, morda še napreduješ, te pošljejo celo v Beograd ...

VLADIMIR: To pa je preveč, Ada, tako ne smeš govoriti. Mi smo zato, da varujemo državljane pred nevarnostmi ... Hvaležna nam bi morala biti ... Sicer pa, heca pa res ne razumeš ...

ADA: Razumem, razumem, še zlasti, kadar je hec slab ... Marta, žal mi je, ampak grem. Vesela sem, da sem spoznala tvojega fanta, res je postaven in čeden, a tudi v civilni obleki je še vedno oficir ...

Ada odide.

MARTA: Kako moraš biti tak? Adi sem tako lepo pripovedovala o tebi ...

VLADIMIR: Daj no, ljubica, pa se ja ne bova kregala zaradi te tvoje pesnice. Saj sem se samo hecal ... Čeprav ni vse tako nedolžno, kot se vam naivnežem zdi ... Tako si želim, da bi bila nocoj skupaj. Tako si te želim, želim si tvojega telesa, tvoje bele kože, tvojega vonja ...

MARTA: Nocoj te ne pustim v svojo posteljo. Ne bi smel tako ravnati z Ado, z mojo najboljšo prijateljico. Ti ne veš, kako težko se z mamο prebijata skozi to "novo" življenje! Da imata brezplačno stanovanje – če se tistemu podstrešju sploh lahko reče stanovanje – morata ribati tuja, mrzla stopnišča. Včasih ima Ada roke kar vijoličaste od mraza in vode. Še peresa ne more držati ...

VLADIMIR: Morda pa je zanjo tako celo bolje ...

DRUGO DEJANJE

1. prizor

Sapfo, Agalis, Atisa, Anaktorijska, Dika, Kipris, Fia.

SAPFO: Dekleta ... cvetoča ... trakove razvežite ...
Kodre razpustite ... tu ljubezen naj bo zakon ...
... telesa mlada, radovedna ... sladka ...
Afrodita, *zvičaj snovalka*, nikdar ne spi ...
Njene prošnje so ukazi ...

Starši dovolili so ... pri meni učile se boste ...
petja, spletnja vencev besed in cvetlic ...
s plesom posnemale boste hojo bogov ...
... sem učiteljica v Hiši muz ...

DIKA: ... od brezdelja utrujena ...
od pričakovanj vročica me obliva ...

ATISA: Komaj čakam ... prsti želijo se dotikati ...

ANAKTORIJA: ... darovati se želim Afroditi ...

SAPFO: Vino v čaše natakaš počasi ...
Curek zlat poje v glini ...
Šele nato ga dvigneš k ustom ...
... žejnim ... se odžejaš ...

Ljubezen in neučakanost nista sestri ...
srce prebuditi mora telo ... slast ...
nato večšina, kako naj traja in traja ...

Nesmrtni bogovi odločili so, naj se ljubimo,
kako, povedali nam smrtnikom niso ...

KIPRIS: Nikdar še nisem ... ljubila ...

FIA: Le kako bi, ko razen bratov
moških ne poznaš ...

SAPFO: ... zadajaš bolečino ... čutiš bridkost ...
Le od kod, sprašuješ se ...
... od ljubezni, ki mora več darovati kot prejeti ...

DIKA: Slišala sem neko pesem, ki Erosa slavi ...
Ker s svojimi puščicami zastrupi srce,
da ne more več ... živeti ... umreti ...

SAPFO: Pesem je Alkajeva ... njegovo ime še vedno je prekleto,
zato ... molčimo, da nas ne zadane sovraštvo ...
Parnas strm je in visok ... že prvi korak
veliko je vreden ... zlobo budi pri tistih, ki ...

AGALIS: Mar ljubezen sama ne spleta stihov?

ANAKTORIJA: ... vsaka kmečka bunka bila bi Orfejeva nevesta ...

SAPFO: Tudi kmečka bunka ima v sebi liro ...
... le pravi prsti morajo zdrseti prek strun.

FIA: Saj tudi oven naskoči ovco ...
A to še ni ... ljubezen ...

DIKA: Bi želela biti ovca, Fia ...
ovčka si ... milo blejaš ...

FIA: Kača mrzla ... a strupa nimaš,
zato ...

SAPFO: Tako ne smete govoriti, če želite ...
ljubezni svečenice, s polnim naročjem ...
Marsikatera beseda rani ... globoko ...
Ljubezen terja nežne zvoke, glasove ...
Z neba prihajajo k nam ... revnim.
Da nas obdarijo ... milost ...

KIPRIS: Afrodita ... mati ...

SAPFO: Afrodita ... naša zavetnica ...
rojena iz morske pene ... čistosti ...

in moškega semena prispodoba.
Afrodita Lepota, nesmrtna Zevsova hči,
na barvitem prestolu sedi ...

Zdaj zapele bomo himno Afroditi ...
ki podelila nam je ... ženskam in moškim ...
božanskost ... Ne le rodnost, da človeški rod ...
užitek ... radost ... sladkost ... norost ...

DIKA: Sapfo, učiteljica ljubezni ...
Si srečala Afrodito na potovanjih?

SAPFO: Nikamor ti ni treba potovati,
Afrodita tempelj ima v srcu ...
Zdaj zapele bomo himno njej ...
Jo slavile ... Lepo ... našo mater ...

Agalis vzemi v roke liro ...
Prsti naj drse prek strun ...
Zaljubljeni drseli bi po koži ...
... melodija, harmonija, zvoki in glási ...
Ko besede se v srcu rodijo ...

Sapfo začne peti.

*Afrodita nesmrtna, zvijač snovalka,
prosim te, mogočna gospa,
ne muči moje duše z bridkostjo.*

Pojte za mano, dekleta, Afroditine svečenice.

Dekleta ponavljajo prvo kitico za Sapfo.

SAPFO: *Afrodita nesmrtna, zvijač snovalka ...*

DEKLETA (v zboru): *Afrodita nesmrtna, zvijač snovalka ...*

SAPFO: *Afrodita nesmrtna, zvijač snovalka,
prosim te, mogočna gospa ...*

DEKLETA: *Afrodita nesmrtna, zvijač snovalka,
prosim te, mogočna gospa...*

SAPFO: *Afrodita nesmrtna, zvijač snovalka,
prosim te, mogočna gospa,
ne muči moje duše z bridkostjo.*

DEKLETA: *Afrodita nesmrtna, zvijač snovalka,
prosim te, mogočna gospa,
ne muči moje duše z bridkostjo.*

Od tod naprej Sapfo in dekleta pojejo celotno himno Afroditi.

*Pridi! Tudi prej si že kdaj kot danes
slišala moj klic iz daljav, mi prošnjo
uslišala in brž iz očetove hiše
k meni hitela:*

*Lepe vrabčke v zlati si voz zapregla,
z drobnimi so krilci vršeč zleteli
in z višav neba te prek črne zemlje
nesli skozi eter.*

*Že prispejo. Ti me tedaj, boginja
blažena, z nesmrtnim smehljajem vprašaš:
"Kaj je? Kakšno zlo te je zdaj zajelo,
da me spet kličeš?"*

*Kakšna silna želja te spet obseda
v blaznem srcu? Koga naj spet zapeljem
in podvržem tvoji ljubezni, Sapfo?
Kdo je krivičnež?"*

*Med petjem se Sapfo in dekleta počasi dvignejo in se začno gibati, sprva
počasi, nato nekoliko hitreje, da se gibanje spremeni v ples Afroditinih
svečenic.*

2. prizor

Ada, Milan.

MILAN: Skrivaš se pred menoj, izogibaš se me, Ada.

ADA: Ah, kaj še. Le časa nimam dovolj, študiram, junija imam izpite.

MILAN: Jaz pa čez mesec dni. Pa zaradi tega še ne hodim slep po svetu.

ADA: Hočeš reči, da sem jaz slepa?

MILAN: Kadar sva se srečala, si gledala mimo mene, kot da me sploh ni ...

ADA: Le zakaj bi morala gledati vate, če ... te pa res ni bilo ... zame.

MILAN: Ta tvoja odrezavost je prav simpatična. Če bom rekel, da je ljubka, me boš spet povozila s svojim ostrim jezikom.

ADA: O mojem jeziku pa še ničesar ne veš!

MILAN: No, saj sem vedel. S teboj se sploh ni mogoče pogovarjati.

ADA: Da ne? Zanimivo. Z mnogimi se pogovarjam, mnogi se pogovarjajo z menoj, le ti, ti misliš, da si nekaj posebnega ...

MILAN: Saj tudi sem ...

ADA: A ker študiraš medicino?

MILAN: Tudi zato, ampak tisto, kar je v meni posebnega, je to, da sem te med mnogimi dekleti opazil in ...

ADA: In zdaj misliš, da me boš zapeljal, da boš postavil diagnozo in me začel zdraviti?!

MILAN: Ada, nehaj že, saj nima smisla, da takole bevska drug na drugega ...

ADA: A zdaj pa še to! Da jaz bevskam? Sem morda kakšna psica, ki bevška na vsakogar, ki gre mimo?

MILAN: Oprosti, nisem tako mislil! Oprosti, Ada. Ampak s teboj je res težko. Zdi se mi, da si ... da te je strah ...

ADA: Strah? Česa le?

MILAN: Priznati ...

ADA: Le kaj naj bi priznala?

MILAN: Da ... da sem ti ... všeč ...

ADA: Nisem vedela, da imate že v prvem letniku psihologijo ...

MILAN: V tretjem sem ...

ADA: In v sedmih nebesih, ker misliš ... da sem se za ... zatrapala vate ... Iz psihologije ne boš naredil izpita.

MILAN: Saj ne gre za znanost ... ne za psihologijo ne za kardiologijo ... Ada ... Tudi ti ...

ADA: Aha, srce je samo mišica s prekati in preddvori, zaklopke in tako dalje in tako naprej ... aritmija ja, ljubezen ne! Takole bi ti mene rad kar naprej nekako diagnosticiral ... Nisem tvoja pacientka ...

MILAN: Ada, bral sem tvoje pesmi in ...

ADA: Upam, da jih je še kdo. Tisti v Slaviji so jih zagotovo. Adijo.

MILAN: Hotel sem ti reči, da so mi bile zelo všeč. In da je v njih ... ljubezen ... zatrta, temna, več obupa kot radosti ...

ADA: To pa je tisto, kar pesnik najbolj sovraži: da mu nekdo reče, da so mu bile njegove pesmi "všeč"! Všeč ti je lahko lepa obleka, čevlji, tudi kakšna omara ali postelja, a pesmi ti ne morejo, ne smejo biti všeč, medicinec moj! Pesmi zavrtajo v tvoje srce, da te zaboli, ali pa so prazne črke

na poceni papirju, na katerem danes, v času obnove domovine, tiskajo literaturo. Adijo, zdaj pa res grem!

MILAN: Obnašaš se kot kakšna gimnazijka ... Če pišeš ljubezenske pesmi, jih objavljaš, to pomeni, psihologija gor ali dol, da si želiš, da bi jih prebral tudi tisti, ki so mu ...

ADA: Nikar si preveč ne domišljaj. Če si čeden, še ne pomeni, da lahko vsaki zmešaš glavo ...

MILAN: Ne glavo ... srce ... No, da bom bolj strokoven: prekate in preddvore ...

ADA: Norčuješ se iz moje ... iz mene ... grem. Knjige me čakajo.

MILAN: Tudi mene ... četudi čakam ... tvojo ...

3. prizor

Sapfo, Dika.

SAPFO: Dika, zakaj odvrtaš se od cvetja?
Zakaj že dopoldne večer zrcali se
na tvojem svilenem čelu?
Dika, ljuba moja, povej mi,
kaj leglo je na tvoje plaho srce?

DIKA: Ah, nič ni narobe ... z menoj ...
Moje srce ... Škržat, ki ne zmore
sončnega speva ... ljubezen presilna ...

SAPFO: Ljubezen, Dika, je skrivnost ...
Ljubezni dve sta: je ljubezen
in ljubezen, ki rani in je smrti družica ...
Jaz vpeljem te v ljubezen ... v pesmih
jo boš slavila, s plesom častila ...

DIKA: Kot lira si, Sapfo ... le moji prsti ...

SAPFO: Govori s prsti, če ne zmoreš z jezikom ...

Dotakni se moje kože ... lire ...

Prvi stih rodi drugega in jezik ...

Dotakne se sladkosti na dnu naročja ...

DIKA: Tvoja ponižna učenka, ubogljiva ... si želim ...

Sapfo, čudežno bitje, te imenujejo ...

... prva med grškimi pevkami ...

Jaz ne morem ... ne morem biti tvoja ...

Ker ... Ti si ...

SAPFO: Povej ... zaupaj mi ... odpri se ...

Pusti srcu, da ... če peti ne more,

naj jeclja, naj kot otrok lovi besede ...

DIKA: Da ljubezni sta dve ... kako naj ju prepoznam ...

SAPFO: Ljubezen matere do otroka ...

Ljubezen moža do žene ... smrt

edina zmore pretrgati verige zlate ...

Ljubezen kot radost, zmagoslavje telesa ...

... srce plemeniti srnjak ...

ne sprašuješ se za ceno ... ti edina in vsa si,

ki ljubiš brez preostanka ...

to praznik je, ki traja vse življenje ...

četudi le eno zvezdnato noč ...

DIKA: ... sladka, ne muči me ...

SAPFO: Uboga moja Dika ... ne mučim te ...

Le preizkušam tvoje drobno srce ...

Je zmožno ljubiti ... ne otroka ne moža ...

Saj premlada si, komaj vijolice so se razcvetele,

hiacinte in žafran v tvojem vrtu ...

Afroditina svečenica ... ko dozoriš ...

Ko senca tvojih prsi poljubila bo tvoj trebuh ...

Najnežnejša med mojimi cvetlicami,
samo zate ta je pesem ...

DIKA: Praznik ... nikdar naj se ne konča ...
Čudežna Sapfo ... hči Afroditina ...

SAPFO: Samo zate ... zate ... sladka Dika ...

*Ti pa Dika,
položi si venec v lase,
ki lično iz koprovih vejic
so spletle ga nežne ti roke!*

DIKA: Sapfo, gospodarica mojega srca.

SAPFO: Sedi k meni ... lezi ...
... odvrzi haljo ... razgali srce ...
Položi v moje ga dlani ...
Strune, tanke kot lasje ...
z vencem dišečih poljubov te okronam ...

4. prizor

Ada, Urednik.

UREDNIK: Tovarišica Ada, tvoje pesmi so vzbudile kar precejšnjo pozornost. A ni čas za prevzetnost! Tudi negativno pozornost. Marsikdo, še zlasti od naših vodilnih literatov, je v tvojih pesmih prepoznal ... kako naj se izrazim ... močne dekadentne elemente. V tvojih pesmih, ki se jim ne da očitati nobenih formalnih pomanjkljivosti, saj so rime kar dobre, recimo ... četudi ne vse: na primer, saj veš, da korak in prag ni nikakršna rima! Blizu asonance že, a ti želiš vzbuditi pri bralcu vtis, da so tvoje rime popolne: moške in ženske ...

ADA: Predvsem ženske!

UREDNIK: Kako to misliš? Ne razumem te, tovarišica Ada!

ADA: Saj ni nič za razumeti; ženske rime so pač ženske, torej moje.

UREDNIK: Aha, tako to misliš, no, naj bo, četudi ni ravno v skladu s teorijo verza.

ADA: Saj sem hodila na Ocvirkov seminar ...

UREDNIK: Pustiva spoštovanega profesorja, ki je tudi sam zagrešil nekaj – ne najbolj posrečenih – pesmi. Navkljub vsemu ti sporočam veselo novico, da se je založba odločila, da bo natisnila tvoje pesmi!

ADA: Kaj res? Kljub temu, da so ... dekadentne?

UREDNIK: Še več, nekateri mislijo, da so celo brezidejne. Da ničesar ne povedo o času, v katerem živimo. O času, ki ga na novo gradimo!

ADA: Jaz svoj čas predvsem živim.

UREDNIK: Ne razumi me napak. Kljub vsemu je naše mnenje, da si tako rekoč prva pesnica novega, mladega rodu.

ADA: Saj mi bo še nerodno. Če boste, tovariš urednik, nadaljevali s takimi slavospevi!

UREDNIK: Ada, saj ne gre za slavospeve, prej za skrb za razvoj naših mladih umetnikov. Skrb, da se ne bi v zahodnem vetru njihova mlada, prožna debla ukrivila na napačno stran ...

ADA: Oprostite, tovariš urednik, ampak tudi v vas se skriva pesnik ...

UREDNIK: To bom kar preslišal, saj vem, da te je novica o izidu tvojih pesmi malo ... kako bi rekel ... malo iztirila ...

ADA: Oh, kar se iztirjenja tiče, tovariš urednik, pa raje ne bi ...

UREDNIK: Torej, takole se bova dogovorila, Ada: še enkrat boš šla skozi zbirko in predvsem premislila o tistih pesmih, ki sem jih označil z rdečim svinčnikom. Morala boš temeljito razmisliti, ali jih boš izločila sama ...

ADA: Se jim odpovedala ...

UREDNIK: ... ali pa jih bom moral izločiti jaz. Morda se da katero od njih celo rešiti ...

ADA: Rešiti? Kako? Pred kom?

UREDNIK: Morda to res ni najbolj posrečena beseda, ampak hotel sem reči, da se dajo pesmi – to ti govorim iz dolgoletne uredniške prakse – z malenkostnimi spremembami dodobra “popraviti” ...

ADA: Ali mi lahko, tovariš urednik, nakažete, kako naj bi to izgledalo?

UREDNIK: Seveda, saj zato sem urednik in na voljo avtorjem, zlasti mladim, da jim pomagam ... Vzemiva tole pesem ... Samo trenutek, da jo najdem ... Aha, tu je: *Ko vedel bi* ... Pesem je izraz popolnega pesimizma, nikjer nobene svetlobe, samo črnina, praznina, bolečina, tišina ..., ob vsem tem pa kar dvakrat uporabiš besedo *duša*. Saj vendar ne verjameš v to, da ima človek dušo? To je čisti idealizem, s katerim smo že zdavnaj opravili. Saj si verjetno brala klasike marksizma, pa tudi Lenina ... Duša je rekvizit iz minulih časov! Kaj naj izkoriščanja osvobojeni delavec, proletarec, počne z dušo! Saj se ti bodo vsi smejali, da še vedno pišeš o duši! Dobro, o srcu že, a ne o neki duši, ki je šla z metafiziko v ropotarnico zgodovine!

ADA: Kaj pa če bi kar vi sami napisali zbirko z mojim imenom?

UREDNIK: Ada, draga moja pesnica, nikakršen sarkazem ni na mestu! Mi bi si želeli objaviti tvoje pesmi, tvojo zbirko, ki – mimogrede – že z naslovom vzbuja, milo rečeno, začudenje, saj zakaj pa naj bi v teh naših novih, svetlih časih senca legla na mlado srce, ki mora biti polno upanja, optimizma in vere v prihodnost!

ADA: Vi, tovariš urednik, sploh ne razumete mojih pesmi. Četudi si zelo, zelo želim, da bi moje pesmi izšle v knjigi, jih bom raje vrgla v ogenj. Naj zgori tudi senca v mojem srcu!

UREDNIK: Ada, zdaj pa že pretiravaš! Močno! Vem, čustveno dekle si, saj kako bi pa drugače lahko pisala pesmi, vsak pesnik je, da tako rečem, pretirano čustven, a bodi vsaj zdaj, ko so pesmi že napisane, razumna! Razumi, da takšne zbirke, kot si jo napisala, ne moremo tiskati. Lahko pa jo, in radi bi jo, če boš prisluhnila našim dobrohotnim nasvetom. Na, tu imaš

rokopis, vzemi ga, odnesi ga domov in se še malo poglobi vanj, pri tem pa ne pozabi na moje nasvete, priporočila ... Dobro si oglej pesmi, ki sem jih označil in se čez deset dni oglasi pri meni. In zbirka bo šla nemudoma v tisk. Zavedaj se, da danes ni kar vsakomur dano, da mu tako ugledna založba, kot je naša, objavi pesniško zbirko. Prvo pesniško zbirko.

5. prizor

Sapfo in njena dekleta: Agalis, Atisa, Anaktorijska, Dika, Kipris, Fia.

SAPFO: Ob zori na obali ... nežni valovi,
dihanje morja ... beli jagenjčki ...
dobrikali so se mi ...
materi ... tedaj pesem se rodi ...

FIA: Zapoj, Sapfo ...

SAPFO: *Mnogim konjenica se zdi najlepša*
... na črni zemlji, pehota ...
tretjim ... brodovje ...
a meni tisto, kar ljubim ...

DIKA: Sapfo, učiteljica naša ... le ti ...
kot Orfej oživljaš z besedami ...

SAPFO: Sladka Dika, Orfej je moral za Evridiko ...
V podzemlje, do temnih bregov Aheronta ...

ANAKTORIJA: Je smrt močnejša ...

SAPFO: ... od ljubezni, hočeš reči ...
Ljubezen je zaradi smrti ...

AGALIS: ... kako? Saj iz ljubezni se rodi ...

SAPFO: Samo ker smrtna smo bitja,
lahko ljubimo ...

Bogovi so se odkupili ... nam dodelili
življenje kratko ... ljubezen večno ...

KIPRIS: Je sreča hči ...

SAPFO: ... ljubezni.

KIPRIS: ... kaj pa sram ...

SAPFO: Sreča je sestra radosti, ko ljubezen ...
Ležišče pogrne z belino nedolžnosti ...
kopnenja, slasti ... slina napolni usta ... poljub ...

KIPRIS: Meni je ... mene oblije toplota ...
Rdečica od prsi k vratu vzvalovi ...

SAPFO: Rdečica sestra je vznemirjenja ...
Drobna žuželka, skarabej ...
vzdrami se v tvoji delti ...

AGALIS: ...poskušala ... poskušala sem,
a stih ... tako okorni ... sram me je ...

ATISA: ... tudi jaz ...

SAPFO: Pesem ne pozna sramu ...
v njej srce odpre se ... školjka ...
golo ljubeče telo ... srh, znoj ...
poslednja skrivnost ...
ženskega bitja ...

FIA: A kako moški ... ljubi ...
Njega ni sram ... on kar vzame ...

SAPFO: ... tudi moški trepeče ...
Silna je njegova sla, ud trd ...
A srce nebogljeno kot otroško ...
Deček ostane četudi že sive glave ...

ANAKTORIJA: Zakaj potem kot gospodar gleda ...

FIA: ... ne le gleda ... vzvišeno ravna ...
zavrne te ...

SAPFO: Četudi si te želi ...
Tem bolj si te želi, bolj ranljiv je ...
A hodi, kot da sin prestola bi bil ...

ANAKTORIJA: Kako potem naj vem, kdaj ...

SAPFO: ... takrat, ko v očeh ugledaš ...
ne zvezdo ne solzo ... lesk,
kot zver, ko med trnjem kozliča zalezuje ...

Ženska je vladarica ... njena krona je naročje ...
Žezlo spretna roka ... dlan ... mehka
... da otroka lahko bi potolažila ...

Agalis, zapoj nam ... tvoji stihi ...
Sinovi tvoje polti ... sladki ...

DEKLETA: Če tvoji stihi ... sladki ...
Sinovi tvoje polti ...

AGALIS: Saj prav zato, ker ...
Ljubezen ... ker zaljubljena ...

DIKA: Sapfo ... kako si zapela ...
Nihče ne doseže popolne ...

ANAKTORIJA: ... sreče ...

SAPFO: *Nihče ne doseže popolne sreče,
le delež smejo ljudje prositi ...*

Zapoj, Agalis ... ponosna ... samozavestna ...

AGALIS: Eros, tvoj sladki veter seje
vsepovsod semena ljubezni.
In jaz sem polje, žejna prst,
ki želim si, da spustiš se k meni.

SAPFO: Rodila si stihe ... nič več devica ...
 Nedolžnost legla je k tvojemu srcu ...
 Jezik ujela si ... brez puščice ...
 Kaplja krvi kanila je na tvoje prsi, Agalis ...
 Ponosna, a ne prevzetna ... saj pesem ...
 Tudi ples in lira, telo v gibanju ...
 molitev, posvečena Afroditi ...

Skupaj zapojmo prve stihe, rojene v Hiši muz ...

SAPFO IN DEKLETA: *Eros, tvoj sladki veter seje*
vsepovsod semena ljubezni.
In jaz sem polje, žejna prst,
ki želim si, da spustiš se k meni.

DIKA: Tudi jaz sem ... poskušala, ni mi uspelo ...
 Ne morem ... besede bežijo od mene
 Gledam oblake ... lastovice in kragulje ...
 Vedno znova se vračajo ... vrtijo v krogu ...
 Jaz pa sama daleč spodaj ... nihče me ne opazi ...
 Oko se na nikomer ne ustavi ... brod v noči brez zvezd ...

SAPFO: Dika, deklica ... tu si ... med nami ... lepa ...
 Uči se ... opazuj svoje telo ... neguj ga ...
 Bodi vesela ... mlada si ... vijolica v šopku ...
 Ena od mojih zalih ... bodi ponosna ...
 Tvoja mladost je zaklad ... poglej me ...
 Stara ... zgubana ... koža suha, temna ...

Vam, samo vam hočem podariti ...
 Bogastvo, ki ga ženska lahko ...
 Da je vladarica, in ne sužnja ...

Pojte o sebi, ne o Troji ...
 naj moški ošabno vihtijo meče!
 Me nismo le Helenine hčere ...
 bojevnice v postelji, nežne negovalke ...
 Rane zadajamo, a jih tudi zdravimo ...
 Da meči in šlemi obležijo že na pragu ...

... o ženskah, o deklicah
o stari ženski, kot sem jaz ... pojte!
Žensko telo je zemljevid ... celine in ocean,
reke, mogočna vodovja izlivajo se v delto ...
Videla sem delto Nila ...
v času visoke vode je plitka kot pri deklici ...
a tudi globoka, temna ... rodovitna,
ljubezen in smrt hkrati!

Nil, naučil me je služiti ljubezni in užitku.
Saj to je življenje, smrt si ga želi!
Sladkost združitve, omamnost poljuba,
ko jezik prodira v našo delto,
je praznik telesa, zemlje, narave, neba.
Samo zaradi ljubezni smo ljudje
in ne bogovi, nesmrtni, nam so namenili
kratkost življenja, sebi večnost ...

SAPFO IN DEKLETA: *Smrt je nekaj slabega.*
Tako so razsodili bogovi.
Tudi oni bi sami umrli,
če bi bilo umiranje
nekaj lepega.

6. prizor

Ada, Milan, Marta, Vladimir.

MARTA: Sem že mislila, Milan, da te bo Ada kar skrivala.

ADA: Ne laskaj si, trapa! Takšna lepotica pa že nisi!

VLADIMIR: O, to pa vem samo jaz, kakšna lepotica je moja Marta.

MILAN: Ne bom rekel, da je ljubezen slepa, saj se ne bom specializiral
ne za oftalmologijo ne za psihiatrijo.

VLADIMIR: Me veseli, da je med nami tudi zdravnik ... bodoči zdravnik.
Zdravje je prvo, kot pravijo. Zdrav duh v zdravem telesu, so rekli Grki.

MILAN: Oprosti, Latinci.

VLADIMIR: Ni treba, da si tako pokroviteljski ... Jaz sem bil v hosti, ne na univerzi ...

MARTA: Kaj sta pa tako zadrta! Dajta no! Samci!

VLADIMIR: Ti bom že dal ... samca!

MARTA: Vlado, sprosti se. Saj vem, da imaš naporno službo ...

VLADIMIR: O moji službi pa ti nič ne veš ...

MARTA: No, včasih se mi pohvališ, kako ste koga ...

VLADIMIR: Mir daj, Marta, če ne, se bom zjezil ... Vam bo potem vsem skupaj žal!

MARTA: Oprosti, Vlado. Nisem mislila ...

VLADIMIR: Ja, saj, ženske ...

ADA: No, kaj, kaj ženske? Povej do konca, če si že začel. Saj si vendar ...

VLADIMIR: A zdaj me boš pa še ti izzivala ... dražila ...

ADA: Potem pa ne trapaj o ženskah, ki jih prav nič ne poznaš ...

VLADIMIR: Jih pa tvoj dohtar toliko bolje ...

MILAN: Oprosti, prijatelj, sem še študent in tudi za ginekologijo se ne bom specializiral.

MARTA: Zdaj imam pa dovolj! Ali se res ne znamo normalno pogovarjati?! Povej, Milan, kako je pri urah anatomije. Pravijo, da si marsikdo ne upa niti stopiti v secirnico, da ne prenese pogleda na razteleseno truplo ...

ADA: To je pa res prava tema! Se ne bi pogovarjali kaj bolj prijetnega?

VLADIMIR: Ne, to pa tudi mene zanima ...

ADA: A s poklicnega stališča?

VLADIMIR: Vidim, Ada, da me slabo, zelo slabo poznaš. In moje delo tudi. Saj nismo kaki mesarji! Lepo te prosim. Bom še užaljen, če boš tako govorila.

MARTA: No, saj ni tako mislila ...

ADA: Mislila kot mislila. In rekla kot rekla. Milan se uči za to, da bo nekoč zdravnik, da bo ljudem pomagal, da bo reševal njihova življenja, ne glede na to, ali bo bolnik ...

VLADIMIR: Hočeš reči: naš ali njihov?

MILAN: Kako pa to misliš, Vladimir? Saj verjetno veš, da mora zdravnik, tudi med vojno, pomagati ranjencu, pa če je ta "naš", kot praviš, ali "njihov". Ženevska konvencija ...

VLADIMIR: Aha, že razumem. Utopičen humanist sedi med nami! Kaj pa porečeš na svinjarije, ki so jih delali nacisti. Tisti zdravnik Mengele, ki je delal poskuse na živih ljudeh? Na otrocih! A, kaj pa praviš na to? V imenu znanosti, da to dela, je trdil!

MARTA: Daj, no, Vladimir, nehaj. Ali smo zato tukaj, da se bomo takole prepirali. Sam si mi dejal, da bi se po napornem dnevu rad malo sprostil.

MILAN: Saj ne gre za prepir, gre za veliko več! Vladimir očitno ne razume, da je sicer medicino res lahko zlorabiti, a da to s poslanstvom zdravnika nima prav nič.

VLADIMIR: O, pa ima! Ima! Meni verjemi. Imam veliko izkušenj!

ADA: Ja, kakšnih pa? Ali imate tam v Slaviji tudi ambulanto, v kateri zdravite razredne sovražnike?

VLADIMIR: Vidim, Ada, da bova midva težko shajala.

ADA: Hvala bogu, boš moral shajati z Marto in ne meno.

MARTA: Ampak zajedljiva si pa vse bolj in bolj!

MILAN: Vladimir, ločiti moraš med normalnostjo in patologijo. Predvsem pa je patologija veda, ki proučuje bolezni. Torej, če je nekaj patološko, pomeni, da je na delu bolezen, ki jo moramo zdraviti, a najprej je treba prepoznati njene vzroke, mehanizem, učinek na organizem, to je na človeško telo. In prav s seciranjem kadavrov se lahko študentje medicine kar najbolje spoznamo s temi reči.

VLADIMIR: Ni treba, da si pokroviteljski, prijatelj! Dobro vem, kaj so patološki pojavi, patološko sovraštvo, na primer. Se pogosto srečam s takšnimi patološkimi tipi, ki sovražijo, patološko sovražijo našo borbo, naš novi družbeni red, našo oblast in nas zmagovalce ...

MILAN: Oprosti, ampak spet si pomešal znanost z ideologijo. Zate je nekaj patološko, če ni v skladu z ideologijo.

VLADIMIR: O kakšni ideologiji pa govoriš? Mar misliš, da smo mi nekakšni kabinetni ideologi, ki pišemo debele knjige, ki jih nihče ne bo bral. Vse o tem so že napisali Marks, pa Lenin, pa Stalin, pa ...

ADA: Dovolj imam teh neumnosti ...

VLADIMIR: A zate so to neumnosti?

ADA: Seveda so! Kaj ima vse to opraviti z našimi življenji? Mladi smo in zdaj, ko je že nekaj let od konca vojne, lahko zaživimo svobodno ...

VLADIMIR: In pišemo pesmi, ki ...

ADA: Ki so brezidejne, dekadentne, ki nočejo nič vedeti o naporih delovnega ljudstva za izgradnjo porušene domovine.

VLADIMIR: Cinična si, punčka, cinična!

ADA: Ne, samo ponavljam besede urednika, ki je prebral rokopis mojih pesmi. A kljub temu mi jih bodo natisnili, v samostojni knjigi! In zato sem vas danes povabila, da to proslavimo ... četudi sem punčka, pa še cinična povrhu!

MARTA: Kaj res? A je to res?

MILAN: Zakaj mi tega nisi omenila?

ADA: Ker sem se skupaj z vami, mojimi prijatelji, hotela povеселiti ob tej novici.

MARTA: Vesela sem, Ada! Resnično sem vesela!

MILAN: Jaz pa nisem vesel, ampak prevzet, ponosen, da je moja Ada pesnica.

VLADIMIR: Čestitam, Ada! To res ni kar tako! Četudi se ne čudi, če boš ob svoji knjigi doživela še kakšno neprijetnost.

MILAN: Kaj pa ti veš o tem? Se mar spoznaš na poezijo?

ADA: Ne, on je iz Slavije in tam tako ali tako vse vedo. Celo verze ene uboge punce, ene študentke prebirajo in jih "analizirajo".

VLADIMIR: Ne bom nasedel tvojemu provociranju, Ada. Ampak če nič drugega, ti moram reči, da se moraš zavedati, da si deležna posebnega privilegija!

ADA: Kakšnega privilegija pa?

VLADIMIR: Da se je tako ugledna založba, ki tiska naše najeminentnejše tovariše literate, odločila, da natisne tudi tvoje "dekadentne" pesmice.

MILAN: Vidim, Vladimir, da se spoznaš na vse, no, na skoraj vse. Od medicine in patologije do poezije. Kakšen srečnež! Jaz se samo učim, da bom nekoč zdravnik v kakšni podeželski ambulanti.

VLADIMIR: Sentimentalnost se pa je ne spodobi nam, moškim!

ADA: Verjamem, da vi tam v Slaviji res ne morete, ne smete biti sentimentalni. Milan, pojdiva! Škoda, da se je tale večer tako končal! Pravzaprav začel, saj ga še ni konec, a ne, Milan moj!

Ada in Milan odideta.

MARTA: Vlado, si pa res en runkelj! Če ne bi bil tako presneto čeden, če me tvoje modre oči ne bi tako prebadale, da sem čisto fuč, bi tudi jaz vstala in ti rekla: Adijo!

VLADIMIR: Modre oči so odsev neba in ni ga ženskega bitja, ki bi se lahko prostovoljno odreklo želji po nebu!

MARTA: Ja, madona, kje si pa to pobral? Da ne boš še ti postal pesnik!

7. prizor

Sapfo in Fia.

SAPFO: Pozna si, Fia ... sence pod figo je vse manj ...

FIA: Brodar bil je počasen ...
četudi vzhodnik ...
Vse do Petre jadral je ...
šele nato obrnil ...

SAPFO: Kdo je ... tako spretno ...
ravnal je ob pristajanju,
četudi morje plitko ... zahrbtno,

FIA: ... ne poznam ga ...
sam ponudil je, da me ... do tebe ...
plačila ni zahteval ...
le poljub morala sem mu ...

SAPFO: Že ve, kaj si od deklet lahko obeta ...
A poljub neznancu ...

FIA: Ime mu je Faon ... v sorodu
s padlim tiranom ...

SAPFO: Zato služiti mora ...
s krmarjenjem in napenjanjem jader.
Pitakos usmiljen bil je z njim ...

FIA: Lep je ... Apolon ...

SAPFO: Kaj ti veš o Apolonu?
... romala nešteto krat sem v Delfe ...
k svetišču kot sneg belemu ...
v naročju oljk srebrnih ...

Ko vračala se boš ...
Te pospremim do ladjice ...

8. prizor

Sapfo in njena dekleta.

SAPFO: Fia s poljubom plačala je vožnjo.

Dekleta se smejijo. Šepetajo med seboj. Fii je nerodno.

SAPFO: Poljub ni poljubu enak,
četudi ena sama beseda.

Poljub matere na glavico otročka
je poljub, ki obuja čas, ko otrok bil je še v njej ...
poljub očeta na čelo hčerke
je pečat skrbi in ...
sestra vsak dan poljubi brata,
toplota dveh src,
ki obe sta se rodili iz iste matere.

Poljub tiranovega prstana,
... faraonovih sandal:
znak ponižnosti ... moramo izkazovati ...
ki nam vladajo, ker obsijalo jih je božansko ...

Poljub, ki krmar terjal ga je od Fie,
poljub je pričakovanja ...
v telesu prebudi neznano silo,

ki tiho domuje v srcu,
da srh oblije kožo ...
... poljub ... začetek ljubezni.

Dika, pridi k meni, pridi ... moja,
nedolžnost plašna.
Da ti pokažem,
kakšen je prvi vseh poljubov,
ki obdarovali bodo te v življenju.

Dika se približa Sapfi, nekoliko obotavljajoče, kot da bi jo bilo sram.

SAPFO: Pravijo, da poljub ljubezni
spočela sta Afrodita in Eros ...
Usta se približajo ustom,
dih neviden vklene bitji dve ...
ustnice se dotaknejo vlažnih ustnic,
toplih, voljnih, jezik, mehak, nežen,

saj ne bo rodil besed,
niti okušal slastne hrane,
jezik, pohotna kača, prežal na brata
bo v dišečem mraku ljubljenih ust.
Zobje poskrili bodo se, bodalo v nožnico ...
željo po združitvi
blagoslovila sladka bo slina.

Dika, približaj svoja usta,
zamrejo naj besede, glasovi, melodije,
v omamni tišini združijo naj se ustnice,
jezika spojita ... okusa pomešata ...
po ustni votlini plava slast,
sladkost vredna smrti.
Usta okušajo sadež, ki ne rase na drevesu,
človek je edino drevo, na katerem ljubezen obrodi.
Človek je rodil poljub, ne bogovi!

Sapfo in Dika se dolgo poljubljata.

9. prizor

Ada in Mati.

MATI: Zdaj me boš še ti zapustila ... kot tvoj ... oče ...

ADA: Mama, ne bom te zapustila, le preselila sem bom k Milanu.

MATI: Lepo, dva študentka v sobici ... potem pa pride še pamžek ... vem, kako je to ...

ADA: Ja, študenta sva, Milan je že v četrtem letniku ...

MATI: Ti pa si pesnica v dvajsetem letu ...

ADA: Natisnili mi bodo pesmi.

MATI: Lepo, res lepo. Upam, da ti bodo tudi kaj plačali, da bosta imela vsaj za najemnino.

ADA: Bodo, plačali, a to ni pomembno ...

MATI: Toliko pa sem tudi jaz, navadna snažilka, brala Prešerna. Pesnik živi in umrje brez denarja ...

ADA: Naš čas ni Prešernov čas.

MATI: Prav imaš! Takrat pesnikov niso preganjali, zapirali, mučili ...

ADA: Mama, ne glej tako črno v ta svet. Nov čas je! Tudi jaz ga ne razumem, še zlasti ne, kadar mi dopovedujejo, da mora danes pesnik opevati heroje dela, kot so Bor in drugi opevali heroje boja. Jaz pišem pesmi, ker živijo v mojem srcu. Nekje sem prebrala, da je neki indijski modrec rekel: ptič poje, ker ima pesem ...

MATI: Ubogi vrabček, Ada moja! Ne bodi naivna, ne zaupaj sladkim govoricam tistih, ki te danes hvalijo, jutri pa bodo na tebi cepili drva. Prenežna si, da bi to lahko prenesla. Jaz sem te rodila in bila si najbolj plah dojenček ... Še jokati nisi upala, tako da je doktor Lavrič že mislil, da je kaj narobe s teboj. Res si bila krhka kot kak ptičji golič. A ko sem te

privila k sebi, sem čutila bitje tvojega srca, tvojo toploto in vedela sem, da sem rodila ne le lepo deklico, ampak tudi deklico, žejno življenja ...

ADA: Ne bodi tako sentimentalna, mama! To sem slišala že stokrat, če ne tisočkrat! Ti si preobčutljiva, ne jaz. Ti, ker te je zapustil moj oče, ko sem imela štiri leta ...

MATI: Pet.

ADA: Prav zato odhajam, da me ne bo pri štiriindvajsetih zapustil tisti, za katerega si želim, da bi bil oče mojega otroka.

MATI: Govori, kar hočeš, zapuščaš me, začenjaš živeti svoje življenje in jaz bom ostala sama, sama vrh teh hladnih, kamnitih stopnic, ki jih moram vsak dan poribati ...

ADA: Mama, samo preselila se bom, ne bom te zapustila.

MATI: Ko boš nekoč, kar kmalu bo, se bojim, ne, vem, prišla k meni, iz mene bo izteklo, po mrzlih, kamnitih stopnicah navzdol, vse moje življenje, tudi moje ime se bo zlilo z lugom, s katerim sem ribala stopnice, brezimna, komaj kaj me še bo, težka, kot so deklice pri dvanajstih, tedaj boš pokleknila ob moji postelji in me prijela za roko, bolj kost kot roko, in tedaj boš obžalovala vsako besedo, ki si mi jo kot očitek podarila, vsako dejanje, s katerim si se oddaljevala od mene, Ada. Samo ne reci, da sem sentimentalna! To je še edino, kar je v meni: ljubezen do tebe, deklica moja lepa, otroček moj, ki nekoč tako sladko si spala na mojih prsih ...

ADA: Mama, žal mi je, moram iti, Milan me čaka. A vedi: Milan bo kmalu zdravnik, in to dober zdravnik. In če boš rabila kakršno koli pomoč, bo on prvi, ki ti bo pomagal!

MATI: Že spet fantaziraš. Milan je še študent medicine. Preden bo postal pravi zdravnik, bo minilo najmanj pet, deset let. Tedaj pa ne bom rabila nobene pomoči več.

10. prizor

Sapfo in dekleta.

SAPFO: Kaj je lepota? Katera od vas ...

Pove naj, kaj ...

Molčite, ker same ste ...

Deklice ... še ne hvalisajo se ...

Niso prevzetne ... a lepe ...

AGALIS: Lep je ... kip Apolona ...

FIA: ... beli stebri vrh griča ...

ANAKTORIJA: ... večerno nebo ... zlato

ATISA: Travnik vijolic ...

DIKA: ... meni zdi se lep kozliček, ki pri ...

KIPRIS: Najlepši je tempelj sredi Mitilen ...

SAPFO: Lepota kipov ... templjev, stebrov ...

Je mrtva ... kipi olimpijskih zmagovalcev ...

Zapeljivih točajk ... cvetja ...

Mrtva je, ker negibna je ...

Kamen ne zmore ... nima moči, da ...

Posnemal bi znojno telo atleta ...

Breskovo polt mladenke ...

Lepota ... je v kretnjah, hoji, gibanju ...

plesu ... kot bogovi ...

Opazujte živali ... mačke, pse ...

Celo ovce in kozličke ...

Bolj nežnega gibanja

ni zmogla narava ...

Mačka ... otroška zver lepa, zvita ...

Preračunljiva, sveta žival Egipta ...

Tiha kot nočni veter,

svilene dlake, žareče v umirajočem soncu ...

Opazujte njene gibe ... od njih ženska
mora se učiti elegance ... saj ko sledi
miši, giblje se kot osvajalka ... ne morilka

Vse krog nas je lepota ... ne le sozvočje,
somernost ... kar živo je, lepo ...

Ko ženska leže, otok je ...
vzburjeno vrhovi ... skrivne doline ...
votli pečat popka, sladki jasmin na gričku ...
kiselkasta lužica, ki med stegni ...
cvet se razpre ... vrtnica ...

Zaplešimo, da v plesu lepota se rodi ...

Sapfo in dekleta zaplešejo in ritmično pojejo ...

*... Eros mi je srce ...
kot veter, ki z gora zažene ...*

*jaz položim
na mehko blazino ...*

*Prišla si ... kot blazna sem si te ...
Shladila si srce, goreče v hrepenenju ...*

TRETJE DEJANJE

1. prizor

Sapfo, Dika.

DIKA: Zate, Sapfo, spesnila sem nekaj kitic ...

SAPFO: Vdalo se tvoje srce ...
Polno ... prepolno željá ...
Tvoj prvi korak naj bo blagoslovljen.

DIKA: ... zdaj me je sram ... ne zmorem ...
ne upam ...

SAPFO: Nihče nas ni prosil za pesem ...
Le Afrodita, naša zavetnica ...
Me smo njene svete golobice ...
Zato ne more ... ne sme nas biti sram ...

DIKA: Tebi sem jo posvetila ... učiteljica ...

SAPFO: Prvič nastopila sem ...
Še štirinajst let nisem imela ...
Na Pitakovem dvoru ...
Pesem o Afroditi ...
mama mi ni dovolila ...
sem se prikradla na slovesnost.

... hvalili so me ...
mama nagnala me je nazaj,
kot da sem nevzgojen psiček,
ki se je pomočil sredi svetišča.

Dika moja, zapoj ... dovoli srcu ...

DIKA (*malo okleva, nato začne*): Četudi ob tebi, ovita v vonj ...
v tvoj objem ... bežim, ker bojim se ...

Sapfo spremlja Dikino petje z liro.

DIKA: Srce moje ... otroško, a ...
 Lastovica z zlomljeno perutjo ...
 Ko bi le strmoglavila v naročje tvoje ...
 ... mrtva med najslajše darove ...

Sapfo objame Diko, jo poljubi.

SAPFO: Moja najljubša učenka ... nadarjena ...
 Nežna, plaha ... ne hlepiš po nebu ... slavi ...
 Skromnost je tvoja najlepša ogrlica ...

Boli te ... nisi edina; le roža med cveticami ...
 Izbrala bi te, plačala tvojim staršem ...
 A tiran še vedno sovraži me ...
 Milostno dovolil je, da vas poučujem ...
 Nisem vaša mati ne sestra ne ljubimka ...
 Četudi poučujem vas o veščini ljubezni,
 dekle mora spoznati zaklade svojega telesa ...
 ... saj ni oslica, ki moški od zadaj si jo vzame ...

DIKA: Sapfo ... ne bom zmogla ...
 Samo tebe ... ljubim ...

SAPFO: Ljubezen je sebična ... radost,
 ki telo spremeni v plamen ...
 A Eros je moški ... gospodar,
 lovec s puščico ...
 V ljubezni ljubiš predvsem sebe ...
 Hočeš, da je ljubljeno bitje tvoja last ...
 Prevzetnost se rodi ... gospodovalnost ...
 Le sebe vidi, čuti, ljubi ljubezen ...

DIKA: Jaz sanjam ... da s teboj ...
 Med Amazonkami ... kentavri ...

SAPFO: Dika moja, ljubica zlata ... predrami se ...
 Vse to so samo bajke ... ker pesnik
 živi od bajk ...
 Budna glej življenje ... lepota
 naj bo opojno vino ... snežna polt
 papirus, na katerega piši ...

2. prizor

Ada in Milan.

ADA: Milan, Milan, zbudi se! Kri! Kri je!

MILAN: Kaj se je zgodilo?

ADA: Ne vem, ljubi moj! Tvoja blazina je krvava. Kri imaš okoli ust ...

MILAN: O, madona, je to mogoče?! Bruhnil sem kri ... v spanju ... Nekaj me je dušilo ... Sanjal sem, da sem buden in da imam v ustih stopljeno železo, zobje pa spolzki kot kamni v potoku ...

ADA: Milan, moj ljubi, kri ... Kaj to pomeni? To je grozno! Strah me je ...

MILAN: To je, kot nas učijo, kot nas je učil profesor Furlan, lahko marsikaj ... Lahko, da je počila samo ena majhna žilica, lahko je ... morda tudi kaj bolj resnega ...

ADA: Resnega? Ne straši me. Že kri me je prestrašila. Kaj to lahko pomeni!

MILAN: Če je kri svetla, in svetla je, potem to pomeni, da je v njej veliko kisika ...

ADA: Kisika? Zakaj?

MILAN: Ker ... ker pride ta kri ... iz pljuč ...

ADA: Iz pljuč?

MILAN: Ne boj se, ljubica moja, jutri bom stopil do profesorja in ga prosil, da me pregleda ...

ADA: Daj takoj, zdajle, pojdi do profesorja!

MILAN: No, sredi noči pač ne morem, ljubica moja.

ADA: Ampak jutri zjutraj, takoj zjutraj pa moraš iti do njega!

MILAN: Saj bom šel. Ob desetih ima govorilne ure, bom stopil k njemu, četudi bo mislil, da sem se prišel prijavit za izpit iz pulmologije.

ADA: Pusti zdaj izpite! Misli nase, na naju! Misli na to, da iz tebe ne sme priti ena sama kapljica krvi več. Vsa tvoja kri je le zame! Zame! Za najino ljubezen, Milan, mili ljubček moj! Oh, kako te imam rada! Ti ne veš, kako zelo! V vsakem mojem verzu je del tebe, tvoje oči, tvoj glas, tvoji lasje, tvoja koža, tvoja toplota, tvoj vonj, tvoje roke, tvoje ... tvoje ... vse tvoje je v mojih pesmih. To so samo najine pesmi. Samo najine! Najraje bi jih vzela z založbe ... Kaj pa briga druge najina ljubezen ...

MILAN: Ada moja, razburjena si, preplašena, treseš se kot psička sredi zimske noči. Stisni se k meni, objemi me, ljubica moja edina. Tvoje pesmi so tvoje in zato morajo iziti, da bodo ljudje vedeli, da se je rodila pesnica, ki bo spremenila slovensko poezijo. Morda se sploh ne zavedaš, kaj si storila s svojimi pesmimi!

ADA: Le kaj naj bi storila! Le to, da me, še preden je zbirka izšla, kritizirajo, me opozarjajo, svariijo, naj ...

MILAN: Pusti to, tvoja naloga je bila, je in bo, da pišeš pesmi o tem, kar čutiš, kar doživljaš, česar se radostiš, česar se bojiš ...

ADA: Od kdaj se pa medicinec spozna na poezijo?

MILAN: Ne na poezijo, na srce, na dušo ... na človeški organizem, ki pri posameznikih samodejno sproža procese, kemične, ne metafizične, ki spodbujajo prav posebno občutljivost, hipertrofirano zaznavanje in doživljanja, iz česar se rojeva umetnost. In to je resnično privilegij, kot je dejal Vladimir, ki so ga deležni le redki!

ADA: V katerem učbeniku si pa to prebral?

MILAN: V nobenem, kar izmislil sem si ...

3. prizor

Agalis, Atisa, Anaktorijs, Kipris, Fia. Pozneje Sapfo.

AGALIS: Kje je Dika? Da je veter ni ...
Ubožica, nežnejša od vijolice ...

FIA: Razvajena ... doma vsi krog nje ...
Princeska ...

ANAKTORIJA: Morda je s Sapfo v Mitilene ...

AGALIS: Sapfo ne sme v Mitilene ...

KIPRIS: Morda prelepi brodar ...
Zapeljal ju je navzdol proti ...

FIA: Si se tudi ti zagledala vanj?
Take kot ti vztrepetajo,
samo da zagledajo
potno mladeničevo telo ...

KIPRIS: Ti vlažna postaneš, če kozla ...

FIA: Misliš, da tvoja lepota ...
Plesati ne znaš, tvoji stihi so okorni ...
Glas kot sraka ...

KIPRIS: Take kot si ti ...
Še hlev zate bil bi prefin ...

ATISA: Nehajta ... obe koščeni ...
Redkih las ... kite si ne znata ...
Mar nas ni Sapfo učila, kako naj lase si
spletamo v kite in s pisanimi trakovi
krasimo ... da kodri senco očem delajo ...
Zapeljiv pogled iz nje naj žari ...

FIA: Tvoji boki kot tovorna ladja ...
Prsi že zdaj pretežke ...
Trebuh napihnjjen ... stegna ...
Kdo le maral zate bi ... sestradan suženj ...

ANAKTORIJA: Nič vaju ni naučila ... o lepoti
pela nam je, prva pevka ...
Ve dve ... meketata, zablodeli ...

ATISA: Učila nas je, da je žensko telo ...
Zaklad, prestol užitka ...
Večji kot je prestol, večji je užitek.
Potipaj moje prsi ... Ni sadeža slajšega ...
Z obema dlanema objemi desno ... levo ...

AGALIS: Lepota, učila nas je Sapfo,
je gibanje ... ples in petje ...
Žensko telo ni miza ... obložena,
da vabi slasti lačne zveri ...

Ženske smo morje in otok ...
Odiseji nenehno tavajo naokrog ...
Zato naučiti moramo se biti ...
pristan ... poželjiv ... zaželen ...

Je katera od vas že občutila ...
Drhtenje, ki moški vonj ga prižge,
ko njegov ud bliža se ...

FIA: Izkušeno dekle je med nami ...
Vedele nismo, daj, povej ...
Opiši, pokaži, nariši ...
Kako se delta ti ovlaži, da
sladikast vonj ...
Krikneš, ko vate gre ...

ATISA: Spesni pesem ... o moškem,
enakem bogovom ... ko glas umre ...
Srce razbija in telo gori ...
Četudi mrzel pot te obliva ...
In le njega si želiš ... pohotna ...
Da čim prej vrhunec doživiš ...
Povej, kako mladeniči ...

Vstopi Sapfo.

SAPFO: Nežnost moja, Dika ... milina moja ...
Deklica uboga ... Zakaj? Zakaj?
Ljubila sem te, a ti nisi ...

DEKLETA (*v en glas*): Kaj je? Kje je? Dika?
Kje je? Kaj se je zgodilo?
Sapfo, povej nam, kaj je, kje je?

SAPFO: Ni je ... več! Moje Dike ...
Ko slutila bi, sama odšla bi ...
V temno domovino prednikov ...
Na ledene bregove Aheronta ...
Populila bi si lase, pobrila obrvi ...
Le zakaj kaznuješ me, Afrodita ...
Dika bila je tvoja golobica ...

DEKLETA: Kaj se je zgodilo, Sapfo?
Kje je ... Dika golobica ...

SAPFO: Ni je več! Ni je več!
Ne razumete? Mrtva je!

DEKLETA: Ni res! Sapfo, zakaj nas strašiš!
Govoriš, kot da nikdar ne bi ...
Tvoje smo ... golobice, ki pojemo ...

SAPFO: Dika se je obesila. Tam zunaj,
za zidom, na srebrni oljki,
tam visi in deški zefir
igra se z njeno tanko haljo.

Tam visi, nedozoreli sadež,
ki samo na Lezbosu rodi se ...
moja ljubica, deklica vijolica,
rana, ki nisem mogla je pozdraviti.

Neslišno krvavela je med nami,
ko poljubila sem jo, zadnjič,
okusila sem grenkobo,
kot da z žajbljem namazala ...

Vedela nisem, da je to okus smrti ...
Dika moja, zakaj, le zakaj?

DEKLETA: Le zakaj, Sapfo? Dika? Le zakaj?

SAPFO: Pojdite domov, dekleta, brodar vas čaka ...
Snela jo bom z oljke,
na toplo prst položila ... Obraz ji prekrila
s poljubi, z žalujočimi sivimi lasmi ...
Pojdite ... in ne vračajte se ...
Hiša muz je grobnica ...
Za njo, ki slikar bi jo moral naslikati,
če hotel upodobiti bi čistost ... nedolžnost ...
Dikina smrt je bodalo, ki tiran
poslal mi ga bo, da zarinem si ga ...

DEKLETA: Sapfo ...

SAPFO: Pojdite, izginite ... pustite me ...
... z mojo Diko, ki ljubila sem jo ...
A zmogla ni, da bi bila samo ena od vas.
Njeno sebično srce ... tako majhno ...
Nič radosti, opoja ... le bolečina ...

4. prizor

Ada, Marta.

MARTA: Kako je z Milanom?

ADA: Na Golniku je. Takoj po pregledu so ga odpeljali gor.

MARTA: A je hudo?

ADA: Bojim se, da je. Bojim se, Marta. Ko sem vprašala profesorja, je rekel samo, da je bil zadnji trenutek ...

MARTA: Pa prej ni imel nobenih težav?

ADA: Ne, kaj pa jaz vem. Včasih je kašljal, tak suh kašelj ...

MARTA: In kaj bo?

ADA: Marta moja, ne vem. Res ne vem, baje je sum na tuberkulozo ...

MARTA: Saj za tuberkulozo se pa danes ja ne umira več!

ADA: Ne govori mi o smrti! Milan je edino bitje, ki sem se mu odprla, ki sem mu položila svoje srce v dlani ... Milanu je posvečena moja zbirka; skoraj v vsakem verzju je on ... A kakšen paradoks! Le zakaj sem že vnaprej zbirko naslovila *Senca v srcu* ... Tega ne bi smela, nikoli! S tem sem ga uročila, zastrupila najino ljubezen ... Jaz sem kriva! Jaz, samo jaz in nihče drug. On je šel študirat medicino, da bi ljudem pomagal, da bi jih zdravil. Vedno je z navdušenjem govoril, kako se veseli, ko bo sedel v ambulanti, pa četudi na Kozjanskem, in bodo k njemu vstopali tisti, ki potrebujejo pomoč. Resnično pomoč. Pomoč njihovemu telesu, ne duši, za katero naj bi skrbeli duhovni pastirji! Ti farji, ki zlorabljajo človeško trpljenje ...

MARTA: Ada, pomiri se! Pomiri se, uboga moja! Nič nisi ti kriva, prav nič! Bolezen je bolezen, pri tem ne moreš nič pomagati! Pomaga lahko le medicina. In verjemi, da bodo Milanu pomagali, da bodo storili vse, da bo ozdravel! Saj nismo v 19. stoletju, da bi kar tako umirali za jetiko. Pa še pesnik ni, ampak absoluten medicinar.

ADA: Pusti zdaj te neumnosti o jetiki in pesnikih! Naj bi se mene lotila, bi ji že pokazala! Oh, Marta, moja draga. Ti ne veš, kako mi je hudo! Res! Hudo mi je. Tako hudo, da se sploh ne veselim zbirke, ki bo izšla vsak čas. Je že v tiskarni.

MARTA: Tvoje pesmi so tisto, kar ti lahko daš. To je tvoj dar, ne le da lahko pišeš pesmi, ampak da jih izročaš ljudem, da jih bodo brali. Jaz se sicer ne spoznam na poezijo, ampak tiste tvoje pesmi, ki sem jih prebrala, so se me dotaknile, so me ganile, skorajda jokala sem, ko sem jih brala ...

ADA: Ah, pretiravaš!

MARTA: Nič ne pretiravam. Zakaj pa bi?

ADA: Ker si moja prijateljica in me sedaj hočeš tolažiti.

MARTA: Ja, ti si moja najdražja prijateljica, zato te tolažim, ampak tvoja bolečina me boli prav tako kot tebe ...

Ada in Marta se objameta, poljubita.

MARTA: In da boš vedela: tudi jaz bom ostala sama, oprosti, nisem tako mislila, oprosti ... Hotela sem reči, da Vladimir odhaja v Beograd.

ADA: Kaj? Zakaj?

MARTA: Iz vsake republike morajo poslati nekaj najsposobnejših oficirjev v centralo. Saj veš, vse mogoče se govori ... Vladimirja so izbrali, ker se je baje dobro izkazal, ker je – kot pravijo – zanesljiv in preverjen kader! Ideološko trden in vestno izpolnjuje ukaze nadrejenih ...

ADA: Marta moja, oprosti mi, ker ti bom sedaj povedala nekaj, česar ti doslej nisem. A ko sem ti zaupala, kako je z Milanom, ti bom povedala še, kaj mislim o Vladimirju ...

MARTA: No, kaj pa misliš? To me res zanima?

ADA: Lep moški je, postaven, njegove modre oči te res skorajda prestrelijo, pribijejo ... Tudi manire ima, zna se obnašati, kar ni ravno pogosto pri takšnih ljudeh ...

MARTA: Kakšnih ljudeh???

ADA: No pri ... udbovcih ...

MARTA: Vladimir ni ... udbovec ...

ADA: Je, in to je ključno! Res je, da se temu lahko reče tudi, da le opravlja svojo službo, da je pri svojem delu vesten in natančen. A obe veva, saj vendarle živiva tu, vse sva dali skozi, vojno in osvoboditev in veselje, pa velika pričakovanja o novi družbi ... in vse tisto, kar vsak dan slišimo in vidimo.

MARTA: Ne razumem te, Ada, kaj hočeš povedati.

ADA: To, da je Vladimir nevaren človek, da se njegovih rok – ne bom patetična in rekla – drži kri ...

MARTA: Kako moreš! Od kod ti pravica, da sodiš o ljudeh, ki jih niti dobro ne poznaš. Nič boljša nisi od tistih, ki jih obsojaš ...

ADA: Res nimam pravice, ampak ker sem sama soočena s tem, da lahko izgubim ljubljenega človeka, sem ti hotela reči le, da je ljubezen ...

MARTA: ... slepa! To pač ni kakšna posebna modrost. Od tebe bi pričakovala kaj bolj izvirnega, poetičnega ...

ADA: Preveč sem zbita, da bi nadaljevala ... Oprosti Marta, hotela sem ti le reči ...

MARTA: Naj bom vesela, da Vladimir odhaja v Beograd. Da bom spet sama in da bom znova iskala kakšnega postavnega dedca!

ADA: Jutri grem na Golnik ... Upam ... Upam, da bom izvedela kakšno dobro novico ...

MARTA: Hočeš, da grem s teboj?

ADA: Hvala, raje uživaj z Vladimirjem, dokler je še tu.

5. prizor

Sapfo, hči Kleja.

SAPFO: Kleja ... mislila sem ...
 nikdar več te ne bom videla ...
 Zapela sem nekoč ...
 Lepo hčer imam, podobno na pogled
 zlatim cvetlicam, ljubljeno Klejo:
 v zameno zanjo ne bi vzela niti vse Lidije ne očarljive ...

KLEJA: Slavna pesnica si ... nesrečna hči sem,
 ki na pragu zrelosti sem te spoznala.
 Ti ne veš ... kako živela sem ...
 bila sama ... babica najboljše bitje ...
 ... ko prvič kri obarvala je moja stegna ...

prsi so me bolele ... ko lepote sprehajali so se ...
 Nikogar nisem imela ... ljubezen bila je beseda ...
 nisem je razumela ... babica ... skrbela
 kot za ranjeno ovčko ...
 Le zakaj ... mama ... če res si ...
 In oče ... ne morem verjeti ...
 Kaj vse sem slišala o Alkaju ...
 Zdaj sram me je ... da oče moj ...
 Ne oče ... pohota, ki seme ...

SAPFO: Ne bom krivila ... mame ... babice ...
 Odpeljala te je ... ko jaz ljubila sem...

KLEJA: ... mar nisi ljubila mene ...

SAPFO: Eno samo ime je za ljubezen ...
 A mnogotere so ... ljubezen
 matere do otroka ni ... ljubezen do Apolona.
 Le kdo lahko bi razumel srce ...
Kot neobvladljiva sladko bridka zver
 v goščavi išče blage jase ...
 V peči poldneva senco modro ...
 Nato še sanje ... ko boginja odnese te ...

KLEJA: Mnogo tvojih pesmi slišala sem ...
 Vsi jih pojejo ... lire nenehno zvone ...
 A kaj naj z njimi?
 Naj verze na prsi privijem ... rečem,
 da mama se je vrnila ...
 Naj čakam ... tvoj stih me poljubi ...
 Za lahko noč ...
 Čudežno bitje ... Deseta muza ...
 Da si ... le kaj naj jaz ...
 Pankrt ... oče moj ...
 V Lidiji predaja se užitkom ...
 Dečkom, ki ... tvoji vnuki lahko bi bili ...

Pitakos ... oče Lezbosa ... moj ...
 sovraži tvoje pesmi ... še bolj pa tebe ...
 a jaz za njegovo mizo ... oblečena v svilo ...

v sandale ... on mi jih je podaril ...
Meni ... tvoji hčerki ...

SAPFO: Naj iztrgam si srce ... zabodem jeklo ...
Izkopljem oči, da slepota ...
Naj znova zajadram v neznano ...
Le kaj hočeš od mene?
... naj storim, da ...
ne bom te prosila ... klečala, moledovala ...

Tvoja babica, moja mama, presekala je sladko
popkovino ... vate curljalo je moje mleko ...
Na tujem hotela sem te vzgojiti ...
Otok ostal je prazen, požgan, črn od lave ...
In tebe ni bilo nikjer več ...
Ostala sama sem ... sužnja brez gospodarja ...

KLEJA: Kot zdaj bom jaz ... babica umira ...
tvoja mama umira, mama!

SAPFO: Smrt se s smrtjo druží ...
Dan iz noči izvije ... metulj iz bube.
Seme iz posušenega granatnega jabolka ...
Smrt ne loči med nedolžnimi in ...

KLEJA: Smrt je konec ... konec ...
Tudi Orfeju ni uspelo rešiti ljubljene ...
ne veš, da babica prosila je tirana ...
zato dovolil je, da tu Hišo muz imaš, četudi ...

SAPFO: Pitakos je zahrbtnen ... svojega predhodnika ...
Mersila ... znebil se ga je ... kri je tekla ...
Pobil, pregnal vse plemenite družine je z otoka ...
Vsilil je demokracijo in uničil ...
Duh, lepoto, čaščenje božanstev ...
Ponosni izgnani smo bili kot ...
... pesem, ples in lepota ...
Ubil razkošje duha in telesa ...
Razkošje, ki nihče ga ne ...

KLEJA: Babica ga je prosila ... saj olimpijska zmagovalka ...
Najslavnejša pesnica grškega sveta si ...

SAPFO: Ker pojem o srcu, prsih, delti ...
O hrepenenju ... sli, ki razjeda ...
Poeti še kar o šlemih ... ščitih ... mečih ...
Nikdar ne bojo odpluli spred Troje ...
le da bi lahko opevali kri in kosti zdrobljene ...
odsekane ude in trpeče slepce ...

KLEJA: Ti nikdar sveta ne ugledaš ... kot je!
Snov, barve, vonji, strah, lepota ...
Morje ... gore ... pesek ... oljke ...
Vse krog nas je to, kar je ... nič ...
Čemu potem poezija?
Čemu besede lepe, lira, avlos in ples ...
Vse to je ničvredno bogastvo ...
Le revni ...

Na tvoje ime legla je smrt deklice ...
... ne bo odpustil ti tega nihče v Mitileni.
Kriva si, da Dika ... deklica nežna ...
Celo obleka se je ni upala dotakniti ... raniti.

SAPFO: ... priznam ... Dika ... umrla je
... zaradi ... mene ...
Kriva sem tu in tudi onstran ...
Na bregovih Aheronta ... niti Orfej ...
zmogel ni ...
Njegovo lepo glavo morje naplavilo je
na lezboške obale ...

KLEJA: Zapeljala si jo ... tudi po tem sloviš ...
Zmogla ni ne stihov ne dihov ...
Srce skrčilo se je ... manjše od skarabeja ...
Seme črno zadrlo se je ... in veter bil je
njen prvi in poslednji ljubimec ...

Ti zmogla nisi ... kesanja ... ne ...

Mama, tista, ki te je rodila,
ki vzgojila me je ... ne ugrabila ... umira ...
Zato nehaj s pesniškimi izmišljijami ...

SAPFO: Kleja moja ... ne bom rekla,
da krivična si ...
... z nožem mesariš po meni ...
Ko tudi jaz umrla bom ... čutila boš,
kako končno si odrasla ...
Kako izguba mame naredi te mamo ...
Ker ljudje smo smrtni ...
Življenje edino je božanstvo,
pred katerim pokleknemo in pojemo sveto ...

KLEJA: Zdaj svoje lastno življenje zaživim ...
Odšla bom s tiranovega dvora ...
Babica ... v rdeči zemlji ...
Ne ti ne tisti, ki moj oče ...
Nočem več poslušati bajk ...
Ne slava, mama!

SAPFO: Mama, ne slava!

S teboj grem ... v Mitilene ...

KLEJA: Ne moreš ...

SAPFO: Kako ... ne morem?

KLEJA: Saj veš, da smeš!

SAPFO: Kako ... ne smem? Kdo mi brani? Kdo prepoveduje?

KLEJA: Tiran Pitakos!

SAPFO: Pritepenec, kmetavz, povzpetic,
neizobražen ... zlorabil zmago je nad Atenci,
da splezal je na prestol!
Ta ničê, to revše, ta bedak,
ki še kozji pastir ne bi mogel biti ...

Ustanovil je demokracijo ...
Vse, kar vrednega bilo je na Lezbosu,
pahnil je v morje ...
Ovce in koze najplemenitejše živali ...
Princeze in svečenice ...

KLEJA: Tvoja mama bila je dolga leta njegova ...

SAPFO: Priležnica in ti ... priležana hči ...

KLEJA: Videla sem ga ... vsak dan ...
poznala njegov obraz,
njegov glas, gibe, hojo, roke, noge ...
Jedla za njegovo mizo ... spala ...
Kupoval mi je ...
Z bogastvom in lagodjem me razvajal ...

SAPFO: Včasih celo v svinjaku najdeš kakšen biser ...

KLEJA: Ti svinjak si naredila, kamor si stopila ...

SAPFO: Ti moj biser si ...

KLEJA: Dikina družina se je pritožila tiranu,
preiskava ... sodišče ... kazni ...
Le kako bi lepa deklica ... družina
ima na tisoče oljk ... si zaželela smrti ...
V Mitilene ne smeš ... na pogreb ...
Nikdar več ... na pogreb ... moje babice ...
Ne nosim le njenega imena ...

SAPFO: Kdo more mi, niti bogovi, prepovedati,
da z golimi rokami izkopljem ji grob!

KLEJA: Da jo sovražiš ... rekla si ...

SAPFO: Matere se ne dà sovražiti,
če sovražiš svojo mamo,
sovražiš tudi sebe ...
naš rod je tu doma ... mamo pokopala bom ...

KLEJA: Pitakos zgradil ji bo marmornato grobnico ...

SAPFO: Več vredna je kot marmor ...
Pojdiva, Kleja ... v Mitilene!

KLEJA: Nikar, mama!

SAPFO: Prepozno ...

6. prizor

Ada in Urednik.

UREDNIK: Poklical sem te, draga Ada, da bi ti sporočil veselo novico: Naslednji teden bo zbirka prišla iz tiskarne.

ADA: Oh, končno!

UREDNIK: Saj ni tako dolgo trajalo, četudi razumem tvojo neučakanost. To bo zate zelo svečan dogodek! Mnogi me že sprašujejo o tvoji knjigi. Objave nekaterih pesmi v revijah so vzbudile precejšnjo pozornost ... No, tudi tisto, za katero se reče, da je negativna, saj je razumljivo, da mora literarna kritika bdeti nad literarnimi izdelki, še zlasti mladih avtorjev. Saj je že Levstik vzkliknil: Bog živi kritiko!

ADA: Ja, res je tako vzkliknil, a danes so drugačni časi.

UREDNIK: Seveda so, a še vedno velja, da naj le kritika presoja literarna dela ...

ADA: Je Ždanov literarni kritik?

UREDNIK: Ada, ne razume te, nekam zagrenjena si. Marsikdo bi na tvojem mestu plaval v "sedmih nebesih", kot se je reklo v starih časih. Marsikdo, če ne kar vsakdo, bi bil pijan od sreče. Ti pa si mrka, temna ... je res senca legla na tvoje srce?

ADA: Moj prijatelj je na Golniku ...

UREDNIK: Nisem vedel, oprosti, potem te laže razumem. Ampak na Golniku so naši najboljši zdravniki. Zaupaj jim in tvoj prijatelj bo kmalu spet ob tebi ... Če želiš, bi lahko prosil ministra, da telefonira profesorju Furlanu ...

ADA: Popoldne bom šla na Golnik, sem dogovorjena s profesorjem ... Vseeno hvala za vašo pozornost, tovariš urednik. Torej prihodnji teden bo moj otrok zagledal "luč sveta" – kot se je reklo v starih časih.

UREDNIK: Še nekaj, Ada, nekaj ti moram povedati ...

ADA: Ja, prosim.

UREDNIK: Kot veš, je bilo kar nekaj, precej pripomb ob tvojih pesmih ... Sem bil, da bi rešil tvoje pesmi, prisiljen, da sem v kolofon zbirke dodal ... dodal, da je zbirka ... izšla ... na predlog Zveze mladih kulturnih delavcev ... Samo v kolofonu, tako rekoč skrito med ostalimi podatki, ki jih zahteva zakon o tisku.

ADA: Kakšna "zveza", kakšen "predlog"! Jaz te tako imenovane zveze sploh ne poznam, niti članica nisem, zagotovo pa vem, da tisti "zvezniki" niso nič predlagali, saj mojih pesmi sploh brali niso!

UREDNIK: Ada, prosim te, pomiri se. Prav dobro te razumem ...

ADA: Prav nič me ne razumete! Če bi me, ne bi nikdar storili česa takega.

UREDNIK: Saj to ni nič takega, kdo pa misliš, da sploh prebere kolofon, to je samo tako formalno ...

ADA: Nič formalno, tam je zapisano in ostalo bo tam tako, kot je. Mene ni nihče vprašal, to ste storili mimo mene, moje pesmi ste prodali neki zvezi mladih kulturnih delavcev. Jaz nisem nikakršna kulturna delavka! Jaz sem pesnica!

UREDNIK: Tovarišica Ada, stišaj svoj glas, tu ne moreš tako kričati, kot da bi bili ... Saj mi tega konec koncev sploh ne bi bilo treba povedati ... Zdaj je natisnjeno in samo tako, samo s tem dodatkom je tvoja knjiga lahko šla v tisk. To je še najbolj elegantna rešitev, kajti v tebi je nesporen pesniški talent! In lahko si samo hvaležna, da smo tako tvojo zbirko rešili.

ADA: Rešili? Pred kom, rešili? Saj nisem nič drugega storila, kot da sem pisala o svoji ... o svoji ljubezni ... o Milanu ... ki je zdaj bolan in ...

UREDNIK: Ada, popolnoma te razumem, verjemi mi, če te kdo razume, te jaz ...

ADA: Prav nič me ne razumete. Norca se delate iz mene, iz mojih verzov, iz moje ... ljubezni ...

UREDNIK: Ada, ne bom več silil vate, ne bom več razlagal situacije, ki je očitno ne moreš, nočeš razumeti. Samo upam, da boš, ko bo knjiga izšla, pripravljena na tudi ne najbolj naklonjene kritike. Očitno se ne zavedaš, kar je sicer značilno za umetnike z močnim egom ali, drugače rečeno, s preveliko mero samozavesti, kakšne reakcije bodo sprožile tvoje pesmi. Očitno se ne zavedaš, da je zdaj nov čas, da se je svet spremenil, da je revolucija zrušila stari svet, da je pred nami prihodnost, ki jo moramo graditi vsi, tudi vi, pesniki! Graditi, ne pa rušiti, spodbujati, ne pa sejati malodušje ...

ADA: Veste, tovariš urednik, kaj je nekoč zapisal Rimbaud – saj ste verjetno že slišali zanj ...

UREDNIK: Nikakršen cinizem ni potreben, Ada ...

ADA: ... zapisal je Rimbaud, da so pesniki “strašni delavci”.

UREDNIK: Metafora pač.

ADA: Nikakršna metafora! To je zapisal leta 1871, v času pariške komune, ko se je pridružil komunardom!

UREDNIK: Ada, nočem te več zadrževati. Verjemi, da sem tvoj zaveznik, tako rekoč tvoj oče, če dovoliš ... Ko bodo pesmi izšle, boš, verjemi mi, vesela in pozabila boš na vse te “porodne muke”. Tvojemu prijatelju pa želim vse dobro. Tam na Golniku so naši vrhunski zdravniki.

7. prizor

Pitakos, Sapfo.

PITAKOS: Vedel sem, da boš prišla.
Četudi prepovedal sem!

SAPFO: Saj moder si ... eden od sedmih ...
Nerodno, ker ne ve se, ali prvi ali zadnji ...

PITAKOS: Z besedami ne dosežeš, kar želiš.

SAPFO: Ti pa z mečem ne!
Zaradi mame sem prišla ...
Pokopala jo bom v Eresu.

PITAKOS: Ne boš mogla!

SAPFO: Ne moreš mi preprečiti!

PITAKOS: Ne jaz, zakon!
Dikina družina zahteva,
da raziščejo se okoliščine njene smrti.

SAPFO: Poslušaj, modri tiran; ni zakona,
ne božjega ne človeškega,
ki prepovedoval bi mi,
da tisto, ki me je rodila ...

PITAKOS: Jaz, tiran Pitakos,
ki vladam temu otoku,
jaz sem najvišji zakon!
Tista, ki te je rodila,
z njo in s tvojo hčerko živel sem ...
Ko vrnila si se, tvoja mati moledovala je
za tvoje življenje ... naj usmilim se te ...
Moje usmiljenje je posledica moje modrosti ...

SAPFO: Zakaj, modri, usmilil si se uboge ženske,
o kateri govorijo same grde reči,
hkrati pa pojejo njene pesmi ...

PITAKOS: Ker če ne bi tako ravnal,
mislili bi, da se te bojim, vélika Sapfo!
Da tvoje razvratno življenje ogroža

mojo oblast, demokracijo.
Da tvoja ljubezen do deklet ...
Da s tem dokazuješ premoč nad ... moškimi.

SAPFO: Res si moder, Pitakos,
moja postelja močnejša je od tvojega prestola!
Bojiš se me, moja moč so ljubezen,
pesem, ples, lepota ...
Ti le z mečem, s konjenico,
z brodovjem mogočnim lahko vladaš!
Ti, močni in modri tiran, se me bojiš!

PITAKOS: Ta trenutek lahko te dam zapreti,
proti tebi izvedem proces in te
pahnem v smrt!
Še preden lahko bi pokopala svojo mamo,
sama mrtva boš ležala na smetišču ...
A ne storim tako, ker moder sem,
prvi med sedmimi!, dovolil ti bom oditi ...
nazaj v tvoj revni Eres, tam, sama,
kuj verze in s svojo senco pleši vse do smrti!

SAPFO: Je to edino zmagoslavje, ki zmoreš ga?

PITAKOS: Ne. Tudi tvoje pesmi prepovem.
Nihče več jih ne bo smel ne peti
ne zapisovati ...
Vidiš, vélika Sapfo, taka je moč vladarjev!

SAPFO: Pa vendar se me bojiš, če mene ne,
mojih pesmi zagotovo!
In moja mama ...

PITAKOS: Lepo grobnico ji dam sezidati.
Tudi Kleja si želi, da tu bo večno z nami ...

SAPFO: Mar misliš biti večen?

8. prizor

Sapfo in Faon.

SAPFO: K meni vozil si najlepše ...

FAON: ... zibale na moji barki,
veter igral se je z ...
božal mehko polt ...
še tesneje ovijal v njihove halje ...
... val je pljusknil in jih zmočil ...
njihova koža lesketala se je ... biseri ...
napete prsi, boki, hribček ... stegna ...

SAPFO: Ostro je tvoje oko, brodar ...
Redek dar ... četudi v pogledu skriva se pohota ...
Lep si, lahko bi služil kiparju za kip Apolonov ...

FAON: Sapfo, vélika Sapfo,
ne spravljalj me v zadrego.
Pred teboj sem ... vdani pes.

SAPFO: Ne pretvarjalj se, lepoteč moj!
Že zdavnaj nisem več deklica ...
Plehkosti prihrani za druge ...
Veš, da si lep ... ne prosjači za komplimente ...
Tvoja lepota ni za ljubezen ...
Slo vzbudi, že ko te ...

FAON: ... da lepota ne zmore prave ljubezni?

SAPFO: Lepota ljubi predvsem samo sebe ...
Saj poznaš zgodbo o Narcisu ...
Ženske ne želimo si samo ljubezni ...
Včasih le ljubljenje, parjenje ...
Da v sebi čutimo ud, ki zmore
priklicati omamne ognjene valove ...
da ženska utone v svojem spolu ...

FAON: Opazoval sem te, Sapfo slavna,
gledal sredi nezrelih deklic ...

Kako na obali ... se dotikale ... plesale ...
A videl predvsem tebe ...

SAPFO: Če moški zaželi si ženske,
ji mora to pokazati,
jo priviti k sebi, vzeti si jo ...
iti vanjo ... jo zadovoljiti ...
biti še bolj moški ...
A ti, Faon, si lepa mevža ...
Tvoja lepota se mora šele dokazati ...
Ob ženski ...

FAON: ... zahtevna si ...

SAPFO: Nasilna ...

FAON: Drugačna ... nisem še srečal ...

SAPFO: Seveda ne ... saj gledal si mladenke ...
Ne zrelih žensk ...
Ko si poželim moškega,
ga hočem imeti ... Dvorjenje je le igra,
ki mora se končati s tem,
da je ženska delta vlažna
in moški ... v njej!

FAON: ... marsikaj sem slišal o tebi ...

SAPFO: Povej, morda izvem še kaj novega ...

FAON: Saj ne verjamem, a pravijo ...
družila si se s kentavri,
vodila jih po zelenih pašnikih ...

SAPFO: Občevala z njimi ...
Si še kaj ...

FAON: Da faraonova sužnja ...

SAFO: Najbolj zaželena ljubica ...
In pri Amazonkah,

ki eno dojko si odrežejo,
da laže z loki streljajo ...

FAON: ... to zagotovo so izmišljotine ...

SAPFO: In kaj niso?

FAON: Da se je ena tvojih deklic ...
Dika, obesila, ker si jo ...

SAPFO: Da ... obesila se je ...
Vrv, na kateri viselo je njeno mlado, nedolžno ...
kača je zdaj v mojem srcu ...

FAON: Tako govori se ... Pravijo tudi ...

SAPFO: Fant moj lepi, pusti te stvari!
Vidim, vonjam ... želiš si biti ...
Četudi tvoja mama lahko bi ...
a mladi fantje si to želijo,
da ležejo s starejšo žensko ...
okusijo prepovedan sad:
občevati z mamo!

Je slast ... prepovedana ...
A ženske mojih let vemo,
kaj mladeničem gódi ... kaj draži jih, vzburja,
... da izlijejo seme v našo delto.

Komaj odrasli otroci ste,
naše dojke spominjajo vas na materine,
trebuh, na katerem prvič začutili ste toploto ...

FAON: Plemenita Sapfo ...
Zrelost je lepota ...

SAPFO: Ne leporeči, Faon!
Preprosta je tvoja lepota,
prav taka tvoja pamet ...
Zato tako poželjiv si ...

FAON: Tvoje deklice ... nedolžne ...
Nevedne ... vonj jih je objemal ...

SAPFO: Zaradi tega počutil si se moškega ...
Močnega, velikega, lepega ...
Govoril si lahko neumnosti,
saj zanje bil si lepotec, ki ...
Ne boj se, mili Faon,
ženske mojih let ne pričakujejo čudežev,
le malo nežnosti in veščine,
da sluznica se ovlaži.

Leta ne prinesejo le izkušenj, spoznanja,
da upi slej ko prej so prazni,
ampak da koža ni več gladka,
da posejana je s temnimi lisami,
da dojke uplahnejo, trebuh se napihne
in ga preprežejo gube,
tudi vonj je vse bolj grenak,
solze in znoj, komajda da bi ločil okus,
lasje se redčijo, dlake na spolovilu,
zato si jih brijemo, da zakrijemo svojo starost ...
še in še je okrasja,
s katerim kitimo se ženske,
ki že vnuke imamo ...

Pridi, lepi Faon, lahko bi bil moj sin.
Zdaj bodi moj ljubimec!

9. prizor

Ada, Milan.

ADA: Milan, Milan, me slišiš. Milan moj, jaz sem, Ada! Ali me slišiš,
ljubi moj, edini moj!

MILAN: Ada, Ada moja. Malo sem zadremal. To je zaradi zdravil. Si
prišla? Čakal sem te, Ada. A so ti povedali? So ti povedali, da ni ... rešitve.

ADA: Ja, Milan moj, govorila sem s profesorjem ...

MILAN: Ti je povedal?

ADA: Ja ...

MILAN: Da je z menoj ... konec ...

ADA: Nič ni konec, Milan! Nič ni konec! Ni konec! Me slišiš? Ni konec! Pozdravili te bodo!

MILAN: Saj veš, da sem študiral medicino ...

ADA: In kaj potem, jaz pa slavistiko ...

MILAN: Medicino, kjer smo se že v prvem letniku učili o tuberkulozi in vseh njenih oblikah ... tudi o miliarni tuberkulozi ... Ki je še nihče ni preživel, saj bacil vdre v krvni in tudi v mezgovni obtok, zato v vseh organih nastanejo tuberkulozne bunčice, kot bi se telo napolnilo s prosenim zrnjem ...

ADA: Milan, to ni res, to ni res! Saj ne smeš ... oditi ...

MILAN: Ada, že odhajam, tu bom ostal ... Nikamor več ne bom šel ... še najmanj s teboj na morje ... Konec je, Ada, konec je in s tem se moraš spoprijeti. Mene ne bo več, ti pa še boš. Zate se bojim, ne zase, strah je sedaj popolnoma odveč. Kaj hočem z njim. Pomagati mi ne more, obup pa je tako ali tako že dosegel nebo ... temno, črno, nočno, viharo nebo, na katerem ni več zvezd ... O, ja, ena še je, Ada, ena zvezda še sije tam zgoraj, ena svetla zvezda, ena lučka, takšna kot v najini sobi, ob kateri si pisala pesmi ... Sama si rekla nekoč: Kdor hoče kaj storiti, kaj velikega ... preseči povprečje, je kaznovan s trpljenjem, z bolečino ...

ADA: Milan, nehaj, nehaj že! Samo utrujaš se, dovolj je, da te lahko gledam, da lahko gledam tvoj obraz, ki ... ki je lebdel nad praznim papirjem, na katerega sem hotela napisati pesem ...

MILAN: Ada, povej mi eno svojo pesem ...

ADA: Ne vem, če bom zmogla, Milan, ne vem ...

MILAN: Prosim te, povej mi!

ADA: *Ko vedel bi, kako sem te čakala ... Milan, ne morem ...*

MILAN: Ada, prosim te, saj to je zadnjič ...

ADA: Nič ... zadnjič! Prvič in zmerom!

*Ko vedel bi, kako sem te čakala,
kako kričala sobe je tišina,
bi v moji dlani tvoja dlan obstala.*

*Ko vedel bi, kako sem te čakala,
kako bolela duše je praznina,
bi misel tvoja mojo poiskala.*

*Pa le nemir je ranil up srca.
In senca ... in senca smrti ... je prek moje duše šla.*

Milan, a me slišiš? Milan, Milan! Odpri oči! Milan, odpri oči! Poglej me, poglej me! Ada, tvoja Ada je tu! Ne zapusti me! Milan, ne smeš oditi! Milan moj, moj si, moj, samo moj in zato te ne dam nikomur. Ne dam te! Milan, vstani, pojdi, greva dol v park, med pušpane dišeče, med cvetoče gladiole, v dvor ptičjega petja, med kose in sinice, med sončne žarke in čebele, pod zasnežene vrhove in cvetoče travnike. Milan moj, ne pusti me same! Rabim te, sama ne bom zmogla ... moj si in moj boš, Milan, moj, moj, moj ...

ČETRTO DEJANJE

1. prizor

Ada, Marta.

MARTA: Si brala? Kaj vse pišejo o tebi! A te bojo zaprli?

ADA: Naj me, saj zdaj je vseeno. Milana ni več ...

MARTA: Rada bi ti pomagala ...

ADA: Ne moreš mi, saj je celo moja mama, četudi ni brala časopisov, ampak so jo sosede zalagale z vsemi mogočimi govoricami, jezna name.

MARTA: Si govorila z njo? Si bila pri njej?

ADA: Misliš, če sem ji podarila svojo zbirko?

MARTA: Bi vsaj lahko sodila o njej ...

ADA: Moja mama lahko sodi le o tem, ali so stopnice dobro poribane ali jih je treba še enkrat!

MARTA: Ada, prijateljica moja, tudi jaz sem ostala sam, Vladimir je že odpotoval v Beograd.

ADA: Vsaj veš, kam je šel, jaz pa za Milana ne vem, kje je. Saj danes ni več ne nebes ne pekla. Zabili so žeblje na njegovi krsti in ga pri sv. Krištofu položili v jamo ... Moja vrtnica je bila edina, ki je šla za njim, vonj, ki naju je objemal, ko sva se ljubila ...

MARTA: Prekleti časi, ki so nam jih obljubljali, zdaj pa je iz njih ratalo čisto nekaj drugega.

ADA: Ne krivi časa, čas je *rabelj hudi*, kajne? Ljudje so tisti, ki čas storijo za renesanso ali za koncentracijsko taborišče. Pravijo, da je po vseh teh grozotah nemogoče pisati poezijo. Jaz pa pravim, da ravno zaradi tega! Prav zaradi tistih milijonov, ki so jih skurili v krematorijih in je njihov dim še vedno v zraku, ki ga dihamo ... zaradi vseh tistih, ki so jih iz ljudi

spremenili v okostnjake, moramo pisati poezijo. Poezija ni nikakršen luksuz, ni nekaj, ne vem, kdo že je rekel, ki bo služila prenasičeni junakinja in le zgornjim deset tisočim, ki se dolgočasijo in mučijo zaradi svoje debelosti ...

MARTA: Ampak jaz bi se na tvojem mestu bala, glede na to, kar pišejo v časopisih ... saj si vendar brala?

ADA: Seveda sem brala, kaj pa misliš? Komaj nekaj dni po izidu zbirke je bila v Slovenskem poročevalcu objavljena kritika ... nič manj kot to, je zapisal spoštovani – le od koga?! – kritik, da pišem samo o sebi, namesto da bi pisala o herojih dela, če že nisem mogla pisati o herojih borbe ... da v mojih pesmih ni nič aktualnega, je napisal tisti lepi kritik z očali, Miško Kranjec pa je kar usekal tako po kmečko, po prekmursko, da je treba take “rožice” čim prej izruvat iz grede slovenske poezije ... A hočeš še kaj? Hočeš, da ti prebiram vse tiste strahote, ki so jih zapisali odrasli moški, ne pa neki prenapeti mladeniči? Da je vse moje pesnjenje le “dekadentno vzdihovanje o mukah, bolečinah in zadnjih vprašanjih življenja nekega malomeščansko nastrojenega dekleta ...”? A hočeš še? Pri vsem tem pa hvalijo moj pesniški “izraz”, ki je “zavidanja vreden”!

MARTA: Kaj pa pravijo na založbi? Kaj pravi tvoj urednik?

ADA: Je v toplicah, baje ima težave s hrbtenico.

MARTA: A honorar so ti izplačali?

ADA: So, pa kaj naj z njim? Naj grem na počitnice v Opatijo? A greš z mano? Bova našli kakšnega lepotca zate ...

2. prizor

Sapfo, Faon.

SAPFO: Prehitro izpolnil si svojo nalogo ...

Lepi fant moj, spretni brodar ...

FAON: Saj običajno ... ne vem ... morda sem bil ...

SAPFO: Nič se ne opravičuj, lepoteč.
 Vse mogoče sem že izkusila ...
 lepi fantje samo nase mislite ...
 zato vam tako hitro pride ...
 ... večšina ljubezni je vzdržljivost,
 s slo ravnati moraš kot lovec ...
 zalezovati moraš košuto ...
 neslišno ... počasi ... če še tako lepa je ...
 stran od vetra se moraš obrniti ...
 da te ne zavoha, da ne sluti ... lepa,
 le pes se zadovolji z nekaj hitrimi gibi
 in že je psica odrešena njegove teže ...

FAON: Jaz nisem pes ...

SAPFO: Prej rekel si, da si ... zvesti ...
 Jaz zagotovo nisem kuzla ...
 Četudi slišal si marsikaj ...
 Celo, da s kentavri sem občevala ...
 Telo je kraj pohote, a duša v njem hoče ...
 telo ni le meso ... sluznica,
 enaka v ustih kot v delti,
 solze sestre sladke služi ...
 Vanjo zdrsne ... se zarije ...
 Toplo bodalo v nožnico ... okrašeno ...

... Faon moj, naj ti ne greni izkušnja,
 ki nocoj doživel si jo z ostarelo žensko ...
 Vesel bodi ... ponosen ... samozavesten ...
 spal si s Slavno ... vsa Grčija prepeva njene pesmi ...
 s pesnico, ovenčano z lovorovim vencem,
 z deseto muzo ...
 ... v Hiši muz hotela je vzgojiti nov rod žensk ...
 da v tem surovem času ne pozabijo na lepoto ...
 glasbo, ples, stihe ...

FAON: Sapfo, oprosti ... res prvič sem ...

SAPFO: Ne opravičuj se, fantek moj ...
 ... če bil bi ljubimec,

vreden enega samega mojega verza,
zapisala bi, da noč spremenil si v dan ...
da zvezde vijolice padle so na zemljo ...
da zlato pognalo bo seme v ...
le popacal si me s spermo ...
... sem jo polizala ...

3. prizor

Ada, Mama.

MAMA: Ada, kaj si mi storila?

ADA: Jaz tebi? Prosim, mama, prizanesi mi ...

MAMA: Vsi govorijo o tem, kaj si ... napisala ... Pesmi, da so ...

ADA: Kdo to govori? Le kdo?

MAMA: Sosedu mi je rekla, da je brala v Ljudski pravici ...

ADA: Mama, prosim, prihrani mi ... dovolj sem ... Včeraj je bil Milanov pogreb ...

MAMA: Zakaj pa mi nisi povedala?

ADA: Kaj naj bi ti povedala? Da sem ga imela rada, zelo, zelo rada in da je umrl ... tebece ...

MAMA: Tudi jaz sem imela zelo rada tvojega očeta, pa me je ... pa naju je zapustil ...

Komaj pet let si imela, drobna, ljubka deklica ...

ADA: Mama, ne že spet!

MAMA: Ja, moški so pač takšni! Če te ne zapusti, ti pa umre ...

ADA: Prosim, vsaj danes ne! K tebi sem prišla, ker ... ker nimam ... ker sem tako sama ...

MAMA: Kaj pa tista tvoja Marta, ki hodi z udbovcem? S tistim, ki muči ljudi ...

ADA: Marta je dobila službo nekje na deželi, v nekem kraju, ki ima tako smešno ime – Podplat, saj, kaj pa hoče tu v Ljubljani, če so njenega Vladimirja poslali v Beograd ... Mama, samo tebe imam ...

MAMA: Le takrat se spomniš name, ko ...

ADA: Ko potrebujem toplino in tolažbo ...

MAMA: To je sebično, se ti ne zdi?

ADA: Vse je sebično, kar delamo. Naše srce je sebično, ker bije v našem telesu, ker je naš gospodar ... Tudi moje pesmi so plod sebičnosti ... saj me ni nihče prosil, naj jih pišem ...

MAMA: Zakaj pa jih potem pišeš, za milega boga, le zakaj? Da imaš sedaj same težave, da o tebi grdo pišejo v časopisih ...

ADA: Ja, pišejo, da sem dekadentna ...

MAMA: Kaj, da si?

ADA: Da ne pišem o našem času socialistične izgradnje, da v mojih pesmih ni nikakršne ideje, ampak le ljubezen, pa še ta temna, polna obupa ... nikjer optimizma ... da svoje talente zapravljam za vzdihovanje o nesrečni ljubezni ... da samo o erotiki pojem in tako naprej in tako naprej ... da je škoda mojega daru, da doslej nobeno drugo čustvo ni našlo odmeva v mojem srcu ... Oni pa res vedo, kaj se dogaja z mojim srcem! In nato še piše, da celo generacijo vodim v izpovedovanje samo erotičnih čustev, kar pomeni, da je naša književnost zašla v slepo ulico ozkega čustvovanja, da se je dezinteresirala za svet in dogajanje v njem, da je našla popolno zadovoljstvo samo v svojem osebнем svetu ...

MAMA: Vsega tega ne razumem, je prekunšno zame ...

ADA: Seveda razumeš, saj tako pisanje pa res ne potrebuje kakšne posebne pameti niti pri avtorju, kaj šele pri bralcu ...

MAMA: Deklica moja, Ada moja, kaj bo zdaj ... kaj bo zdaj s tabo?

ADA: Ne vem, mama, res ne vem. Prvič v življenju ne vem, kaj bom ... Pa še Milana sem izgubila ... O, kaj bi dala, da bi ga lahko samo še enkrat, enkrat samkrat prijela za roko ... o, kaj bi dala? Tudi svoje pesmi bi žrtvovala, le da bi se vrnil! A, kaj ko vem, da je smrt konec, konec in nič. Z bogom ali brez, z nebesi ali peklom, človek, ko umre, izgine, strohni, vse, kar za njim ostane, je spomin v tistih, ki so ga poznali, ki so ga imeli radi ... v meni, ki sem ga ljubila ...

MAMA: Ne vem, kako bi ti lahko pomagala ... Lahko se vrneš k meni ... četudi vem, da ti bo tu znova pretesno ...

ADA: Na, mama, tole so moje pesmi, tale drobna knjižica, to sem jaz, to je vse, kar sem jaz ... to je vse, kar bo ostalo po meni ... Vesela bom, zelo bom vesela, če boš kdaj zvečer prebrala kakšno pesem. Saj niso dolge, saj niso zapletene, so zelo preproste pesmi, v njih pa je veliko žalosti in obupa, ker tako je moje življenje ... In tisti, ki sedaj udrihajo po njih, niso v življenju trpeli niti eno samo minuto ...

MAMA: Ada, k meni lahko vedno prideš, moja vrata so vrata tvoje mame ... ne pozabi ... Res te nisem vedno razumela, a rada sem te imela. Zelo rada, Ada ...

4. prizor

Sapfo, Faon.

SAPFO: Spet cviliš pred mojimi vrati ...

FAON: ... ne morem pozabiti ... ljubljenja ...

SAPFO: Ljubljenja ... sploh veš, kaj je ...

Vtakniti ga v žensko ... to še ni ...

Zaželel si si ... znova počivati na meni ...

Vonj, ki te zastruplja ...

Občevati z nesmrtno Sapfo ...

Le kdo si ne bi ...

...razuzdanko, olimpijsko zmagovalko ...

učiteljico deklic iz bogatih hiš.
Prodajal boš lahko spomine ...
Na žensko ... njeno potemnelo telo
... božansko bilo je ležati med njenimi ...

FAON: Ponižuješ me ...
Sama povabila si me ... vase ...
hotela si okusiti mladi znoj,
ud, ki ne uplahne ...
vabila, izzivala ... hči boginje ...
Ne ponižuj tistega,
ki užitek prebudil je v tebi ...
Podobna bila si ...
Ko slast te je morila ...

SAPFO: Hči Afrodite ...

FAON: Boginje, ki ima žensko telo ...
ko bil sem v tebi ...
telo, dih, vonj, srce ... samo ugodje ...

SAPFO: ... mehanika, lepi Faon ...
noter ... ven, sluznica se ovlaži,
nabrekne ... užitek, sladkost,
ni ji enake: kaj hrana, kaj pijača,
purpurno morje, bele skale, peščene obale ...
ne oljke srebrne ne mladi jagenjčki ...
ne med ne vino ... vse to je nič ...
le srkanje še živih školjk ...
... poželenje ne ljubezen ... je to ...
pohota, lepotec moj ...

FAON: ... tvoje besede so nage,
sploh niso besede ...
živa bitja so ... plešoče deklice ...
male Afroditke ...
zato vsa Grčija časti te ...
v moških prebudila si ... sram,
saj doslej se nismo zavedali,
da pohota žene nas kot kozle ...

SAPFO: ... ne trudi se, da z besedami očaral bi pesnico ...
tvojih dejanj čakam ...
ne sklonim se nocoj jaz k tebi ...
ti z jezikom storil boš ...
da pamet ne bo moja sestra ...

Vladar bodi nocoj, ne suženj!

FAON: Če vladarju vzameš žezlo ... je še vladar?

SAPFO: Vsak moški je vladar, ko žezlo ...
V senci oljke bova legla ...
Posnemala ponosne živali, ki se parijo ...
Ljudje pozabili smo na nedolžnost ...
ki drugo je ime za lepoto ...
... prekršili smo zakon ...
rodili so se pohota, poželenje,
nasilje, posilstva ...
ženska ni samica ... hči boginje je ...
iz morske pene se je dvignila ...

Sapfo odpelje Faona v senco stare oljke in odvrže haljo.

SAPFO: ... dišave ...
na ležišču ...
nežen ...
potešil hrepenenje ...
to ni darovanje ...
ugrabil si me ...
ubij me ... da zaživim ...
da zaživim ... mrtva ...

FAON: Sapfo ... temna ... zrela figa ...
v avgustu ...

SAPFO: Ne pesni, ljubček, zarij ga vame.
... plačal boš za vsak moj krik ...

FAON: ... s čim naj ti plačam, ljubica ...
reven brodnik sem ...

SAPFO: Nisem ljubica, ne tvoja ne nikogar ...
ti si moj kozel s črnim, smrdečim udom ...
Plačal boš ... plačal ...
jutri ob zori odpeljal me boš na Levkas ...

FAON: Levkas ...

SAPFO: Tam je moj poslednji opravek ...
ne sprašuj, da ud ti ne uplahne ...
moj poslednji si ...
kot Alkaj bil je prvi ...
Izbrizgaj seme vame ...
Da smrti si zaželim ...
Divjaj v meni ... bodi val,
ki jutri vzame me vase ...
Dokaži, da Minotaver tvoj je oče ...
Rogovi ostri ... težka jajca ...
Bojevniki ... brez meča ubij me ...
Ne omahni v smrt ... ne med stegni ...
poslednji ljubimec, poslednji brodar ...
preko črne reke me ponesi ... Haron ...

bele pečine ... lastovke ... večnost ...

*da bi videla z roso posute
z lotosom obraščene bregove Aheronta ...*

5. prizor

Urednik, Ada.

UREDNIK: Literarni večer v Društvu pisateljev je odpovedan. No, predstavljen, saj v četrtek so gosti društva sovjetski pisatelji. Predsednik jim bo priredil sprejem, ki se ga bosta udeležila tudi Kozak in Vidmar.

ADA: Jaz pa bi rada spoznala kakšnega sovjetskega pisatelja, saj sem jih veliko brala, četudi mi niso bili ... no ja, Šolohov in Gorki, pa tudi Gladkov ... pesnike pa manj poznam ... saj ne znam rusko, četudi sem slišala za Ahmatovo in Cvetajevo, ti dve bi me še zlasti zanimali ...

UREDNIK: Seznam povabljenih je že narejen in med mladimi, mlajšimi avtorji je le Peter Levec.

ADA: Skoraj bi pozabila: honorar sem dobila, hvala lepa.

UREDNIK: Tako, kot je bilo zapisano v pogodbi.

ADA: Še dobro, da v pogodbi ni bilo zapisano, kakšne kritike se lahko objavijo ...

UREDNIK: Vidim, da si danes dobro razpoložena ...

ADA: Ja, normalno, pred nekaj dnevi je umrl moj prijatelj ...

UREDNIK: Oh, nisem vedel, Ada, iskreno sočustvujem s teboj.

ADA: Hvala, verjamem vam, saj ste se tako trudili z mojo zbirko ... Pokazali ste, kako iskreni ste lahko ...

UREDNIK: Ada, ni čas, da bi še v meni dobila sovražnika. Zavedaj se, da sem tvoj edini zaščitnik, edini, ki te zagovarja, brani ...

ADA: Kdo pa bi to lahko bil? Saj ste vi urednik pri založbi, vi ste prvi brali moje pesmi in me – samo na začetku – hvalili ... da Slovenci že dolgo nismo imeli tako izrazitega pesniškega talenta ... Govorili ste, da so nekatere moje pesmi celo bolj sugestivne kot pesmi Lili Novy.

UREDNIK: To še sedaj mislim, tega ne bom preklical, a oba veva, da se je oglasila kritika, ki vpliva na javno mnenje, in če me je celo tovariš minister pograjal, potem veva, oba, da ni čas za šalo ...

ADA: Meni res ni do šale ... Mislila sem samo, da bi lahko svoje pesmi predstavljala na kakšnem literarnem večeru ...

UREDNIK: Na to bolje, da pozabiš, Ada. Še več pozornosti bi vzbudila ... nepotrebne pozornosti, ki bi se slej ko prej obrnila proti tebi ... samo škodovalo bi ti ...

ADA: Naj se potem odpovem svojim pesmim?

UREDNIK: Tega nisem rekel, nikakor ne! Le malo je treba počakati, da se ozračje umiri ...

ADA: Od kdaj pa ima poezija vpliv na "ozračje"?

UREDNIK: Ada, saj dobro razumeš, o čem govorim. Ne potiskaj me v položaj, ko bom moral nastopiti s pozicije ... moči ... Razumna si, celo preveč, zato res ni treba, da ti razlagam vse te stvari, ki jih lahko vsak dan prebereš v časopisih. Saj si brala članek tovariša Miška Kranjca? Tam je vse povedano in Miško Kranjec je pisatelj velikega formata, ugleden, plodovit in tudi član centralnega komiteja. Torej se njegovemu glasu ne moreva upreti, kajne? Saj razumeš, Ada?

ADA: Moram razumeti, tovariš urednik, četudi nočem.

UREDNIK: In kakšni so tvoji načrti, Ada? Imaš v mislih kako novo zbirko?

ADA: Kakšno zbirko? Iščem službo, da bom lahko živela, preživela.

UREDNIK: Morda bi ti lahko pri iskanju službe pomagal? Kakega lektorja rabijo pri založbi, če ne v naši, pa v kaki drugi. Tudi na radiu morajo imeti lektorje, kajne? Saj slovenski jezik je tvoje edino orodje in ... orožje ...

ADA: Skrhan pipec ... Hvala za vašo ljubeznivost, a kot vedno je prišla prepozno. Obljubljajo mi službo, ne na radiu, ne pri kaki založbi ... v Žabnici iščejo učiteljico slovenščine. Že septembra bi lahko nastopila službo ... V Žabnici, kaj ni to lepo ...

UREDNIK: No, saj Žabnica pa ni tako daleč ... Saj ni Blatni dol ...

ADA: Daleč ne, predvsem pa je ime vabljivo ... skorajda metaforično ... Sicer pa nisem Cankarjev literarni lik.

6. prizor

Sapfo in Ada.

ADA: Košček raja na zemlji ... Žabnica! Kako luštano ime! Tu žabe svatbo bodo imele ... in mojih dvajset pamžkov v razredu, pravi angelčki, malo umazani, malo prestrašeni, malo lačni ... in vsako jutro *Za domovino s Titom naprej!* A morda ima mama le prav: od nečesa je treba živeti, od poezije pa se ne da ne živeti ne umreti. Storila si, kar si zmogla, kar si morala, Ada, napisala si knjigo pesmi, izdali so ti jo in ... kaj še hočeš ... lovorov venec? Da bi te častili, da bi te vabili, da brigadirjem bereš svoje pesmi ... Saj bi se ti smejali, ki bi komaj odložili krampe in lopate ... In, priznaj, tovariš minister je bolj gospod kot tovariš; našel ti je mesto v tej ljubki, žabji šoli, da boš paglavčke učila in vzgajala. Poleti pa boš imela kar dva meseca počitnic, je dejal tovariš minister, tedaj se boš lahko prepustila zapeljivim glasovom svoje muze. Razumen in nekako očetovski je ta naš minister.

SAPFO: Prispela sem, blaženi Levkas!

... pot se konča ... ni konec.

Snežno bele pečine ... bogovi naredili ...

da človek odide, ko zaželi si ...

... v družbi nesmrtnih ...

koprnenje po smrti ...

da bi videla z roso posute,

z lotosom obraščene bregove Aheronta ...

Glej jih, ptice, kako ... z lahkoto

spuščajo se z neba ... elegantno strmoglavlja

k morski gladini ... Odrešeni teže ...

nesmrtni znova švigajo navzgor ...

viharniki in kormorani ... Letalci,

ki bogovi jim lahko zavidajo ...

... pojejo milo, medeno, komaj slišno ...

presunljivo ... slavček v ... noči,

škrjanček na oknu svita,

grlice s temnimi ovratniki v stolpih cipres,

kos v jutranji ... vrabci vsevprek ...

kakšno drobtinico ... lastovke sinje črne

daleč, daleč nad ... leteče ...

umira sestra, zberejo se okoli nje ...

ADA: Milan, Milan, zdaj ne bom mogla hoditi vsak dan k tebi ... Ob uri, ko prižgala bi svečko na tvojem grobu, popravljala bom domače naloge ...

Ob uri, ko šla sva ob reki pod vrbami in sem čutila tvoje bitje tako močno, kot da nosila bi te v sebi, kot da bila bi noseča s teboj, bom zaprla polkna in legla v posteljo, še brala ne bom, ker vse se mi je priskutilo ... Kar legla bom, kaj pa naj tu, v tej žabji vasi? Naj grem v gostilno? Sama? Četudi bi mi včasih prijalo, da bi malo sédla med ljudi in popila kak kozarec vina ... potem tam krog srca postane tako toplo ... in muke se raztopijo kot ... Ne vem, bojim se, vsak dan se bolj bojim naslednjega dne ... Marta je tam daleč, včasih mi pošlje kakšno razglednico ... morebiti si je tam že našla novega fanta ... Še dobro, saj tisti Vladimir je bil sicer čeden, a še bolj nevaren ... kar bala sem se ga, ko me je pogledal, puhnil dim iz cigarete in je na njegovih ustnicah zaigral nasmeh, ki ne vem, ali je pomenil simpatijo ali grožnjo ...

SAPFO: Zakaj sem tu? Ker tu je ... konec ...

Ko dopolni se čas ... ko storil si ...

Le kaj naj si še obetam ... še več pesmi ...

Le čemu ... devet knjig ... mar ni to ...

Deklet ni več, Dike ni ... mame ...

Tiran ni pustil, da bi jo pokopala ...

... moč dokazoval je nad strtim srcem ...

Kleja ... moja zlatoglava Kleja ...

Le zakaj naju je ločila ... usoda ...

Le kaj je to?

Ko rodila sem ... v meni začelo je bítí ...

Srce ... nikdar ... nikdar ...

Moje deklice ... bila si ... ni bilo ...

Slava ... čaščenje zaradi pesmi ...

Le zakaj ... tisti, ki poje moje ...

Misli le nase ... mar mu je pesnica ...

Lepi Faon ... telo kot kip ...

Prazen, slab ljubimec ...

Zdaj po tavernah hvali se ...

Napičil slavno Sapfo ...

... njegovo srce kupček smeti ...

Rada sem imela *mehko življenje* ...

Ljubezen do sonca

*mi je dosodila v dar sijaj in lepoto ...
sonce zašlo ... potemnel sijaj,
življenje kot ta skala ...
Ne želela bi si sedeti pred
vrati bogov ... čakati ... božanska ...*

Sapfo se požene s pečin v globino.

EPILOG

Sapfina dekleta: Atisa, Agalis, Fia, Kipris, Anaktorija.

ATISA: Sapfo ... Dika ... ni ju več ...

FIA: Morda na rosnih bregovih Aheronta ...

KIPRIS: ... samo črne rože cvetijo ...

ANAKTORIJA: Hiše muz ni več ...

AGALIS: Poročila se bom.

FIA: Lep je ...

KIPRIS: Veliko hišo in na tisoče oljk ima ...

ATISA: Sapfo pela je:

*Nobeno dekle,
ki kdaj je uzrlo
bleščečo luč sonca,
ne bo ti enako
v modrosti, nobeno dekle.*

AGALIS: Zapoj mi to pesem na poroki ...

ANAKTORIJA: Alkaj se je vrnil ...

Tiran oprostil mu je ...
Ustanovil je Akademijo, kjer moški
slavijo moške zmage ... modrost vladarjev
... demokracijo ...

KIPRIS: Konec je zlate dobe, ko Afroditi pele smo ...

ATISA: Ko vrabčke zapregle smo v voz,
da poletele smo prek črne zemlje v nebo ...

ANAKTORIJA: Bilitis, hči Grka in Feničanke,
Sapfina tekmica, končno prilezla

do trona, prilizuje se tiranu,
vsak dan bolj debelemu ...

FIA: Njene okorne hvalnice ...

KIPRIS: *Ovij nam, oče naš, vence krog vratov,
mi tvoji smo otroci,
pripravljeni, da s pesmimi te slavimo,
ali zate umremo na bojnem polju ...*

AGALIS: Slaba poezija, če povzdiguje ...
... ki niso vredni.

ANAKTORIJA: ... odslej same morale bomo vzgajati,
kar Sapfo zasejala je v nas ...

FIA: Bile smo deležne darov ...
Nikdar ... nikjer več dekleta ne bodo
pletla vencev rož, ki besede so,
in besed, ki so cvetlice ...
blagoslovila je naša mlada ...

AGALIS: Le tu, na našem otoku ...
Orfejevo glavo nekoč naplavilo morje ...
in liro, s katero oživiljal je ...

ANAKTORIJA: Morda ... nekoč ... vrnila se bo ...

ATISA: Nekoč ... proti večeru ... sladkem ...
Med oljkami in figami ... na toplem pesku,
valovi ljubili bodo se z obalo ...
zapela bo ... valovi se potuhnili,
veter onemel, zlata plošča sonca ...
pozlatila življenje ...

Dekleta zapojejo.

*Prišla si! Oj, lepo si to storila!
Jaz sem koprnela za teboj,
moje si srce razvnela,*

*da v ljubezni mi gori.
Bodi tolikokrat pozdravljena,
kolikor bili sva ločeni
ta čas!*

Ivo Prijatelj

Unsere halbvergangene Geschichte und die Pensionistenpartei

Na TSD je nekdo opozoril na odnos te igre do emigrantske dramatike. O emigrantski dramatiki nimam pojma, zato se mi zdi omenjena domislica, blago rečeno, privlečena za lase. Ker pa vem, da perverzna enačba, ki so jo gospodarji vtetovirali ljudem v čelo, še deluje, želim nekaj pojasniti. Enačba se glasi: antikomunizem = kolaboracija = emigracija.

Kar se mene tiče, antikomunizem vsekakor in brezpogojno, kot civilizacijska norma. Če pa bi mi kdo rad pripisal kakršno koli odobravanje kolaboracije, mu jebem mater. Da smo si na jasnem kar takoj.

“Med vojno, otroci, sem šla nekega dne po ulici. Pred mano je šla ženska z dojenčkom v vozičku. Mimo pride belogardist in izdere bajonet. Iztrga dojenčka iz vozička in zavpije: ‘V imenu boga te zakoljem.’ In ga prebode.“ Godi se leta 1961, v Ljubljani, v drugem razredu OŠ Mirana Jarca. Tršica pripoveduje in otroci široko odprtih ustk pijejo iz studenca znanja. Tako jih tršica uči spoštovati resnico, tako bodo mnogi od njih spoštovali.

Moj sosed in prijatelj Urtzi, baskovski astrofizik, mi večkrat pravi, da je vedno znova presenečen nad tem, kako neverjetno uspešno oprane možgane ima tukajšnji folk. Še vedno. Ne razume, zakaj, se mu pa zdi malo smešno in malo žalostno.

12. decembra 2012 je The Guardian poročal o knjigi z naslovom *Nagrob-nik*. (Yang Jisheng, *Tombstone, The Untold Story of Mao's Great Famine*, Allen Lane 2012). Avtor piše o lakoti, ki je kot posledica Maove agrarne politike zajela Kitajsko. Ljudje so množično umirali, prihajalo je do izbruhov neizrekljivega nasilja, starši so klali lastne otroke, zato da bi z njimi nahranili sebe in preostalo otročad. Saldo: šestintrideset milijonov.

Ruski Gladomor in Ježovščina, kamboška polja smrti, pobita poljska armada itd. Izplen komunizma, merjen v milijonih trupel, je razred zase. Se bomo kregali, ali jih je petinsedemdeset ali sto? Ne bodimo malenkostni.

Kitajska je za gorami, *Pogledi* pa padejo vsakih štirinajst dni v moj nabiralnik. V zadnji številki Tadel citira generala, ki je kot poveljnik prisostvoval klanju. Piše o otrocih, ki so jih kosili z brzostrelkami, o materah, ki so jih prerešetane zmetali na trupla otrok, o krvi, v kateri so se kopali partizanski klavci. Zgodilo se je tu, poleg nas. Po koncu vojne. Petnajst tisoč anonimnih, nepokopanih žrtev gnije samo v protitankovskem jarku pred Mariborom.

Dr. Ferenc in dr. Dežmana, ki to raziskujeta, menda zasmehujejo. Bedni nizkotneži.

Arhivi so izhlapeli. Resničnost je fikcija. Vse je relativno. Spomin nas je izdal.

Pozabil sem imena sošolcev in celo nekaterih prijateljev iz najzgodnejše mladosti. Eno ime pa si bom mogoče zapomnil za zmerom. Moja tršica v drugem razredu je bila Ljerka Stadler. Pisala se je enako, kot likvidator Lamberta Ehrlicha in bana Natlačena. Tudi njuni trupli sta izhlapeli. Takoj po vojni sta bili ekshumirani in vrženi v neznano kraško brezno.

Njihovi prapori so tukaj zato, ker so oni naši predniki, je brežhibno formulirala poanto napovedovalka na *Triumfu volje* v Stožicah. Drži, vsak se mora zmeniti s predniki.

Tudi sam se menim s svojimi. Pogovor kar traja, nikoli ne bo končan. Ne vsiljujem jih nikomur.

Vi pa me končno že nehajte posiljevati s svojimi. Mene in celo državo.

Kaj ima to opraviti z igro? Čisto nič. Ali pa vse, odvisno, kako berete. Priporočam sicer prvo pot, ampak ker bo tako ali tako večina šla po drugi, pač malo pomagam.

Ivo Prijatelj

Vrt pred zoro

OSEBE

STANKO, 26 let

PETER, 36 let, njegov brat

ELI, 19 let

FRANCI, 26 let

ŠTEFA, 37 let, delavka iz predmestja

STARI

STARA

POLICIST V CIVILU

DRUGI POLICIST

Kraj dogajanja: podstrešna soba v predmestni hiši z vrtom

Prvi prizor: 11. maj 1945

Ostali prizori: avgust in začetek septembra 1943

Prvo dejanje

1

Stari, stara. Revno opremljena, vendar pospravljena in pometena podstrešna soba s poševnim stropom in mansardno nišo na levi. Umazana, strgana zavesa, pod oknom zguljen naslanjač, majhna pisalna miza, razmajan stol, stojalo z lavorjem, gašperček. Ob zidu postelja, ob njej nočna omarica. Ob vznožju postelje večja skrinja. V globini odra vrata, poleg njih omara. Na skrinji cula z oblačili in majhen kovček. Stari sedi na postelji, stara pod ostrim kotom gleda skozi okno.

STARI: Jaz sem samo ...

STARA: Kaj?

...

Kaj?

STARI: Kaj, kaj ...

STARA: Bojo ...

STARI: Kaj bojo?

STARA: Zažgali ...

STARI: Koga?

STARA: Stolp.

STARI: Ne.

STARA: Ti rečem ...

STARI: Avša.

STARA: Kaj?

Stari odmahne. Stara pride bliže.

Si rekel ...

STARI: Ni treba! Zakaj so pa dali gor zastavo ...

Oblast je oblast!

Zakaj bi oblast sebe rušila pa ... pa ... zakaj bi oni ... sami sebe ...

Odmahne.

STARA: Požgali ... pobili ...

STARI: Ni treba! Oni ...

Lahko naredijo ... konec. Lahko ...

Lahko delajo, kar hočejo ...

Stara gre nazaj k oknu.

STARA: Kako se spreneveda ...

Kar, kar ...

Nič ne ve ...

On se nič ne spomni ...

...

STARI: Kaj?

STARA: Raje se pripravi.

STARI: Na kaj le?

STARA: Na njega.

...

STARI: A boš kar tam? A ne misliš spat?

STARA: Ne morem. *Pride bliže.*

STARI: Kraval zganjaš. Na, zdaj pa še jaz ...

Kaj nama je treba sem gor ...

Lahko bi bila spod, v postelji, pod kovtrom.

STARA: Najprej bo iskal tam.

STARI: Tukaj pa ne?

STARA: Če pogasiva luč, se skrijeva ...

Stari odmahne.

...

STARA: Boš videl.

STARI: Kaj?

STARA: Njega ...

Nebo ... Oblake ...

...

Rdeče. Krvavo in rdeče ...

Vse ...

...

STARI: Ne sredi noči.

STARA: O, ja. Pridejo.

STARI: Tak občutljiv, miren pob, ves čas samo knjige, študij ...

...

STARA: Ni ...

STARI: Kaj ni?

STARA: Ni končal.

STARI: Kako pa bi, če je pa kar izginil ...

Ne verjamem, da še kaj miga.

...

STARA: Dan bo.

Kmalu.

...

Miga, še kako miga.

Pravijo, da je ratal pravi hudič, oficir, komisar, kaj vem, kako jim rečejo.

Da ne pozna milosti.

STARI: Pa ne on.

Morala si ga zamenjat s kom drugim.

STARA: To je ta ura.

Ko začne noč ugašat.

STARI: Noč ne ugasne.

STARA: Kaj pa?

STARI: Ugasne, kar gori.

...

Zdaj bi bil že proti koncu ...

Miren, skromen ...

Razen enkrat ... Bog ve, kaj ga je pičilo ...

STARA: To, kar piči hlačmana, to. Tudi tebe je ...

STARI: Ne, ne, jaz sem samo ...

...

Ah, nje je bilo pa škoda ...

STARA: Kaj?

STARI: Punce je bilo škoda.

Škoda ...

STARA: Katere?

STARI: Tiste.

STARA: Aja.

Flenča!

STARI: Ti si!

STARA: Kaj?

STARI: Ti!

STARA: Kaj jaz?

STARI: Nič.

STARA *se ustavi pred njim*: Slišala sem. Vse sem slišala.

STARI: Kaj si slišala?

STARA: Kar si rekel.

STARI: No, kaj sem pa rekel?

STARA: Da sem kurba.

STARI: Nisem!

STARA *udari s palico ob tla*: Pa si!

STARI: Pa nisem, ti kura!

STARA: Zdaj si!

STARI: Zdaj sem, prej pa ne!

STARA: Je isto!

STARI: Ni!

STARA *dvigne palico*: Te bom!

STARI: Samo poskusi!

STARA: Sem te že, o, ja, pa te bom še!

STARI: Nikoli več me ne boš!

STARA: O, ja!

STARI: O, ho, ho!

STARA: A posmehoval se boš. Na!

Zamahne, stari prestreže udarec, zgrabi za palico. Začne se ruvanje, ki pa je neboljeno, otročje. Grabita drug po drugem, vendar ne dosežeta, zamahujeta, toda udarci so medli in nobeden ne dospe do cilja.

STARI *med ruvanjem*: Ti boš, kaj!

STARA: Pa ... ravno ... jaz!

STARI: Ti, kaj! Kaj si morala ... Kaj ti je bilo treba ... takrat ... takrat ... sredi noči ... hodit na ... na ... na ... na ... na gestapo!

STARA: Treba ... jaz ... sem morala ... prijavit ..., ker si ... ti ... ti ... ti spet ležal pijan ... Ja.

STARI: Jezik za zóbe! Jezik za zóbe! Učim te ... pa ne kapiraš!

Eno ... samo ... stvar ... maš za ... kapirat.

STARA: A za zóbe, kaj! A da bi potlej ... še naju! Da bi ... naju ...

Jaz sem naju ... rešila!

STARI: Da ne crknem od smeha ... Ha, ha, ha ... Ti si rešila, ja ...

Niso naju ... takrat, naju bojo ... pa zdaj, naši.

Konec ravsanja, zadihana obsedita na postelji.

STARA: Mogoče pa ne ...

STARI: Mogoče ...

STARA: Kaj, če so pozabili na naju ...

STARI: Na nobenega ne ... Zakaj bi ravno na naju?

STARA: Ker sva stara.

STARI: Ja. Stara, grda ...

STARA: Jaz nisem grda.

...

Spodaj na hodniku se s treskom odprejo vhodna vrata. Stari in stara se primeta za roke. Po lesenih stopnicah se zaslišijo počasni, težki koraki. Premor.

Stari zapre oči. Držita se drug drugega z obema rokama. Koraki pridejo do vrat in obstanejo.

STARI: Ludva ...

STARA: Hortenzije bi bilo treba obrezat ...

STARI: Ludva ...

2

Stanko, potem Eli. Ista soba, dve leti prej. Vse razmetano. Na postelji kup zmečkane posteljnine. Vrata omare priprta, z njih visi preluknjana nogavica. Na mizici kup knjig, zvezek, pisalni pribor, ostanke kosila. Na gašperčku lonec, iz katerega gleda kuhalnica itd. Stanko se izkoplje izpod kupa na postelji, spotoma oblači hlače, skoči k vratom, odpre. Pred vrati Eli.

STANKO: O, vi ...

ELI: Jaz.

Se gledata.

STANKO: Iščete mene?

ELI: A je še kdo?

STANKO: Takoj.

Zapre vrata. Zgrabi lonec, vrže vanj ostanke kosila in nogavico in vse skupaj zapre v omaro. Raztegne posteljnino čez posteljo, zgrabi glavnik, opusti zamisel, gre spet odpret.

STANKO: Ko se zakopljem v knjige, pozabim pospraviti. Malo je razmetano.

ELI: Če motim, lahko tudi drugič ...

STANKO: Sploh ne ... Prosim.

Na široko odpre in jo povabi noter. Eli vstopi, obstane sredi sobe.

STANKO: Prosim.

ELI: Hvala.

...

To je torej to.

STANKO: Kaj?

ELI: Vaša soba.

STANKO: Moja ... Tukaj nekako taborimo. Do nadaljnjega.

ELI *k oknu*: Je to ... ta vrt?

STANKO: Ja, vrt ...

...

Kateri?

ELI: Večerni vrt, pijanega avgusta ...

Se malo nagne ven. Poglej, poglej ... Večji, kot sem si predstavljal.

...

Isti čas. Ko se kamen dan trklja v jamo večera.

Lepo prosim, kje so pa ...

STANKO: Ni treba naprej ...

Priznam ...

ELI: Kaj priznate?

...

STANKO: Zagrešil sem ... pesniški poskus ...

ELI: V moji latinski vadnici ste ga pozabili. Saj veste, a ne?

STANKO: Ja.

Ja, pravzaprav ...

ELI: Ampak ne namenoma?

STANKO: Ne, ne, to ... *Odmahne.*

Bi mogoče sedli?

ELI: Bi. Kam pa?

Stanko zgrabi stol. Ko ga dvigne, se vidi, da je pleteno sedalo preluknjano. Odloži ga na sredo sobe in vzame s postelje blazino. Položi jo na stol. Pogleda Eli, skomigne, Eli sede. Stanko sede nasproti nje na posteljo.

STANKO: Upam, da vam je udobno.

ELI: Srednje.

...

STANKO: Mogoče pa to ni bila ravno dobra ideja?

ELI: Nasprotno – meni se zdi, da prav čedno pišete.

STANKO: Mislim to, da ste prišli.

Kaj bi rekel vaš gospod oče?

ELI: O, lahko ste popolnoma brez skrbi. Papa je veliko bolj liberalen, kot si predstavljate. Da o mamici ne govorim. Ne smete nas soditi po tistih bidermajerskih portretih v salonu.

Je m'en fiche.

STANKO: Kaj?

ELI: Žvižga se mi.

Malo že.

STANKO: Si lahko to privoščite?

ELI: Jaz že. Pa vi?

Stanko se dvigne, Eli pogleda stran, Stanko sede.

ELI: Kaj, če bi se tikala?

STANKO: Tikala?

ELI: Ja. Dol z buržuji. In tako dalje.

STANKO: Lahko.

Ne vem pa, če bo liberalnost vaše gospe mame to prenesla.

ELI: Na to se pa nisem spomnila.

Je m'en fiche.

Sicer pa si ... pri njej ... kar v redu zapisan. Veliko da na svoj dober okus ... In papa pravi, da še nismo imeli tako "kompletnega" inštruktorja latinščine.

STANKO: Kompleten kot kompleten idiot?

ELI: Kompleten kot Goethe. Papanova najvišja ocena.

STANKO: Prosim, ne norčujte se.

ELI: Mi ne pade na pamet. A ne opaziš, da sem smrtno resna?

STANKO: Resna?

Vi?

...

Oprostite, ampak ... vam še niso jasne niti osnovne reči.

ELI: Na primer?

STANKO: Na primer ... Razlika med literaturo in življenjem ...

ELI: Banalna razločevanja me ne brigajo.

STANKO: Kaj pa vas?

ELI: Vem, kaj. Ali pa ne. Kakor kdaj.

Je m'en fiche.

STANKO: Ker si privoščite.

In kje v tem glokenšpilu nastopim jaz?

...

ELI: Vem ...

Dovolj vem ...

...

STANKO: Lahko slišim?

ELI: Vem ..., kam se skloniš, ko sklanjam tretjo deklinacijo. Drugi razred, samostalniki z obrazilom na s. In ... me nisi prijel za roko sredi Gaja Valerija Katula?

Si ali nisi?

STANKO: Mogoče. Bežno.

ELI: Kakor že.

Vsakič, ko vstopi papa ..., se zdrzneš, kot tat. Je tako ali ni?

STANKO: Tako je.

ELI: Si že kaj ukradel?

STANKO: Ne da bi vedel.

ELI: Bi hotel bit tat?

...

Si tatinski vajenec?

STANKO: Bit ...

Bit tat ... ni ...

Premik v njeno smer, Eli se izmakne.

ELI: Ni kaj?

STANKO: Dovolj.

ELI: Za koga?

STANKO: Zame.

In zate ... Ti ... Ti ...Ti ...

Frontalni napad. Stanko jo zgrabi, discipline je konec, kopljeta drug v drugega in se hkrati spopadata. Hlastata drug proti drugemu in se umikata, a do poljuba ne pride. Stanko jo zrine k steni.

ELI: Zakaj mi pa ne odpreš ust?

STANKO: A je treba odpret?

ELI: Pod mus.

STANKO: Zakaj?

ELI: Odpri, pa boš videl.

Stanko razpre ustnice, vse se umiri, počasi se bližata drug drugemu. Do poljuba ne pride.

STANKO: Ti ...

Z eno roko ji dviguje krilo. Ona ga spet poriva dol. Gor in dol.

ELI: Ups ... Tole je začelo it pa malo hitro ...

STANKO: Bom pazil.

ELI: Kako to misliš?

STANKO: Tako rečejo ... a ne?

ELI *se mu izvije*: Lahko dobim kozarec vode?

Stanko iz vrča natoči vodo.

ELI *stopi k oknu, gleda na vrt*: Temen ... podivjan ... zaraščen ...

Hortus, horti, masculinum ...

...

O, grad se vidi ... *Se spet obrne*. Si tukaj sam?

STANKO: V pritličju sta še lastnika.

ELI: Pa mansarda?

STANKO: Krama. Pa jaz.

ELI: Varno skrit.

STANKO: Ne več.

ELI: Grem ...

STANKO: Ne ti. *Proti postelji.*

ELI: Zakaj pa ne?

STANKO: Zvohala si brlog ...

ELI: Pa kaj? Me boš zdaj raztrgal?

STANKO: Ne ...

ELI: Kaj pa ...

STANKO: Živo te hočem ... *Postelja.*

ELI: Vpila bom na pomoč ...

STANKO: Nikogar ni.

Razen naju.

ELI: Se pravi ..., da sem zgubljena?

STANKO: Jaz tudi. Tudi jaz sem.

ELI *se prekobali in okobal sede nanj*: Ne, nisi. *Odpne uhana in ju spusti na tla ob postelji. Odpenja ogrlico.*

Ti že nisi zgubljen.

STANKO: Kako veš?

ELI: Papa pravi, da si eden tistih. Neopazen, slabo udomačen.

Spusti ogrlico za uhani.

Ampak ko izbereš ... plen ..., boš šel.

Samo izbrat moraš.

Je tako?

STANKO: Izbrat plen ...

Je rekel papa. Pa ti?

ELI *si razpne lase, da se ji vsujejo po ramenih*: Jaz pa, da bodi zdaj ... tiho.

Se nagne k njemu.

3

Stanko, Franci. Ista soba, naslednji dan. Franci v talarju sedi na postelji, v rokah ima obtolčeno emajlirano skodelico s čajem.

FRANCI: A ...

STANKO: Ja.

FRANCI: Zakaj mi to ...

STANKO: Včeraj, ob tej uri ...

FRANCI: In ... včeraj ...

STANKO: Ta čas.

FRANCI: Dejansko ...

STANKO: Sva.

FRANCI: Praviš, da tri ...

STANKO: Ja. Potem je šla, zaradi policijske.

FRANCI: Ampak ...

Se ... vsaj kesaš?

STANKO *se zlekne po postelji*: Ne še. Je še čas ...

Če bi se napil ... Stari tamle v omari skriva šnops ...

Ne morem se odločit ...

...

FRANCI: Jasna stvar, bil si zapeljan, ampak kljub temu ...

STANKO: Kaj?

FRANCI: Tu not mi je obtičalo ...

Kot ... da je ...

STANKO: Da je kaj?

FRANCI: Bil si ... Več kot prijatelj.

Ne ...

Hočem reč, skupaj sva rabutala, ministrirala, skupaj letala po hribih ... Ko si vstopil, sem tudi jaz ...

STANKO: Ne bi o tem ...

...

FRANCI: Če se spomnim ... Vlak z relikvijami. Nosiš baldahin, jaz za tabo, ob srebrni trugi s kristalnimi stranicami ... Zasipajo nas ... z rožami. In potem do jutra debata o smislu. O pričevanjih. Ali smem prositi za palmo, o tenki črti, ki loči ponižnost od oholosti ...

STANKO: In o krvi, ki da spira madeže, če se kaj spomnim ...

Ja, celo noč.

Kri, kri ...

...

Lupus in fabula.

...

Okvir bo treba privit. *Posteljni okvir*. Cvili kot zaklano prase ...

Še dobro, da ta spodnjih ni doma.

...

FRANCI: Stane ... Stanko ...

...

Jaz ...

STANKO: Kaj?

FRANCI: Drug glas imaš ...

STANKO: Kakšen?

...

FRANCI: Oprosti ... da sem bil jaz tisti, zaradi katerega ...

STANKO: Kje pa, zahvalit bi se ti moral.

FRANCI: Za kaj?

...

Kar šel si, ne da bi se poslovil.

Zapustil si ... čredo. Jaz je ne morem.

Nekaj za pot ...

...

Dvigne talar, govori o hlačah. Poglej. To so te ...

Zadnje, ki jih je sešil, prinesel jih je na večer pred novo mašo ...

Žgejo me.

Ni prav, kar so naredili ...

...

...

Tako mi je žal.

Ni besed ...

Hočeš, Stane?

...

Samo reci.

Stane ...

STANKO: Kaj ti pa je?

FRANCI: Ne, poslušaj ... Poslušaj, Stane ...

Stanko ... *Se sezuje, odpenja hlače.*

STANKO: Poslušaj me ti!!

FRANCI: Kaj?

...

STANKO: Nehaj ...

...

FRANCI: Zadnje so. *Obstoji s spuščnimi hlačami.*

...

STANKO: Daj ...

Čez stol jih daj ... Da bo že mir ...

Franci sleče hlače in jih obesi čez stol. Obstoji, gleda Stanka.

STANKO: In?

FRANCI: Nimam drugih.

STANKO *vstane, si tudi sam sleče hlače in mu jih da:* Mogoče ti bojo prekratke ... ampak, kakor češ ...

Franci oblači njegove hlače, Stanko ostane v spodnjem perilu.

FRANCI: Tako, pa sva. Zdaj pa – ti sem, jaz pa ke. Eden levo, eden desno. Sursum corda.

Tako bo, kajne?

Te lahko objamem?

Ga objame in ga drži v objemu, Stanko se na objem ne odzove.

Sredi noči se spomni jutra ...

STANKO: Spusti me ...

Spusti že!

FRANCI *ga spusti iz objema*: In njegova volja se zgôdi. Fiat voluntas tua. Zrno, ki ne umre ...

Če pa zrno umre, obrodi obilen sad.

In beži stran od kabale.

Prosim te, beži ...

...

Ne bežat, Stane ...

Beži ... *Odhaja.*

Luč ne more bit črna.

Ni logike ... *Odide.*

STANKO *stopi za njim do vrat, zakliče v hodnik*: Utrgaj kakšno jabolko ... Pa kakšno repo spuli ... Ta starima se ne bo poznalo ...

Zase. Tenek si, kot papir ...

Zavpije v hodnik. Pojej že kaj ...

Spet zase. Hudič ...

4

Stanko, Eli, na postelji, sede. Polmrak, odprto okno. Proti orgazmu, stop-njevanje.

STANKO: Kdaj?

Ne vidiš se ... kakšna ...

Ne upaš si ...

ELI: Bom ... Bom ...

STANKO: Kdaj?

ELI: Hočeš, da prizadenem ...

papana?

Hočeš?

Da ga ranim ...,

je cena ...

Je velika ..., je tako huda ... cena ...

STANKO: Ne moreš si je privoščiti ...

ELI: Ne vem ...

Hočeš?

STANKO: Hočeš?

ELI: Hočem, ja ...

Hočeš?

STANKO: Hočem.

Te.

ELI: Hočem te.

Lahko me vzameš.

STANKO: Ne.

Ti.

Ti boš.

Mene ...

ELI: Bom ... O, ja.

Ujela ... Vzela ...

Bom ... Ja ...

...

V vejah završi. Trenutek predaha.

Veter ...

Samo veter ...

...

STANKO: Veter. Na ... Na, veter.

Oči ... naj zameče, zbriše ... *Ji z dlanmi zakrije oči.*

Te prsi ... naj že ... *K prsim.*

Zasuje ta usta ... *Ji z dlanjo prekriva usta.*

...

Zaseje ...

Na ...

ELI *se trga*: Ne še ... Ne še ...

5

Stanko, potem Peter. Noč. Škrebljanje po šipi. Stanko v spodnjem perilu plane iz spanja. Posluša, gre odpret okno.

PETER: Daj roko.

STANKO: Pazi, dila je preperela ...

PETER: Daj že ...

Stanko mu da roko, Peter se skobali v sobo.

STANKO: A si gledal, da te ...

PETER: A tukaj nič ne kosite? Travo mate do pasu. Sovražim mokro travo ...

STANKO: A si pazil ...

PETER: A ne vidiš, da sem šel čez polje? Na, poglej to ... Čevlje mam blatne. Pa hlače. Poglej, kako sem se zasvinjal. Kje je luč?

STANKO: Ne prižigaj ... Doma sta.

...

PETER: Klimba mašina, ves sem zasran. Novi čevlji ... Na ...
Briše čevlje ob rjuho.

...

Novi čevlji ...

Jutri mam ... Kako naj grem tak po opravkih ...

Klimba ...

STANKO: Kdo te bo pa videl?

PETER: Kako to misliš?

STANKO: Tako ali tako se ne smeš nikjer pokazat. Čim te zagledajo, te bojo ustrelili.

Sredi ceste te bodo počili ...

PETER: In?

A naj zato hodim umazan?

Za en čist osnoven samorešpekt gre ... Kako naj človek, ki je neurejen, sam sebe spoštuje? In če se ne spoštujem sam, kdo me bo?

No?

STANKO: Kaj se usajaš? Kdo ti pa kaj hoče?

PETER: Že v redu ...

...

Ne se bat ... Mene ne bojo. Italijane zanima samo še, kako bi čim hitrejši odnesli rit ...

Kmalu bojo pa tako ali tako Rusi tukaj.

STANKO: Angleži.

PETER: Tem kurbam imperialističnim mi ne bomo nikol, zapomni si to, nikol ...

STANKO: Nehaj!

PETER: Nehaj ti!

STANKO: Kaj bi rad?!

PETER: No, kaj?!

...

STANKO: Nič.

...

Kaj je?

PETER: Ah ... Nič.

...

...

Zadnjič sem ...

Mimo sem šel.

STANKO: Kdaj?

PETER: Zadnjič ... mel sem opravek ...

STANKO: Kakšen opravek?

...

PETER: Cegnar je podrl.

STANKO: Zakaj pa?

PETER: Rekel je, da je moral.

Da ni bilo nobene koristi, da so kure dovolj ...

Pa da se je not zažrl čuden vonj.

Kar nekaj je ... Da mu je kradel svetlobo.

STANKO: Laže! Nizek je bil!

PETER: Seveda laže.

To bo še plačal ...

...

STANKO: Ni hotel reč ...

Zarad matke ga je ...

PETER: Kaj pa.

...

Ampak on ne ve, s kom ma opravka.

Bo že zvedel.

STANKO: Mi smo bili samo gostači.

Itak je njegovo.

PETER: Pa ne svinjak!

Ne svinjak! En mesec nazaj je še govoril ...

STANKO: Matka ni marala kur.

Vseeno.

Zdaj je itak ... *Odmahne.*

...

Kaj?

No, kaj?

...

Pa ne, da mi hočeš ...

PETER: Ničesar.

Fertik.

Raznešeno in razhajkano ... Do podna ...

Za najemnino, je rekel ...

Da je bil zaostanek.

Prokleta uš izkoriščevalska.

STANKO: Ne razumem ...

PETER: Kaj je še za razumet?

Je že prebelil.

Nas je pa pometel čez prag.

Gnida ...

STANKO: Zakaj tako na hitro?

Ni bil tak ...

PETER: Kar zagovarjaj ga ...

STANKO: Nikogar ne.

Da mu nisi še kaj naredil?

PETER: Malo sem ga potipal, ne preveč. Vsaj špegle, če je našel. On, da ne. Sem mu zabičal, da ma za iskat. Nekaj se je cmeril, sem mu pa repetiral ...

...

Je kar ... padel na kolena ... in začel molit.

STANKO: Enkrat ti bo kdo zlomil tilnik ...

PETER: Kdo?

STANKO: Že kdo.

PETER: Mogoče ti?

STANKO: Še nisem tako daleč.

PETER: Kako daleč si?

...

STANKO: Pa potem?

PETER: Sem rekel, da naj ne skrbi. Bomo že poračunali, prej ali slej.

Te reči, da bomo najprej s tistim njegovim ...

STANKO: S kom?

...

PETER: Že veš ...

STANKO: S Francijem?

PETER: Ja.

STANKO: Tudi pomisli ne.

...

PETER: Prav.

Kot se ti zdi ...

...

Pa sicer?
Kaj delaš?
STANKO: Berem.
PETER: Kaj?
STANKO: Leonida Andrejeva ... Oscarja Wilda ...
Poskušam malo pisat ...
PETER *se nasmeje*: Lepo. Vprašal sem, kaj delaš?
STANKO: Pero ...
Poslušaj ...
Kdaj si ti imel nazadnje v rokah knjigo?
PETER: Kako misliš?
STANKO: Saj si slišal.
PETER: Kaj ti bo pa to?
STANKO: To, Pero. Lahko, da nisi opazil, ampak jaz na tej gasi
stanujem ... Med križi mrtvih črk, zaplankan z izkoriščevalskimi
interesi, kot si enkrat rekel.
Ti bi me pa selil.
PETER: Knjige ... Lepo.
Mogoče še nisi porajtal ... ampak kdor se če peljat v prvem
razredu, mora skočit na vlak.
No, kaj mava spet za bregom?
STANKO: Prvi razred? Krdelo ušivih pavrov in par zblojenih literatov,
ki se skrivajo v grmovju? Razen če so prvi razred manipulanti, ki
vodijo podvig? Nama je jasno?
PETER: No, no ... *Mu položi roko na vrat.*
STANKO: Ne se me dotikat.
Kurba prefrigana ...
PETER: Kurba že, ampak stara, zmatrana. Taka, ki da tud zastonj.
Bo ... Saj bo.
Vse bo jasno.
Poravnano ...
Samo da te ne mika več hodit okrog, našemljen v črno kiklo.
STANKO: Nočeš nehat. Tudi če bi me ...
Kaj te briga?
PETER: Pa me.
Še kako. V novi državi bomo rabil inženirje, zdravnike ...
Farje pa ... Kaj pa vem. Pobit zalego, če mene vprašaš.
...
Na, tamal. Za ta mesec.
Vzame denar iz denarnice, mu ga da.

Še ta mesec ...

Mogoče bom moral prespat, ne vem še, odvisno od opravkov.

Sporoči, ko ju ne bo.

STANKO: Pero ...

PETER: Ja?

STANKO: Pa ne, da sekajo noter?

PETER: Ne še. Bojo ...

Brez skrbi, midva bova takrat že na drugi strani.

Potegne redkvico iz žepa. Poglej, kaj ti raste pod oknom.

Redkvica. *Jo poljubi.* To je raja jedla za moč. Za moškost.

Ugrizne vanjo. *Potegne iz žepa še eno in mu jo pomoli.*

Kaj je? Si si že dobil babo?

STANKO: Kaj te pa to srbi?

PETER: Vse me. Še najbolj pa, kdaj si bo brat omislil babo.

No, kaj je? Boš vzela?

Si dedec al nisi?

6

Stanko, Eli. Zgodnje jutro. Eli bosa, zavita v moški plašč, sedi ob oknu in kadi, s hrbtom proti njemu.

ELI: Če naju slišita ...

STANKO: Gluha sta.

Ob svitu začneta ropotati ...

Še malo ...

...

Eli ...

ELI: Ja?

STANKO: Dan bo ...

ELI: In?

STANKO: Še si tukaj.

ELI: Ne bi smela bit?

STANKO *vstane, se približa od zadaj:* Če hočeš ...

...

ELI: Kdo pravi, da hočem?

...

STANKO *tik za njo, ovohava:* O, mati ...

Kaj voham ...

Mati, vi mi skrivate človeško meso ...

Človeško meso, o, mati ...

...

Pazi, pazi, pazi ...

ELI: Kaj?

STANKO: Za tabo.

ELI: Ja. Ti.

STANKO: Kdo?

ELI: Nehaj. *Pogleda čez ramo.*

...

Strašiš.

STANKO: Kako?

ELI: Zalezuješ ..., kot da sem Rdeča kapica v izložbi.

STANKO: Rdeča kapica s prekrižanimi nogami sedi v izložbi in kadi.

ELI: Da preživi.

...

Nisem tako mislila.

STANKO *jo ovohava*: Rekla si.

Eli sprejme igro.

ELI: Koga boš požrl?

Ni nikoli dovolj?

STANKO: Nikoli.

ELI: Tak si ...

STANKO: S tabo.

Ob njej, ovohava jo po telesu. Razpira plašč, najprej prsi, potem navzdol ...

ELI: Ne, tak si.

...

Morala bi domov.

Mu gre z roko v lase.

Papa leži. Mamica hodi iz ene sobe v drugo. Med postanki nabija po klavirju. Na jedilniku je Brahms, pa malo Skrjabina. Obupno slabo, en passant. Frau Müller je poniknila, za kosilo jemo kruh in kisle kumarice.

Hotel si, da prespim. Zdaj sem.

STANKO: Kaj bo, ko se izve?

ELI: Kaj?

STANKO: To.

ELI: Nič pretresljivega. Rekli bojo, da sem cipa. Še ena bankrotirana, bogataška cipa.

Hočeš, da sem tvoja cipa?

...

STANKO *mednožje*: Cipa.

Bi rada bežala, cipa?

ELI: Nikamor ne grem.

7

Franci, potem Stanko.

STANKO: Kako si prišel not?

FRANCI: Odprto je. Trkajte ...

STANKO: ... in se vam bo odprlo, ja, vem.

Si kaj pozabil?

FRANCI: Ponižuj me, Stane ...

STANKO: Nočem te poniževat. Zdelo se mi je, da sva se poslovila.

FRANCI: O tebi premišlujem, ves čas ...

O rečenem ...

STANKO: Sem kaj takega rekel?

FRANCI: Rešit te hočem ...

STANKO: Pred čim?

FRANCI: Pred ničem.

Pred poraznim ničem, ki se je začel razraščat v tebi.

Pred mrazom in praznino.

Pred smrtjo ...

STANKO: Ne bit smešen, Franci.

...

Kaj pa počneš?

Ves ta halo – zaradi ženskice.

Pojma nimaš ...

...

Hočeš slišat?

...

Mraz? Ne, če bi jo videl, ne bi govoril o mrazu ...

Nič, praznina? Verjemi, preveč je, duši me, da komaj diham.

Odprem okno, še zrak, ki vdre v pljuča, je ona.

Smrt? Ne, Franci, živa je, hudičevo je živa ...

Ženska ...

FRANCI: Zatajil si ...

STANKO: Koga?

FRANCI: Boga.

Zatajil si ljubezen.

Poteptal obljuje ...

STANKO: Franci, ne veš, s kom se pogovarjaš ...

Veš, s kom?

FRANCI: S kom?

STANKO: Če bi ti rekel ...

Pomiri se ...

Če bi ti rekel, ja, to je bilo. Ne spomnim se, kdaj, kako, zakaj ... Ne rečem, da ne ...

Ampak če bi ti rekel, da sem takrat, ko so prišli povedat, da je bil ustreljen, naredil nekaj ... Če bi rekel, da sem iz ciborija vzel pest hostij in jih stlačil v žep in potem sem ... hodil ... kaj vem, uro, dve, tri ... Da se je temnilo, ko se je k meni ali pa jaz k njemu ... od nekod se je priklatil sestradan potepuški cucek in potem sva sedela skupaj in jaz sem ga objel in mu dal žret posvečeno telo našega gospoda ...

Če bi rekel to, kaj bi odgovoril?

FRANCI: Odgovoril bi ti ..., da bi hotel bit na njegovem mestu.

Bit ta cucek.

Poklekne in mu objame kolena.

STANKO: Kaj pa počneš?

FRANCI: Ne morem te izpustit ...

STANKO: Moral boš.

FRANCI: Tudi če jaz ... je tukaj še on, ki neskončno blago nosi vse na svojih rokah. Ne boš mu ušel. In potem post. In molitve ... Stane, ne veš, koliko se moli.

Molitvam ne boš ušel, nihče jim ni.

STANKO: Da ne?

FRANCI: Stane ...

STANKO: Da ne bom?

Franci moj ...

FRANCI: Stane, ne morem več ...

STANKO: Česa?

FRANCI: Molčat.

Vse bolj iz sebe. Zlo je.

Kopiči se nad glavami, nad celim občestvom, ne, nisi ti kriv, ampak ...

Kako, da ne sprevidiš igre?

STANKO: Čakaj, Franci ...

FRANCI: Ne! Ne!

Treba je govorit!

STANKO: O čem?

FRANCI: Govorim ti o strašni ...

... o ...

... o modernem človeku. O nadutem puhloglavcu, ki si utvarja, da je njegov užitek edini namen stvarstva.

Da se on lahko igra ...

Poigral si se!

In šel!

STANKO: Umiri se, Franci ...

FRANCI *zniža glas*: Pst. Tiho! Mirno, oprezno ...

Ne bom, ne morem bit več tih in oprezen. Jaz ... jaz bom izkričal, ja, če bo treba, bom napisal ... pisma ..., ker ...

Lahko odpustim sovražniku, lahko tistemu, ki me rani, ne morem pa dovolit ...

STANKO: Franci ...

Ne smeš bit več tukaj.

FRANCI: Kdor je na strehi, naj ne hodi dol in naj ne stopa v svojo hišo, da bi kaj vzel iz nje, in kdor je na polju, naj se ne vrača po plašč.

Plašč, Stane. Razumeš?

Sredi polja ...

Kje bom dobil plašč?

STANKO: Razumem, Franci. Ampak najprej moraš vstat.

FRANCI: Zakaj?

STANKO: Zato.

...

FRANCI: Stane, zakaj ...

STANKO: Če hočeš, da te objamem.

In poljubim.

Zadnjič.

Si razumel? To je zadnjič.

Tako mora bit.

Potem boš šel.

Hočeš?

Franci vstane, zapre oči, odpre usta in stegne jezik kot za obhajilo.

8

Stanko, potem stara. Stanko, gol do pasu, se umiva. Ko si briše obraz in vrat, se zbudi občutek. Brisanje se spremeni v božanje, najprej po vratu, potem po toraksu, po trebuhu, po prsih. Močno trkanje.

STANKO: Kaj je? *Oblači srajco.*

STARA: Stanko!

STANKO: Delam!

STARA: Stanko! Odprite!

STANKO: Grem! Sem že ... *Odpre.*

Kaj je tako grozno nujno?

STARA *s krožnikom v rokah*: Svaljke sem prinesla.

STANKO: Dajte sem. *Vzame krožnik in ga nese k mizici.*

...

...

STARA *vzdihuje od vrat*: Jezus, ti moj, sedem ran ...

STANKO: Kaj je?

STARA: Saj ...

STANKO: Kaj?

STARA: Kaput.

Mrtev kaput.

...

Cel popoldan sem ga mela na očeh ... Jaz ne zastopim ...

Kje ga ma skritega ... Le kje ga skriva ...

...

Samo nekaj mi morate pa obljubit, Stanko ...

Stanko ...

STANKO *sedi s hrbtom proti stari, pohlepno meče vase*: Ja ...

STARA: Vi že ne boste tak, vi, ki mate še življenje. Pa ne rečem, da

ni dober, sploh ko je malo pod gasom – ampak ne, on se ga bo na mrtvo ... Pol se pa znaša nad mano, ki kuham, šivam, kopljem, ki mu vse ... Jaz bi ga ... Kar stemni se mi ...

Stanko, če ga slučajno vidite, kje ...

STANKO: Kaj?

...

STARA: Ah ...

...

Nič ...

...

STANKO *vrne krožnik*: Oprostite, delo imam ...

STARA: Sem mu rekla, pejva, to je vse preveliko, brez otrok. Garam, od jutra do večera. Kako ma sestra v mestu čedno. Ni hotel slišat. Enkrat ... nisem porajtala, kolk je že kaput in sem ga malo ... Je pa letel za mano ...

Pol nisem več ...

Zdaj pa ... Še bog, da je zemlja. Če ne, bi bil stradež.

Ampak, ti proklet plevel ...

Zadušit me hoče.

Do konca grede ne pridem, pa že zaraste. A verjamete, da še v spanju poslušam, ko vrešči iz tal?

STANKO: Jaz ga ne slišim.

No, dajte.

Ji zapre vrata pred nosom.

9

Stanko, Peter.

PETER: A ni malo zasvinjano tle not? Celo po standardih za gospode?

STANKO: Zame je v redu ...

PETER: Zate, zate ... Kako lahko sprejemaš v takem?

STANKO: Koga?

PETER: Koga nek? Babe.

STANKO: Zaenkrat ni gneče.

PETER: Zakaj si pa ne dobiš kakšne?

STANKO: Mogoče bi jo pa ti pripeljal, ko si maher.

PETER: Ni slaba ideja ...

...

Maher ... Ni treba bit maher, zadost je bit malo praktičen ... Je to kaj tacga?

...

Mel sem psa. Ne, da bi bil glih ljubitelj ... Hotel sem ga naštudirat. Mrcina. Zatekel se je. Ni problema.

...

Tako to gre ... Moraš samo pustit.

Pol pa ... Pobožáš – zategneš. Božáš, zategneš, božáš, zategneš ...

To je vsa znanost, amen.

Ne zamujat. Vzgajat, od prvega trenutka.

Pa kakšen piškot, za nagrado, ves čas v žepu.

STANKO: Kje je pa zdaj?

PETER: Misliš pes?

Kaj češ, opravi. Prideš, greš ...

Vsak v svojo smer ...

Isto z babami. Od ta prvega dneva moraš dat vedet, kdo je kdo.

Pocrkljat se, ja, seveda ...

Še najrajši mam kakšno iz fabrike. Vajenke so tud čisto v redu.

Mora nekaj delat, pa magar, če samo štrika ... Drugač se bo začela kurbat.

STANKO: Se zdi praktično.

PETER: Tud je.

Ne smeš pa podcenjevat. Tud precenjevat ni dobro.

Ker nekako ... Kaj je največ, če si dedec?

Kaj je to?

Vedet. Kako pa kaj.

In ravnat.

STANKO: Pero, pa ne, da me ti učiš?

Bi rad še mene dresiral?

PETER: Eh ... eh ... daj, no ... malo se menimo, ti pa takoj ...

Je pa seveda v redu, če ma človek stvari razčiščene ...

STANKO: Kakšne stvari?

PETER: Praktične ...

STANKO: Katere?

PETER: Jaz grem čez.

Še par oprakov ... in me ni.

...

Kako bova?

STANKO: A je treba takoj?

PETER: Ni treba.

Stane ... Kruci mašinca ...

...

Lahko je sodit, Stane, ampak na koncu sem pa jaz tisti, ki mora zavihat rokave.

Jaz ...

In?

Naj se kdo od tistih tam zgoraj spomni, da spet delam na lastno pest ...

Veš, kaj to pomeni?

...

V bistvu pa tukaj ne gre več zame. Zate gre.

Prej kot boš razčistil ...

STANKO: Razčistil s čim?

PETER: S tem, kaj si.

STANKO: Kaj sem?

No?

...

Kaj čakaš?

...

Boš rekel ..., kako vsestransko nadarjen da sem?

Brez tal? Da se mi blede?

Boš rekel, da sem ... degeneriran intelektualec?

Da nisem nič? Da sem izrodek?

Da sem isto kot ti?

No, kaj sem?

...

PETER: Stane, to veš ti ...

Če seveda veš ...

Bit, Stane ... Bit, vedet ...

Enostavno ločit plus pa minus ...

Pripadat, organizirat se ... Kdor ni organiziran, je sam.

In kdor je sam ... ta je res ničla. Manj kot ničla.

Zastopiš?

STANKO: Sledim.

PETER: Ker, Stane ... Kako bi ...

STANKO: Kar.

PETER: Če hočeš kaj spremenit ... in spremenit ...

Stvari se spreminjajo ...

Povej, a mam prav?

STANKO: Ja.

To ti lahko povem po grško, če hočeš.

PETER: Če mam prav al ne ...

Veš ...

Če ne narediš koraka ti, ga naredi kdo drug. In lahko boga zahvališ,
če maš krompir, a ne ... da bo to nekdo, ki mu ni vseeno zate. Ki nad
tabo ni scagal ... Kljub malenkostim ... Če me zastopiš ...

STANKO: Ja ...

...

Ne.

PETER: Ne?

Če ne, pa ... No, ja ...

...

Ah, fej pa fuj ...

Zafilozofirala sva se, kot ... kot dva papagaja ...

Jej, pij in kavsej, za drugo se ne ravsej, je rekel pesnik.

Čas je.

...

Ti, kje bi dobil ta malega Cegnarja?

STANKO: Francija?

PETER: Ja, saj ... vidva sta bila prijatelja.

A sta še?

...

STANKO: Ti misliš ...

PETER: Nič ne mislim.

STANKO: Kaj pa boš z njim?

PETER: Kaj je zdaj on? Nek tajnik?

STANKO: Ja. In?

PETER: Ni to, kar se ti mota po glavi.

Sporočilo bi mu moral predat.

...

...

STANKO: Kakšno sporočilo?

PETER: Od naših ... Nekdo od naših bi moral predat sporočilo ...

Kaj je? Kaj gledaš?

...

STANKO: Nekdo od vaših ma sporočilo?

PETER: Ja. Okrog škofije je preveč ferkera, pa sem mislil, da bi mu ti napisal pismo ..., da naj pride.

Ne sem. Mislim ... kamor koli, v predmestje ...

STANKO: In jaz naj mu napišem pismo?

PETER: Par vrstic ...

Stanko vstane, naredi nekaj korakov po sobi.

STANKO: Pero ...

Kakšno sporočilo?

PETER: Strasti se morajo pomirit ...

STANKO: Strasti?

PETER: Stane ... Izdali bomo amnestijo ...

Iz žepa potegne pištolo in jo da na mizo.

Tud mi hočemo enkrat odložiti orožje.

Stanko pride k mizi, vzame pištolo in si jo ogleduje.

PETER: Par vrstic ...

Beseda ni konj.

Menda ni preveč, kar prosim ...

Samo pride naj, kamor koli ... na varen kraj ... na pogovor ...

Vzame pisalo z mize in ga ponudi Stanku. Stanko počasi odloži pištolo in vzame pisalo. Sede k mizi.

STANKO: Pero, midva ...

Nič takega.

Midva ... Nekdo se bo pogovoril.

Povej ...

To je samo sporočilo.

...

Nič drugega.

PETER: Nič.

10

Stanko, Eli.

STANKO: Luči so pogasnjene, šotor je v temi. En gledalec se krohota spod, tolče se po kolenih, počil bo ...

Moj obraz ima.

Pesjan mi je ukradel obraz.

...

Je ...

... vrtoglavica ...

... in je ...,

... kar sesa vase, se vrti ...

hitreje ...

...

Na plan privleče pištolo.

ELI: Nehaj s to igro.

STANKO: Kako veš, da je igra?

...

ELI: Ej ...

...

STANKO: Potem ...

... se umiri. Prosi za ples. Plešeta spod, v krogu, med plesom te slači, meni pa pomežikne, češ, glej me, dober sem. Kako je spreten, s plesom zapeljuje, da komaj opaziš, kdaj in kako ...

prodre vate. Skotalita se po tleh in s prijemi, ki ne dopuščajo nobenega dvoma več, si te podvrže celo.

Ujet sem na platoju vrh droga, gledam vaju in hotel bi dol, ampak noge ne držijo in zgrmel bi v prazno, če bi naredil samo korak. „Ni hudo,“ se prepričujem na začetku in ti iščem v očeh, na začetku se zdi, kot da me z očmi iščeš tudi ti, potem pa dojamem, da si samo domišljam, pogled se ti megli, ko toneš pod širokimi boki žrebca, ki te jemlje. Ki se mu daješ, kot gola stvar ...

Ko opravi s tabo, hitro in spretno spleza gor.

S celim telesom se prisloni name in me poljubi, z odprtimi usti, jezik na jezik.

In začneš bledet. Manjšaš se bolj in bolj, asimptotično padaš v točko, ki je proti njej odprtina te cevi ... širša, kot ...

ELI: Daj, prosim ...

Pazi, da se ne sproži.

STANKO: Zato je narejeno. Da se.

...

ELI: Nisi se mogel dokazat ...

Pa kaj?

11

Stanko, potem stari. Čez čas stara. Stari pomoli glavo skozi vrata.

STARI: Stanko, pst. *Smukne noter, potihem zapre.*

A imava midva še kaj tiste kačje slinice od zadnjič?

Poglej, no ... *Menca.*

Daj, Stanko, daj že ...

STANKO *vzame steklenico iz omare*: Nekaj je pa res še ...

STARI: Daj sem, daj sem ... Hitro ...

Stanko mu poda steklenico, stari odmaši in potegne.

O, kako je to zdravo ... *Si oddahne.*

Sem šel gledat tele ... te ... Švabe, ja, seveda. Ti hudič, kako to maršira. To je vojska. Še bo hec, ko se bojo oni pa naši hostarji dobili na plesišču. Me prav matra, kaj bo to.

To je disciplina. To. *Krepko potegne.* Uf, kako je zdrav.

Spodaj se zasliši nerazločno vreščanje. Stanko, hitro, hitro ... Ti hudič ...

Stanko vzame steklenico in jo spravi v omaro.

Stanko, a vidiš, to je pa baba. A jo vidiš?

Koraki po stopnicah. Pet minut bi hotel človek zase. Za dušo

privezat, a ne? Pa misliš, da jih boš dobil?

Mu pokaže figo. Sem gor se usedi ...

Na tvojem mestu se jaz nikoli ne bi skidal iz ... iz, no ...

Ja, iz lemenata. Za noben denar.

Zakaj pa misliš, da far dolgo živi? Zato, ker ima mir pred babo.

Zato.

STANKO: Ni dovolj hotet mir. Treba je bit poklican.

STARI: Kaj?

STANKO: Slišat moraš božji klic. V duši.

STARI: Kaj? Bolj na glas povej!

STARA *pred vrati*: Stanko! A se sme noter?

Stanko skoči k vratom in odpre. Vstopi stara, z obema rokama nosi krožnik s štrudlom. Vrata ostanejo odprta.

STARI: Kaj si rekel?

STANKO *zavpije proti staremu*: Slišat je treba božji klic!

Brez tega ni nič!!

STARI: Aja.

STARA: Kaj?

STARI: S Stankotom se pogovarjava.

STARA: Stanko, samo pijače mu ne dajat.

STARI: Pa kdo govori o pijači? To je študiran mestni človek, ti si pa ena ...

STARA: Kaj?

STARI: Ah ...

STARA *odloži krožnik*: Stanko, repnega sem spekla. Prazen žakelj ne stoji pokonc.

Kdaj boste pa doktorirali, če smem vprašat?

STANKO: Diplomiral, gospa, diplomiral ...

STARA: Kaj, a niste zadnjič rekel, da boste doktor?

STARI: On bo zdravnik, a ne, Stanko?

STARA: Kaj?

STARI: Zdravnik!

STARA: Saj sem rekla. Tiho bodi tam.

Koliko vam pa še fali?

STANKO: Niti dobro začel še nisem.

STARA: Slabo se vas sliši ...

STANKO: Lahko, da bom kar pustil!

STARA: Stanko! Ne to govorit. Zapravit toliko šol ... To bi bil greh ..., hud greh ...

Kaj bi pa ata rekel?

STANKO: Ata se ni spoznal.

STARA: Vaš ata je bil fejest človek ...

Ga nisem poznala, sem pa vse slišala. To, kar so naredili z njim, je pa ...

Vi boste morali to popraviti.

STANKO *ironija*: Mogoče tako, da si dam še jaz štrik za vrat?

STARA: Kaj?

STARI: Je rekel, da zapri vrata.

STARA: Midva zdaj greva.

Za pelargonije sem vas prišla prosit.

Kangla je v drvarnici, po sončnem zahodu, ne prej, voda v sodu je takrat ravno fajn.

Pa gredice. Saj ne boste pozabil?

STANKO: Brez skrbi.

STARA: Ja, zdaj sem se spomnila. Ta rdeči so spet enega. Na Volarjevem, včeraj zvečer.

STANKO: Koga?

STARA: Ne vem imena ... Kar s kladivom, pa po sencih ...

Moralo je bit par minut pred začetkom policijske, šele zjutraj so ga našli.

STANKO: Koga so?

STARI *jo rine k vratom*: Ti pa tvoje flancarije. A ne vidiš, da mu kradeš čas?

STARA: Pa orenk zalijte, nič šparat. Skalnjaka pa sploh ne, mora bit malo bolj suh ...

STANKO: Koga?

STARA: Nemci so pa začeli takoj premetavat, hišo za hišo. Atentatorja iščejo, ali pa samo jude. Zaradi mene lahko peljejo kar oboje.

STARI: Nehaj že, vrana stara ...

STARA: Ti nehaj, ko te bom ...

STARA *med vrati*: Zадnjič se mi je pa zdelo, kot da je šla ena ženska čez travnik ...

STARI: Ja. Devica Marija ...

STARA: Stanko, pazite se, prosim ...

12

Stanko, Eli. Zunaj ponehava dež. Pri odprtih vratih.

ELI: Ne, ne bom vstopila ...

STANKO: Za minuto ...

ELI: Veš, da ne bo minuta, če vstopim ...

STANKO: Pol minute ... Prosim ...

ELI: Grem, ne boš me pregovoril ...

STANKO: Sama sva. Svakinji se je poslabšalo, spet sta jo šla obiskat.

ELI: Ne.

STANKO: Mokra si. Stopi not, samo, da se pogreješ.

ELI: Ne ...

Rekla sem ne.

...

Moram vedet ...

STANKO: Ja.

ELI: Če bi zapustila mamico in papana ...

STANKO: Povej ...

ELI: Če bi ju pustila na cedilu ..., če bi ju izdala ... in šla s tabo ...

13

Stanko, policist v civilu, potem drugi policist. Vrata sobe na stežaj odprta, vrata omare prav tako. Stol je prevrnjen, papirji so streseni po tleh. Žimnica na postelji je postavljena pokonci. Vratca na podstrešje zijajo. Stanko sedi na skrinji. Policist v civilu se sprehaja, v roki ima papirje, očitno Stankova pisma, dopisnice, razglednice. Lista in bere, pregledano odvrže na tla. Skozi vratca se prerine drugi policist, otrese prah.

DRUGI POLICIST: Prazno.

V hodnik. Nichts. Gar nichts.

Odštorklja po stopnicah.

GLAS GESTAPOVCA *s stopnic*: Wir warten unten.

POLICIST V CIVILU *stopi k oknu, se zamišljen zazre skozenj*: Fagus

silvatica purpurea. Rdečelista bukev, vsa v škrlatu ...

Opazi grmič. Neverjetno – saj to je amaranthus caudatus, repati

ščir! Krasotec ti moj, vse čestitke vrtnarici! Vse čestitke. Se obrne proti Stanku, govori o pismu, ki ga ima v roki. Ta ... Eli ...

Stanko skomigne.

POLICIST V CIVILU: Sentimentalne zadeve ...

Poduha pismo. Asteridae, lamiales, lamainaceae. Ustnatičevke. V družini: lavandula, melisa in seveda ... pogostemon, splošno znan kot pačuli. Pokaže pismo. Nekaj kapljic ga je kanilo na ta papir.

Ela, Eli?

Stanko skomigne.

Težko govorite o tem? Kar malček vam zavidam. Ko boste poročeni, bo konec romantike ...
Sentimentalne zadeve ... v teh časih ...

Za razliko od papirjev, ki jih je prej metal, zdaj pismo s poudarjeno pozorno kretnjo odloži na mizo.

Pa vendar ... nič ne zmoti narave. Ne meni se za nas. Pravzaprav ... se zdi še lepša, vsak njen hip še opojnejši ...

...

Vzame z mize dokumente in jih pregleduje.

Študent, pravite? Česa?

STANKO: Medicina.

POLICIST V CIVILU: Letnik?

STANKO: Prvi.

POLICIST V CIVILU: Šestindvajset ... zamujate.

STANKO: Pač ...

POLICIST V CIVILU: Se bavite s politiko?

STANKO: Ne.

POLICIST V CIVILU: Napaka ...

Seveda, pri šestindvajsetih, s tem razgledom, z odišavljenim pismom v predalu ...

Zdite se razumen mlad človek, dam vam nasvet: pazite, da ne zamudite vstopa v življenje. Ne domišljajte si, da lebdite nad vsem.

Nihče ni izvzet.

Ne utvarjajte si, da bo komu kaj oproščeno ...

Jaz, na primer, bi se ukvarjal z botaniko. Nisem končal – polagam vam na srce, ne pozabite na študij – torej, meni se je najprej zgodila ta služba v zavarovalnici. Ampak kdo vam lahko v teh časih kaj zavaruje? Bi pa vsi bili zavarovani, o ja.

Zdaj ne zavaruje niti bog.

DRUGI POLICIST *od spodaj*: Sergej!

POLICIST V CIVILU: Ich komme schon! Bin schon da!

In smo pristali, kjer smo. In ni me sram. Tudi to delo mora bit opravljeno.

Se zavedate, da stojite pod jezum? Če popusti ...

Tisočletna kultura zahodne civilizacije, ki ji pripada ta narod, bo izbrisana. Tukaj se bo razpasel zahrbtni, naduti, prostaški Bizanc.

Svet brez idealov, brez upanja, svet, ki je bog pozabil nanj. In vrtovi ... O vrtu, kot je ta, boste samo sanjali.

Lepotni kánon bo cementarna.

Stojite pod jezom, pod valobranom iz človeških teles, ki zadržuje poplavo. In pravite, da vas ne zanima ...

Brezbrižnost ...

No, dajva še to: moški, petintrideset do štirideset, srednje postave, rjavih las, barva oči: siva ...

Se spomnite take osebe?

STANKO: Ne ... Ne spomnim se ...

POLICIST V CIVILU: Nihče se ne spomni.

Stanje splošne amnezije ... Znamo uporabiti tudi metode, ampak vi ste srečen, srečen človek ... *Se zazre skozi okno.* Aquilegia formosa, lepa orlica ... trnati akant, jesenski zajčji mak ... Pa ne, da je tam Delavajeva bergenija?!

DRUGI POLICIST *od spodaj*: Sergej! Samo tebe čakamo!

Še osem hiš!

POLICIST V CIVILU: Moment mal, bitte!

Že med vrati. Skoraj bi pozabil. Skrinja, na kateri sedite ...

Kar čez sobo naredi gib, ki pomeni ukaz Stanku, da naj odpre skrinjo. Stanko vstane, dvigne pokrov, potegne iz skrinje zmečkano, umazano rjuho.

POLICIST V CIVILU *zadnji pogled proti oknu*: Še to ...

Če vas bi kdaj prineslo naokrog ...

Nismo slabi ljudje, sploh ne najslabši ...

Ich komme, ich komme ...

Steče po stopnicah.

14

Stanko, potem Peter. Spodaj glasovi, ki se oddaljujejo. Nekaj trenutkov mirovanja.

PETROV GLAS *pridušeno*: So šli?

STANKO: Ja. *Odmika skrinjo.*

PETER *prileze iz skrivališča za skrinjo*: Kurba mašina ...

Za las ...

...

To pa za las ...

Si popravlja obleko. Lej, kravata ... Pa rekelc, ves pomečkan ... Kje je špegu?

STANKO: Na omari v spalnici ... ga mata.

PETER: Kje ga maš pa ti?

STANKO: Nimam.

PETER: Prvič slišim, da se da brez.

STANKO: Kaj mi pa bo?

PETER: Kaj ti bo? Da se boš gledal.

Menda nisi žival ... *Odkima.* Tebi podobno ...

Z roko pogladi lase, iz notranjega žepa potegne prohibicijsko.

Na knap ... *Srkne, poda Stanku.* Mašince ti taka ...

Stanko naredi nekaj pohlepnih požirkov.

Ej! Ej! *Mu spuli prohibicijsko. Spet srkne in mu jo vrne.*

Dons je pa po ta novem tvoj rojstni dan. Z eno nogo si bil že ...

Požvižga.

Blizu.

Hudičevo blizu.

...

Je pogнал kri, o ja! Kar apetit se mi je naredil.

Pobrska s kuhalnico po loncu.

Jezus, kakšno svinjarijo maš pa to?

Najde krožnik z ostanki štrudla, poskusi.

Hm, repni. Dober.

Se s krožnikom v naročju zavalj v naslanjač.

Ti ...

STANKO postavlja stvari na svoje mesto: Ja ...

PETER: Ti ...

STANKO: Pero ...

PETER: Ja ...

...

STANKO: To s Francijem?

PETER: A misliš Cegnarja?

STANKO: Njega.

PETER *žveči*: Tega, ki je bil tvoj prijatelj?

STANKO: Ja.

PETER: Ja.

Kaj?

STANKO: Povej, Pero ...

PETER: Kaj?

...

STANKO: Povej ...

...

Je to to?

PETER *žveči*: Mene vprašáš?

STANKO: Samo sprašujem ...

PETER: Sprašuješ ...

Kar ...

STANKO: Samo sprašujem ...

PETER: Ja. Kaj?

STANKO: Če je to zdaj to?

...

PETER: Kaj ti čem ...

...

Kako se počutiš?

STANKO: Se ne.

Kako pa naj se?

...

Odlično. Mogoče bom bruhnil.

Odlično se počutim.

Se ne bi smel?

Ne vem ... To ...

...

Pero, sem jaz to hotel?

Mat kurba, Pero ...

PETER: Ne vem, kaj si hotel ...

Vem ...

...

STANKO: Kaj?

...

PETER: Da si mormo pomagat.

STANKO: Pomagat ... *Prikima*.

...

Povej, če je to to?

Sem to jaz?

A sem to jaz?!

PETER: Kaj vem, kaj si, kurba ...

To ...

Je, kar je! Kaj ti morem, če je več, kot si si mislil ...

STANKO: Več, Pero?!

Več?!!

PETER: Ne vem ...

...

Kupi si že proklet špegu, pa se glej!

...

STANKO: Kako si ...

PETER: Obsojen je bil.

STANKO: Kdo je sodil?

PETER: Sodišče.

STANKO: Kakšno sodišče?

...

...

PETER: Dobil je samo to, kar je hotel.

STANKO: Kaj?

...

To je sodišče?!

Peter vzame iz notranjega žepa očala z okroglimi kovinskimi okvirji in si jih nadene.

PETER: Tamal, tamal ...

Kje sva pa zdaj?

Bi se rad pogovarjal o sodiščih?

...

No, kaj si?

Čigav si?

Kaj?!

Stanko vstane, naredi korak proti Petru, mu počasi, tipaje vzame očala z obraza in si jih ogleduje.

STANKO: Kje si jih ...

PETER: Takrat ... V mrtvašnici.

STANKO: Tam si bil?

PETER: Tud.

STANKO: Pero, ti ... Že ves čas si jih mel.

Jaz sem pa mislil ...

Norca si se delal.

Mu kaže stekelca. Počena ...

Mat, mat ...

...

Nič ni rekel ...

Ni se hotel več pogovarjat. Nobene ...

Nič moči ni bilo v njem.

Skoz okno je gledal in bil tiho.
Mat kurja ...

...

Krojaček hlaček ... Špeglar.
Mat kurja ...

PETER: Tak je bil.

Ti si po njem.

STANKO: Pomečkat, otipat štof ... Pogledat k luči, zapret oko, vdet nit.

Urezat kraj. Ure in ure sklonjen strmet skoz ta spraskana stekelca,
nekam vase ...

Samo to je znal.

...

Ne. Ne to.

Raje nič kot to.

To je to, mat kurja ...

...

Špegli ...

...

Vsi so mrtvi ... Petjuška ...

PETER: Kurba mašinska ... Ne še. Ne vsi.

...

STANKO: Pero ...

PETER: Ja?

STANKO: Še kakšen popravek?

PETER: Ne.

Brez tega bi bil čez.

Jutri greva, tle ni kaj iskat.

Ampak prej pa ... *Mu pomežikne.*

15

Stanko. Sam v sobi. Odpre vrata omare. Na notranji strani vrat ogledalo. Se gleda. Vzame stol in ga razbije.

DRUGO DEJANJE

16

Stanko, Peter, Štefa. Mizico so pomaknili do postelje, sedijo okrog nje in iz velike emajlirane skleda jedo solato. Kruh, šunka, pašteta, salama, steklenica konjaka in dve ali tri buteljke. Na gašperčku vedro, polno rož. Opomba: Štefa ni toliko pijana, kot bi se zdelo na prvi pogled. Čeprav so prisotni tudi maligani, gre prej za zelo specifičen in poudarjen osebni slog, ki ga zlahka zamenjamo s pijanostjo.

PETER: Ko smo oblegal Toledo, je bla v nahrbtniku, zraven mitraljeza.

Pol je stanovala pol leta na Pigallu ... Povsod so prijateljce ...

zvesta kot tale compagnera ...

Potrka z vilico po skledi. ... ni pa nobena.

In za dve stvari si Pero vzame čas. Ta prva ... skleda solatke.

ŠTEFA *Stanku*: Gofla mu laufa k namazana.

Ist Pero.

Gleda rože v vedru. Ampak rožce mate pa kle prou pici.

PETER: Stanko praznuje.

ŠTEFA: Kva pa?

PETER: Danes se je rodil.

ŠTEFA: Bejž no.

PETER: Ni umrl.

ŠTEFA *Petru*: Za začetk tud u redu.

...

Si pa nista prou nč pudobna. D ni sosed uskoču glih, k j bil ata marot?

Pomežikne Petru.

Hec more bit.

Stanku. A s ti tud taka zverina k tvoj brt?

STANKO: Hujša.

ŠTEFA: Ja, sevede de. Pujsku se sajnaajo pumije.

Sej ne zamerš, ne? Jes pravm, d hec more bit.

PETER *vzame iz vedra gerbero in jo da Štefi*: Rožca – za našo rožco.

Küss die Hand. Eleganten, vendar malo predolg poljub roke.

ŠTEFA *se krohota*: Lej ga, kurblna ...

Nastavi kozarec. Dej, tanki. Ni vsak dan tak praznk, d b jes mela zravn sebe dva fejst fanta.

Kej tacga ... Glihkr so mi zdril zob ... *Pokaže škrbino sredi zgornje dlesni.* Ampak jes pravm, d se mele takrt, k je.

Maš to konjak?

PETER: Francoski. Zaloga.

Peter nalije vsem, pomežikne Štefi. Potrka z nožem po kozarcu.

Zdaj pa, tovaršija: na zmago! Na eks!

Eksajo. Spet nalije.

Tovaršija!

Na zmago revolucije!

Velikemu ruskemu narodu!

Na zdravje in še na mnoga leta tovaršu Stalinu!

ŠTEFA: Na zdravje naprednih, postavnih junakov!

Odpijejo.

PETER: Tovaršija, mi tukaj stojimo ...

ŠTEFA: Sedimo ...

PETER: Mir, da povem do konca. Tu smo obstal ... mi kontrabantarji, nad prepadnim robom starga sveta. Ki leži gnil, v prepadu.

Pomežikne Stanku. In nazdravljamo novemu. Zadnjim stvarcem.

Prvim.

Novemu človeku, ki prihaja.

STANKO *Štefi*: Nič lepšega, kot poslušat litanije norca.

ŠTEFA: Ti duš, zdej sm se spomnla. Pero je reku, d ma brata, k je zgubu vero.

D nis to ti?

STANKO: Razen če je sosed še kje vskočil.

ŠTEFA: Bravo!

Sm prec zavohala, d si ti en kalinčk.

Veš kva, ti ... kva provzaprov tebe matra?

STANKO: Kako to misliš?

ŠTEFA: Misl, kt živlejne. V resnic.

STANKO: V resnici?

ŠTEFA: Nč več pa nč manj.

STANKO: Mogoče pa ...

Met vsak dan rojstni dan ...

...

Živet, v resnici ...

Se (ne preveč) zareži.

Resnico.

ŠTEFA: Ti, tle s me pa dobu. N vem, kva nej ti rečm ...

In kva boš z no pol, k jo boš staknu?

STANKO: Zadegal jo bom, z življenjem vred ... pod kopita prvi šarmanтни amazonki, ki bo prigalopirala mimo.

PETER *vstane*: Pardon ... Pardon ... Pardon ...

Če dovolte ... Tovaršija ...

Dej, Stane, vstan ... *Stanko vstane, Peter ga objame čez ramo.*

Še včer ... še včer se je ta naš tovarš tuki pasel v reakcionarni in egocentrični malomeščanščini.

Kaj boš, mašina?

STANKO: Ti mašinka, dajva midva o psih ...

PETER: Posluš, Hamlet ...

Zdej bom pa jaz tovaršu Hamletu povedal eno resnico.

Ja. Je – država – da tako rečem ..., kjer so vsi ... sam še ... *Gesta: bratstvo, tovarštvo.* Brez izkoriščanja. Brez lastnine. Brez poniževanja za frušte, krivice za južno, boja za obstanek za večerjo. Je kraj – tukej pa zdej – kjer močni ne tepta šibkih ...

In tko naprej in tko naprej ...

To so dosegli pol, ko so do kraja spoznal resnico – in jim objektivna resnica vlada! To je ta resnica.

STANKO: Ti si bil pa tam.

PETER: Bil, kjer sem bil ... Videl, kar sem videl ... Tovarše ...

Take, ki bi s tabo delil zadnjo skorjo kruha. Zadnji gram vodke ...

Žensko, če češ.

STANKO *Štefi*: Mužik je za flašo vodke prodajal pijano babuško.

ŠTEFA *vstane še ona*: Kompanija – stoj!

Jes glasujm: za Perota! *Pokaže na Petra.*

Ko prbit. Vse skupn, vsi enak ...

Objame Petra, zdaj vsi trije stojijo, objeti čez rame.

Ena na ena, brez udstopanja. Kuko si vi predstavlate, d bo drugač puštena ženska pa še z enm nezakonskm frocam, kukr jes, a ne de ... kuko bo taka srota sploh ubodla en orenk grižlaj? Al pa ... Jes bi si tud sm pa ke mrbit špogala kšnga treznega desca, a ne de?

PETER: Kaj?

ŠTEFA: Pero, men je všeč, kok se zagreješ za našo stvar.

Ga poljubi. Hoče poljubiti še Stanka, ki pa se izmakne.

PETER: Klimba ...

...

Ah, sam da ga kronamo ...

Se spet posedejo.

ŠTEFA: Ko prbit.

Pa ne bit tak šuft. Dej glaž tega vina.

Dobi, Peter naliva novo rundo. Štefa odpije in spet nastavi.

PETER: Počasi, Štefa ... Pred nam je še ves čas na tem svet.

ŠTEFA: Pred vama že. Jes bom pa glihkr brez zob. *Spet pokaže škrbino.*
Stanku. Vidš, kašna sm? A češ pušlatat?
Stanko odkloni ponudbo. Štefa odmahne.
Hec more bit.

...

Zdej grem pa jes ke, kamr grejo še svet oče peš. Ke mate to?

STANKO: Po stopnicah dol, pa levo.

ŠTEFA: D nouta ta cajt, k me nou tle, vse spila.

Le pazta. *Odide.*

17

Stanko, Peter.

PETER: Boš – ne boš?

STANKO: Kaj?

PETER: Vzel.

STANKO: Vzel kaj?

PETER: Daril.

STANKO: Kakšen ...

PETER: Za rojstn dan.

STANKO: Ne razumem ...

PETER: Pomisl ...

...

Ona je daril.

STANKO: Ona?

PETER: Ja, moj – zate.

STANKO: Trenutek ...

PETER: Kobilca, da se reče.

Sam v zobe ji ne gledat.

STANKO: Čakaj ...

PETER: Ja, Stanko. Kaj je kle za čakat. Dons si, jutrn nis ...

Nehi že cuzat lastnga tiča ... Pust knjige, pozab, kar so ti drug
vtepl v glavo.

Stop mal iz sebe pa probaj ...

Nared. Nared že neki!

STANKO: In zato naj se povaljam s forštatsko kurbo?

PETER: Ni kurba. Snažilka je, na policiji.

Ti je jasn?

Prepustnico ti je prinesla.

Kurba? Ne, ona ma samo ... en tak smisel. Ne ji ponujat dnarja,

bog ne dej ...

Boš videl, ko boš z njo na samem.

Stanko, probaj enkrat, kaj je ženska?

Priznaj, da mam prav. Enkrat samkrat priznaj, da mam prav.

STANKO: Vem, kaj je ženska.

PETER: Mogoče ne veš, pa misliš, da veš.

Ne vem, kaj ti veš ...

Vem sam, da pejd ke dol do nje pa se mal pogovor.

Mal jo potolaž.

Morbit boš že jutri hropel v mlaki krvi.

Za koga se boš šparal? Zunaj je en topel, lep večer. Ta star svet nam gre v franže ...

Vzame steklenico konjaka z mize in mu jo porine v roke.

Posluši brata, Stane, ne bo ti žal.

Stanko, pejd ... Akcija.

Ga porine na stopnice.

18

Peter, potem Eli. Peter sedi, z roko jemlje iz skleda liste solate in je.

ELI: Dober večer.

PETER: Dobrga.

Se gledata.

...

PETER: A vi veste, da so berivko poznal že Rimljani?

ELI: Prvič slišim.

Kje je pa Stanko?

PETER: Prastara sorta. Ali pa cikorija, isto. Vitlof ... je pa ... slučajno odkril en Belgijec šele okrog 1850. Vitlof je mladiček v primerjav z ... *Dopolni s kretnjo, ki ponazarja tisočletja.*

In, a ni značiln: Anglež vitlofu reče francoska endivja.

Briga ga.

...

Šel je na vrt, ma opravi.

ELI: Smem počakat?

PETER: Izvolte.

Francoska endivja. Odkril ga je pa Belgijec. Se zdi malenkost?

V kapitalizmu odnos med ljudmi nadomesti odnos med stvarmi.

Vse je sam še roba ... Človeka ni več ...

Če bi se pozanimal, bi videl, da je vitlof Belgijec. Ne Francoz.

Se predstavi. Peter, brat.

ELI: Sem si mislila. Eli.

PETER: Jaz si nisem nič mislil.

Se ne boste usedla?

ELI: Hvala, stala bom.

PETER: Lahk, da bo neki časa trajal.

Ste za mal solate?

Zatemnitev.

19

Peter, Eli, sedita. Polmrak.

PETER: Vas lahko neki vprašam?

ELI: Kar.

PETER: Na splošn ...

Kaj si vi mislte o svobodni lubezni?

ELI: A smo že pri tem?

Zatemnitev.

20

Peter, Eli. Skoraj tema.

PETER: Stan pa Olio. On drobčkan, nižji od mene, brenčal je s tihim, počenim glaskom, kot pišče. Mat za dve glave večja, zmer v črnem, krepka, debela matrona. Navajena komandirat z moško štimo. Perica. Njega skor nis opazil. Po turšk je sedel na miz ob oknu, s cvernom okrog vratu in šival.

Tepla je ko švicarska ura. Ob sobotah popoldne se ga je nacedila, naju je zlifrala v kamro, pol pa vzela kuhljo za peril in mu jih naložila. "Boš ti," je sikala. "Boš ti šlatal!" Namreč babe. Pa jih ni. Je pa fasal. Njegov del je bil gosposki, ona je pa spirala drek pa kozlanje z rjuh.

Eno soboto, litanije so se ravn začele, Stanko skoč izpod deke pa v kuhno ...

...

"Da bote vedl, nad lastno mamo je vzdignu roko," je rekla drug jutr pr miz.

Ja.

Mene ni videl. Njega pa.

...

Stanko, ja. Enkrat je naredu pravo stvar.

...

Pol je nesel coto, hitel je, da bi mel zjutri novomašnik svoj gvant.
Ko se je vračal, so ga dobil, že med policijsko, ga zaprl in ga počl.
Kot talca. Čez deset dni se je ona obesla na tram v svinjaku, šele
po enem tednu so jo najdl. Bla je že napihnjena kot balon, moral
so odpret streho, da so jo spravlj ven.

Stopi k oknu.

Kako se je hitr zmračil.

Mat kurja ...

Trava se vlaži, vsak čas bo rosa.

Mrč leze not skož šibje ... Med fižolovkam ...

Letos fižolu nekak ni šlo ... *Odkimava.*

Včer smo mel še poletje ...

...

Ah, sam, da ga kronamo ...

Zatemnitev.

21

*Najprej Eli, potem Štefa. Eli na fotelju, pokrita s plaščem čez glavo, v
polmraku se je skoraj ne opazi. Okno je odprto. Veter v vejah se dvigne in
pojenja. Ropot po stopnicah. V sobo pride Štefa. S steklenico v roki počasi
pleše, menja dva takta. Eli odgrne plašč. Štefa se ustavi pred njo.*

ŠTEFA: Tički škripajo.

Putihm.

Vzdihne. En lep večer, za zvezde štet ... En lep večer je kr ...

Pa dons je ... en tak lep večer ...

Sam na kuprive merki pa na ta zadno.

Na, dej ga ... *Ji ponudi steklenico konjaka. Eli vzame in potegne.*

Zaleti se ji.

Štefa jo treplja. Nis navajena. Vzame z mize kozarec vina.

Splakn, revše ...

Eli splakne.

ŠTEFA: Hec more bit. Kva s ti za ena?

Zatemnitev.

22

Eli, Štefa. Sedita skupaj, držita vsaka svoj kozarec. Na robu smeha.

ŠTEFA: Ampak ... sej to ... bi loh bla dva čif – čif ...

ELI: Sta!

ŠTEFA: Pol s pa ti tud!

ELI: Na pol čif – čif. Samo na pol.

Začne se smejati. Štefa eksplodira, izpljune vino, ki ga je ravnokar odpila. Obe v krohot. Štefa se zresni, Eli se krohota še nekaj trenutkov. Potem se zresni tudi ona.

ELI: Morala bi te skloftat.

Lahko, da te še bom.

Jo mehko prime z dlanjo za tilnik in približa svoj obraz njenemu, kot za poljub.

ŠTEFA: Pa ne več.

Zatemnitev.

23

Eli, Štefa, nato Stanko in Peter. V sobo padeta Stanko in Peter. Pobjo. Davita se.

STANKO davi Petra: Na ...

Na jo ... stepo!

Na! Na!

Na ... Tle jo maš ... uralsko ... stepo!!

Se davita naprej.

Zatemnitev.

24

Eli, Štefa, Stanko, Peter. Še vedno pobjo, vendar vse negibno, Peter prikleščen ob steno, Stanko ga davi.

ŠTEFA se nenadoma vmeša in ju vleče narazen: Norci! Preklet norci!

PETER: Baba, kuš!

Zatemnitev.

25

Eli, Štefa, Stanko, Peter. Na mizi pištola. Vse se godi mirno, nepremično, brez dvigovanja glasu. Vsi sedijo.

STANKO: Bal so se.

Vsi.

On ne.

To.

...

Zato si ga. Z macolo.

...

Kaj pa?

Zaradi hlač?

...

Si ga za denar?

...

Na. Da se ti ne bo treba matrat.

Narahlo porine pištolo v Petrovo smer.

PETER: Dnar ...

Po tvoje ...

...

... ti, farček ...

brez vere ...

STANKO: Kaj boš pa ti z vero?

PETER: Vse.

S tema rokama jes gradim. Ne na pesek, na skalo materializma.

Mam cilj.

In verujem. V pravico. V žrtve.

V bolj svet. Če ne za nas, pa za tiste, ki pridejo za nam.

...

Ti pa ...

Sune pištolo nazaj proti njemu.

Poč me ...

Kr ...

Alo, dejmo že ...

Spodaj se zaloputnejo vrata, glasova. Zaslišijo se počasni koraki po stopnicah.

Kaj čakaš?

...

Dost je blo, poč me! Boš storu dobr del. Dej.

Nared bratu uslugo.

26

Stanko, Peter, Eli, Štefa, potem stari. Počasi se prebujujejo iz otrplosti.

STARI pridrajsa noter: O, lej, lej, naš Stanko ima pa obiske ...

PETER še vedno Stanku: Dej že ...

STARI: Lepo, lepo, mladina se zabava ...

Rine proti mizi. Peter pospravi pištolo z mize.

Dober večer, bog daj, otroci ...

PETER: Bog daj, ata.

Kaj bo dobrega?

STARI: Pst, potihem. *Eli.* Daj, punčka, lepo prosim, zapri ta vrata. *Eli gre zapret.*

Malo bi se usedel, samo da si oddahnem.

ŠTEFA: Kar semle, ata.

Ga posadi na posteljo. Preureja sedežni red, Stanku odkáže prostor na postelji ob Eli.

ŠTEFA Stanku: Ajde, Romeo, ti pa ke, kamr spadaš.

Peter hoče sesti na stol.

Paz, Pero, lukna.

PETER fiksira Eli: Že prav. Se je nič ne bojim.

Vzame blazino, si jo podloži in sede.

Peter si zna vzet čas.

Staremu. Kako? Ga boste z nami en glaž?

STARI: Fantje, potihem, pst. Jaz imam ferbot ...

PETER *mu toči*: Če vi ne boste nobenemu povedal, tud mi ne bomo ...

STARI: Veste, moja je od hudiča ... *Srkne.* Mmm, paše ... Konjak, a ne?

Tega pa nisem že ...

Požvižga. Ga zvrne. Potrka po steklenici.

Kaj imate pa tu not?

PETER *mu spet toči*: Klaret.

STARI: Kako si rekel?

PETER: Klaret. Francosk vin.

STARI: Ne poznam. Ampak, primojduš ...,

da se zdi skor boljši kot cviček.

Čeprav cviček, tisti ta pravi ... *Ga zvrne.*

Daj še enega ...

Kako si že rekel, da ti je ime?

PETER: Za Petra so me krstil.

STARI: Bog te blagoslovi.

Peter, kaj? Tako kot Črni Peter, tisti, ki je menda ...

PETER: Ne, s tistim nimam nič ...

STARI: Seveda ne, seveda ne.

Petru. Ti ... No ... ti, kaj se praznuje?

ŠTEFA *pokaže na Stanka*: Tale ma rojstn dan.

ELI *Stanku*: Vse najboljše ...

STANKO: Hvala.

Lahko, da je. Pa ne moj.

STARI: Kaj je rekel?

STANKO: Nobenega rojstnega dneva ni!

STARI: Stanko ...

Stanko, ti si mogoče preveč ...

ELI: Pedanten?

STARI: Ja, to bo. Vsak lep dan ... A je to mogoče šunka?

PETER: Kar naložite si, ata. Pa tole probajte.

Ponudi še pašteto. Stari si nalaga, Štefa prav tako.

ELI *Stanku*: Ni treba bit pedanten, jaz tudi nisem.

Ne morem si več privoščiti ...

STARI: Ja. Kaj sem že ...

ŠTEFA *staremu*: Če ga noče met on, ga va mela pa midva, a ne? *Si nalaga.*

STARI: Ja. Ja, to sem hotel povedat. Vsak lep dan, vsak, ki ti je podarjen, moraš vzeti kot rojstni dan. Če je pa na mizi kozarček, pa če je še čedna punčka zraven, potem pa ... potem pa ... *Zamahne z roko.*

V tišini se skozi okno zasliši razločno škrebļljanje, kot bi kdo nekaj grabil, pa koraki po pesku itd.

PETER: Kaj je to?

STARI: Kaj ... kaj pa je?

PETER: To, pod oknom?

STARI: A je kaj spod? *Ropot pločevine, voda.* Ah, nič ... Spet moja, ki se nekaj gre ... Ona misli, da vrtnari ...

Eli vstane in gre k oknu. Peter vstane in gre ugasniti luč, potem ji sledi, postavi se ji za hrbet in opazuje čez njeno ramo, zasloni jo s telesom. Eli se izmuzne in zdrsne mimo njega, ne da bi ga pogledala.

ELI: Golem. V temi se vidi. Sope počasi kot kakšna velika, breja
žival ...
Golem.

...

Prižgejo lučko na nočni omarici.

STARI: Moraš povedat bolj na glas.

ELI: Vrt. Ogromen je ...

STARI: Ni dober.

ŠTEFA: Jes sm ga prej mal sm pa ke ... In je neki.

PETER: Solata je brez greha.

Drugo leto pa le vrzite par lopat mivke, bo prst bolj dihala ...

STARI: Ni, ni, ni ...

PETER: Vaša se mora spoznat.

STARI: Ona? Ona pojma nima. Sanja se ji ne ...

Vi bi morali ...

Sestra je zbolela, reva nepokretna, moja je pa obljubila, da pride
pospravljat pa táko. Kaj čem sam, kuharija mi ne gre, jaz sem
ajzenponar.

En dan tam – in nazaj.

Boš rekel, kaj ima pa to z njim.

Daj za poplaknit.

PETER: Vina je zmanjkal.

STARI: Konjak, nalij konjak. Daj vsem. Ta vrt, otročki ...

ŠTEFA: Pa ne, d ste vi un, k ma britof sred paradajza?

STARI *se razburi*: Nobenega britofa ni! Nobenega!

So bile govorice, ja, da so bile mestne vislice tam dol. Dvesto let
nazaj. Da bi pa mi kdaj koga ...

ŠTEFA: Ta star so rekl, ni bolšga, kukr ta zadn seme, k ga ubešnc da,
predn gre. Za bužjast, pa še kej ...

Peter doliva.

PETER: Ah, empirična znanost bo take ...

Ampak paprika pa ... mogoče res ni normalna ...

Si premisli, odmahne.

ELI: Pesem je. Začne se ...

STANKO: Ja, ja ... Večerni vrt ... pa tako naprej.

Oguljen, sentimentalni šlager. Ponarejeno in poceni ...

Passé ... passé ... passé ...

*Dvigne kozarec, molče nazdravi. Eli hoče odzdraviti, obstane na
pol poti.*

STARI: Ta glavno se ne vidi.

On je ... Ne pusti stran.

ŠTEFA: Učas se maš tud mau za ahtat...

STARI: Ni samo to.

On je še dosti ... močnejši.

To je treba nazaj.

Korel, stari ata, se je izučil za vrtnarja, na Solnograškem. Imel je pa roko mojstra, da je ratal prav frdaman, služil je samo še pri nobel gospodi ... Pepa je bila pa od tukaj. Enkrat je šla na romanje, in sta bila skup.

Pridna, šparovna. Korel je hotel na svoje, ampak šlo je počasi.

Otrok pa nista hotela imet, dokler si ne opomoreta, češ že tako nič ni, pa boš še sčeneta spravljal na svet.

In je ratalo. Korel je zadel na državni loteriji. Naenkrat vse rešeno. Treba je bilo samo najt kaj pravega in začet.

Iskala sta, pa nič, kar bi jima res pasalo, potlej je pa babica rekla, dajva še tu naokrog, če ne drugega, bo ceneje.

In sta prišla.

Tukaj torej ta parcela. Velika, zanemarjena, sama goščava.

Nobeden je ni hotel, govorile so se čudne stvari, ampak stari ata se je požvižgal, ko je videl, kako rast na njej divja. Dobil jo je skoraj zastonj, ni bilo leto, pa sta že imela hišo in še je ostalo.

Zdaj pa tako, da sta oba lezla že not v petdeseta, pa še brez otrok.

Kaj dosti upanja ni bilo, pa se je vseeno zgodilo. Ko je moj ata privekal na svet, je bil dedek Korel tako vesel, da se je jokal in smejal naenkrat. Bilo je, kot da srečna zvezda nad njim noče pa noče ugasnit. Solze pa smeh, vsak dan, kar metalo ga je ... Je pa nekam dolgo trajalo in ljudem se je začelo zdet čudno. Potem pa nekega dne otroka ni bilo v zibki, babica se prestraši, leti ven, kliče in pod tisami ...

Premolk. Srkne konjak.

... pod tisami dojenček, kot hrošček, s tistimi drobnimi ročicami maha v travi, zraven pa Korel, že do pasu v zemlji, koplje jamo. Kopal mu je grob.

...

STANKO *vstane, gre proti oknu:* Ej ...

Kaj je ...

Eja!?

Marš!

...

A ti ni zadost?!

Kurba mašinc!

Zgin!

Pober se, sem rekel!

PETER *skoči k oknu*: Kje? Kdo?

STANKO: Tam! Kurba hudičeva ...

PETER: Kje?

STANKO: Tam, na sred ...

PETER: Stane, madona, zber se. To je strašil!

Ne pij, če ne preneseš!

STANKO: Sem mu rekel, ne nazaj.

Naprej ...

Smer ...

Ni važna.

Najina smer. Sem prav rekel?

PETER: Ne delat panike ...

STANKO: Midva, Pero ... Ti pa jaz ...

Te lahko objamem ...

A te brat lahko poljubi na kosmato jekleno lice?

PETER: Bova kasnej ...

...

ŠTEFA *staremu*: Kuko je šlo pa pol ...

STARI: Kaj?

ŠTEFA: Vaš dedek, ne?

STARI: Aja. Zaprli so ga v blaznico, ni več prišel ven. *Odmahne*.

ŠTEFA: Jes pa verjamem, de ...

PETER: Ah kaj, skegljal se mu je.

En primer? En primer ni nič.

STARI: Je še.

Zdaj se je babici posvetilo, da mora bit nekaj na tem. Hotela je takoj prodat, pa so našli oporoko, v kateri je bilo vse že na malega, na mojega očeta. Lahko bi jo spodbila, pa se ni hotela vlačit po sodiščih in je sklenila, da bo čakala.

Čas teče, oče je rasel, moral bi v uk. Poizkusila je tu pa tam, dala ga je za mizarja, pa je po enem tednu pobegnil, ni hotel bit ne kovač, ne čevljar, nič. Povsod je pobegnil. In potlej ga lepega dne sploh ni bilo več nazaj, kar izginil je. Babici se je skoraj zmešalo. *Krepko srkne konjak*.

Mine nekaj časa. Potlej pa, tega bo zdaj kakšnih sedemdeset let, enkrat maja babica pride zvečer od šmarnic, in kdo sedi v kuhinji za mizo? On, kdo pa. Hotel je bit vrtnar, kot dedek, pa nič drugega.

In je ratal.

Oče se je oženil, najprej sem se rodil jaz, pet let za mano pa še brat. V hiši pa en sam kreg, kdaj se boš losal prekletega vrta, je vpila babica, oče pa nazaj, da za noben denar. In tako leto za letom, vrt pa vsako leto lepši, od daleč so ga hodili gledat, dokler po dolgem času, ona jih je imela takrat čez devetdeset, oče ni popustil. Dobil je krasno ponudbo, za tisti denar bi si lahko kupil, kar bi hotel, ko pa je prišel dan, ko bi morali k notarju podpisat, ga pa ni bilo k zajtrku.

Mama leti na štuk, jaz pa pogledam skozi okno ... in ga vidim, kako binglja, obešen s tiste tise, izpod katere ga je babica rešila štirideset let pred tem.

Ampak do takrat je oče že naučil mojega brata ... tudi on je bil ... naučil ga je vse ...

Mene je pa zanimal napredek, pa sem šel na ajzenpon.

PETER: Mal se je shladilo, a ne?

ELI: Lahko bi zaprli okno.

Peter vstane in gre zapret.

ŠTEFA: Noč ma svojo moč ...

Pero, nalij kurjavo, d ns pugreje. Kukr se šika, najpred atu.

Peter toči.

STARI: Bog lonaj, punčka. Upam, da te nisem prestrašil.

ŠTEFA: Mene? Ke pa. Mrlakarjov se jes n bujim kej dost. Bl se unih, k še niso.

STARI: O, punčka moja ... Ampak, veš, mrtvi ...

ELI: Mrtvi naj bojo, kjer so. Ne smete jih klicat.

STARI: Saj ne. Ni treba. Ko je čas, oni sami ...

ŠTEFA: Ah, dejte no. Nehite. Vs vidm, vi ste purednež, rd nagajate.

Smle se usedte, ata.

Stari se presede zraven Štefe.

Nazdravla bova na to, da mo vsi še douh tle, živ pa zdav.

Čeprov bom jes zdej šla.

No, dejva ga. *Pije.*

STARI: Kako? Ušla nam boš? Veš kaj, povej, kako je tebi ime?

ŠTEFA: Štefka.

STARI: Poslušaj, Štefka ... Ravno, ko je začelo bit lepo?

ŠTEFA: Grem. *Oblači plašč.* Ko je najlepš, takrt je treba jt.

A ne, Pero?

PETER: Ampak prej si je treba vzet čas. *Nasmešek.*

ELI *Štefi*: A kar med policijsko?

ŠTEFA: Sred vrtov me nou nuben vidu.

Z mize vzame žemljo in šunko. Eno šunknžemlo še, za tamalga.

STARI *vstane*: Ne hodit, punčka. Dobro nam je na toplem.

Zunaj je tema ... hlad ...

ŠTEFA: Mrz, ne mrz, stisnem se k vm, pa mi je tuplej. *Ga objame.*

STARI: Štefka moja, to ... Ti se kar stisni. Veš, si mi pa vroča.

ŠTEFA: Ja ... Ata ...

Ampak, če to ni čudn ...

Joj, ata ... Kva je pa to ... Sej vi ste pa ...

STARI: Kaj sem?

ŠTEFA: Mrzu, k led.

STARI: Ne še!

...

Štefa se zakrohota.

STARI: Ti! Ti si pregnana!

ŠTEFA: Hec more bit. Zdaj pa zares. *Ga objame še enkrat.*

STARI: Ti, moja, moja ...

ELI: Tudi mene že zebe. *Se oklene Stanka.*

STANKO: Ne.

Se ji izvije iz objema. Vstane.

Pardon.

Nisem zraven.

PETER: Kje nisi zraven?

STANKO: Pri razkosavanju.

PETER: Česa?

STANKO: Ko se kosa ...

... plen.

PETER: Kakšen plen?

Stanko razširi obe roki.

PETER: Kakšen plen? Kdo kosa ...

STANKO: Kdo ne?

ELI: A je kdo rekel kaj takega?

STANKO: Darila!

Zatopota.

Vse zastonj!

Hitro! Hitro!

Ženske! O, mile ženskice! Gratis!

Dajejo se zmagovalcem, kar na truplih, ki se še shladila niso ...

PETER: Stane, če ne zavežeš gobca ...

ŠTEFA: Pero, pust. Spil je ...

PETER *Stanku*: Eni zate nosjo glavo v torbi ...

STANKO: Vložek bo povrnjen. Zanesljivo. Z obrestmi.

Se obrne stran.

PETER: Tamal! Opravič se!

...

Žensko si užalil.

ELI: Ni me.

ŠTEFA: Mene tud ne.

...

...

ELI: Bo že minilo.

Ta čas pa ... Je tukaj kdo, ki bi me vzel?

Vi, ata?

Se lahko stisnem k vam?

STARI: O, ho, ho ... Kar sem, kar sem, tukaj se pa nič ne branimo.

Starega zdaj objemata Štefa in Eli, vsaka z ene strani.

Stanko, ne zamerit ... mojim deklicam ...

ŠTEFA: Ata, glejte, d se nm n stupite k koščk leda ...

ELI: Glejte, da se ne premislite ...

STARI: Stanko, ne bit hud, ampak ti ne veš, kaj zamujaš.

ELI: Ve. Seveda ve.

Hočete videt, kaj?

...

Tole. *Poljubi starega, dolgo, krepko, strastno.*

STARI: O, Jezušček ... Ti ... *Zajema sapo.* To pa ... To ... To ...

ELI: Bi radi še? *Še en, daljši, močnejši, strastnejši. Zares dolg.*

STARI: Marija pomagi ... *Se zastrmi v Eli.*

O, Marija v nebesih ... Da sem jaz, ki sem že petnajst let tu spod mrtev, lahko to doživel ... Zlati moji ... Da je mene ... me je še poljubila lepotica, da sem jaz to dočakal ... Da sem, da sem jo dočakal lepotico ... krasotico, ki sem jo čakal ...

Stegne roko, nežno poboža Eli po licu.

O, Marija, mat božja v nebesih ...

Čas je. Jaz jo bom odkopal.

Počakajte ...

Jo bom ...

Skupaj ...

Steče po stopnicah.

Zatemnitev.

27

Stanko, Eli, sama. Molk.

ELI: Če ...

...

sem ...

...

...

... noseča.

...

...

STANKO: Morje.

Tišin ... Čas.

...

Konca.

...

ELI: Je m'en fiche.

...

Zatemnitev.

28

Stanko, Eli. Stanko na postelji sedi sklonjen naprej, s komolci, oprtimi ob kolena. Po stopnicah pride Peter. Potem stari.

PETER: Flaša je.

...

Šel je po rekelc ...

Pokliče dol, po stopnicah. Hej! A bo že kaj!

Prištorklja stari, na sebi ima suknjič in kapo avstrijskega vojaka iz prve svetovne vojne. Obraz, roke, čevlji, vse je blatno. Suknjič ima na levi strani pod prsnim žepom dobro vidno luknjo. Pod roko nosi blatno steklenico šampanjca.

STARI *salutira*: Korporal Muster, zum Befehl!

Peter malomarno vojaško odzdravi, zapre vrata za njim.

STARI: Brat Ludvik, ki je bil vpoklican leta sedemnajst kot starejši kanonenfuter, pade.

Dam flašo na mizo ...

Ona je bila še tam izpred vojne v špajzi, to je zanimiva ...

PETER: Ata, pozno je.

STARI *salutira*: Zum Befehl!

Jo dam predse na mizo.

Pa mi reče: počak. Ne sam, ne na žalost, na smrt – pije se v veseli družni, na srečo, na življenje.

...

Prav, flaša, ampak če gre on v zemljo, greš pa še ti.

In sem jo zagrebel. Tam, pod ... *Kaže skozi okno.*

Nocoj je pa ona vstala od mrtvih ... samo, da bi ji mi ...

vzeli nedolžnost, stari devici zakrknjeni!

Se krohota lastni domislici. He, he, he ...

...

Tu je šla kugla not. *Kaže raztrganino na prsih.* Tu.

Pok šampanjca, toči Eli, Petru in sebi.

Korporal Ludva ...

... vabi ...

na požirek ...

...

Zum Befehl.

Zapret oči – in želet! Oj!

Zaprejo oči. Spijejo, odprejo oči.

STARI: No, punčka ... Kaj ...

ELI: Samo še posteljo.

STARI: Jo vidiš, ko ve ... Ne pa ...

Odmahne. Salutira, odštorklja.

29

Stanko, Eli, Peter. Stanko se zdrami, gre k omari, ven vzame plašč in ga obleče. Na glavo si navleče debelo volneno kapo.

ELI *proti njemu*: Ej ...

STANKO: Kdo ste pa vi?

Odpre okno, da nogo čez in se zvali ven.

Eli in Peter se gledata.

Zatemnitev.

30

Eli in Peter, potem Stanko. Eli in Peter gola na postelji, napol pokrita z rjuho. Siva svetloba prvega svita.

STANKO še zunaj, zasoplo, potihem: Grejo ...

Omotičen se skozi okno skotali nazaj v sobo.

So že ...

Grejo ...

Se postavi na noge. Zagleda Petra in Eli.

Prime se za glavo in se nasloni na steno.

Na nočni omarici, nedaleč od Petrove roke pištola.

Vzame pištolo in gre k oknu.

STANKO ne da bi se obrnil, tiše: Grejo ...

Zleze skozi okno, izgine.

Hrum vozil. Hrum poneha. Pridušeni koraki po pesku.

Tihi, hitri koraki po stopnicah.

Vstopi policist v civilu, za njim vojak v polni bojni opremi.

Boštjan Tadel

Življenje kraljice Eleonore *ali kako je imeti vse, vse, vse in kaj potem*

Življenje kraljice Eleonore (živela je med letoma 1122 in 1204) je historija, moderno rečeno *docu-fiction*, o eni najbolj vznemirljivih zgodovinskih osebnosti vseh časov, ženi sprva francoskega kralja Ludvika VII. in nato po njeni volji sproženi ločitvi še angleškega kralja Henrika II. A četudi je njeno življenje že po dolžini in nenehnih popotovanjih širom vsega takrat znanega sveta komaj predstavljivo, je še posebej fascinantna njena politična veščina nenehnega spreminjanja uničujočih porazov v sapo jemajoča zmagoslavja. Bila pa je tudi ženska in mati, zaznamovana najprej s stigmo jalovosti, nato (podtaknjene) razuzdanosti, pozneje mati desetih otrok (tudi kralja Riharda Levjesrčnega), potem prevarana žena, nazadnje pa zmagovita vdova in babica, ki je svojo vnukinjo v elegantni simetriji pripeljala v zakon z vnukom svojega prvega moža, torej spet na francoski prestol. Zgodba o Eleonori Akvitanski je zgodba o neuničljivem upanju.

Če je včasih veljalo, da se pisatelj odpravi v druge kraje ali čase ali oboje zato, da bi lahko pisal o stvareh, ki so v njegovem sočasnem okolju nedotakljive, je danes zagata obratna: vse je dovoljeno (in "nič ni resnično", bi dodal Bartolov Seiduna), vse je prignano do skrajnih posledic, umetnost že dolgo ne more pokazati ničesar, česar ne bi realnost sproducirala v mnogo radikalnejši obliki in česar ne bi nato mediji servirali kadar koli in vsepovsod. Pogled v zgodovino pa pokaže, da so tudi nekoč poteze vlekli ljudje, ki so imeli enake potrebe kot mi dandanes. Stremeli so po moči in razkošju, hrepeneli pa po sreči in odrešenju domnevno banalnega tuzemskega obstoja. A tudi za najmogočnejše kralje so bili pekel drugi – nebesa pa tudi. Kombinacija zgodovinskega gradiva in nadčasnih motivacij je sama privedla do verza, do blankverza pa zato, ker je Eleonorina zgodba pravzaprav svojevrsten prolog v Shakespearove historije – v kronološko prvi o (njenemu najmlajšemu sinu) kralju Johnu je tudi že nastopila! Pisati o Eleonori Akvitanski je bilo pisati o ljubezni, o resnici in o užitku. Upam, da bo bralcu dobra družba!

Boštjan Tadel

Življenje kraljice Eleonore

ali kako je imeti vse, vse, vse in kaj potem

OSEBE

KRALJ HENRIK II., angleški kralj, sprva vojvoda Normandijski Henrik
Plantagenêt

KRALJ RIHARD I. LEVJESRČNI, angleški kralj, njegov sin

KRALJ LUDVIK VII., francoski kralj

KRALJ FILIP II. AVGUST, francoski kralj, njegov sin

HENRIK ANGLEŠKI MLAJŠI, prestolonaslednik, sin kralja Henrika

LUDVIK FRANCOSKI, prestolonaslednik, sin kralja Filipa Avgusta

SULTAN SALADIN, sultan Egipta in Sirije

GROF VERMANDOISKI

LEOPOLD, avstrijski vojvoda

GROF ANŽUJSKI, Geoffroy Plantagenêt, oče kralja Henrika

GROF BLOISKI

GROF ANTIOHIJSKI, Rajmond Poitierski, stric kraljice Eleonore

THIERRY GALERAN, templjar, zaupnik kralja Ludvika

GIRAUD BERLAI, Ludvikov poslanik v Poitiersu

VILJEM MARSHALL, zaupnik angleških kraljev

PAPEŽ EVGEN III.

KARDINAL SUGER, svetovalec kralja Ludvika

BERNARD iz Clairvauxa

KRALJICA ELEONORA AKVITANSKA, sprva Ludvikova, nato Henri
kova žena in nazadnje vdova

PERONELA, njena sestra

KRALJICA ELEONORA KASTILJSKA, kastiljska kraljica, hčerka kra-
lja Henrika in kraljice Eleonore

BLANKA KASTILJSKA, hčerka kastiljskega kralja, vnukinja Eleonore
Akvitanske in nevesta prestolonaslednika Ludvika

*Dogaja se med letoma 1142 in 1200 na več prizoriščih po Evropi, večina
drugega dejanja in del četrtega pa v Sveti deželi.*

PRVO DEJANJE

1. prizor

Vzpetina nad vasjo Vitry-en-Perthois.

Kralj Ludvik VII. v bojni opravi opazuje plamene, ki požirajo vaško cerkev. Sliši se obupane krike množice in lomljenje gorečega ostrešja. Nazadnje se streha z globokim, zamolklim grmenjem sesuje. Krikov ni več. Od slepečega ognja je ostalo le še tlenje. Kralj se ne premakne.

LUDVIK: V nebesa šlo je tisoč tristo duš.

Če je med njimi kakšen bil za pekel,
ta smrt v plamenih ga je odrešila;
vsi drugi, ki slavili so Gospoda,
pa za molitve plačani so s tem,
da odpirajo angeli nebeška vrata
in staršev staršem in otrok otrokom
in medse skupaj jih sprejemajo.
Ne bo več žalosti v družinah;
ne bo več greha in vsak dan trpljenja,
ne bo več jutra in ne bo več dela,
ne smeha, ne skrbi in ne večera.
V nebesa šlo je tisoč tristo duš,
jaz, njihov kralj, pa tu sem stal in gledal.

Dva častnika pristopita in ga poskusita odvesti. Ludvik odkima.

2. prizor

Samostan v Saint Denisu.

Z druge strani prideta kraljica Eleonora in Bernard iz Clairvauxa.

ELEONORA: Svetost, jaz nisem kriva. Vse to je šlo predaleč, ampak z menoj, z menoj pa nima več nič.

BERNARD: Gospa, vse in vsak ima kaj z vsem in z vsakomer. Če dejanja ne preprečimo, ga sicer nismo storili, smo ga pa dovolili.

ELEONORA: Ampak ne, jaz ... jaz ... sem samo dobro hotela.

BERNARD: Hčerka, to je napuh.

ELEONORA: Kako je želeti dobro lahko napuh? Kaj pa naj?

BERNARD: Zaupaj, hčerka, zaupaj Bogu.

ELEONORA: Svetost, zaupam mu, a On me ne sliši. Ne sliši ne mene ne mojega moža, ki se z Njim pogovarja več kot z menoj. Francija je samo v Njegovih rokah in ne moreva drugega, kot da zaupava. Ampak moja mala Peronela pa ni te sreče, da bi bila samo v dobrih Božjih rokah, zato je po pomoč prišla k meni ...

3. prizor

Kraljeva palača v Parizu.

Pride Peronela, Eleonorina mlajša sestra, Bernard obsedi na odru.

Eleonora in Peronela odigrata svoj prizor, medtem opat Suger in grof Vermandoiski previdno odvedeta Ludvika z odra.

PERONELA: Kako lep dan!

ELEONORA: Čeprav je dež in mraz?

PERONELA: Ne, sonce sije, od tega sem vsa mokra!

ELEONORA: No, krasno, imam še blazno sestro ...

PERONELA: O, blazno, blazno, a le začasno.
Od enega pogleda vsa uročena,
do drugega pa bom že skoprnela.

ELEONORA: In blaznost bo postala stalna?

PERONELA: Ali pa silnost hrepenenja taka,
da od mene le še tisto ostane,
kar noro si želim.

ELEONORA: Kar si želiš?

PERONELA: Ne, kogar si želim!

ELEONORA: In kdo je to?

PERONELA: Ne smem izdati.

ELEONORA: Tvoja sestra sem.

PERONELA: Kraljica tudi.

ELEONORA: Pa njegova?

PERONELA: In njena!

ELEONORA: Poročen je?

PERONELA: Ne govori!

ELEONORA: Pa te pozna?

PERONELA: Kako – ali me pozna?

ELEONORA: Ali ve, da si kraljeva svakinja?

PERONELA: Seveda ve.

ELEONORA: Ga tudi jaz poznam?

PERONELA: Seveda ga.

ELEONORA: Je kdaj pri kralju?

PERONELA: Seveda je. Kraljica nisem, res,
ampak kot ti sem Akvitanca hčerka.
Če je za pesnike ljubezen slepa
in če je res, da razloži srce,
kar ni razumu razumljivo,
je kri iz snovi, ki vidi dlje in še globlje.
Očesu vsečno često duhu godi

in tudi uho ujame sladko pesem,
ki čudežno ubere strune duše –
a to je hip, prikliče ti nasmeh
ali iz prsi iztisne davno skrit vzdih.
Ljubezen moja pa ni slepa,
razumu tudi ni nerazložljiva,
še manj pa je imenu ali stanu v sram –
moj ljubi je ponos vse Francije!

ELEONORA: Vse Francije in, upam, svoje žene.

PERONELA: Bog, sestra, ne govori mi o tem!

ELEONORA: Ne govorim o tem, ampak o tej,
edini pred ljudmi in pred Bogom,
ki sme na glas mu reči – ljubi moj.

PERONELA: Ne le da zdaj ni več edina,
bila je edina po pomoti.

ELEONORA: Pa kaj naj drugega ti reče,
kot tisto, kar bi rada slišala?

PERONELA: Joj, pa za kakšno trapo ti me imaš?
Pač sta v pretesnem krvnem si sorodstvu,
zato lahko se zakon razveljavi.

ELEONORA: Od kod pa vse to veš ti?

PERONELA: Od njega!

ELEONORA: Od kod pa on?

PERONELA: On reče, kar vsi vemo:
koristi od sorodstva so različne.
Je čas, ko ti priskoči na pomoč,
je čas, ko te za dediščino obere,
in čas, ko tesni krvni stiki
razvežejo zakone izžete.

ELEONORA: Želiš postati žena možu,
ki žene se znebi tako lahkotno?

PERONELA: Prav nič lahkotno ni, zato sem tukaj.

ELEONORA: Kako ni, če za bližnjo kri gre?

PERONELA: Enako dobro veš kot jaz, da kri
ni le in zgolj kakšna, ampak še čigava.
Četudi kri njegove žene ni
ne mlada in dolgo ne več vroča,
rodbina ni zato nič manj mogočna.

Eleonora se prime za glavo, nato ljubeče objame sestro, potem jo pošlje stran. Obrne se k Bernardu.

4. prizor

Saint Denis.

ELEONORA: Tako se je začelo. Ničesar nisem vedela, ničesar, samo nesrečni sestrici sem hotela pomagati.

BERNARD: Gospa, kraljica moja, verjamem in jokam z vami. Ampak jaz sem star menih, vi pa kraljica Francije. Moja dolžnost je le hvaliti Boga, vaša pa skrbeti za vse ljudi, ki ste jim po Božji milosti gospodarica.

ELEONORA: Ampak svetost, vsi so vedeli, da v tistem zakonu ni bilo več nič ...

BERNARD: Ne, hčerka, to pa ne, tega noben človek ni mogel vedeti, samo dobri naš gospod Bog je vedel, saj je zakon sklenjen bil pred njim.

ELEONORA: Se pravi, da sem in pred Bogom in ljudmi grešila! Ampak nisem hotela, prisegam, da nisem ...

BERNARD: Vem, hčerka, vem.

Da bo dejanje greh, včasih se ne ve;
tako na svetu je, ker taki smo ljudje.

5. prizor

Palača.

Pride Ludvik, oblečen v običajno obleko. Bernard ostane na odru.

LUDVIK: Kako je moja duša in kraljica?

ELEONORA: Je hkrati dan in luč, ti, moj gospod,
in je tesnobna tema, kajti sreča
kot najina tako je redka.

LUDVIK: Ne smeva sódit ne tistega,
kar je, ne tistega, kar ni, gospa.
Lahko le hvaliva Najvišjega
neskončno milost in previdnost.

ELEONORA: Amen.

LUDVIK: Beseda sveta.

ELEONORA: A zadnja ne,
še nekaj moram ti povedati.

LUDVIK: Govori, draga, že tvoj zven glasu
je najbolj ljub mi od vseh vdilj Francije,
saj misel blago, izraženo v besedah,
prikupnost tona oplemeniti.

ELEONORA: Predober z mano si, preljubi!
Že zdaj me sram je tega, kar bom rekla,
čeprav je prav, kar bom prosila.

LUDVIK: Ne dvomi vase, draga, kakor jaz
ne dvomim vate, saj oba sva – jaz.

ELEONORA: Moj dragi, če za naju dva bi šlo,
bi kača lačna iz raja sama odšla.
A z nama ne živi le Francija,
ki dobri Bog jo dal je tebi v skrb,
zato nenehno ti je prva misel,

tako kot meni je Akvitanija;
a z nama niso le rojaki,
garaški delavci in obrtni mojstri,
pogumni borci na poljanah zmag
in modri razlagalci stvarstva,
kot ga je skrbno uredil naš Gospod.
Tako kot korenine ima drevo,
ki kvišku ga drže in ga hranijo,
da iz njih živi in življenje bogati
in sebi in svoji okolici,
enako človek ni na svetu sam,
pač pa živi po svojih prednikih
in za naslednike pripravlja svet.
Ta veletok življenja, ki ga Bog
zamisli si je v vsej popolnosti,
nas vodi okrog ovinkov in čeri.
Vsak dan gre nova voda prek brzic;
čeprav je vsaka kaplja vode voda,
po svoje vsaka gre okrog iste skale:
ta gladko oblije jo in spet plava dalje,
med prodom se prestiska druga,
naslednja pa se v pršcu razdrobi in
kot drobec kapljice naprej leti,
še vedno voda, a ne ista več kot prej.
O, Bog, kako kvasam! Norica, k stvari!
Poguma nimam, da bi rekla to,
kar trga mi razsodnost in srce:
za Peronelo trepetam, moj dragi,
skrbi me, da ne trešči v skalo!

LUDVIK: Bog, to je presenetilo tako
kot sneg, ko je Marijin vnebohod!

ELEONORA: Kako šele je mene udarilo!

LUDVIK: Govori, kaj je?

ELEONORA: Težka je ta reč ...

LUDVIK: Kako bi človek ji lahko pomagal?
Za Božjo milost bomo že molili,

skrbi naj to ne nje ne tebe;
dobrota njena, čistost in milina
so zgled kraljestvu in Božji skupnosti;
kam On bi vodil jo lahko drugam
kot tja, kjer je po Njem le dobro in prav?

Eleonora ga potegne k sebi in ga strastno poljubi, nato se bliskovito obrne in steče k Bernardu. Ludvik zaljubljeno gleda za njo.

6. prizor

Saint Denis.

ELEONORA: Nič drugega ni bilo v mislih ne njemu ne meni kot samo to, da se udejanji Božja postava. Dotlej je bila bližnja kri pač spregledana, ko pa je bila enkrat razkrita, se nismo mogli delati, kot da je ni ...

BERNARD: Hčerka, to ni igra!

ELEONORA: Seveda, ljubezen ni igra ...

BERNARD: Kakšna ljubezen? Pohota, nečimrnost in še napuh!

ELEONORA: Ne, ne, ne! Kako da ne more tako svet mož, kot ste vi, videti v srce mladenke, ki je spoznala, komu jo je namenilo nebo?

BERNARD: Kakšno nebo? Pazi na svoj jezik, ženska!

ELEONORA: Svetost, odpustite mi – a vendar, bila je bližnja kri ... bila je čista deviška ljubezen ... in bil je pobožen in pošten junak, ki niti pogledal je ne bi, če bi šlo za greh. To verjamem, kakor tu stojim.

BERNARD: Hčerka, ti lahko verjameš marsikaj, a marsičesa ne veš.

Bernard odide proti Ludviku, Eleonora gleda za njim.

Ko gre Bernard mimo Ludvika, ta s sklonjeno glavo poklekne. Bernard naredi znamenje križa in se z roko dotakne njegovega čela, nato odide.

7. prizor

Palača.

Pridejo opat Suger, templjar Thierry Galeran, grof Teobald Bloiski in grof Raul Vermandoiski ter se zberejo okrog Ludvika. Eleonora in Peronela poslušata njihov pogovor.

SUGER: Tu zbrani smo, da pomirimo dva,
ki oba sta iz kralju ljubih rodovin.
Zasluge obeh se merijo v stoletjih,
težava je ena in še lahko rešljiva.
Ne časa ne besed in ne dejanj
ne izgubljam, saj vsi smo iz iste zemlje;
več kot nasprotno šteje skupno!

BLOIS: Predobri ste, presveti za ta svet;
vam greh ni tuj, saj grešnik je od Boga.

GALERAN: Grof Teobald, vi tudi ste predobri,
pustimo grehe in grešnike sodnikom,
ki čakajo na vse, ko pride čas;
pred nami pa ni greh, temveč capin,
ki bi postavil rad si prikrožil,
ker bi po novem mu bila bolj všeč;
obnaša se, kot da je trikrat mlajši
in kot da ni v palači rojen bil.

VERMANDOIS: Gospod, ne skrivam svojih sivih let;
a enako je na dlani bližnja kri
in to, da dvajset let ni otrok dal Bog.

SUGER: Vse to so dejstva.

GALERAN: Niso pa še vsa.
Če starca med nogami zasrbi,
ga najbrž tam nekdo je požgečkal ...
Bo končno kdo že izrekel grešno ime
samice, ki je vse to povzročila?
Zakaj se delamo, kot da to ni
skušnjava z znanim rodom in imenom?

SUGER: Zato, prijatelj, ker brez skušanca
skušnjava sama nič ne opravi.

GALERAN: Skušnjava dvor ne more biti dom,
na cesti ji je mesto in v hlevu streha!

VERMANDOIS: Gospod, vi ste menih in ste vojščak:
menih naj živ ostane, vitezu
pa bo ta gnusna opazka vzela glavo.

GALERAN: Če šlo bi le za govorjenje,
z veseljem bi vam zadoščenje dal.
A v igri ni le red v kraljestvu zemskem,
vi izzivate postave Božje, norec!

SUGER: Pustimo prevelike zdaj besede;
res vse je Božje, a Njega bremeniti
ne smemo s pičlimi človeškostmi.

VERMANDOIS: Svetost, nasledstvo res ni Božja skrb,
a vendar nama Bog ga ni naklonil.
Pošteno reči je, da gre za kri;
tako sva in nisva kriva enako oba.
Drugače pa za moškega lahko
preveri se, kako mu klije seme:
le zasadi se v zemljo, ki rodi,
in vidi se, kaj zmore in česa ne.

BLOIS: Za to žalitev, svak, bo tekla kri!

VERMANDOIS: Zakaj žalitev? Zmota je bila.

BLOIS: To žal drži – a zmota si bil ti!

VERMANDOIS: Bila je v dobri veri sklenjena
in v dobri veri še utelešena
zakonska zveza dobrih dveh družin;
nič manj – pa tudi níkdar nič več.

BLOIS: Zdaj pa si našel hčerko trubadurja ...

VERMANDOIS: Tako o kraljevem tastu govoriš!

BLOIS: Pohotni starci dvigate mi žolč!

VERMANDOIS: Tvoj svinjski jezik bo za hrano psom!

BLOIS: Pekel pa večni dom bo tvoji duši,
ničvredni zajec praznih ledij.

VERMANDOIS: Morda pa moja ledja niso prazna;
kaj če je tvoja sestra jalova?

BLOIS: Ti si žival, žalitev dveh rodbin!

VERMANDOIS: Očitno žal ne dveh, če smo le iz ene.

BLOIS: Kako je možno, da smo mi v sorodu?

VERMANDOIS: Priznaš?

BLOIS: Priznam, če se te s tem znebim.
A prav za to bo tekla tvoja kri –
in vseh, ki bodo tvoji sli sledili!

VERMANDOIS: Udaril boš po lastni krvi, svak?

BLOIS: Hotljivcu strah medí kolena ...

VERMANDOIS: Te vojne, norec, si ne želi!
Še malo izzivaj, dolgo več ne boš,
ko moja vojska uniči tvoje kraje
in cel na kamnu kamen ne bo ostal,
na nogah pa ne človek ne žival!

SUGER: Gospoda! Zdaj pa malo se umirimo –
ne smemo misliti samo na nas!

GALERAN: Svetost, na kaj pa misli dobri Bog,
ki vse na svetu je njegovo delo?

SUGER: Prijatelj, kdor je vitez templja,
ne sme tako brezbožne misli izreči.

GALERAN: Gospod, če nas ustvaril je Gospod
po obrazu in po podobi svoji
in nam hotenje svoje dal je v dar,
nam dal je tudi svojo nezmotljivost.
Kar hočem, to je prav. Kar ne, ni nič.

SUGER: Prijatelj, to so šale za učenjake,
gre pa za resno in delikatno stvar.

GALERAN: Prijatelj, kakšna šala pa je reči
tej stvari, da je delikatna?

SUGER: Smem temu vitezu pojasniti,
da veličanstvu ni to prav nič smešno?

GALERAN: Njegovo veličanstvo dobro ve,
tako kot vi, da včasih trije smo
stvari države mirno urejali:
pokojni Ludvik, oče Ludvika,
pri njem ob strani pa sva midva stala,
prijatelj, a ne vsak na svoji strani.

SUGER: Prijatelj, tudi zdaj potrebe ni,
da stala bi vsaksebi tu in drugje;
naš cilj je, da se reč razreši hitro,
saj dvoma ni, da gre za bližnjo kri.
Potomstva in drugih prizadetih ni,
narazen zveza gre in naprej življenje.
In vaša sodba, veličanstvo, je?

Dolg premor.

LUDVIK: Pustite samega me, prosim vas.

Vsi razen Ludvika odidejo.

Ti dolgočasni starci ubijajo!
Zakaj se moram s tem ukvarjati?
Ne tiče se ne blagra Francije
ne Božjega kraljestva niti mene.
Kraljica bo vesela, to je res.
In tudi Bogu je gotovo všečno
popraviti že končno to pomoto,
s katero nima nič nihče od nas.
Ta Blois si res dovoli marsikaj ...
Kako nihče ni znal pomisliti
na bližnjo kri, ko sklepali so zakon
tako velikih, slavnih rodovin?
Vsak dober posel Bogu nujno ni
tako povšeči kakor nam, ljudem.
Bila sta kar pošteno kaznovana
za ta spregled oba, ki najmanj kriva
sta največ izgubila pri vsej stvari:
Bog dvajset let ni jima dal otrok.
Seveda pa težko je reči,
če ne bi morala poskušati
še več ter z več zaupanja in vere?
Težko je reči ... včasih ... včasih ne ...,
v teh letih je gotovo vse drugače.
A je, kar je, zadeva je na dlani:
da to je bližnja kri, ni dvoma.
Če trije škofje dajo blagoslov,
iz Laona in iz Senlisa in iz Noyona,
je njihov sklep potrebno spoštovati.
Vse drugo bil bi upor zoper naturo
in, huje, zoper Božji zakon v nas.
Pa tudi – Vermandoisa videl sem,
ko gleda Peronelo na skrivaj!
Kako se grčav hrast razvname, snov je
za marsikakšno sočno burko –
nedolžnost in lepota sta na poti,
kjer misel od vrline skrene v greh,

ko obet naslade pamet pogubi in
pozabi človek, kdo je, kaj, kje in kdaj.
Če zmogel sebe in ljubljeno dekle
bi na samotni otok popeljati,
nikjer drugje ne užil bi večje sreče!
V njegovi starosti tako ljubiti ...
Morda v ljubezni ni veliko skusil?
Ob Peroneli zagori kot fant,
ki prvič se zave, kaj skriva obleka
in kaj obeta mu samota dveh!
A ta ljubezen stane toliko,
da je lahko le iz globočin srca;
če šlo bi le za plehko strast telesa,
bi utéšil jo v razvratni družčini.
Pa ni – to je ljubezen moškega,
ki blažen v sočloveku je spoznal,
da je njegova druga polovica.
In Peronela je kot vrelec sreče,
če kdo njegovo ime le izreče.
Težko moža bi našla vrednejšega,
četudi ta ni več ne mlad ne prost –
res srečna reč je ta zaplet s krvjo.
Kako naj te poroke ne odobrim?

Na oder pritečejo Eleonora, Peronela in Vermandois.

ELEONORA: Moj dragi, kakšna radost za vse nas!

PERONELA: Preljubi svak, kako sem ti hvaležna!

ELEONORA: Kako se veselim priprav na obred!

PERONELA: In jaz preurejanja palače v dom.

ELEONORA: Čeprav boš mnogo tudi potovala ...

PERONELA: Seveda – sama niti en sam dan ne bom!

Tja, koder pot Raoula bo vodila,
za njim bom šla kot zvesta lovska ptica:
oči napenjala bom, kje je plen,

kazala pot, da ga bo laže našel,
nazadnje pa bom sama poskrbela,
da vse trofeje bodo očiščene,
nagačene in ponosno obešene.

ELEONORA: Pššš – moj mož navajen je na manjši trud ...

PERONELA: Jaz pa bom svojega razvajala!
Morda pa malo tudi tvojega,
saj le njegova je dobrota vzrok
te sreče, ki bo moja vse življenje!

LUDVIK: No, no, ni treba pretiravati.

PERONELA: Kdo pretirava? Jaz? To ni mogoče,
saj večje sreče ženska ni poznala!

ELEONORA: Brez dvoma: kdor v ljubezni edini ni,
kdor najbolj ljubljen na vsem svetu ni,
kdor sam ne ljubi bolj kot drugi vsi,
ta vedeti ne more nič o tem,
kako ljubezen vse nas spremeni.

VERMANDOIS: Kraljica, lepše misli ne poznam!
Na vas me veže plemiška pripadnost,
zapisana je v zemlji in v krvi,
a od tega je močnejše spoštovanje,
ki izhaja iz vaših plemenitih del.

ELEONORA: Oh, svak, pustiva velike besede!
Zdaj smo družina, iz parov dveh rojena!

LUDVIK: Tako je, zdaj ste naši, mi pa vaši,
moj grof, moj svak, rojak in krvni brat!

PERONELA: Kako vas rada imam! Kako sem srečna!

LUDVIK: In jaz enako! Z vami ob sebi
postal bom boljši kralj vsej Franciji
in skrbnejši vršilec Božje volje.

ELEONORA: Zahvaljen bodi dobri Bog v nebesih!

Pride opat Suger.

LUDVIK: Daj Bog vam zdravja! Kaj bo dobrega?

SUGER: Prinašam žal le slabe vam novice,
zato je moj poklon še bolj pri tleh.

LUDVIK: Moj dragi, vest lahko je silno slaba,
a moder svèt jo vedno izboljša.
Na dan z besedo!

SUGER: Stežka gre mi z ust,
pokvarila bo slavje vsej družini:
vaš bivši svak, moj grof, je vzdignil vojsko
in denunciacijo poslal je v Rim:
napadel nas bo torej z vsemi sredstvi.

VERMANDOIS: Ta gnida gnilih zob in mehkih udov!
Moj kralj, dovolite mi odgovoriti
na to žalitev krone ter vladarja.
Ko tokrat bomo z njim opravili,
ostal ne bo niti nagrobni kamen
spomina na njegovo ničevost.

SUGER: Grof, prosim vas, med nami sta dve dami.

ELEONORA: Res, dami, a žaljeni in izzvani!
Pa ne le s psovkami, z dejanji!

Pride Galeran.

GALERAN: K orožju, veličanstvo!

LUDVIK: Zdaj ste z nami?

GALERAN: Le enkrat v življenju sem prisegel vdanost;
vaš oče mojo je sprejel oblubo,
a dana kroni je bila, ne njemu.

Če kdaj ne gledam na stvari kot vi,
poskušam vam predstaviti svoj prav;
ko pa odločitev je sprejeta,
postanem njen najzvéstejši izvajalec
in vaša volja moja pot in cilj.

LUDVIK: Thierry, prijatelj in dobrotnik!
Vsak tvoj nasvet le dobro hoče nam,
čeprav nas na bolj strmo pot usmerjaš.
A vendar – res ne gre drugače,
kot da z orožjem jim odgovorimo?

SUGER: Pravilo je, da boljše je napasti,
kot pa na obrambo se pripravljati.

VERMANDOIS: Tako je! Udariti takoj z vso silo;
po zmagi lažja so pogajanja.

LUDVIK: A vendar – oni niso še napadli?

GALERAN: Ne smemo čakati – kdor prvi sproži,
s tem čas in kraj spopada izbere;
ne gre za to, zakaj se bijemo
in kdo je s kom na pravi strani,
temveč zato, da čim prej zmagamo.

SUGER: Če le nebo pri tem pomaga nam.

VERMANDOIS: Seveda! Bog molitve usliši tistim,
ki bolj ga glasno prosijo za zmago.

LUDVIK: Mar to pomeni tistim, ki jih več je?

GALERAN: Moj kralj – še zadnjič vas sprašujem:
želite, da se ne glede na vse
s tem grofom vaša svakinja omoži?

ELEONORA: Seveda!

LUDVIK: Ne glede na vse?

ELEONORA: Na kaj?

LUDVIK: Na vojno.

ELEONORA: Vojno za ljubezen!

GALERAN: Poroka torej bo?

ELEONORA: Seveda bo!

GALERAN: Potem smo v vojni.

SUGER: Pokleknilimo!

8. prizor

Vzpetina nad vasjo Vitry-en-Perthois.

Zatamnitev in oglušujoč vojni trušč. Nato spet plameni in predsmrtni kriki pred zrušitvijo cerkve, tako kot na začetku predstave.

9. prizor

Saint Denis.

BERNARD: Bog ti odpusti, hčerka! To je bila tvoja vojna.

ELEONORA: Moja, svetost?

BERNARD: Samo ti si imela moč, da kralja pregovoriš, naj poišče tri provincialne škofe, ki so razveljavili njun zakon.

ELEONORA: Ampak če res je šlo za bližnjo kri ...

BERNARD: Pazi, kaj govoriš – zakaj pa tebi Bog že sedem let ni dal otrok? Samo zaradi tvojega grešnega življenja? Ali tudi zato, ker tebe in kralja ne veže nič manj bližnja kri, kot je Vermandois in njegovo prvo ženo?

ELEONORA: Kaj govorite?

BERNARD: Resnico. Bližnja kri ni nekaj, s čimer bi zakone razdirali zato, ker nekemu niso več všeč. Zakone sklepamo zato, ker zaradi njih vsi laže živimo. Tudi tvoj in kraljev je tak. Če je vama všeč biti mož in žena, lepo, ampak to je vajina stvar. Nasledstvo pa ni.

ELEONORA: Kaj govorite?

BERNARD: Hčerka, prihaja čas, da odrasteta. In ti in kralj. Ta vojna je bila korak na rob prepada. Še je pot nazaj, a časa ni veliko.

ELEONORA: Bom torej dobila otroka?

BERNARD: Poskrbi za mir v kraljestvu in obljubljam ti, da bo Bog v svojem sočutju uslišal, za kar ga prosiš.

ELEONORA: Dobila bom otroka?

BERNARD: Govoril bom še s kraljem. Tudi on mora storiti svoje.

Eleonora prime njegovo roko in si jo pritisne k ustom. Nato poklekne in še kar drži roko. Bernard nežno osvobodi roko, nato ji naredi znamenje križa. Na drugi strani pride na oder Ludvik v preprosti sivi obleki spokorjencev in tudi poklekne. Bernard stopi do njega in mu naredi znamenje križa.

BERNARD: Sin moj, daleč si prišel. Daleč in globoko v brezno greha. Mlad si še in nisi sam kriv za vse. Naš dobri sveti oče Inocenc je od rodbine tvoje žene doživel marsikaj, a odkar je Eleonora tvoja kraljica, se zdi, kot da tekmuješ z njenim grešnim dedom, trubadurjem Viljemom. On je v Akvitaniji postavil svojega antipapeža Anacleta, ti pa si nadškofu Pierru, ki ga v Bourges poslal je Sveti sedež, zapahnil vrata mesta in katedrale. In zdaj še ta krvava vojna za grešne kaprice iz Cerkve izobčenega Vermandois in koga neki – akvitanske princeze! Sin moj, to niso več samo napake, to je izzivanje Božjih in posvetnih postav z brezumnim nasiljem in samopašnostjo: ubijanje, požiganje, skrunjenje cerkva in mučenje siromakov, zato da bi ugodil muham svojih grešnih pajdašev. Zavedaj se, da ni več daleč sodba ... Trdo govorim, a le zato, ker zate se bojim še trše kazni: tuzemske radosti so kratke, pokora zanje pa bo dolga – v peklu ni

konca ne grozljivi sili muk ne njihovemu trajanju. Še lahko se rešiš, sin, a ura je pozna; kmalu več ne bo poti nazaj.

LUDVIK: Svetost, v Jeruzalem grem s križarji, branit Božji grob in prosit odpuščanja!

Eleonora vstane in priteče k njima.

ELEONORA: In jaz grem z njim! Prosit odpuščanja!

BERNARD: Bog vama bo v svojem sočutju uslišal, za kar ga prosita.

Bernard jima sklene roke, nad njima naredi znamenje križa in odide.

Po kratkem času Ludvik dvigne Eleonorino roko k svojim ustom, jo zelo formalno poljubi in odide.

Eleonora ostane sama na praznem odru. Nato pogleda za odrski portal v nasprotno smer od tiste, v katero je odšel Ludvik.

ELEONORA: Vidiš, tako je bilo ...

DRUGO DEJANJE

1. prizor

Pariz.

Izza portala se prismeje Henrik Plantagenêt. Eleonora ga veselo pozdravi.

HENRIK: Izlet v Sveto deželo ni ravno pokora ...

ELEONORA: Izlet? Saj ne veš, kaj govoriš! 12. maja smo odšli iz Pariza in šele 4. oktobra prišli v Konstantinopol. Vsak dan na poti je enak vsakemu drugemu dnevu na poti, bilo jih je sto šestinštirideset in kot dobro veš, je Konstantinopol le malo čez polovico poti. Mesto je lepo, palače udobne, ampak ti Grki!

HENRIK: Kaj pa Grkinje?

ELEONORA: Kaj te brigajo Grkinje! Grki in Grkinje – imajo čisto svoje manire: ženske se takoj po poroki zapustijo, moških pa to nič ne moti, ker si poiščejo zabavo drugje. Še me smo bile ogrožene: Ludvikov brat Robert je moral eni mojih spletičen osebno pomagati pobegniti iz njenega stanovanja; lotil se je je sam stric cesarja Manuela.

HENRIK: Je pač tudi do Konstantinopla prišel dober glas o žlahtnih Francozinjah.

ELEONORA: A tudi do Francozinj je prišel glas o Grkih! Tako nam ni bilo skoraj nič žal, da gremo že po komaj treh tednih spet na pot. Pred nami so šli Nemci, ki so jim bizantinski vodniki dali napačne podatke o tem, koliko časa traja prečkanje anatolske puščave: največ osem dni, so se zaklinjali. In ko so vodniki ugotovili, da so se zmotili, so enkrat sredi noči kratko malo izginili. Nemški cesar Konrad je vzel živeža za osem dni, pot pa je trajala več kot tri tedne.

HENRIK: Nimam besed. To ni le izdaja, to je pokol!

ELEONORA: Poslušaj zdaj! Z žrtvami in zdesetkani so Sirijo vendarle dosegli v manj kot enem mesecu: mi, ki smo zaradi varnosti izbrali pot ob morju, pa smo za pol poti rabili štiri mesece. Poslali smo sle v Konstantinopol in prosili Manuela za ladje: najprej jih je obljubil, a jih ni poslal,

nato jih je poslal premalo, nazadnje pa se je Ludvik odločil, da greva z nekaj vitezi naprej v Antiohijo: končno naju je 19. marca tam sprejel moj ljubi stric Rajmond, antiohijski knez!

Eleonora vstane in steče z odra, Henrik se namesti na robu in gleda.

2. prizor

Antiohija.

Z ene strani pride elegantni Rajmond Antiohijski, z druge Ludvik, Galeran, Eleonora in križarji. Navdušena množica pozdravlja kralja in kraljico.

LUDVIK: Ponosni knez, se sme na kopno k vam?

RAJMOND: Presvetli kralj, pustiva puhlice!

Povejte raje, kje je deklica,
ki mi nekoč sestrična je bila,
zdaj pa že leta o njej poslušam,
da je kraljica vseh kraljic Evrope?

LUDVIK: Pred vami tu stoji.

RAJMOND: Ne vidim je.

ELEONORA: Joj, Rajmond, je kdo otročji bolj kot ti?

RAJMOND: Poklon, gospa, ne vem, če imel sem čast ...

ELEONORA: Da se ti ljubi ...

LUDVIK: Žena, kakšen ton!

ELEONORA: Gospod, ton tak, kot si zasluži ga.

RAJMOND: Od lepih žensk po dolgi plovbi
prijaznejših besed sem se naslišal.

ELEONORA: Menda da od vdov in desetletnih punčk –
le s plovbe vrnil si se ti in ne one!

imajo starše, brate, sestre, žene,
imajo otroke, komaj še rojene,
pa take, ki se igrati znajo,
in večje, ki že treba jih je ubiti,
saj v njih smo vžgali plamen maščevanja.
A njih kljub vsemu je le vedno več
in naši boji so vse bolj brezupni.
Je njihov bog močnejši od našega?
Je njihov boj pravičnejši kot naš?
Je Božji grob res vreden vseh teh muk?
Gre križar res naravnost gor v nebesa,
če je neverne ubijal za Boga?
Veš, kakšno razmesarjeno je truplo?
In kakšna je predsmrtna groza?
Predsmrtna groza vernih in nevernih,
vojakov, starcev, mater in otrok?
Enaka je predsmrtna groza vseh,
enako mrtvo truplo je na tleh.
Gre pot v nebesa res prek vseh teh trupel?
In kje so duše teh otrok in mater?
Nedolžne otroke Bog pošilja v pèkel?
Posiljene device druge vere?
Ti to lahko verjameš? Jaz ne več.

ELEONORA: Moj Bog, kaj pa zveličanje na grobu?
Kaj pa odpuščanje, ki ga prejme romar?
In poplačilo tudi na tem svetu?

RAJMOND: Na grobu? Poplačilo? Prosim te!

ELEONORA: Da tukaj se težko živi, razumem.
Da ni lahko med tujimi ljudmi
in da z vojakom smrt nenehno jaše,
zavedam se in mi zate je hudo.
Nečesa pa ne veš: da dolg imam,
ker po zaobljubi mojega moža,
da sprejme križ in gre v Jeruzalem,
dobila sem otroka. Po osmih letih.
Ja, po osmih letih jalove ljubezni.
Marija kmalu bo tri leta stara

in skoraj leto dni že nima mame;
kdo ve, če punčka še se spomni name?

RAJMOND: Bog, Aliénor, vsak svoj križ nosiva.
Morda plačujeva za grehe očetov,
morda drugače se ne da živeti,
če midva sva tako nesrečna?

ELEONORA: Tvoj oče, ded moj grehe je odplačal,
pokoril se je s pesmijo in z volilom.
Ne vem, zakaj bi naju to težilo?

RAJMOND: Imaš na vesti torej ti kak greh?

ELEONORA: Ni moj, a greh zato nič manjši ni.
Ko me svetnik clairvauxski odrešil je,
povedal mi je, da sva z Ludvikom
preblizu v krvnem si sorodstvu.
Pač, sprva najin zakon vsem je ustrezal
in z njim sta dve rodbini pridobili:
obema očeta sta na hitro umrla
in časa ni bilo za tehtanje.
Rešitev se je zdela brez napak
in še drug drugemu bila sva všeč.
Pri šestnajstih sva vladala državi,
prepričana, da najin je ves svet.
Pri šestindvajsetih za mano je
prekletstvo jalovosti in bolne vojne
zaradi Peroneline ljubezni.
Nazadnje nama se rodil je otrok,
no, hčerka. Sina očitno nisva vredna.
Zdaj pa smo leto dni na poti
in ženska zlepa ne zanosi,
če mož bolj vnet je romar kakor oče.
Ne vem, kaj bo, ko pridemo domov.

RAJMOND: Kako pa vidva se razumeta?

ELEONORA: Spočetka sreči konca ni bilo:
imela sva se rada kot otroka.
Zdaj je za nama več kot desetletje:

pričakovanja so se iztrošila
in nič jih ni nadomestilo.

Rajmond jo nežno objame. Ona zaihti in se ga čvrsto oklene.

*Med objemom dvigne glavo Galeran. Sumničavo gleda, nato na objem
med bratrancem in sestrčno opozori Ludvika.*

*Med Ludvikovim in Galeranovim pogovorom se Eleonora in Rajmond
pridružita Henriku.*

GALERAN: Ne želel bi soditi, veličanstvo,
a z našim tukajšnjim gostiteljem
je prav domača prva dama.

LUDVIK: Njen stric je vendar.

GALERAN: Vendar ni le stric,
je tudi zmnožek vseh vrlin moža:
postaven, hraber in prefinjen,
kar vse pogodu je kraljici.
(Pa tudi marsikaki drugi ženski.)

LUDVIK: Ne pretiravajte mi, Galeran.

GALERAN: Saj ne bi, če bi šlo le zame.
Knez Rajmond kajpak je naši strani,
na bojnem polju prvi izmed prav vseh.
Enako slišim, da velja pri damah:
pri njih se izkaže ne le na pogled,
saj v njem je vendar trubadurska kri:
kot meča vešč je tudi pesništva,
a to menda ni, no, le stvar navdiha,
temveč posledica bogate prakse.
Tako sem slišal med templjarji.

LUDVIK: Gospod! To bližnja sta sorodnika,
ki dolgo let se nista videla –
da ni vam domišljija prekipela?

GALERAN: Da le bi imeli prav, pa bo vse prav.

LUDVIK: Pustimo čenče, čakajo dolžnosti!

3. prizor

Pariz.

Ludvik odide, za njim Galeran in vsi razen Eleonore in Henrika.

ELEONORA: Šele kasneje sem izvedela za to intrigo.

HENRIK: Kaj je hotel s tem doseči?

ELEONORA: Mislim, da je konec koncev imel dobre namene. Mene je iskreno sovražil in jaz njega: on mene zato, ker sem Akvitanka in ker tako kot moji predniki vedno vse naredim po svoje, jaz pa njega sem črtila zaradi evnuške potuhnjenosti.

HENRIK: Evnuške?

ELEONORA: Ja, nisi vedel? Galeran je evnuh.

HENRIK: To pojasni marsikaj. Ni potuhnjen, ampak nepredvidljiv – pri teh ljudeh nikoli ne moreš uganiti, kaj jih žene: ni pohota in ni pohlep, saj ju ne morejo ne potešiti ne potomcem zapustiti. Ostane le oblast: tukaj in zdaj in še bolj za vekomaj.

ELEONORA: Kakšna oblast?

HENRIK: Popolna, nad telesi in nad dušami. Na telesa vpliva prek kralja, na duše prek papeža.

ELEONORA: Tudi do papeža še prideva ...

4. prizor

Antiohija.

Vrnejo se Ludvik, Rajmond, Galeran in drugi. Eleonora se jim pridruži, Henrik posluša.

Rajmond predstavi svoj načrt, pomaga si z zemljevidom.

RAJMOND: Res velika sreča je, da ste Francozi
in Nemci tukaj se sestali.

Poglejte: pot od Antiohije
naprej v Jeruzalem je ogrožena
kjer koli med Edeso in med Damaskom
in še naprej do Mrtvega morja.
Ne bom spominjal vas na to, gospodje,
da tukaj ste, ker Zengi turški
pred komaj tremi leti brez težav
je na božično noč zavzel Edeso.
Nam v prid pa je razklanost med brezverci,
saj tukajšnji se Arabci bolj kot nas
bojijo Turkov, ki jih vodi Zengi:
predlani jim je oče Ímad še grozil,
zdaj tu so čete Nur-ad-Dina.
Ker mu je očeta umoril suženj Frank,
zvest sin se Frankom hoče maščevati.
Njegova jeza ogroža romarje
in nas, ki tukaj nanje pazimo.
Dve kroni imata dvojno srečo:
sovražnika prijateljev potolči
in s tem dotolči dinastijo,
ki le za vojno je prišla na svet.
Z vso silo sprva udarimo v Edeso
in skupaj z borci iz Hame in Damaska
te Turke ženemo vso pot do Alepa,
morda ne ustavimo se do Mosula,
kjer glavi Nur-ad-Dina še dodamo
ostanke bratov Saif-ad-Dina in
nazadnje Kutb-ad-Dina – mi sledite?

LUDVIK: Ponosni knez, ker mora, romar bije,
ne ker to terja vojna logika.
Mi tukaj smo na Božji poti.

RAJMOND: Seveda ste, a tudi z vojsko brez primere.
Če vaše sile temu posvetimo,
da bo zaledje svetih krajev varno,
na vekov veke naš bo Božji grob.

LUDVIK: Mi tukaj smo na Božji poti.

RAJMOND: Kaj Bogu je lahko bolj všečno,
kot da je brez skrbi za sinov tempelj?
Prijateljev imamo tukaj malo,
njih cilji, hočeš nočeš, naši so:
dokončni izbris teh Zengijev bo zmaga
Damaska bolj kot naša – a to je prav:
najboljši ščit Jeruzalema je
močan in nam prijateljski Damask!

LUDVIK: Mi tukaj smo na Božji poti,
ne da bi iskali si prijatelje.

RAJMOND: Je možno, da se ne razumemo?
Sem bil nejasen?

LUDVIK: Božja pot je naša.

RAJMOND: O čem sem pa govoril jaz?

GALERAN: O vojni.

RAJMOND: Gospod, vi ste templjar, menih in borec.
Povejte, prosim, veličanstvu,
da le molitev ni dovolj za varnost.

GALERAN: Molitev ne, pač pa goreča vera.
Moj knez, da niste vi preveč domači
z ljudmi, ki druge vere so in krvi?

RAJMOND: Kako naj bom drugačen kot domač,
gospod, z ljudmi, ki tukaj so doma?

GALERAN: Pa saj ste pravi trubadur – kot oče!
Na srečo v boju niste sin njegov.

ELEONORA: Pokveka, pazi na svoj svinjski jezik!

LUDVIK: Ne moti nas!

ELEONORA: Da motim vas? Pri čem?
Pri izmikanju dolžnostim križarja?
Pri skrivanju pred bojnim metežem?

LUDVIK: Mi tukaj smo na Božji poti.

RAJMOND: Seveda ste na Božji poti,
a niste le nemočni romarji:
dolžnosti vaše so predvsem vladarske,
bremena blagoslova križa
nadeli niste si zaradi sebe,
pač pa zaradi bratov v Jezusu.

GALERAN: Le en križ je, tisti v srcu vseh kristjanov.

ELEONORA: In ti njegov si tukajšnji zastopnik?

LUDVIK: Zakaj si tukaj, žena?

ELEONORA: Pač zato,
ker sem kraljica Francije. Pa ti?

LUDVIK: To je vojaški zbor.

ELEONORA: Ni videti.
O vojni je govoril le moj stric.

LUDVIK: Bi nas lahko pustila same?

ELEONORA: Ti je nerodno mar pred mano?
Kaj skrivaš? Strah? Slab vpliv slabičev?
Zakaj pa je tu z nami vsa ta vojska?
Lepo moliti bo na Božjem grobu,
a naša je dolžnost ga varovati.

RAJMOND: Morda je kaj še, česar jaz ne vem?

GALERAN: Ja, je: naš cilj zasesti je Damask!

RAJMOND: Damask? Tam vladajo prijatelji!

ni malo plemičev in vitezov,
a njih je več desetkrat več.

GALERAN: Brezbožcev?
Kaj pa nam morejo brez vere?

RAJMOND: Usmiljeni bi nas le v morje vrgli,
a se bojim, da teh bilo bi malo.
Jeruzalem je naš lahko samo,
če si delimo ga s prijatelji.

GALERAN: Prijatelji? Brezbožnimi? Kako?
Vi, knez, premalo molite, bi rekel.

RAJMOND: Jaz molim, kolikor le morem, prav?
Dovolj pa tudi sem vojak, da vem,
da boj z Damaskom vodi le v propad.

ELEONORA: Ne vem, kaj ti si misliš, Ludvik,
a svojih vitezov ne dam za to,
da v boj bi šli z zavezniki. Pa ti?

LUDVIK: Zdaj, žena, mi pa tega je dovolj!
Pri priči spravi se mi izpred oči!

ELEONORA: Moj Bog, saj ta ne ve, s kom govori.

LUDVIK: Tišina, ženska! Hočeš mar v okove?

ELEONORA: Od kod ti ideja, da lahko me ukleneš?

LUDVIK: Ker sem tvoj mož, nesrečnica, zato!

ELEONORA: Si res? Kaj če še koga bi povprašal?

LUDVIK: Ne izzivaj sreče!

ELEONORA: Ludvik, gre za kri,
pomisli, v kakšnem sva sorodstvu.
Kaj če ne smem ti biti žena?

LUDVIK: Kaj?

ELEONORA: Razgrni si svoj rod in mojega.
In vprašaj kakšnega duhovnika,
kako to ureja kanonska justica.

LUDVIK: Pustite samega me, prosim, vsi!

*Vsi odidejo, razen Eleonore, ki odide k Henriku.
Ludvik poklekne in moli.*

5. prizor

Pariz.

ELEONORA: Mislila sem, da se mi bo zmešalo.

HENRIK: Tako so se vojskovali?

ELEONORA: Pa saj se niso, za to gre! Če bi se hoteli vojskovati, bi poslušali strica Rajmonda. Njegov načrt je bil odličen.

HENRIK: Odličen, a imel je eno pomanjkljivost: odvisen je bil od drugih.

ELEONORA: Tako kot jaz.

6. prizor

Antiohija.

*Galeran se vrne in poklekne k Ludviku. Čaka.
Eleonora in Henrik ju gledata.*

LUDVIK: Kaj hočete?

GALERAN: Služiti vam in kroni.

LUDVIK: Potem rešite me kraljice!

GALERAN: Pa ne nad Božjim grobom, veličanstvo.

Opravite dolžnosti romarja,
sprejmite usmiljenost zveličarja,
nato na vrsti novo bo dejanje:
predvsem pa moramo iz Antiohije.
Ta stric slabo deluje na kraljico,
zato ju treba je ločiti.
Predlagam, da to noč gremô na pot!

LUDVIK: To noč?

GALERAN: Takoj!

LUDVIK: Takoj?

GALERAN: Pred prvim svitom.

Vse dokler je kraljica Francije,
ste vi njen mož in torej gospodar.
Lahko si misli, kar si hoče,
a njeno je življenje vaša last
po Božji volji in pravu med ljudmi.
Ne bojte se oblasti – zgrabite jo!

LUDVIK: Prijatelj – naj zgodi se vse potrebno.

Galeran da znamenje z roko. Pridejo štirje zakrinkani vojaki, zgrabijo Eleonoro in jo zvlečejo z odra. Ludvik se pokriža in odide za njimi, Galeran ga spremlja.

Henrik ostane na robu odra.

Pride Rajmond.

RAJMOND: Ugrabljena! Med svojimi jetnica!

Če je med svojimi ... tako kot jaz.
Kaj sva pa mogla? Ti nesrečni norci!
Odpluti brez pozdrava opolnoči.
Otročje, kilavo, brezumno!
Bedaki. Kaj jih je prignalo sem?
Težave od doma so s seboj prinesli,
a ne le, da ne bodo jih rešili,
zapletli bodo se v železno mrežo,

ki se ne vda ne sili ne zvijači
in ki še času odreka oblast nad sabo.
Veliko srečo bodo imeli tisti,
ki živi pridejo nazaj domov,
nič več vedoč, zakaj so sploh odšli.
Nemočen sem – tako kot Alienor –,
obupan potnik na tej ladji norcev.
Vse moje delo teh desetih let
je razvrednoteno in pozabljeno.
Te svete kraje bi lahko si v miru
delili Judje, muslimani in mi:
morda bi sčasoma še ugotovili,
kako v različnih Božjih hramih
bogovi enake vere so doma,
čeprav imajo ime vsak svoje:
mi vsi jih za isto milost prosimo,
od njih vsi usodo in sodbo sprejmemo
in zanje v vojnah srečni umiramo.
Le malo, pa bi segli si v roké
in skupaj bi častili svete kraje.
Z udarom na Damask teh sanj bo konec:
vsak bog ves svet bo terjal zase,
češ da ga ustvaril je iz ničesar.
Iz ničesar ustvaril bedo, greh in pamet.
Za bedo greh edina je tolažba,
če o tem premišljaš, pa je le še slabše.
Je ta pomislek tudi Božji dar?
Če ni, je puščica iz peklenskih zubljev?
Sta dva boga se bila pri stvarjenju?
Le prvi dober in drugi je le slab?
Kaj pa če jih še več bilo je zraven
in vsak je vlekel pač na svojo stran?
Se pravi, da pri njih je kot pri nas:
vsak goni svoje, ker le to pozna.
In pri verah je enaka vsa zadeva;
od daleč so različni templji in šege,
od blizu navsezadnje vse je stvar ljudi,
ki sta življenje in svet nam le skrivnost.
Uteha mi je takšno modrovanje;
a kmalu več ne bo: napad Damaska

bo mene stal veliko več kot njih.
Verjetno kneževine, premoženja,
in čisto možno še življenja.
Obupno – in nič ne morem narediti.
Ukleščen sem med bolne želje drugih.
Obupno – in to po vseh teh letih ... Nič.

*Nekaj časa premišljuje, kaj bi naredil, potem počasi odide.
V zadnjem hipu priteče Eleonora, ga pokliče, a on je očitno ne sliši.*

ELEONORA: Rajmond!

Rajmond odide.

7. prizor

Pariz.

Eleonora se obupana obrne na Henrika.

ELEONORA: Si videl kdaj v življenju koga bolj plemenitega? Koga bolj modrega? Bolj usmiljenega, čeprav je v boju lahko premagal vsakogar? Pesnika, ki je bil sin pesnika! In moškega, ki je bil tako lep, da misel nanj ni bila greh, ker je bil svetnik.

HENRIK: Vse to je bil – in nič. Tako kot moj oče: danes mogočen vojvoda, ki kralju je postavljajl meje, jutri zemlja pod nagrobnim kamnom.

ELEONORA: Ko bi bil vsaj! Rajmond je izdan in zapuščen padel v boju z Nur-ad-Dinom, ta pa je njegovo glavo poslal kalifu v Bagdad. Niti groba nima ta plemič in junak. Za njim je ostalo le ime na ustih nas, ki se ga spominjamo. Kaj pa bo ostalo za nami?

HENRIK: Hm – to se sprašuje dama, ki ji je papež odprl vrata v spalnico ...

ELEONORA: To bilo je moje romanje: iz Jeruzalema v Rim, iznad Božjega groba v kraljevo posteljo.

HENRIK: Eleonora, poglej me: ne smem niti pomisliti, da si bila pred mano žena drugemu. Ta misel me požre in izpljune, izniči.

ELEONORA: Nisem bila žena: bila sem senca, nisem bila jaz, bila je druga ženska. Jaz živim šele od tedaj, ko sem spoznala tebe.

HENRIK: Čigavi hčerki pa sta Marija in Alica?

ELEONORA: Ludvikovi. In prva Bernardova in druga papeževa.

8. prizor

Rim.

Prideta Ludvik in papež Evgen III.

EVGEN: Mladenič, vaša čustva so globoka
in lepa in taka, kot je treba.

LUDVIK: A vendar sva po krvi si preblizu ...

EVGEN: Ponavljam, dragi moj: ni vse za vse.
Pri kraljih pač se včasih kaj spregleda,
ker je tako za vse bolj prav in laže.
To so po svoje dvojna, no, merila,
a mar ni kralj drugačne vrste človek?
Kar konec bodi tej debati!

LUDVIK: Se pravi, nama daste blagoslov?

EVGEN: Moj dragi Ludvik, blagoslov in željo,
da vodita mi Francijo v blaginji.
Zdaj še s kraljico se pogovorim,
nato pa mi lepo bodita, otroka!

Ludvik se umakne, Evgen pristopi k Eleonori in Henriku ter njo povabi k sebi. Eleonora oklevajoče pristopi.

EVGEN: Prijateljica, dama, src kraljica,
v veliko čast je starcu vas gostiti.

ELEONORA: Svetost, žal nisem vredna te miline;
predobri ste z otožno grešnico.

EVGEN: Zakaj otožna? In grešnica – zakaj?

ELEONORA: Šele Bernard me je opozoril,
kako preblizu sva si z Ludvikom.
Zdaj vem, da človek tistega ne vidi,
kar v danem mu trenutku ni po volji,
če stvar tako uredi, da to ne šteje.
Ta zakon je pomota, greh in pekel.

EVGEN: No, hčerka, kaj pa je tako hudo?

ELEONORA: Težko bi papežu kaj rekla o tem.

EVEGEN: A včasih temu ni bilo tako.

ELEONORA: Ne, ni bilo.

EVGEN: No, torej?

ELEONORA: Zdaj pa je.

EVGEN: Le kaj je? Dvanajst let sta poročena:
v tem času pač se marsikaj zgodi,
a človek se ne spremeni veliko.
Morda ljubezen ni več najbolj vroča,
a ne kraljica in še manj kralj ne ljubi
samo iz strasti in občutij, ljubih duši.

ELEONORA: Svetost, pri nama je narobe vse:
zaljubljenost in sreča prvih let
bili sta slaba dota za vsakdan.
Še hujši udarec pa bila je vojna
zaradi Peroneline poroke.

EVGEN: No, vendar ni še čas, da dela kraljev
bi kot človeške grehe merili.

ELEONORA: Saj vem, a Ludvik to drugače gleda.
Zanj jaz sem Eva, ki je odprla vrata

v globoko brezno svojevoljnosti,
on pa Adam, ki mu ostane le pokora.

EVGEN: Res, hčerka, vojna tvoj je velik greh;
čeprav ga Ludvik ti je odpustil
in očita sebi, ker ti je popustil,
namesto da bi te zaščitil,
tako da bi preprečil to dejanje
z odločnostjo krščanskega moža.
Verjemi, hčerka, strašno breme nosi,
zato da tebi je prihranjeno.

ELEONORA: On sebi očita, ker je meni ugodil?

EVGEN: Seveda. Saj dolžnost moža je,
da ženi odmeri prostor, ki ji gre.
Da ženska odločala je o vojni?
Moj Bog! A ker je bil s teboj predober,
preveč krvi se je prelilo.

ELEONORA: Saj vem, svetost, a naj da breme meni,
ki res sem povzročila to gorje!

EVGEN: Ti nisi kriva, ker ne moreš biti,
saj nisi vedela, kaj delaš.

ELEONORA: Bila sem zraven, ko je padel sklep.

EVGEN: Bila si zraven, a odločila nisi.

ELEONORA: Kako živeti s tem prekletstvom?

EVGEN: Tako, da veš, kaj važno je in kaj ne.
Ker nista več otroka kot nekdanj,
odnos med vama mora dozoreti:
ti moraš razumeti, kaj je kralj
in kdo je človek, ki te vdano ljubi.

ELEONORA: In Ludvik?

EVGEN: Kralj ti bo srce odprl
in nehal se trpinčiti zaradi
stvari, ki daleč so za nami.
Pred vama novo je življenje:
uživajta ga v dobro Francije
in v slavo večnega na nebu, amen.

Evgen da znak in pride Ludvik. Eleonora v solzah steče k njemu in se vrže na kolena.

ELEONORA: Moj mož, moj dragi, Ludvik, dragi moj,
ubogi, dobri, uničeni moj mož!
Za vse sem kriva, prosim te odpuščanja,
dovoli, da nevredna služim ti
in si, nesrečnica, v solzah in trnju
spet tvoje spoštovanje pridobim!

LUDVIK: Kako trpel sem vsa ta leta
obupane odtujenosti med nama!

ELEONORA: Za vse sem kriva jaz!

LUDVIK: Ne, moj napuh,
saj nekaj, kar bilo je večje od mene
sem nase vzel!

ELEONORA: Predober si za mene!

LUDVIK: Zaslužiš boljšega!

ELEONORA: Ne v tem življenju.

EVGEN: Otroka, oba zaslužita počitek.
Pripraviti sem dal res lepo sobo,
na stenah so svilene draperije,
razgled se odpira proti morju
in pod večer prepletejo se nežno
vonjave obilja, ki z jesenjo pride.
Jesen je čas počitka, otroka,
pripraviti sem dal res lepo sobo,

morda že jutri bo pa spet pomlad.
Bog z vama.

LUDVIK: Lahko noč, svetost.

ELEONORA: In amen.

Evgen pospremi Eleonoro in Ludvika z odra.

HENRIK: O, ko nikoli bi ne bil izvedel,
da pred menoj bila je ljubljena!

Besno se ugrizne v pest in hlastno odide na drugo stran kot Eleonora in Ludvik – na robu se zaleti v Riharda Levjesrčnega, Eleonorinega in Henrikovega sina, ki pa je povsem podoben svojemu mrzlemu stricu Rajmondu Antiohijskemu.

Rihard, sin moj, si zdaj videl svojo mamo?

RIHARD: Ampak saj si vse to dobro vedel, preden si jo začel osvajati.

HENRIK: Kaj pa vem, kaj takrat sem vedel?

Henrik odvihra, Rihardu se pridruži Eleonora, zdaj v drugi, mnogo bolj ženstveni obleki.

ELEONORA: Vidiš, tako je bilo ...

TRETJE DEJANJE

1. prizor

London.

Rihard in Eleonora.

RIHARD: Tak zaljubljenec je bil stari, ko sta se spoznala!

ELEONORA: Zaljubljenec, ja, in to prečudovit: lep in zgovoren in načitan in poln življenja. Tak kot ti, Rihard, tak kot tvoj stric Rajmond, tak kot moji ljubi ranjki dedek, oče in starejši brat, bil je kot topel akvitanski zrak, kot svilnato bordojsko vino, kot živa voda iz pirenejskih hribov! Bil je ena sama luč, jaz pa sem že pol življenja ždela v temi.

RIHARD: Dolga leta je bil dober kralj.

ELEONORA: Ampak ni bil kraljev sin, zato ni znal kralja vzgojiti.

RIHARD: Ti si mu pri tem pomagala, kolikor si le mogla.

ELEONORA: Pomagala sem mu, kot si je zaslužil. Boljših otrok si ne more želeti oče, vdanejšje žene ni imel mož, ampak čisto sam je vse zapravil.

RIHARD: Kako se en človek v enem življenju tako spremeni, kot da bi bil drug človek, druge krvi in drugega boga?

ELEONORA: Kaj pa če se človek sam ne spremeni, temveč vsi in vse okoli njega? Oče, ki tekmuje s sinom, je najprej smešen, kmalu klavrn in potem otročji; kljubovanje času ni vrlina. Če je pri dvajsetih tvoj ves svet, bo vse, kar pride z leti, le še pot v grob. In Henrikov je res bil ves svet in ves svet ga je ljubil. Tako kot jaz. Ne, jaz sem ga najbolj! Popolnoma. Z dušo. S telesom. S pametjo. Z očmi, z rokami, z usti, vsa – moj Bog ... Od trenutka, ko sem ga prvič zagledala.

2. prizor

Pariz.

Na dvoru Ludvika VII. je zbrano plemstvo, med njimi tudi grofa Blois in Vermandois ter Bernard iz Clairvauxa, da bi rešili spor z anžujskim

grofom Geoffroyem Plantagenêtom. Geoffroya spremlja njegov sin, normandijski vojvoda Henrik, s seboj pa sta pripeljala še ujetnika, Ludvikovega poslanika Girauda Berlaija, razcapanega in v verigah. Ob Ludviku sedi Eleonora.

LUDVIK: Gospoda, z nami je anžujski grof,
ki prvič ga na dvoru spremlja sin.
Med nami se je marsikaj nabralo:
vazala sta preveč pravic si vzela,
da krona to bi mirno gledala.
In prikorakati na dvor z jetnikom
žaljivo je tako, da ni le izziv,
pač pa dokaz izgube pameti.
Morda ga sploh ne prepoznate?
Ta revež tu je dobri naš Berlai.

GEOFFROY: Res dober bil je borec, saj tri leta
je upiral našemu se obleganju.
Ti okovi so vojaški moči v čast.

LUDVIK: Ne vem, če kdo doslej tako je prosil,
da mu njegov vladar bi mero vzel.

GALERAN: Anjou, priznamo ti pogum brez para;
seveda pa vojaku ni neznano,
kako pogum, ki gre predaleč,
gre obenem v blaznost in v napuh poguben.
Preveč pogumni sami sebe
porazijo v imenu – samih sebe.

GEOFFROY: Soborec, skupaj sva se bila
za Božji grob in našo vero.
Ne vem, če je pogum bil kdaj ovira
vojaku, vojskovodji in plemiču;
vem pa iz izkušnje, da brez njega
premoč in pamet sta le orožji vojske,
ki v boj koraka, a ne ve, zakaj.

GALERAN: Prijatelj, sinu dal si Normandijo,
čeprav ni tvoja.

GEOFFROY: Nisem dal je jaz,
ker res ni moja; je pa tastova
in on jo dal je sinu svoje hčere.

GALERAN: Čigave hčere?

GEOFFROY: Kralja Henrika.

GALERAN: Res, Henrika? Mar tistega, ki Bogu
že šestnajst let za družbo je na nebu?
Vsaj upam, da je tam.

HENRIK: Ne žali ranjkih,
nevredna ostrine meča smešna smet!

GALERAN: Anjou, ta fant je čisto brez manir.
Po kom? Po materi in po tebi ne;
od kod se vzel je, da je tak divjak?

ELEONORA: Moj Bog, naj že usta mu nekdo zapre!

LUDVIK: Res, dragi Galeran, to je preveč!
Vsak vidi očeta v tem postavnem sinu.
Anjou, dolžan sem vam opravičilo,
ker so na mojem dvoru vas žalili.

GEOFFROY: Moj kralj, evnuh, ki rad bi žalil,
le cvili, da bi kdo ga sploh opazil,
potem pa bi namesto pljunka
si usmiljenje priprosil s svojo revo.

BERNARD: Zdaj rekli ste dovolj in še preveč –
za vas, suroveže, je kralj preblag!
Ti, Galeran, si ne zaslužiš kute,
za tebe, Anjou, pa je vsak sin predober,
če take stresaš o menihih.
Na tla – in to oba! Prosita milosti!
Menihu Bog bo dal pokoro,
ti, Anjou, pa sam razmisli o svoji.

Galeran in Geoffroy pokleneta.

4. prizor

Pariz.

Pride Ludvik. Z Eleonoro se namestita okrog prestolov.

LUDVIK: Želela govoriti si z menoj?

ELEONORA: In tudi se dogovoriti.

LUDVIK: Še malo pa bo mimo petnajst let,
kar skupaj sva na tronu Francije.
Bi rekla? Petnajst let?

ELEONORA: Za vsak dan vem
in vsaka je minuta težja.
Povej mi, Ludvik, kaj želiš si
od jutri, pa od pomladi, ki prihaja,
od leta, ki spet bo se zavrtelo,
potem pa še eno in še eno in še in še in še ...
Moj Ludvik, moj gospod, ni konec dni,
za naju spet lahko posije sonce,
če znala bi začeti znova – sama.
Vsaksebi, zase, svoj, v življenje novo:
ti ženo si dobiš, ki da ti sina,
jaz pa se umaknem v Akvitanijo.

LUDVIK: Samota ljubša ti je kakor
ostati z mano?

ELEONORA: Ni samota
in nisi ti, kar hočem ali nočem.
Če nekaj se ne spremeni, znoriva
in pogubiva domovini
obeh rodbin, ki sva ju združila.

LUDVIK: Če mi pustiš obe dekleti,
lahko že danes greš.

ELEONORA: A kam naj grem?
Pustim ti otroka, ti pa meni pusti,
da ostanem akvitanska vojvodinja.

Ne bom kraljica, bom pa tvoja oblast,
tvoj zvest vazal; naj vojna bo ali mir,
na strani tvoje krone in Francije
lahko se na Akvitanijo zaneseš!

LUDVIK: Kaj vse sva skupaj skozi dala, žena,
že pol življenja poročena!
In kaj sva za vse to dobila?
Dve punčki, žalostni kot midva sama,
čeprav je vsaka zase čudovita,
je vendar že pogled na njiju,
pogled na vir gorja za tebe in za mene,
saj sta in ti in jaz obe nesrečnici.

ELEONORA: Bi šli drugače poti najini,
če otroka bi dobila po poroki?
Če Bog bi sina nama podaril,
ko sva bila si edina želja,
edina skrb pa najino veselje?

LUDVIK: Kdo ve, zakaj ljudje izgubimo se;
kako in iz česa zraste obzidje,
ki je med dvema dušama močnejše,
kot je okrog mest, kjer biva tisoč duš.
Ko se konča ljubezen, ni več nič;
ko pa sovraštvo se poleže,
živi naprej se, kot da je bil nič,
kar v smrt je gnalo toliko ljudi.
Ko umre sovraštvo, se rodi življenje,
ko umre ljubezen, spet je človek sam.

ELEONORA: Moj mož, odslej boš moj prijatelj;
med nama vzknilo skupno je gorje,
zato zamere ne gojiva,
pač pa zahvalo lepim časom
in milost za prizadejano húdo.

LUDVIK: Vse dobro, draga!

ELEONORA: Bog te spremljaj!

LUDVIK:

Amen.

Eleonora odide na eno, Ludvik na drugo stran, Rihard ostane spredaj ob strani.

5. prizor

London.

K Rihardu pride Henrik.

RIHARD: Takih nevest danes ni.

HENRIK: Sine, takih nevest ni bilo ne prej ne pozneje. Tvoj stari je imel največjo srečo na svetu.

RIHARD: Osvojil si najslavnejšo žensko krščanskega sveta.

HENRIK: Slavno itak, ampak ti ne veš, kako je bila takrat lepa. Tvoje sestre so krasne punce, ampak nikoli nisem videl tako lepe ženske, kot je bila tvoja mama takrat, ko sem se ženil z njo.

RIHARD: Bog se usmili ženina, ki mislil bi drugače!

HENRIK: Ja, seveda, ženina, ki bi mislil ... Ne gre za vtis, otrok! To je bila ženska v najbolj polnem razcvetu, ne več mladenka, a še vedno sveža kot pomladno jutro, ki pa ob tem ni le obet naslade, temveč radosti in zadovoljstva, ki s časom se samo krepi. Veš pa prav tako dobro kot jaz, da je tvoja mama poleg te skladnosti in nenasitne voljnosti tudi neizprosna vladarica in ljubiteljica poezije in vseh drugih izbranih reči. Že misel na življenje z njo je bilo verjeti v nebesa, na katera ni treba čakati dlje kot do poroke.

RIHARD: Zakaj si potem tako zavozil vajin zakon?

HENRIK: Počasi, fant, nisem ga ravno zavozil. Prvih petnajst let sva preživela v popolni sreči. Povej pa mi nekaj: kdo v ljubezni misli na prihodnost? Ko sem šel k njej v Poitiers, nisem mislil ne na angleško krono ne na naslednike. Hotel sem le njo ...

Henrik odide k prestolu, sede ob njegovo vznožje in čaka.

6. prizor

Poitiers.

Pride Eleonora. Henrik je sprva ne vidi, ona ga nekaj časa naklonjeno gleda.

ELEONORA: Pozdravljeni, gospod! Kako pa tokrat ste našli pot do mene mimo straž?

HENRIK: Gospa! Na uradnem sem obisku, čeprav sem svoj opravek kar jaz sam; no, tega razen vam govoril nisem. Začeti je težko, potem bo šlo ... Gospa! Jaz sem, kar sem, in tudi imam, kar pač imam, tako kot vi – veliko. Pa to ni nič: kar res bi rad – ste vi! Saj vem, da hitrih sem besed in meča, bojim se, da bi se ne osmešil; ne sanjam, lepše pa ni v pravljici – pri tem pa imam v rokáh še marsikaj: vi vojvodinja ste akvitanska, jaz vojvoda sem normandijski. Grofica tukaj ste v Poitiersu, čez Loaro moja je grofija Anjou; enakovredna torej sva nekako, čeprav sem jaz po svoje smrkav pob, vi pa velika ste bili kraljica. Kot vidite, se malo mi zatika, vsaj dvoje hkrati bi povedal rad: najlepša ženska ste, kar sem jih videl! Tako! To je bila bolj važna stvar, saj spati mi ne da že leto dni. Želim si le ležati z vami in jesti z vami in vaš glas poslušati, nato pa vam s poljubi vzeti dih in v tihi temi pozabiti, kdo sem in kaj in kdo ste vi, kraljica. Ker, tudi tega omenil nisem, bom kmalu, kaže, kronan v Angliji. Ja, ampak o tem zato ne govorim, ker kaj naj z Anglijo brez tebe?

Kako naj kralj bom brez kraljice?
Seveda, ženo bi že kje dobil –
a nočem žene, ampak tebe, Eleonora,
ker s tabo zmorem osvojiti vse!
Razumeš? Skupaj nama nič ne more
ne Ludvik ne nobeden drug. Boš moja?

ELEONORA: Sem tvoja in ti si moj in svet je najin!

Strastno se objameta.

To veš, da imam v Parizu hčerki?

HENRIK: Oh, ja, seveda, tudi jaz vsaj dva
otroka sem dobil, res ne v Parizu,
vsaj upam.

ELEONORA: Kar bilo je, zdaj več ni.
Še nekaj pa ne vem, če veš?

HENRIK: Povej!

ELEONORA: Želim si biti s tabo od dne in od ure,
ko sem te prvič videla na dvoru.
Zaljubljenim pa v mojih letih
pomagat pride včasih tudi pamet.
Tako priznati moram ti še nekaj:
še bližji si po krvi mi kot Ludvik –
z njim sva bila v četrti stopnji,
med nama pa celo je tretja.

HENRIK: Če bi problem bila le bližnja kri,
bi danes Ludvik vnuke s tabo zibal.
Na jutro po poroki mi poveš,
če tokrat bolj rešljiv ni ta problem,
čez nekaj let pa bo premalo prstov,
da bi preštela najine otroke!

Objeta stečeta z odra.

7. prizor

London.

Prideta dvajset let starejša Eleonora in Henrik in predstavljata svojo družino.

ELEONORA: Marca 1152 sem bila razvezana od Ludvika, maja sva se s Henrikom poročila.

HENRIK: Leto pozneje se je rodil prvorojenec Viljem, po mojem pradedu Viljemu Osvajalcu ...

ELEONORA: ... in po mojih očetu in dedku akvitanskemu.

HENRIK: Leto kasneje sva bila kronana za angleškega kralja in kraljico.

ELEONORA: In naslednje leto se rodil je Henrik!

HENRIK: In še naslednje Matilda.

ELEONORA: Prav takrat, ko triletni Viljem je nesrečno umrl.

HENRIK: Že leto kasneje pa je z nami bil že Rihard, rojen za božič v moji Akvitaniji.

ELEONORA: In leto za njim še Geoffroy.

HENRIK: In nato še Eleonora ...

ELEONORA: ... in za njo Johana ...

HENRIK: ... in nazadnje John.

ELEONORA: V trinajstih letih štirje korenjaki ...

HENRIK: ... in tri lepotice.

ELEONORA: In tako kot rasla je družina, je tudi kraljevina.

HENRIK: Najinega Henrika sva zaročila z Margareto Francosko, Ludvikovo hčerko iz njegovega drugega zakona s Konstanco Kastiljsko.

ELEONORA: Moji in Ludvikovi, se pravi francoski, hčerki pa sta bili poročeni v Šampanjo in v Blois.

HENRIK: Vse sva postavila na svoje mesto: po Ludvikovi smrti bi francoska krona pripadla njegovi hčerki, torej najini snahi, torej nam.

ELEONORA: Francija in Anglija združeni pod Akvitanijo in Normandijo.

HENRIK: Potomci Viljema Osvajalca ...

ELEONORA: ... in Viljema Trubadurja ...

HENRIK: ... bi vladali od Škotske do Pirenejev ...

ELEONORA ... in od Rena do Atlantskega oceana.

HENRIK: Vse sva postavila na svoje mesto.

ELEONORA: Imela sem vse: ljubimca, moža in oblast, zemljo, otroke in prihodnost. Imela sem vse.

HENRIK: Vse je bilo tako, kot je treba.

ELEONORA: Potem pa je Ludvik udaril nazaj.

HENRIK: Ta nič, ta menih, ta zdriz je po sedemindvajsetih letih zaplodil sina! Po skoraj treh desetletjih vodenega šprickanja, po štirih hčerkah in (vsaj) petih milijonih molitvic se ga je Bog nazadnje naveličal in mu je iz tiste žice na drugi strani riti v tretjo ženo Adelo Šampanjsko iztisnil sina. Meni pa pokazal jezik in me pahnil na kolena.

ELEONORA: Ne žali Boga!

HENRIK: Kaj pa naj? Naj snujem umor? Naj zdaj še jaz začnem moliti? Ali naj si najdem drugačno zabavo, kot je politiziranje s staro babo?

*Henrik besno odvihra z odra.
(Eleonora odide k Rihardu.)*

da oblast preda le, komur ga je volja,
da lega, h komur ga je volja,
in da ne vlada po postavi Božji,
pač pa tako, kot mu je udobno.
Zato bo skušal se ločiti od mene,
ker nisem več koristna ne kot ženska
in ne kot imperialni vzvod moči;
vas pa bo skušal spreti med seboj,
ker ve, da šibki boste vsak za sebe.
Na to bo igral, kdo kralj za njim postane,
in to bo tisti, ki mu bo podložen,
ki se ne bo postavil kakor kralj,
pač pa kot najbolj slinast hlapec.
Nevaren je, za nas in za Anglijo,
zato ga je potrebno odstaviti.

Pride Viljem Marshall.

MARSHALL: Kraljica, veličanstvo, hitro v beg!
Nad nas gre dvajset tisoč plačancev.

HENRIK ML.: Čigavih?

MARSHALL: Kralja Henrika!

ELEONORA: Ta norec!
Na globlje dno ne gre – res, plačanci?

MARSHALL: Res, veličanstvo, dvajset tisoč jih je
in vse se umika jim s poti.

ELEONORA: Norost!

MARSHALL: Ne čakajte, na pot, pri priči!

ELEONORA: Pojdímo!

HENRIK ML.: Krila bova tvoj umik!

Eleonora in Marshall odideta na eno stran, Henrik ml. in Rihard popri-meta meče in se obrneta na drugo, od koder istočasno vdre Henrikova vojska.

HENRIK: Orožje iz rok! Ničesar vama nočem,
vem, da bila sta zapeljana.
Vse bomo pojasnili in se zmenili,
saj upam, da med nami ni zamer,
kar je med mano in vašo materjo,
pa naj ne vpliva na razmerje
med kraljem in poštenimi sinovi!

HENRIK ML.: Kako si mogel nas napasti,
za Boga, s plačanci na lastni zemlji?

HENRIK: Moj dragi, kaj pa naj bi storil?
Naj bi mar sklonil glavo in se predal?
Če je od pravice močna bolj krivica,
se mora kralj ji podrediti?
Če uporna žena in nehvaležni sin
ga skušata s prestola vreči,
čeprav za to ni drugega razloga
kot sla po oblasti – kaj naj naredi?
Po Božji volji podeljeno krono
naj odložim zato, ker se tako
je zahotelo moji ženi,
na prestol pa mudi se sinu?
Ker sta za svojo stvar navdušila
par plemičev in bivšega moža,
zato naj vda se kralj in tiho gre?
Morda – a ta kralj ne, vsaj zlepa ne!
Zato pa plačanci, ker poštenjake
zvabili ste med svoje puntarje.
Udari, Bog, te poštenjake,
ki izdajo kralja in tebe, Stvarnika!

Na oder privedejo uklenjenega ujetega viteza. Tesno okrog njega štirje plačanci.

Govori, siromak, kje je kraljica?
Če bo po moje, to ne bo več dolgo.
Pa z glave to čelado pred vladarjem!

Stopi k vitezu, da bi ga udaril. Vitez sname čelado in izkaže se, da je bila v viteza maskirana bežeča Eleonora. Tedaj se previdno prikaže še Marshall.

Nesrečnica, na izdajo zdaj še laž!
Sinova, glejta, kaj je tu pred vama –
kraljica, ki je izdala kralja,
in mati, ki je otroke vzela očetu.

ELEONORA: Kaj ti si meni vzel, pa se ne vprašaš?
Bila sva prvi par krščanstva,
zdaj pa sva le še smešna prepirljivca,
ki ščuvata na drugega potomce,
visoke plemiče in duhovnike,
zato da bi se huje prizadela,
ne da bi od tega kaj koristi imela.

HENRIK: Korist bi imela, če bi dala mir!

ELEONORA: Ni mar mi za koristi ne za mir,
družino hočem in želim moža!

HENRIK: Ta čas je odšel: šest let sem pustil te
na svoji zemlji biti svoja.
Ker tebi to je očitno vse premalo,
se boš odslej več bavila s seboj:
iz Akvitanije greš v Anglijo,
s svoje zemlje v mojo ječo:
v njej boš morda premišljevala,
kako lahko drugače bi ravnala,
če ne bi mislila le nase.

ELEONORA: Le nate mislila sem in na otroke!

HENRIK: Čigave otroke? Ludvikove?
Saj res, sinova, marsikaj se izve,

če človek je pripravljen poslušati.
Na primer tole: vajina polsestra
morda je vama tudi teta.

ELEONORA: Ti si zblaznel.

HENRIK: Pomota: bi zblaznel,
če to novico izvedel bi pred leti.
Potem pa ko napadla si s sinovi,
ne vem, zakaj z očetom bi ne legla?

ELEONORA: Ti res verjameš, da je to mogoče?

HENRIK: Ne vem, kaj je mogoče, kaj pa ne;
a zdaj spomin prebuja se, da me oče
pred tabo skušal je svariti,
ko videl je, kako sem vnel se zate.
Stvari so včasih videti drugačne,
če jih drugače si pogledaš.

ELEONORA: Takrat ko sva se prvič srečala,
bila francoska sem kraljica,
ti pa fantič z veliko domišljije.
Kaj če na to te je opomnil oče?
In če ti drugega ni dosti ostalo,
za fantazije si še vedno ... vnet ...

HENRIK: Morda je res, da kdaj si kaj domišljam,
a ti me vedno znova presenečaš.
Po prvi izdaji laže gre naprej.

ELEONORA: Ti izdal si mene, jaz le vračam ti.
Da o meni marsikaj se govori,
si vedel, preden si me prvič videl.
Če si me vzel navzlic tem govoricam,
na svoj račun zapiši slabo izbiro.
Bog ve, da razen s tabo in z Ludvikom
z nobenim tretjim nisem legla,
ljubila pa le tebe sem – do dneva,
ko mene si zavrgel in družino.

HENRIK: Želim si, da bilo bi res, kar praviš.

A moja sodba vseeno ostaja:
odslej boš pod nadzorom v Angliji.
Mladosti cvet se resda je osul,
tvoj dar za spletke pa se še krepi.
Kar nekaj let naj mine, preden spet
prenesem, da mi prideš pred oči.
Vi, Marshall, se lahko zanesem,
da varno spravite jo v grad Old Sarum?

MARSHALL: Moj kralj, kraljici vdan sem kakor vam:
razdalja obema jezo naj shladi,
da krona še svetleje nam zasije.

HENRIK: Naj bo, kot praviš!

ELEONORA: Bodi pameten
pa se vse skupaj nam še v dobro obrne.

Marshall odpelje Eleonoro.

HENRIK: No, mi, sinova, pa zdaj govorimo
kot resni in odgovorni knezi!
Priznam, da zadnja leta bolj na kratko
sem vaju držal, saj iskal sem pot,
ki skupna očetom je in sinovom.
Zdaj, upam, sem jo našel. Tukaj smo
in karte odprte so na mizi.
Kot vsak želita si več vpliva in zemlje,
več premoženja in še več oblasti.
Lahko dam vama, kar pripada meni,
le krona moja ni, ampak je od Boga.
Če dam jo z glave, s tem ne jemljem sebi,
saj krona je od neba – to da jo in vzame.
Kar dal bi vama kot ljubeči oče,
ki popusti neučakanosti sina,
bila bi le kupčija s tujim blagom.
Šele takrat je kralj zares vladar,
ko se zave, kako se obvladovati.
Bodimo modri, pa se najde gaz,

ki nas pripelje tja, kjer vsem bo dobro;
kdor gre prehitro, hitro tudi pade,
kdor najde ubran korak, pa daleč pride.
Sinova! Proslavimo ta dogovor!

Popelje ju z odra. Iz zaodrja se zasliši zvok burnega slavlja.

9. prizor

Salisbury, grad Old Sarum.

Eleonora je več kot deset let v hišnem priporu. Po pričevanjih je v pozno starost ohranila pokončno držo, lepoto ter s svojo neutrudno dejavnostjo izražala življenjsko moč, ki se je v letih samote še okrepila.

ELEONORA: Že več kot desetletje sem ujeta med te stene, na tem otoku, kjer ne poznajo ne poletja in ne zime, in v tem zavoženem zakonu, ki ga Cerkev noče razvezati, Bog pa ne končati z mojo ali Henrikovo smrtjo. Namesto da bi se veselila, kako rastejo vnuki, žalujem za svojim smešnim prvim možem. Dobri Ludvik! Vsem je hotel le dobro, celo sinovom človeka, ki mu je ukradel ženo. Seveda se da reči, da se je zadeva zanj prav srečno razpletla. Njegov Filip je zdaj že štiri leta na prestolu in Henrik enako pije kri, kot mu jo je zadnja leta Ludvik. In obema pri tem pomagajo moji fantje, Henrik mlajši, Rihard in Geoffroy. Kako je to neumno! Že deset let fantje terjajo od Henrika več denarja, in ker jim ga ne da, prosijo za pomoč Francijo, ta pomaga pa predvsem zato, da jezi Henrika; on pod pritiskom seveda malo popusti, da kateremu od fantov grad ali dva in nato skupaj naklestita kakšne Francoze, potem je že jesen in vsi čez zimo ližejo si rane, spomladi pa na novo: Henrik potrebuje sredstva ali zemljo za kakšne nezadovoljne plemiče in laže vzame sinu kakor komu drugemu, in že je spet ogenj v strehi in zabava do jeseni. Kako je to neumno! Vnukov pa nobenih in nobenega tehtnega snovanja in nobenega pomembnega osvajanja. Ene same domače zamere in domači pretepi. Tako so Plantagenêti po moško jalovi!

Pride Rihard.

RIHARD: Mama, zdrava!

ELEONORA: Srce moje! Sem spet prosta?

RIHARD: Ne, mama, še mnogo hujšo vest prinašam. Tvoj drugorojenec in moj brat Henrik je mrtev.

ELEONORA: Je padel v boju?

RIHARD: Umrl je med vojnim pohodom, a ne v boju. Nenadoma je zbolel, ranocelniki mu niso mogli pomagati in je ugasnil.

ELEONORA: Rihard, moj Rihard, pojdi vprašat arhidiakona v Wells: predvčerajšnjim sem mu zaupala svoje sanje – to bila je strašna slutnja: tvoj brat Henrik leži s sklenjenimi rokami in na roki nosi prstan z dragocenim safirjem. Smehlaj se riše na njegovem lepem obrazu, a zelo je bled. Na glavi ima kar dve kroni: ena je tista, ki jo je nosil, ko mu je oče namenil Anglijo, druga je iz snovi, ki je smrtnikom neznana, in je iz tako čiste svetlobe kot sveti gral. Kaj pomeni takšna krona, brez začetka in brez konca, če ne večne blaženosti? In kako lahko razumemo tolikšno jasnost, tako čisto in tako sijočo, če ne kot glorijo nesmrtni sreče? Ta druga krona, ki je bila lepša kot vse, kar se na tej Zemlji lahko prikaže našim čutom, kaj je bila drugega kot tisto, “česar oko ni videlo in uho ni slišalo in kar v človekovo srce ni prišlo, kar je Bog pripravil tistim, ki ga ljubijo“. To sem sanjala, kot bi bilo res, ni še teden dni od tega.

RIHARD: To je bilo znamenje, mama! Pred smrtjo je Henrik prosil, da so ga položili na gola tla, posuta s pepelom, nato je zvestemu Viljemu Marshallu dal svojo križarsko opravo in ga zarotil, da namesto njega roma v Jeruzalem, nazadnje pa poslal prošnjo očetu, naj osvobodi tebe. Nato je mirno izdihnil, spravljen z očetom in z Bogom.

ELEONORA: Moliva, da bi bila tudi najina zadnja ura tako svetniška!

Poklekmeta in se zatopita v tiho molitev. Eleonora preplete njune prste, nato začne vstajati. Še vedno ga trdno drži.

Vse to pomeni, da boš zdaj angleški kralj ti, Rihard. Ti, na božič rojen v Akvitaniji, ti boš in angleški kralj in grof anžujski in vojvoda normandijski in akvitanski. In tako kot moj dedek Viljem Trubadur in stric Rajmond in tako kot jaz boš tudi ti šel v Jeruzalem in tam postal največji junak krščanskega sveta! Ti, moj Rihard, Rihard Akvitanski Levjesrčni!

RIHARD: To je moja edina želja – a kot si napovedala, oče še vedno spletkari: po Henrikovi smrti je terjal, da Akvitanijo odstopim Johnu.

ELEONORA: Johnu? Pa saj je še otrok!

RIHARD: Vse dela, kot si napovedala: poskuša spreti nas med sabo.

ELEONORA: Pa si pristal?

RIHARD: Seveda nisem.

ELEONORA: In on?

RIHARD: Je nazadnje rekel, da ker si k hiši Akvitanijo prinesla ti, bo zahteval od tebe, da jo vzameš nazaj od mene in jo daš Johnu.

ELEONORA: To se bo pa načakal!

RIHARD: In da boš, če to storiš, svobodna. Če ne pristaneš, pa si poišče novo nevesto in nove dediče dobi, ti in mi pa ostanemo brez vsega.

ELEONORA: Ni boljšega bilo moža ne očeta
ne kralja, kot je Henrik bil.
In slabšega ne bo, kot Henrik je.

10. prizor

Bonmoulins.

Prideta Henrik in Filip Avgust Francoski. Henrik se je za razliko od Eleonore močno postaral.

FILIP AVGUST: Kako lepo, da spet sva skupaj!

HENRIK: Lepota, pravijo, je stvar okusa.

FILIP AVGUST: Veščina izbrane konverzacije
pa včasih ni le meč manir za dvor.
Je tudi pogajalska taktika,
še zlasti tistih v slabšem položaju.

HENRIK: Mladenič, tudi sam sem v tvojih letih
že nosil krono in že sem znal z ljudmi.

Gre pač za to, da sam imaš v rokah
več, kot si drugi sploh lahko predstavlja.

FILIP AVGUST: Potem pa me zelo zanima,
kaj je, da jaz si ne predstavljam:
seznam vazalov mojih nima konca,
od tvojega pa niti ni začetka.

HENRIK: Dovolj, fant, da najprej počastim
spomin na dragega mi Ludvika,
bolj vdanega Gospodu, kot smo mi,
bolj veščega v zadevah vladanja,
predvsem pa taktičnega umika.

FILIP AVGUST: Se boste torej taktično umaknili?

HENRIK: Nasprotno: v roki imam enkrateno adut,
ki iz dveh prijateljev, kar sva bila,
napravi bližnja si sorodnika.

FILIP AVGUST: Že moja sestra Margareta
in tvoj naslednik Henrik sta bila
si obljubljeni za sveti zakon,
enako kot sta Rihard in Adela,
tvoj drugi sin in moja druga sestra.
Težko bila bi bolj povezana
in globlje v težke spore zakopana.

HENRIK: Zato je čas za nov družinski pakt:
kaj če namesto Riharda se jaz
oženim s tvojo sestro Adelo?

FILIP AVGUST: Moj Bog, imaš vročino, Henrik?
Mož v tvojih letih misli na slovo,
ne na ženitev – s sinovo nevesto!
Kaj če bi rekla, da te ideje
ti nisi izrekel, jaz ne slišal?

HENRIK: Fantiček, to ni ideja, to je dejstvo:
Adela me je vnela kot nobena
in jaz še vedno znam ustreči ženski.

Gre le za to, da midva to urediva
tako, da prav bo za obe kroni in za kralja.

FILIP AVGUST: In kaj bi torej rad od mene?

HENRIK: Da midva skupaj poskrbiva,
da od Akvitancev se razvežem
in v zvezo stopim s tabo in s Francijo!

FILIP AVGUST: Si že s kom drugim rekel kaj o tem?

HENRIK: Samo z Adelo.

FILIP AVGUST: Pa z Eleonoro?
In Rihardom? Pa s kom iz Cerkve?

HENRIK: Prijatelj, to se tiče le nas treh!
Kar sprejmemo mi trije, naj velja
kot dar za Francijo in Anglijo:
dva kralja in med njima ena vez.
Družini dve, deželi dve – a ena kri.

FILIP AVGUST: In Rihardu boš dediščino vzel?

HENRIK: Ne morem vzeti, česar nisem dal.
In kdo bo dajal izdajalcem
in ženi, ki na očeta ščuva otroke?
Če ti si za, urediti da se vse,
še zlasti ker je to vsem v interesu.

FILIP AVGUST: Bojim se, starec, da grdo se motiš.
Lahko se vdaš, lahko pa prosiš me,
da se pred zadnjo bitko še spoveš.

HENRIK: Zavračaš me?

FILIP AVGUST: Zavračamo te jaz
in tvoja lastna nezblaznela kri.

Pride Rihard.

RIHARD: Zdaj vidim jasno kakor beli dan,
kar se doslej je zdelo neverjetno.

Odvrže svoj pas z mečem in poklekne pred Filipa Avgusta.

Kralj Francije, prisegam ti zvestobo
dežel, ki so na tvojem in so moje.
Vazal pa te v zameno prosim,
da v nuji mi pomagaš in me ščitiš.
V tem naj usliši naju dobri Bog!

Filip Avgust pobere Rihardov meč in ga z njim napravi za svojega viteza.

FILIP AVGUST: V tem naj usliši naju dobri Bog,
moj Rihard, saj prijatelj si mi in brat.

HENRIK: To žal ne bo držalo, kajti brata
bi naj imela skupne starše.
A če že vidva nista brata,
morda sva midva si bratranca,
če imava skupno polovično sestro.
Ni izključeno, da ni moj oče
naredil hčerke ženi tvojega.

RIHARD: Lahko še nižje padeš, podli kotel,
ki v sebi toliko si strupa skuhal,
da manjšega že davno bi pogubil.
Zaradi sile svojega telesa
dočakal si, da bo nagrobni kamen
namesto slave ti klesal posmeh.

HENRIK: Posmeh nikoli, kvečjemu sočutje
do kralja, ki nič kriv je sam ostal.

RIHARD: Kaj je, si blazen ali zloben,
da v tvoji glavi vse tako je iz tira?
So te nazadnje ujeli tvoji grehi?
Pri dvajsetih si ukradel ženo,
pri štiridesetih si umoril škofa,
pri skoraj šestdesetih pa si sinu
nevesto brez sramu onečastil.

HENRIK: Adele nisem onečastil,
med nama je ljubezen!

FILIP AVGUST: Bruhal bom.

HENRIK: Zaveži jezik, poba! Jaz sem kralj!

RIHARD: Ne boš več dolgo.

HENRIK: Je to grožnja?

FILIP AVGUST: Zakaj? Narava pač gre svojo pot.

HENRIK: A človek tudi vpliva na naravo!
Kaj če te, Rihard, razdedinim?

RIHARD: In kaj? Umreš brez dedičev? Sam veš,
da to pomeni, da bom vseeno kralj.

HENRIK: Če Adela ne povije dediča,
še vedno imam še sina Johna:
od nekdanj bil je najzvestejši sin,
pa naj najmlajši bo po meni kralj!

FILIP AVGUST: Kako bilo je včasih, žal ne vem,
a zdaj je John na naši strani.

HENRIK: Kanalja, lažeš!

FILIP AVGUST: Kaj bi imel od tega?
Vsem bo v korist, če bomo stvarni,
tako kot John: zakaj bi vezal se
na padlega in umirajočega
vladarja, pa čeprav njegov si oče?
Tvoj konec, Henrik, ni več daleč.
Nič ti ni ostalo: ostal si brez ljudi,
brez oblasti in brez spoštovanja.

HENRIK: Mehkužni časi, ljudstvo nehvaležno,
vrednote poteptane in oče izdan.

Rimljan bi sina nepokornega
ubil ob prvi neposlušnosti;
naš Bog, ki uči, da hudo odpuščamo,
pa nas očete je požensčil,
da kot cvileče mamice crkljamo
sinove, ki nazadnje nas požro.
Tak svet ne bo več dolgo – in vi še manj,
ki me še živega tiščite v grob.

RIHARD: Pustiva siromaka: naj se cmeri,
če komu se ga ljubi poslušati.

Rihard in Filip Avgust odideta.

Henrik se prime za srce in med naslednjim monologom vidno ugaša.

HENRIK: Prekletstvo in sram na zmaganega kralja!

Ostal sem sam. Pred mano je še sodba
o tem, kaj čaka me v brezkončnosti.
V teh letih res se je nabralo grehov:
napuh seveda, no, ne brez razloga;
pohlepen nisem, to je točka zame;
najgloblje me pahníla je pohota,
a ker sem ženskam pač pogodu,
so mi pri tem nemalo pomagale;
ni dvoma, bil sem vedno nagle jeze;
požrešnost ni med mojimi slabostmi
in čisto nič ne muči me zavist,
lenoba pa je zadnja med stvarmi,
ki bi se jih mi dalo očitati.
Od sedmih – trije, ni slabo za kralja.
Kako pa jo s krepostmi odnesem?
Razumnost, srčnost, zmernost in pravičnost
so zdaj mi bolj, zdaj manj uspevale:
če zdaj za mano ni nikomur žal,
je teža očitno bolj na strani manj.
Po drugi plati pa le redko
podložniki vladarja radi imajo;
če že, za kratko, kadar jim popušča;
gre skupaj s tem poklicem, tu ni kaj.
Na koncu čakajo kreposti Božje:

ljubezen, vera in upanje – tu padem,
da globlje omahnil ni nihče pred mano,
ko izdihnem, grem naravnost v pèkel.
Še pred nedavnim bi lahko se odpravil
kot križar osvobajati Božji grob,
a raje sem naprej se vdajal grehom.
Poskušal sem se odkupiti z denarjem,
kar je vse skupaj še poslabšalo:
denarja pač lahko nakrade vsak,
za vero pa gre umreti le verna duša.
Zdaj konec je, življenje sem zavozil,
na drugi strani pa me čaka
obsodba na trpljenje v večnosti.

Umre.

Ko izdihne, pride k njemu Rihard in mu zatisne oči. Za hip pomoli, nato hitro vstane in odide.

Z druge strani prideta Eleonora in Eleonora Kastiljska, Eleonorina in Henrikova hčerka.

ELEONORA: Vidiš, hčerka, tako je umrl tvoj oče.

E. KASTILJSKA: Ga je res zapustil tudi John?

ELEONORA: Ne. Ampak Henrik je bil že tako na koncu, da tega ni več zmogel preveriti.

E. KASTILJSKA: Se pravi, da ga je pokopala Rihardova laž?

ELEONORA: Ne, to pa ne. V resnici sta imela prav – če bi hotel Riharda razdediniti, ne bi smel čakati. Šel pa je predaleč z Adelo ... tako kot po svoje Rihard s Filipom ...

ČETRTO DEJANJE

1. prizor

Burgos.

Eleonora in Eleonora Kastiljska.

E. KASTILJSKA: Kako je to prišlo na dan?

ELEONORA: Ljudje so govorili, da sta nerazdružljiva: jedla sta z istega krožnika, pila iz istega kozarca, spala v isti postelji.

E. KASTILJSKA: Ja, vse to je prišlo tudi do nas v Kastilji.

ELEONORA: Ljudi pač zanima, kako padajo ljudje: in višji so, globlje padejo.

E. KASTILJSKA: In kako si ti vedela, kaj je res in kaj ne?

ELEONORA: No, vse seveda ni prišlo do mene – a ne glede na vse drugo je nekaj mesecev za Henrikom umrla Filipova žena Izabela: pri porodu so izdihnili novorojena dvojčka in nesrečna mati. To je streznilo tako Filipa kot Riharda in za pokoro sta se lotila priprav na odhod v Sveto deželo.

E. KASTILJSKA: Toda Filip je vendar že imel naslednika.

ELEONORA: Ja, nesrečno Izabelo, živela ni niti dvajset let, a že pri sedemnajstih je povila bodočega kralja.

E. KASTILJSKA: Ne ti ne jaz nisva imeli te sreče.

ELEONORA: Nisva kot deklici rodili kraljev, sva jih pa gledali odraščati.

E. KASTILJSKA: Mama, gledala si jih odraščati in umirati!

ELEONORA: Gledala sem jih odraščati in vladati – in biti ljubljen zaradi njihove plemenite iskrenosti. Rihard je bil z enako strastjo dober, pogumen in ljubeč, kot je bil grešen in skesan.

E. KASTILJSKA: Ti si bila zraven pri tisti nesrečni spovedi v Messini?

ELEONORA: Jaz ne, zato pa vsi angleški in francoski križarji. Prišla sem nekaj dni prepozno. In z mano njegova nevesta ...

2. prizor

Messina.

Cerkveni prag. Pride do pasu goli kralj Rihard in pade na kolena.

RIHARD: Nikdar ni živel bolj zavržen človek!

Tako kot oče sli ne znam se upreti,
tako kot oče upiram se naravi;
moj oče si je vzel nevesto mojo,
jaz pa njegovemu sovražniku
pridružil sem se ne le z vojsko,
ponudil sem mu tudi svojo zemljo
in dušo plemiča, ki čaka,
da kmalu bo postal angleški kralj.
Do tukaj ni bilo še nič narobe:
potem pa Filipa in mene
je doletela nepopisna sreča;
ta sreča sva bila drug drugemu.
Edino sama sva želela biti,
vse drugo pusto je bilo in odveč.
Zavesti v plamenečem srcu,
da ljubemu dajati sebe
je več, kot pa si podrediti svet,
enako sladke so bile besede,
dotiki, objemi in nežnosti brez konca,
ki se jih ne bi naveličala,
če ne bi Bog za grehe najine
s pokoro udaril najinih družin!
Moj oče bil je grešnik hujši od naju,
a v istem mesecu je umrla tudi
Matilda, moja prva sestra;
moj dragi Filip pa je kmalu ostal
brez žene, ki je umrla pri porodu
nesrečnih dvojčkov v prvih dneh pomladi ...
Je obupan kes dovolj za takšne grehe?
Je možno, da je Bog tako predober,

kot je temota greha pregloboka?
Dovolil sem, da strast me vodi
in zoperstavil se naravi.
Sodomo je zadela strašna kazen,
požrli v ognju so jo lastni grehi.
Imam jaz čas še za pokoro?
Gospod, naj padem v boju za tvoj grob,
naj moje grehe umije kri nevernih
in naj junaštvo moje bo navdih
prihodnjim neustrašnim križarjem!
Naj moja pot konča se ob Tvojem grobu!
Težak je boj, o, Bog, s skušnjavami.
Pač človek, rojen v grehu, greh živi,
a vendar greha ni si izmislil človek.
Zakaj si, Bog, človeka ustvaril
po svoji sliki, ne pa pameti?
Zakaj si dal mu silno moč strasti,
razsodnosti pa le za toliko,
da se poti v pekel zaveda,
da ga v trenutku užitka peče vest
in da naslado ima za kazen Božjo?
Živali prav tako poznajo kralje,
a nimajo ne greha ne vesti
in ne Boga, ne pêkla, ne nebes.
Spoznati sebe je le vir trpljenja,
spomin na grehe pa pekel na zemlji.
Bi mar bilo nam lažje iz dneva v dan
pozabljati, kar smo storili včeraj?
Bi še bili ljudje brez želj in
brez upanja, da jutri bo vse boljše?

Nekje vmes pride Filip Avgust. Rihardova spoved mu očitno ni všeč. Ko ga Rihard opazi, ga goreče nagovori.

Prijatelj, brat, junak, ponosni kralj!
Pridruži se mi na kolenih,
da skupaj prosiva Boga odpuščanja!

FILIP AVGUST: Ne vem, o čem se izpoveduješ,
ne vem, katera stiska te mori;

je to mar strah pred bližnjim bojem,
je strah pred bližnjo zadnjo sodbo?
Le sin device je brez greha rojen;
rešitev nas je milost rešenika,
ki si prislužimo jo z vdanostjo
in ne z donečimi besedami.
V srce globoko gleda Bog in vidi,
kaj kaže se na licu in na jeziku,
kaj peče v drobu in kaj razžira dušo.
Pokrij svoj sram, skušnjavca v sebi išči,
pokore pa ne delaj pred ljudmi,
pač pa v samoti upaj na odziv Boga.

RIHARD: Moj kralj, soborec, tolažnik in rabelj,
zaslužil sem si tvoj in Božji bes,
zaslužil sem očetovo prekletstvo
in nisem vreden svoje kraljevine.
Ne odrekaj pa mi ti ljubezni svoje,
ker le za njo in le od nje živim.

FILIP AVGUST: Dovolj je, slišiš?

RIHARD: Gluh sem od ljubezni.

FILIP AVGUST: Dovolj je!

RIHARD: Meni ne.

FILIP AVGUST: Ne smeši se!

RIHARD: Pred kom? Ljubezen ni nikomur smešna,
lepota in vdanost v duši sta brez para
med vsem, kar nam je dano doživeti.
Zato le ti se smešiš, ker jo blatiš,
nesrečna duša, ki bežiš pred sabo.

Filip Avgust si sname ogrinjalo in z njim pokrije Riharda.

FILIP AVGUST: No, prav, saj prav imaš, seveda,
ko se umiriš, se pa pogovoriva ...

RIHARD: Se torej končno strinjaš z mano?

FILIP AVGUST: Brez dvoma, prav imaš, seveda.

RIHARD: Je spet med nama vse tako kot prej?

FILIP AVGUST: Brez dvoma, vse, kar mirno, greva, no.

Filip Avgust objame Riharda čez rame in ga odvede z odra.

3. prizor

Burgos.

Eleonora in Eleonora Kastiljska.

E. KASTILJSKA: Tako ga je obrnil?

ELEONORA: No, Rihard je bil pač še vedno blazen od ljubezni.

E. KASTILJSKA: In kdaj točno si prišla ti?

ELEONORA: Na vso srečo le nekaj dni kasneje.

E. KASTILJSKA: In s tabo Rihardova nevesta Berengarija?

ELEONORA: Ja, nesrečnica. Rihard se je čez noč tako zaljubil vanjo, kot je zasovražil Filipa, ko je spoznal, da ga je ta izdal.

E. KASTILJSKA: Namesto da bi mu bil hvaležen, ker je vsaj nekdo mislil namesto njega!

ELEONORA: Ljubica, moški so bitja strasti, misleča bitja smo me, ženske.

E. KASTILJSKA: Hočeš reči, da je Filip po žensko rešil vso zadevo?

ELEONORA: Poglej, Filip je sin svojega očeta: Ludvik je bil blag, včasih popustljiv, na koncu pa je večinoma dosegel, kar je hotel.

E. KASTILJSKA: Morda sta si bila pa preveč podobna, ti in Ludvik?

ELEONORA: Morda – z vašim očetom pa premalo. Čeprav, vidiš, otroke imava pa krasne!

E. KASTILJSKA: Berengarija najbrž o tem ni tako prepričana.

ELEONORA: Oh, ja, Berengarija, tako kot jaz je šla za možem v Sveto deželo in tako kot jaz ničesar ni prinesla od tam.

E. KASTILJSKA: Čeprav je bila ona tam kot žena prvega med junaki, ti pa z ekipo nerodnih pobožnjakarjev.

ELEONORA: Rihard si je res ustvaril slavo brez primere: pa tudi sovražnike.

4. prizor

Sveta dežela, pred Aškalonom.

Križarji oblegajo mesto. Hrup bitke izza odra.

Pride od bitke zamazani in izčrpani Rihard z izdrtim mečem, z njim Viljem Marshall in drugi.

RIHARD: Kdaj misli v boj avstrijsko blagorodje?

Mu naj angleški kralj postreže zajtrk?

Kaj če bi moj oproda mu razložil,

da v borbo greš drugače kot na dvor?

Požirek vode, hitro, moram v bitko!

Podajo mu velik meh, hlastno pije, nato ga poda Marshallu, ta malo odpije in ga poda še drugim.

Rihard si medtem že zateguje jermene oklepa.

MARSHALL: Poglejte, veličanstvo, Avstrijec gre!

Nastopi vojvoda Leopold Avstrijski s spremstvom. Napravljen je kot za na parado ...

RIHARD: Presvetlo vojvodstvo, prav dobro jutro!

Je noč bila vam mila, sen krepčilen?

In zdaj že na sprehodu, pred kosilom?
Vi res ste zgled za vso krščansko vojsko,
v ponos mi je, da z vami nosim križ!

LEOPOLD: O vas sem slišal marsikaj, Anglež;
kako si očetje in bratje menjate
neveste, žene in tople brate.
Očitno Filip je spoznal zablodo,
za tebe pa je greha še premalo.

RIHARD: Poslušaj me, si križar ali baba?
Si sem prišel gobcat pikantnosti?
Bi rad še kaj izvedel o družini,
ki že stoletje daje križarje?

*Rihard Leopoldu zbije pokrivalo z glave, Marshall ga zadrži, da ga ne
pobije na tla. Rihard besen pljune in se utrujen sesede na tla.*

LEOPOLD: O, Bog, kristjani, glejte križarja,
ki roko dvignil je nad romarja!

MARSHALL: Molčite, siromak, gre vam za glavo!
Moj kralj se bije več kot leto dni;
če takšna bi vsaj dva bila med nami,
bi danes stali pred Bagdadom;
tako, kot je, pa ni več daleč dan,
ko bomo ostali brez ljudi in zalog.
Tedaj sovrag nas bo porinil v morje,
a le če bo do nas usmiljen –
drugače pa bo pot v nebesa bridka,
saj nam izstavljen bo račun za grehe
stoletja križarskih barbarstev.

LEOPOLD: S poti, ti hlapec! Terjam zadoščenje,
ki plemiču pripada za žalitev.

Iz ozadja se zasliši nejeverne vzklike, priteče oproda.

OPRODA: Sam sultan, veličanstvo, je prišel.

Rihard se pobere in se poskuša urediti za sprejem sultana Saladina, ki nastopi z dvema spremljevalcema, vsi so v razkošni dvorni opravi. Rihard zavzame kraljevsko držo.

RIHARD: Mogočni sultan, dobrodošel!
Mi tvoj prihod naznanja čas premirja?
Če da, si me razveselil še s tem;
če ne, pa vseeno je vojaku v čast,
da mu nakloni svoj obisk vladar!

SALADIN: Presvetli kralj, predober si z menoj!
Na obisku vendar ti si, ne pa jaz.
Imaš mar ti družino tukaj?
Je tu tvoj dom, kjer čakajo te žene,
kjer vrišč otrok je radost, ne nadloga,
kjer znani so ti obrazi in običaji
in kjer nad tabo je vladar le Bog?

RIHARD: No, če sva že tako natančna,
bi tudi tvoj dom tukaj stežka našla.

SALADIN: Ni treba za besede se loviti,
prijatelj iz dežele daljne!
Naš prerok je bil v eni noči
tako v Jeruzalemu kot pri Bogu,
kalif Omár pa je osvobodil mesto
in ga podaril dušam vseh ljudi,
ki v njem so našli živega boga.
Doklér je v njem Bizanc imel oblast,
so Judje pred obzidjem žalovali,
naš Alah pa za njih še obstajal ni.
Od Omarja je pet stoletij
sožitje vladalo v teh krajih,
kri prvi so prelili križarji.
A odkar je mesto v naših rokah spet,
Jeruzalem je vez med verniki,
ki jih ime boga ne moti.

RIHARD: Uboga vera, ki tako ji manjka
gorečnosti, da strpnost pridiga.

SALADIN: Uboga vera, ki le s silo seje
in s strahom učvrščuje svoje nauke.
Veš, takšna vera kaže se na prsih,
namesto da gorela v srcih bi.
A nisem tukaj, da bi modroval,
visoki kralj, pač pa da te povabim,
da pred odhodom sveto mesto obiščeš.

RIHARD: Odhodom? Kdo naj šel bi in kdaj in kam?

SALADIN: Prijatelj, nisi vendar resno mislil,
da v večnost se podaš iz naših krajev?
Res borec si, ki ni mu para,
in če bi vojne odločali junaki,
pred tabo v strahu klečal bi ves svet.
A v vojni zmaga se na več načinov:
lahko nabral si več ljudi in zalog,
lahko si bolj zagret za svojo stvar,
lahko pa tudi pametno se zмениš –
vam križarjem ni uspelo nič od tega.

RIHARD: Kako da ne? Ne znate šteti?
Vsak križar, ki je šel v nebesa,
je vsaj tri vaše prej poslal v pekel!

SALADIN: Za vsakega prišli so trije novi;
med tvojimi pa bolj kot vera
je močno čustvo domotožje.
Menda še ti razmišljaš o vrnitvi,
saj si nabral dovolj si slave.

RIHARD: Kje to si slišal?

SALADIN: Med ljudmi.

RIHARD: Laži!
Laži, samo laži!

SALADIN: Pa saj je vseeno.
Če res želiš si slavno smrt za vero,

z veseljem vse potrebno priskrbim.
Težava je, da to ni moja stvar,
premirje sklepa se na višji ravni:
v Jeruzalemu so nas obiskali
trgovci z novci iz Genove in Benetk.
Saj veš, da tukaj ste se vojskovali,
pri tem pa prav nič gledali na stroške;
ker žal nobena vojna ni zastonj,
so v njej na kocki poleg idealov
osišča materialnega sveta.
In ti gospodje so spoznali,
da bolj koristen jim bo mir kot zmaga.

RIHARD: Miru ni v vojni, če nekdo ne zmaga!

SALADIN: Ne bo držalo, no, po svoje pač –
a nujno ni, da zmaga vojska.
Iz svete vojne boste odnesli
odpustke, brazgotine in spomine,
manj srečni tu pustili so kosti,
življenje pa naprej gre svojo pot
in z njim koraka gospodarstvo:
ta vojna ni nikomur več donosna,
če ni dobičkov, pa gre iz tira svet,
zato se sklep glasi takole:
Takoј vzpostavi se premirje
in križarji se vrnete domov.

RIHARD: Kako?

SALADIN: Po najhitrejši poti,
za ladje je že poskrbljeno.

RIHARD: Ne menjaj teme, zvitorepec!
Miru ne sprejemem, vidiva se v bitki!

SALADIN: Moj dragi, bitk je konec.

RIHARD: Zame ne!

SALADIN: Ti in jaz ne odločava o teh stvareh.

Ostal si brez denarja in moštva;
lahko greš v zadnjo borbo smrt iskat,
morda ti kdo izmed tvojih bo sledil,
a tu bo sínov islama dežela,
najsi to sprejmeš najsi raje umreš.
Nas več je in tukaj naši so domovi,
za dom pa več žrtvuješ kot za grob:
četudi grob je Božji in dom človeški,
spopadamo ljudje se in ne bogovi.
Za tebe in za vojake tvoje
tako kot za vse romarje za vami
je pot od morja do Jeruzalema
zavarovana in ti moj gost boš v mestu.
Tako je vojne konec, Bog je velik!

RIHARD: Ostanejo pa nam obalna mesta?

SALADIN: Tako je, saj je vsem koristen trg.

RIHARD: Koristen? Trg? Vse to trpljenje,
vsi ti napori le za kramarijo?

SALADIN: No, od te ima vsak med nami kaj koristi:
od česa pa živimo, če ne od poslov?

RIHARD: Ponosni sultan, nisem v položaju,
da bi lahko ne strinjal se s teboj:
težko pa bi primerjal trgovino
in sveto vojno za Jeruzalem
ter za odrešitev naših grešnih duš.

SALADIN: Je sveta vojna, če so njene žrtve
otroci, ženske in kmetje brez orožja?
Ne hiti mi odgovarjati, kralj Rihard:
med potjo do Jeruzalema
lahko premisliš to vprašanje
o grobu in o ljudeh.

RIHARD: Trdo postavljaš
vprašanje o svetem in človeku:

a vendar je razlika med življenjem
Boga in ljudi.

SALADIN: Življenje je življenje,
le dokler traja, pa četudi Božje;
čaščenje groba smrt povečuje.
To nam bo ostalo po stoletju vojn.
Odloži orožje in romaj po odpuščanje,
potem pa odpluj domov in Božjo slavo
ponižno zadoščuj z dobroto.

RIHARD: Amen.

SALADIN: Še to: prišel si v izgubljeno vojno,
ničesar si ne smeš očitati.

RIHARD: V ponos mi je, da sva se srečala.

SALADIN: Lahko pospremim te v Jeruzalem?

RIHARD: Ne, hvala, na to pot ne morem.
Ne smem vstopiti v mesto, kjer ostaja
Odrešenikov grob neosvobojen.

SALADIN: Razumem in spoštujem to odločitev.
Naj spremlja dobra sreča te na poti!

RIHARD: In tebi bodi vlada v svetih krajih
vir radosti in ne breme zrelih let!

*Skleneta obe prekrižani roki, se priklonita drug drugemu in nato odideta
vsak na svojo stran.*

*Rihardu sledi Marshall, Leopold ostane sam. Videti je precej izgubljen.
Nazadnje odhiti v Rihardovi smeri.*

5. prizor

Burgos.

Eleonora in Eleonora Kastiljska.

ELEONORA: Tako so se s prihodom jeseni končale križarske vojne. Njen zmagovalec Saladin je živel le še do pomladi, največji junak krščanskega sveta, moj Rihard, pa je po nesrečni plovbi več kot leto dni prebil v jetništvu.

E. KASTILJSKA: Kako se reče tisti luknji?

ELEONORA: S poškodovano ladjo so prepluli vse Adrijsko morje, nato pa dokončno nasedli med Benetkami in Oglejem, kjer jih je proti pričakovanju prijazno sprejel vazal tistega mrzkega vojvode Leopolda, grof Mainard Goriški. Bilo je tik pred božičem: poskušali so se prebiti čez Alpe, a so obupali pred visokimi gorami onkraj Drave. Edina pot je vodila okrog gora, proti vzhodu do Donave in nato navzgor na Zahod. Jezdili so brez prestanka, podnevi in ponoči, in nazadnje je Rihard, izčrpan še od naporov vojne, tako zbolel, da so se blizu Dunaja morali ustaviti. In tam ga je Leopold nazadnje izsledil in prijel.

E. KASTILJSKA: Ta Leopold je bil res gnida: ni si drznil samo dvigniti roke nad križarja, temveč celo nad največjega junaka med njimi.

ELEONORA: Pri tem pa je bilo ne le življenje, tudi imovina slehernega križarja pod osebno papeževo zaščito. Leopold in njegov cesar Henrik Hohenstaufen sta igrala nevarno igro – a resda za enormen vložek. Zmešalo se jima je od obeta nepredstavljivega bogastva.

E. KASTILJSKA: No, si pa zato spet enkrat na svoji strani imela papeža.

ELEONORA: To pa to – ampak koliko pisem sem morala napisati, in kakšnih! Takole sem mu napisala: “Nikogar niste poslali, da bi kaj ukrenil, čeprav vas je to v solzah in na kolenih prosila vsa dežela; tako se med ljudstvom širijo govorice in tako kopni ugled, ki ga uživa Cerkev. In čeprav ste meni trikrat obljubili, da nemudoma na pot gre papeški legat. Če bi moj sin ne bil v težavah, bi se kardinali topli, kdo bo smel k njemu, saj vsi dobro poznajo njegovo velikodušnost do predstavnikov Cerkve ... A zdaj vidim, da so obljube kardinalov le sladke besede; morda ni več daleč dan, ko bo konec katoliške edinosti!” Tako sem mu napisala! Kakšna sramota! No, nazadnje je Leopolda le izobčil in Filipu Francoskemu zagrozil z isto kaznijo, če bi se skušal polastiti Rihardove zemlje na celini ali na otoku. In nazadnje je še vsem cerkvenim posestim izdal ukaz, naj vse, kar morejo, prispevajo za odkupnino.

E. KASTILJSKA: Kako so mogli postaviti takšno odkupnino – četrtno letnega dohodka! Sto petdeset tisoč mark v srebru!

ELEONORA: Ja, ampak, veš, sto tisoč sem morala prinesiti osebno, za petdeset tisoč pa so dovolili odlog, a smo morali za poroštvo v Kölnu pustiti dvesto vitezov. Vsega skupaj je nanese štiriintrideset ton srebra – sem že pozabila, koliko ladij smo potrebovali za srebro in koliko za zaščito. Kakšna flota je bila to! Za plovbo decembra so bile ladje posebej opremljene in posadke okrepljene z do zob oboroženimi vitezi. Pripravljeni smo bili tako na pirate kot na mornarico mrzkega francoskega kralja!

E. KASTILJSKA: Ampak ta lisjak se je odločil za drugačno taktiko.

ELEONORA: Ne bi verjela, če ne bi doživela: skupaj z Rihardovim lastnim bratom, mojim sinom in tvojim bratom Johnom je Filip Avgust ponudil več, če ga obdržijo v ujetništvu. Naravnost v brk papeževi zapovedi in volji ljudstva. Nemec pa ni takoj pljunil jima v črni duši, temveč je neskončna dva tedna tehtal, kaj mu je storiti. Jaz in moji ljudje, angleški in akvitanski škofje in plemiči pa smo v sosednji hiši sedeli na štiriintridesetih tonah srebra. Dva tedna nas je pustil čakati.

6. prizor

Köln.

Eleonora, z njo Viljem Marshall.

ELEONORA: Da moški bi bila, in to mlad vojak!

Ne ustavila bi me stotnija borcev,
tako planila bi na te stremuhe,
ki se na hrbtu križarja redijo
in iz zločina delajo profit.
So mar kristjani ti, ki to trpijo?
So kralji ti, ki kralja žalijo?
Sem mati jaz, ki ne izgubim razuma
in ki tej bandi ne populim src
in jih postrežem za večerjo
izobčencem in blaznežem in cipam,
ki ne vedo, kaj kralj je, kaj pa greh?
A kaj če bi med njimi tudi jaz

spet našla mir in si obnovila vero?
Bi mi vsakdanja reva slehernika
olajšala trpljenje, ki pozna
ga le kraljica in mati kralja?
Vsak človek pač dobi svoj del trpljenja,
a revež zoper to ne more nič,
vladar in plemič pa se usodi upirata.
Vse sem storila, kar bilo je možno;
kaj če je vse bilo premalo?
O, dobri Viljem, vi povejte,
je mar še kaj, na kar smo pozabili?
Če kralj je talec, sila ni na voljo.
Če sin je kralj, le mati ni dovolj,
da bi iz jetništva ga rešila
z denarjem, s čari ali kar z zvijačo.
Če talec križar je in ječar kristjan,
je svet iz tira, saj je res postalo,
kar moralo bi biti nemogoče.

MARSHALL: Molite, veličanstvo, Bog je uteha,
ko človek več ne ve, kje iskal bi pot.

ELEONORA: Če boste dočakali moja leta,
spoznate, da molitev je le bergla
za tiste, ki jim drugega ni ostalo.
In ko je človek star, kot zdaj sem jaz,
zaveda se, da Božja volja
doumljiva ni nam in da je najbólj
pobožno zase poskrbeti
in lastni cilj kot Božjo voljo vzeti.
Ko bi ga z mečem mogla osvoboditi,
bi se ne spraševala, kaj si misli
niti oče, niti sin, ne Sveti duh!

Pride Leopold Avstrijski.

LEOPOLD: Kraljica mati, hvalite Boga!
Vaš sin je prost in kmalu bo pri vas.

ELEONORA: Poslušaj me, ti blatnih jezer grof:
doslej molitve so zalegle malo,

rešile so srebra ga polne ladje.
A vendar nisem izgubila vere –
odslej molila bom za maščevanje.

LEOPOLD: Pri tem sem vam lahko za dober zgled:
vaš sin me užalil je pred Akro
in prej prišla je šansa za revanšo,
kot sem si drznil jo pričakovati.

ELEONORA: In hkrati z njo vozovnica za pekel.

LEOPOLD: Pustiva teološke teme:
vas naj vrnitev sina veseli,
jaz pa bom svoje dni namenil temu,
da bo srebro porabljeno koristno.
Poglejte, Rihard gre!

Pride Rihard.

RIHARD: Bog, mama, zdrava!

ELEONORA: Moj Rihard, končno spet na mojih prsih!
Si zdrav, je vse, kot mora biti?

RIHARD: Vse leto in dan mi ni bilo slabo:
ječarji so bili prijazni
in jaz sem vračal jim velikodušno;
razšli se bomo kot prijatelji.

LEOPOLD: Pa mene zmerjata kot hudodelca.

RIHARD: Kaj iščeš tukaj, gnida? Izgini,
sicer še križarja zavedeš v greh!

LEOPOLD: Kraljica, niste sina podučili,
da kot ubijanje je greh napuh?

RIHARD: Izobčenec iz svete Cerkve
gotovo se spozna na grehe
in prav zato kristjanu je neznosno,
če znajde z njim se v istem kraju.

ELEONORA: Besede niso nič, dokler so govor:
oba dovolj sta govorila,
dejanja pa prihodnost bo sodila.
Pojdiva, Rihard, Anglija te čaka.

Držeč se za roke odideta na proscenij. Leopold odide.

Samo da spet si prost, zdaj vse bo dobro!

RIHARD: Saj veš, da, mama, če bi šlo le zame,
ne pustil bi se ujeti živ tem psom.
A hujša kazen jih zadane,
ker s križarjem so kupčevali,
kot če le v boju bi ga pokončali.

ELEONORA: Že več kot sedemdeset štejem let
in videla sem marsikakšen greh –
a kar si moral doživeti ti
in s tabo tvoja kraljevina,
z obema pa krščansko občestvo,
kaj takega ne pomni zgodovina!

RIHARD: A vendar, mama, tolikšno pomoč,
kot si tako jo hitro zbrala,
so zmogli dati le prijatelji,
zavezniki družine in krone,
ki z njimi si delimo blagoslove
te mile zemlje, sonca, zraka in vode,
ki delo daje jim življenje,
pogum pa jim dodaja vrednost.
O, mama, zdaj na čelu naše vojske
bom storil vse, da bo odkupnina zame
ponovno priborjena nam nazaj.
Še nekaj tednov je do praznika
vstajenja našega Gospoda:
dotlej opravim vse priprave,
na pomlad pa se čez kanal poda
mogočna vojska Levjesrčnega,
da bo rojakom zvestim povrnila
vse stroške moje osvoboditve.

Največ plačala bo francoska krona
dvoličnega izdajalca Filipa,
ostali pa po delu svoje krivde;
krščansko bomo poplačali
tako dolžnike kakor upnike
in Anglije ne bo si drznil nikdar
še tak junak izzvati v vojno, mama,
če želel bo obdržati živo glavo.

ELEONORA: Ti, Rihard, si moj orel, moj ponos:
če to bilo je sploh mogoče,
te še poplemenitila je krona –
kot lok napet te čaka kraljevina,
da dvigneš jo v višave nove slave!

RIHARD: Ja, mama, in kri ponosnih Akvitancev
zdaj z osvajalsko silo nas Normanov
na novo bo pisala zgodovino ...

ELEONORA: ... ki bo veljala od Škotske do Toleda
in od Bordeauxa pa do Rena.
Tvoj oče bil je nenasitna duša,
a preden je pod težo grehov padel,
je svojo žlahtno kri povezal z mojo,
in to mu daje odvezo vsaj na Zemlji,
v molitvah pa želim mu, da pokora
očisti dušo mu bremen življenja.
Zdaj končno vse je spet na svojem mestu:
ti boš kot kralj postal le še bolj slaven,
jaz pa se umaknem v Fontevrault k počitku.

RIHARD: Naj se uresniči tvoja volja, mama!

*Poklekne, ona ga poljubi na čelo.
Rihard odvihra z odra, Eleonora se vrne k Eleonori Kastiljski.*

7. prizor

Burgos.

Eleonora in Eleonora Kastiljska.

ELEONORA: Sledilo je pet čudovitih let: ti si srečno vladala z Alfonzom na Kastiljskem, Rihard je uresničil vse svoje napovedi in postal še bolj priljubljen kralj, predvsem pa je pravična kazen doletela tako Leopolda kot Hohenstaufna: Leopold je zaradi padca s konja umrl, še preden je bilo leto naokoli, Hohenstaufen pa čez tri leta.

E. KASTILJSKA: In tedaj so krono svetega rimskega cesarstva ponudili Rihardu?

ELEONORA: Ja, nasitili so se častihlepja Hohenstaufnov in zato za naslednika niso potrdili cesarjevega brata. Rihard pa jim je iz časa ujetništva ostal v spominu kot velikodušen in skrben vladar, ki je ohranil dostojanstvo tudi v najtežjih trenutkih. Krone vseeno ni mogel sprejeti, a je predlagal svojega in tvojega nečaka Otona Saškega, ki je ponudbo sprejel – in tako je bil mrzki Filip obkoljen: na severu Anglija, na zahodu Normandija in Akvitanija, na jugu Kastilja ter na vzhodu Sveto rimsko cesarstvo.

E. KASTILJSKA: In četudi Rihard ni imel naslednika, si ti s svojimi otroki vseeno gospodovala polovici sveta.

ELEONORA: Gospodstvo snovnega sveta je le trenutek v večnosti in mine, kot izteče se življenje. Le kratko je bilo obdobje zmagoslavja, nato pa udarila je usoda: druga za drugo sta umrli Marija in Alica, moji ljubi prvi hčerki, v prvih dneh pomladi zadnjega leta stoletja pa so glasniki prišli pome v spokoj Fontevraulta: Rihard me je klical k svoji smrtni postelji. 25. marca pod večer ga je v ramo zadela po nesreči sprožena puščica; ost ni šla iz rane in zastrupitev krvi se je naglo širila. Po reki Vieni sem hitela z ladjo in 6. aprila zjutraj sem bila pri njem.

Odpravi se na pot, težko hodi, toda hiti, kolikor more.

8. prizor

Châlus.

Rihard v dolgi tuniki leži na tleh v šotoru, na pogrnjenem ležišču. Zelo je že šibak. Verjetno spi.

Prihiti Eleonora; ko zagleda nemočnega Riharda, zastane. Nato se mu približa, sede k njegovemu vzglavju in ga nežno zbudi.

ELEONORA: Prav lepo jutro se je naredilo,
zdaj čas bo, da počasi se zbudiš.
Ta smešna starka ni si drznila
izreči želje, da še to pomlad
z obiskom jo sam kralj razveseli.
Ti pa kot vedno si pozoren sin;
zdaj vladanje kar malo naj počaka,
da midva v miru se pogovoriva
o tem, kar tiče se samo družine.
Si žejen? Tukaj je vrč sveže vode.
Izvoli – prav počasi moraš piti!
Saj gre; za hrano pa se zmeniva,
ko do poldneva k sebi prideš.
No, zdaj pa sem nasloni glavo
in se ne muči.

RIHARD: Mama, dobro jutro.
Življenju in svetu sem že dal slovo,
za zadnji blagoslov še prosim tebe
in Bogu dušo miren izročim.

ELEONORA: Ja, kaj pa govoriš? Prav kmalu zdrav boš.

RIHARD: Dovolj sem videl smrti in jo poznam,
čeprav drugače videti je od znotraj.
Preveč ljudi sem razočaral,
da mi težko bilo bi umreti;
žal kar bilo je, je storjeno,
a molim, da nekoč mi bo odpuščeno
vse hudo, kar sem ga povzročil,
ga ne preprečil ali vsaj popravil.

ELEONORA: Ne nori, Rihard, to je le vročica,
ki grde misli v glavi ti koti.
Zdaj sem pri tebi in bom skrbela,
da dobro ješ, dovolj počivaš,
predvsem pa, da se ne vznemirjaš.
Par dni in mi ozdraviš, orlič ti moj!

RIHARD: Bog, jaz bi moral tolažiti tebe!
Naj bo, kot praviš, a za vsak primer
naj vstopi še moj spovednik Milon.

ELEONORA: Ni treba, vse bo v redu, obljubim!

RIHARD: Kakopak, Bog v srce naravnost gleda.

ELEONORA: Kaj drugega bi videl v tvojem
kot vdanost sina in veličino kralja?

RIHARD: Besede si napačne izbrala,
le še eno živo čustvo v srcu imam,
kesanje: kralja, ki brez sina umira,
moža, ki žene ljubil ni dovolj,
in sina, ki je mater razočaral.

ELEONORA: Ti mater razočaral? Zdaj res bledeš;
daj, spi in se ne razburjaj, prosim te!

RIHARD: Poslušaj, mama, odkar sem vrnil se
iz svetih krajev in jetništva,
ne drznem si sprejeti svetega
ne rešnjega telesa ne krvi,
ker Filipa tako močno mrzim,
da v srcu ni prostora za ljubezen.

ELEONORA: Pozabi Filipa in neumnosti,
zdaj misli na ozdravitev, ne na grehe.

RIHARD: Ne gre za grehe, temveč za pokoro:
ker sem doslej se vedno vračal h grehu,
naj v vicah bom do dne poslednje sodbe.

ELEONORA: Pustiva sodbe, vice in grehe
in raje glejva v lepše dni pred nami.
Na Berengarijo pomisli,
na svojo lepo, zvesto ženo:
kdor je predan družini, služi kroni
bolj vdano, kot če jo le strumno nosi.

Ko spet boš zdrav, pozabi drugo
in se posveti Berengariji:
počakaj, da boš res pri moči,
in prednjo stopi spet kot ženin.
Priznaj, kar si počel narobe,
in se zahvali ji za potrpljenje.
Spodobi se, da imaš kakšno darilo,
pri čemer rada jaz pomagam,
ti pa ji med okrevanjem še tukaj
napiši kakšne nežne verze.
Prav zdaj sta oba v najlepših letih,
da se spoznata kakor mož in žena,
ne pa kot dama in koprneči vitez
in ne kot le dinastična partija.
Po letih vojne in ujetništva
si moral reševati kraljevino,
zdaj pa je čas, da ustvariš si družino.

RIHARD: Kajne da ... rešil ... sem jo ..., kraljevino ...

ELEONORA: Seveda si, in boljše kot kdor koli!

Ne misli ne na včeraj ne na danes,
pač pa veseli se prihodnje sreče:
dosegel si vojaško slavo,
imaš ljubezen ljudstva in spoštovanje
meščanov, plemstva ter duhovščine,
zaslužiš si pa še posvetno srečo:
potomci in mila Berengarija,
ki srečna objeta s tabo sladko spi,
so dar junaku, kakršen si ti.

RIHARD: Temni se, mama ...

ELEONORA: Sonce že zahaja,
ti kar zaspi, najboljši lek je spanec.
Jaz pa pri tebi bom bedela,
da te ne motijo z neumnostmi.
Ti kar zaspi, ti kar zaspi, moj fant,
za vse bo čas, ko zdrav se spet zbudiš,
ti kar zaspi, kar spi, moj fant, sin moj ...

Rihard umre. Eleonoro nazadnje premaga ihtenje.

Kmalu se obvlada, Rihardu zatisne oči, mu zloži dlani v molitev in mu naredi znamenje križa.

Odide in se takoj vrne z Marshallom in drugimi iz Rihardovega spremstva. Eleonora gleda, medtem ko ga odnašajo, nato odide do Eleonore Kastiljske.

PETO DEJANJE

1. prizor

Burgos.

Eleonora in Eleonora Kastiljska.

ELEONORA: In zdaj sem tukaj, da rešim, kar se rešiti da.

E. KASTILJSKA: Pa vendar je tudi John tvoj sin – še vedno oziroma spet si mati kraljica angleška.

ELEONORA: Oh, izmed mojih petih sinov je John tisti, ki je zmožen čisto vsega, le tega ne, da bi častno nosil krono. Vedeti pa moraš, da gre za več kot le angleško krono: ljuba moja, ti imaš moje ime in moje srce, midve sva ključ za ponovno rojstvo akvitanske linije: ženske morda ne nosimo imen, prenašamo pa kri. Tudi tvoj oče je Normandijo in Anglijo prejel po svoji materi, in zdaj je na tebi, da storiš enako. Izjemna priložnost se odpira na francoskem dvoru: Filip Avgust ima sina, ki je istih let kot tvoje tri hčerke. Po pol stoletja vojn s Plantagenêti si želi miru, in tega sklenemo še toliko lažje, ker je s poti nesrečni Rihard. Tudi Johnu pa bo premirje v Franciji prišlo prav, da si utrdi oblast v Angliji.

E. KASTILJSKA: Mama, tukaj živimo srečno, res ne bi se želela vpletati v vzhodnjaške spletke.

ELEONORA: Kakšne spletke, to je pač dolžnost. Kmalu jih dopolnim osemdeset in ne vem, če lahko se kaj zgodi na svetu, da tega nisem že izkusila: tvoji družinski sreči ni videti konca, a tudi pri meni je bilo tako, pa ne enkrat, dvakrat! Dva moža in dva sina sem kronala, se razvezala, ovdovala in osem otrok pokopala, bila sem oboževana in zasramovana, moj lastni mož, ki sem mu rodila osem otrok, me je dal za več kot desetletje zapreti, moj lastni vnuk je oblegal moj grad in moj najljubši sin je umrl brez sina. In zdaj sem tukaj, kjer si ti, da rešim, kar se rešiti da, in da tebi položim na dušo, da vedno, vedno išči več kot en izhod, da vedno, vedno imej zaveznike povsod in da nikoli, nikoli, nikoli ne obupaj!

E. KASTILJSKA: Saj pravim, mama, samo mir bi rada, mir zase in za svoje.

ELEONORA: Eleonora, mir pride in gre, življenje pa ostaja – in če nočeš, da te kot odpadli list meče veter sem ter tja, moraš ti sama biti veter.

E. KASTILJSKA: Mama, tudi jaz sem preživela marsikaj: za nami so obupna leta vojne, zdaj pa je že pet let mir, in čeprav morda ni vse po naše, možje ne umirajo v bojih ali krutih ječah, otroci in žene pa na svojem so na varnem.

ELEONORA: Kaj pa možje?

E. KASTILJSKA: Saj pravim, ne ubijajo in ne umirajo.

ELEONORA: Kaj pa ljubijo?

E. KASTILJSKA: Seveda ljubijo, devet otrok imam!

ELEONORA: Koliko jih ima pa tvoj Alfonzo?

E. KASTILJSKA: Kako si drzneš, mama! O tebi marsikaj se govori, jaz pa nisem taka.

ELEONORA: Ne govorim o tebi.

E. KASTILJSKA: Mama!

ELEONORA: Ta Iberija res ni Pariz in še manj Poitiers, a marsikaj se vseeno izve. Na kastiljskem dvoru menda so Židje vladali.

E. KASTILJSKA: Le dokler to ni prišlo do mene ...

ELEONORA: Tako sem tudi jaz slišala, da je bes moje Eleonore pomenil konec te podjetne lajdre Rahel la Fermosa ...

E. KASTILJSKA: Ne omenjaj njenega imena!

ELEONORA: Kaj pa je ime? Samo spomin na tvojo zmago!

E. KASTILJSKA: Pa ne le moja – na dvoru se je krepil odpor zoper te priskutne, neverne prisklednike; hitro sem zbrala par plemičev in prelatov, ki jih je tako kot mene morila misel, da bi krščanski kralj spočel Žida.

Veliki komornik je sklical vse Žide na dvoru pred kralja, ta pa še slutil ni ničesar – in komaj so se zaprla vrata, so v rokah naših se zabliskala bodala. Vsak je vedel, kateri mu je plen: še preden kralj se je zavedel, v dvorani ni več bilo židovsko srce. Sami Raheli je poveljnik kraljeve straže prerezal grlo, da niti besede slovesa ni dahnila.

ELEONORA: In Alfonzo?

E. KASTILJSKA: Držali so ga štirje, tako da ni mogel nič: papeški legat pa ga je na mestu spovedal in mu podelil odvezo za skušnjavo, ki ji je podlegel.

ELEONORA: In ti?

E. KASTILJSKA: Jaz sem čakala in dočakala, da se skesan je vrnil k meni.

ELEONORA: Enako bi morala jaz storiti s Henrikovo Rozamundo – predolgo sem oklevala.

E. KASTILJSKA: Saj nisi mogla storiti ničesar – tedaj pri očetu je šlo samo za strast, pri Rahelini klienteli pa praktično za državni udar!

ELEONORA: A vseeno bi morala – morala bi se boriti!

E. KASTILJSKA: Mama, še nekaj je bilo: bila si skoraj trideset let starejša od Rozamunde, jaz pa z Rahelo istih let.

ELEONORA: Vseeno, vseeno – to si v življenju najbolj očitam; da sem Henriku pustila, da se je sam pogubil: in najin sin Henrik za njim in Richard za njim in John se bo za njim.

E. KASTILJSKA: Na vse ne moreš vplivati.

ELEONORA: Ne veš, dokler ne poskusiš. Ti pa nisi le poskusila, temveč tudi izpeljala. In tudi zato sem zdaj pri tebi!

E. KASTILJSKA: Bi res ponovno nas zvezala s francoskim dvorom?

ELEONORA: S kom pa? Kakor obračlaš, Plantagenêti so vazali Francije, in čeprav mi Ludvik ni bil dober mož, je bil izjemen kralj – in kralja je

vzgojil. In tvoja Blanka je kraljeva hči in vnukinja. To bo končno zveza, kakor mora biti.

E. KASTILJSKA: Morda bo res boljše, če kje drugje izve za Rahelo ...

ELEONORA: Pa saj ima skoraj dvanajst let – kako lahko misliš, da še ni slišala zanjo?

E. KASTILJSKA: Saj tudi o tebi ve le vse najboljše!

ELEONORA: No, tudi jaz bi si mislila, da je bila tebi prihranjena kakšna govorica o meni ...

E. KASTILJSKA: Ponjo grem.

ELEONORA: Pojdiva skupaj!

E. KASTILJSKA: Ti kar počivaj.

ELEONORA: Kje imam pa čas za to!

Odideta.

2. prizor

Burgos.

Pridejo Eleonora ter Eleonora in Blanka Kastiljska.

ELEONORA: Ljubica, na pot na francoski dvor sem šla v tvojih letih tudi jaz.

BLANKA: Mar ni bilo tako, da je ženin prišel pote in sta se vzela v Bordeauxu?

ELEONORA: Punčka moja, dobro obvladaš kroniko.

E. KASTILJSKA: Ne le Blanka, vse moje punce se nikoli niso naveličale zgodb o tebi in o akvitanskih trubadurjih.

ELEONORA: Oh, zgodbe! Boš videla, kako je življenje še bolj zanimivo kot najboljše zgodbe. Ni pa tako lepo.

BLANKA: Tvoje že – me pa smo tukaj kot v vati ...

ELEONORA: Verjemi, ljubica, dolgčas je zadnje, kar naj te skrbi v življenju – kaj praviš, Eleonora?

E. KASTILJSKA: No, so tudi takšni ljudje, ki življenje v miru imenujejo sreča. Premlada si, da bi se spominjala let vojne.

BLANKA: O, pa saj ni daleč dan, ko zoper arabskega vsiljivca se skupaj dvignejo Navara, Leon, Aragon in Kastilja! Za našo stvar bom navdušila Francoze in Angleže in Akvitance, vsi nam bodo prišli pomagat, da bo Iberija spet krščanska!

ELEONORA: Vidiš, to je duh, ki gleda naprej in le naprej. Zdaj pa pojdi se pripraviti za pot in za slovo – kdo ve, kdaj spet boš videla domače.

BLANKA: O, babica, vsaj toliko kot ti bom potovala!

ELEONORA: Torej je najboljše, da zgodaj začneš. Hitro se pripravi!

BLANKA: Sem že nazaj!

Blanka objame Eleonoro in odhiti.

ELEONORA: Kdaj postanete otroci tako modri, kot si ti?

E. KASTILJSKA: Takrat, kadar nimamo izbire.

*Objameta se in dolgo zadržita druga drugo v tesnem prepletu.
Privihra Blanka, oblečena za pot.*

BLANKA: Kaj, tukaj sta še? Kočija je pripravljena!

ELEONORA: Tudi jaz sem pripravljena. Pa ti?

E. KASTILJSKA: Seveda nisem – ampak bom že prenesla. Pojdita!

BLANKA: Zbogom, mama. Prvi dan ti pišem pismo.

E. KASTILJSKA: Obljubim ti, da z očetom prideva na kronanje!

ELEONORA: In med potjo lahko v Fontevraultu pobereta še mene.

E. KASTILJSKA: Pojdita! Ne bom jokala pred otrokom, čeprav kmalu to ne boš več ...

BLANKA: Mama – zdaj se pa meni nabirajo solze!

ELEONORA: Kar nič sramu – solze morajo iz telesa in iz duše, da gre človek lahko naprej tja, kamor hoče.

Obe objame, nato počasi popusti in Blanka nežno potegne iz objema ter odpelje z odra. Eleonora Kastiljska ostane sama na eni strani odra, gleda za njima.

3. prizor

Port-Mort.

Na drugo stran odra pride prestolonaslednik Ludvik in čaka. Eleonora Kastiljska počasi odide.

Na Ludvikovi strani prideta na oder Eleonora in Blanka. Ludvik se jima spoštljivo prikloni, obe ženski pa njemu.

Eleonora stopi korak bližje k njemu in ga dolgo gleda v oči. Nato ga naklonjeno poboža po licu.

ELEONORA: Zelo si podoben svojemu dedku. Dober kralj je bil.

LUDVIK: Hvala lepa, veličanstvo.

ELEONORA: Lahko mi rečeš babica. Če se bova še kdaj videla.

BLANKA: Kaj pa govoriš?

ELEONORA: Ljubica, ne le priti, tudi oditi je treba v pravem trenutku. Lepo življenje bosta imela, otroka moja, vse je tako, kot mora biti. Blagoslavljam vaju in zbogom.

Vzame Blankino roko in jo položi v Ludvikovo. Nato jima naredi znamenje križa in ju dolgo gleda. Nazadnje v naglici objame Blanko in odhiti z odra. Blanko premagajo solze. Ludvik ne ve, kaj bi naredil in nerodno stoji zraven. Blanka se zbere.

BLANKA: Pozdravljeni, princ.

LUDVIK: Dobrodošli, princesa.

BLANKA: Lepo deželo imate. Urejena polja.

LUDVIK: Najlepša hvala.

BLANKA: Za njihov sloves sem slišala že doma.

LUDVIK: Me veseli.

Od zadrege ne vesta, kaj bi rekla.

LUDVIK: Poznal sem vaši polteti, Marijo in Alico. Podobni sta bili vam in babici.

BLANKA: Jaz sem podobna babici?

LUDVIK: Bog, polomil sem ga.

BLANKA: Ne, ne, saj razumem.

LUDVIK: Res?

BLANKA: Upam.

LUDVIK: Rekli ste, da ste doma slišali za sloves francoskih polj. Jaz pa za lepoto akvitanskih princes.

BLANKA: Res?

LUDVIK: Slišal sem zanjo, vidim pa jo šele zdaj. In vesel sem, da se zakon vaši babici in mojemu dedku ni obnesel, saj drugače midva danes ne bi tukaj sklepala najinega.

Blanka se zahihita.

BLANKA: Kaj so vam povedali o zakonu dedka in babice?

LUDVIK: Odvisno kdo – na francoskem dvoru je to tema že več kot petdeset let.

BLANKA: In po vsej Evropi tudi – me prav zanima, če česa še ne vem?

LUDVIK: Oba gotovo veva vse in še več – vprašanje je, kaj od tega je res.

BLANKA: Res je tisto, kar potrjuje našo vero o resnici.

LUDVIK: In v kaj verjamete vi?

BLANKA: Vase.

Tamara Matevc

Za kaj v *Aus Anstand* – *La Siesti* sploh gre?

Osnovna matrica je pravzaprav zelo preprosta: Glavni lik je Rudi Štajner, nekakšen Gandalf, ki od Jahveja dobi nalogo, da spravi svet iz paradigme DDV-ja (drzno divjaške vneme) v paradigmo gomolja oziroma La Sieste. Njegova dva hobita, ki ju za uresničitev naloge nujno potrebuje, sta violinistka Črna Marlene in psihoterapevt Tine Kojč. Ključ za odprtje vrat v dobo La Sieste je namreč Čarnino igranje na violino, po lepoti in presunljivosti katerega je znana celo med Nebeščani. Ko Črna potegne po strunah violine, svet in kozmos obnemita in obstaneta in samo še sta, brez vsakega spomina na to, zakaj in čemu že ... Ko Črna potegne po violinskih strunah, se vsaka bol potolaži in vsak nesmisel osmisli in ...

... in edini problem je, da Črna zaradi travm iz otroštva pravzaprav ne more igrati ... Čez to blokado ji lahko pomaga samo psihoterapevt Tine Kojč, ki pa žal trpi za ljubezensko impotenco in ima že itak ogromno problemov sam s sabo ... Ne vesta še, da lahko njune osebne probleme reši le kolektivna akcija. (Ni narobe, če gremo zdaj v Mladino prebrat članek *Zima našega nezadovoljstva* Marcela Štefančiča jr., ki je bil objavljen 7. 12. 2012.)

In kot da njun beg od odgovornosti ni že sam po sebi dovolj velika ovira na poti do uresničitve cilja Rudija Štajnerja, se zdaj pojavi še kitajc. Kitajc, kitajc ... ja, z malo. Tisti slehernik med nami, tisti fanatičen pripadnik najbolj razširjene veroizpovedi na svetu ta hip, religije DDV-ja, drzno divjaške vneme, hrčkanja po domače. Še dobro, da je (sem/si) ta naš kitajc nadut in površen in ne posveča nobene pozornosti malim rečem, v katerih se po navadi skriva hudič, kar ga na koncu, kot se spodobi in pravično je, hvala bogu dovolj zjebe, da se pravljica lahko srečno konča ...

Igra z uporabo različnih strategij in postopkov zavrača doktrino DDV-ja, doktrino alarmizma, doktrini krizizma in katastrofizma, po diktatu katerih moramo kar naprej hitro, hitro že pač nekaj, ker sicer bo prepozno in

potem bo najmanj konec sveta, ki je na nas pozabil leta Gospodovega 2012...

Mogoče je treba narediti prav nasprotno, se za začetek predvsem in temeljito ustaviti, in je samo to res krizno, nujno in alarmantno, ta zaustavitev oziroma hibernacija sistema, ki se mora zgoditi za določen čas... Faza gomolja. Faza razmisleka in časa za kontemplacijo. Izstopi iz vloge hrčka, ki samo vrti, vrti, vrti kolo, hitreje, hitreje in hitreje...

In ta zaustavitev je lahko kvečjemu samo pravljica, kajne? Pa vendar je vanjo treba verjeti in jo skušati uresničiti, ker je kot ideja pomembnejša od banalnega dejstva, ali jo je uresničiti mogoče ali ne... Konec koncev nas tudi zgodovina uči, da tisto, kar se je še včeraj zdelo povsem nepojmljivo, postane že hip za tem uresničljivo, dva hipa za tem samoumevno in čez tri hipe trivialno...

Tamara Matevc

Aus Anstand – La Siesta

Pravljica za odrasle

OSEBE

ČARNA MARLENE, stara sedem, sedemnajst, sedemindvajset in sedemintrideset let

TINE KOJČ, obetaven mlad psihoterapevt, nekaj let starejši od Čarne

RUDI ŠTAJNER, videc in heretik; dobro ohranjen, lep starec

JAHVE, bog v za boga najboljših letih

KITAJKA, mlada ženska Čarninih let

DOJENČEK in potem MAJHEN KODRAST FANTEK

KITAJEC, Tinetovih let

DVA KITAJSKA DEČKA, stara tri in štiri leta

GLAS BERTE OCVIRK

12.000 OBISKOVALCEV KONJSKE DIRKE, sama smetana

12.000 KITAJCEV, odetih v prvovrstno rajsko svilo

O Matjažu Pandurju pa se samo govori. Njega ni na spregled niti enkrat. Še na svojo premiero ne pride. On je ... sam svoja premiera.

Čas dogajanja

Okoli 12.15

Prizorišča

Grad Aus Anstand v prekmurskih Dolomitih, park okoli njega, hipodrom, konjušnica

Park Aus Anstand, najbolj znan berlinski park

Sprejemnica psihoterapevtske ordinacije v Berlinu

Najbolj znana kitajska restavracija v Berlinu

Vlak Berlin–Pariz–Ljubljana–Barcelona, Lizbona–Atene–Budimpešta–
Carigrad

PRVO DEJANJE

1. prizor: Jahve Rudiju Štajnerju podaljša pokoro

Rudi Štajner in bog Jahve.

Graščina Aus Anstand v prekmurskih Dolomitih.

Čudovit pomladni dan, ura bo vsak čas odbila 12.15.

Rudi Štajner v grajskem stolpu v svoji delavnici veselo prepeva in na svojih doma narejenih krilih dela še zadnje izboljšavice. Sredi sobe poleg starega počivalnika prtljaga: nekaj kovčkov, zaboj knjig, na zaboju odprta prazna pločevinasta škatla, poleg nje tulec z odpustnico. Vse omare v stolpu so že zapečatenene, očitno je, da Rudi Štajner ravno zapušča svoje bivališče. Še hip, dva, pa bo za vedno poletel v nebo.

Rudi Štajner stoji na mizi, na hrbtu ima perutnice, vedno hitreje utripa z njimi, dokler mu ena ne odpade. Vendar ga to ne spravi v slabo voljo. Med popevanjem stopi na tla, vzame perutnico, jo motri, odkrije napako, jo odpravi in si perutnico znova pritrdi. Potem spet stopi na mizo in utripa, utripa, utripa ... in končno počasi, nadzorovano poleti proti tlom. Zavriska.

Nenadoma nekdo potrka. Rudi Štajner začuden pogleda proti vratom in za hip pomisli. Očitno je, da nikogar ne pričakuje. Potem se odločno napoti proti grajski lini in se skuša zbasati skoznjo, da bi odletel, še preden vstopi nepričakovani gost.

Spet trkanje. Rudi Štajner pohiti, noge mu že bingljajo na drugo stran, potem pa se zagozdi s perutnicami. Z veliko muko se prekobali nazaj v delavnico. Tanko prisluhne, mogoče pa je gost obupal in odšel?

Trkanje. Rudi Štajner plane k vratom, po poti zgrabi kladivo, žeblje in nekaj desk, ki jih potem zelo spretno hitro pribije čez vrata. Prepričan, da je neželenemu vsiljivcu preprečil vhod, si zadovoljno pomane roke, potem pa poišče macolo in se loti širjenja grajske line.

V delavnico skozi zaprta vrata vstopi Jahve.

JAHVE (*razširi roke v objem*): Rudi Štajner! Končno!

RUDI ŠTAJNER: Jahve? Jahve?! Jahve!!! Jaz pa sem mislil, da so Angleži ...

JAHVE (*s širokim nasmehom*): Kako sem vesel, da te vidim, stari. (*Se objemata in trepljata drug drugega.*)

RUDI ŠTAJNER: Pa kaj delaš tu?

JAHVE: Ja, nisem se te mogel načakat, pa sem ti prišel malo naproti.

RUDI ŠTAJNER (*se smeji na vsa usta*): Hočeš videt moje ocene?

JAHVE (*prijateljsko*): Daj, važič, pokaži, pokaži ...

RUDI ŠTAJNER (*jemlje spričevalo iz tulca in ga razvija pred Jahvejem*): Ti pa dobro zgledaš.

JAHVE (*se postavi pred veliko ogledalo*): A ne? Vem, trudim se, delam na sebi.

Rudi razvije spričevalo, ga pokaže Jahveju in se zadovoljno muza. Jahve bere.

JAHVE: Kak pičlar. Kak pičlar ... Grebo. Ko hrček, mater.

RUDI ŠTAJNER: Stoodstotno visoko motiviran.

JAHVE (*skuša razbrati neki zmazek iz spričevala*): Kaj je pa to?

RUDI ŠTAJNER: Ma tisti tvoj packon je s prstom šaril po svežem črnilu in evo ti zmazek.

JAHVE: Pa je kljukica ali ne? Ne vidi se.

RUDI ŠTAJNER: Kako se ne vidi? Kljukica, lej. In še podpis poleg.

JAHVE (*opazi na zaboju s knjigami prazno pločevinasto škatlo; se zelo zresni*): A nisva pred sto leti rekla, da mora ta škatla ostat polna? Da bo prav ta nedotaknjena škatla dokaz, da si se osvobodil odvisnosti od ogljikovih hidratov?

RUDI ŠTAJNER: Jahve... prosim... ne mi zdaj s prazno škatlo. Si videl ocene? Mission accomplished! Samo ne mi zdaj spet s to prazno škatlo ...! In mimogrede, zadnjo kremšnito je vzel tvoj Zmazek. Jahve, kaj je narobe?!

JAHVE (*premolka*): Ne bi te rad obremenjeval, Rudi. Ne, ne ...

RUDI ŠTAJNER: Jahve, moj bog si, madona! Ne ti meni "Ne, ne" ... Znam te tico, dok si jaje bila ...

JAHVE: Celega hudiča imamo v nebesih ...

RUDI ŠTAJNER: Bom dal gor za ene kamiličice, en čajček iz ambrozije, pol urice gor ali dol ... (*Odpečati omaro in poišče v njej električno ploščo, pristavi vodo za čaj, povleče na plan še eno pločevinasto škatlo, táko, kot je tista na mizi, le da je še povsem polna.*) Sem jih pripravil za onega kristusa, ki pride za mano, ampak saj jih je še cela omara. Na, a boš?

JAHVE: Kaj imaš to?

RUDI ŠTAJNER: Piškotke.

JAHVE: Daj ...

RUDI ŠTAJNER: Boš nektar?

JAHVE: Daj še nektar ...

RUDI ŠTAJNER: Kateri kristus pride za mano, si ga že izbral ...?

JAHVE: To je pa ... Uf! Okusno.

RUDI ŠTAJNER: Ambrozija. Nektar iz ambrozije, čaj iz ambrozije, piškotki iz ambrozije, hostije iz ambrozije, štrudelj sem pa že pojedel ... Tudi iz ambrozije. Edina stvar, ki bi me lahko prepričala, da za kako minuto več ostanem na tem svetu, je ambrozija.

JAHVE: Saj lahko, stari, mislim, če želiš ...

RUDI ŠTAJNER: Ne, ne, res mam dost ... Pridi, ti bom pokazal laboratorij. (*Odpečati še nekaj omar, in ko jih odpre, potegne ven svoj zlozljivi laboratorij.*) Koga ste izglasovali, da pride za mano? Tu sem mu zložil po škatlah – hostije iz ambrozije, piškotki ... Navodila, dnevniki poskusov ...

JAHVE: Lahko pokusim še kako hostijo?

RUDI ŠTAJNER: Ne, hostije so v fazi zorenja. Vanje sem ekstrahirал tisti aspekt ambrozije, ki povzroča popolno empatijo.

JAHVE: Apatijo?

RUDI ŠTAJNER: Empatijo, butelj! Saj do faze aplikativnosti je še daleč, vse je odvisno od interesa mojega naslednika in seveda od zadolžitev, ki mu jih boš naložil. Kakšno poslanstvo ga čaka, kdo je, ga poznam?

JAHVE (*se izogne odgovoru*): Eh, ja ... Ti, Rudi, ampak to, kar mi kažeš, deluje precej revolucionarno ...

RUDI ŠTAJNER: Ja. Ja. Vem. Če se to razvije do konca, bo s tem možno zdraviti kolektivno podzavest, zavest in nadzavest in medzavest ... Sicer pa delava zdaj račune brez krčmarja, kdo ve, kako si bo stvari zastavil naslednji kristus. Jahve, no, pa že pol ure te sprašujem, kdo bo ... Kaj si tako skrivnosten?

JAHVE: Ah, neka ženska je. Ne me niti spominjat.

RUDI ŠTAJNER: Ženska?!

JAHVE: Kar menjajva temo, okej?

RUDI ŠTAJNER: Ženska?!

JAHVE: Dobro, a si mogoče gluh? –

RUDI ŠTAJNER: Đizus krajst, Jahve!!!

JAHVE: Pač smo morali uvest ene novosti, svečenice so vztrajale.

RUDI ŠTAJNER: Svečenice?!

JAHVE: Ja, po novem imamo svečenice.

RUDI ŠTAJNER: Zmeraj lepše.

JAHVE: Nekaj sprememb je ... In ne misli, da so mi v kako posebno veselje. Ampak ko se navadiš, vidiš, da vseeno ni konec sveta; in kar se teh svečenic tiče, so celo uvedle neke izboljšave.

RUDI ŠTAJNER: Me prav zanima.

JAHVE: So rekle, da se oglasi na čas, ko prideš. A greva počasi?

RUDI ŠTAJNER: Pa kako so te pripravili do tega?

JAHVE: Ma, lej ... V bistvu je gor cela katastrofa. Saj zato sem prej tako trznil na ta Zmazkov skeniran podpis. (*Zajoka od hudega.*) Stari, vse gre samo še na vaše in naše. Nonstop nekaj dilajo med sabo, do mene pa tako ali tako nihče več nima nobenega rešpekta. Vsepovsod sama korupcija. Potem ustanovim komisijo za pregon korupcije, postavim na čelo angela, ki se mi zdi najbolj zaupanja vreden, in kaj se izkaže? Da je skorumpiran bolj kot vsi skupaj.

RUDI ŠTAJNER: Vse, ki si jih kdaj dobil v prekršku, vrzi v ogenj.

JAHVE: V vice misliš?

RUDI ŠTAJNER: Ne, v ogenj.

JAHVE: Dobro, stari, lej, jaz imam sloves usmiljenega boga.

RUDI ŠTAJNER: Ti pa res ne. Tisti tvoj Ješua je bil usmiljen, ti pa res ne.

JAHVE: Njega pa mi sploh ne omenjaj, okej?

RUDI ŠTAJNER: Kaj pa je z njim, a je še vedno čisto letargičen?

JAHVE: Ma nonstop se izgovarja na svoj status upokojenca. Pizda, no. Pri triintridesetih kidne v pokoj. Tega še svet ni videl, kaj šele nebesa!

RUDI ŠTAJNER: Ja, nič, pol pa greva, ne? (*Se razgleda po prostoru. Pospravi. Zapečati nazaj omare.*) Ženska, praviš?

JAHVE: Pa saj ti ni treba tako vsega zabiti, kako bo reva ...

RUDI ŠTAJNER: Evo prav zanalasč. (*Zabija. Obenem se poslavlja od vsake stvari posebej.*) V tej delavnici sem preživel svoje najbolj srečne ure, veš.

JAHVE: Pa ostani. Tvoja modrost in izkušnje bi ji znale prav hodit ...

RUDI ŠTAJNER: Malo morgen. Niti slučajno.

JAHVE: Daj, daj ... Boš novi miški malo v pomoč.

RUDI ŠTAJNER: Lahko ti primeš en kovček?

JAHVE: Podtahnili so mi vnukinjo od glavne svečenice.

RUDI ŠTAJNER: Lahko tudi zaboj s knjigami, če ti ni pretežak.

JAHVE: Totalno nesposoben otrok.

RUDI ŠTAJNER: Sem ti preveč naložil?

JAHVE: Sicer ima res angelski glas – kot vse potomke po njeni ženski liniji –, ampak v bistvu totalno nesposoben otrok.

RUDI ŠTAJNER: Greva skozi lino ali skozi vrata?

JAHVE: Sama ne bo mogla nič. Ima pa blazno zahtevno nalogo.

RUDI ŠTAJNER: No, pejva skozi vrata kot človeka ...

JAHVE: Nujno potrebuje en ... suport.

RUDI ŠTAJNER: Okej, lahko tudi skozi okno.

JAHVE: Rudi, jaz sem se odločil, da ti ostaneš tu.

RUDI ŠTAJNER: Kaj?

JAHVE: Ona mala, ki pride za tabo, te bo potrebovala.

RUDI ŠTAJNER: Ha, ha, ha.

JAHVE: Svet mora nagniti v paradigmo gomolja.

RUDI ŠTAJNER: Ja lepo. Bo že.

JAHVE: Svet je grozno bolan, skoraj neozdravljivo.

RUDI ŠTAJNER: A ja, kaj pa ima?

JAHVE: Napadel ga je virus DDV-ja.

RUDI ŠTAJNER: Česa?

JAHVE: DDV-ja.

RUDI ŠTAJNER: Kaj je pa to?

JAHVE: Drzno dirkaška vnema.

RUDI ŠTAJNER: Jahve, briga me ...

JAHVE: Rudi, prej sem imel en tak uvid ... Mogoče bi v tvojem labu lahko naredil kak protistrup.

RUDI ŠTAJNER: Me to prosiš kot prijatelj?

JAHVE: Ja, prosim te kot prijatelj. Ostani in pomagaj tisti nesposobni miški, da nagne svet v paradigmo gomolja. Ona bo frontman, ampak v resnici boš moral vse naredit sam.

RUDI ŠTAJNER: Se pravi kot prijatelj?

JAHVE: Ja. Prosim te kot prijatelja.

RUDI ŠTAJNER: Okej. Ne.

JAHVE: Kaj ne?

RUDI ŠTAJNER: Prošnja zavrnjena. Ne. Ne bom ostal, pa če se ves svet ta hip zvrne direktno v pekel!

JAHVE: Kot prijatelja sem te prosil ...

RUDI ŠTAJNER: Kar pomeni, da lahko rečem tudi ne.

JAHVE: Okej. Potem pa ti ukazujem!

RUDI ŠTAJNER: Ne moreš več. *Prva beseda velja*, tako piše v pravilniku.

JAHVE: Bom pač spremenil pravilnik, saj sem bog!

RUDI ŠTAJNER: Zakaj nisi takoj povedal, da si mi prišel podaljšat pokoro. Za koliko časa?

JAHVE: Dokler ne pahneš sveta v paradigmo gomolja.

RUDI ŠTAJNER: Ćizus krajst, Jahve ... Mislil sem, da sva prijatelja.

JAHVE: Pa daj, ne patetiziraj, stari ... Saj sva frenda, seveda sva. Rad te imam.

RUDI ŠTAJNER: Jahve, brat ...

JAHVE: Oče ... Kaj si zdaj slabe volje? Saj ti bom dal tudi sidra. (*Sname svojo ročno uro in jo izroči Rudiju.*)

RUDI ŠTAJNER: Kaj naj s tem?

JAHVE: Na roko si jo daš. Pogledaš nanjo in vedno veš, koliko je ura. Res kul zadeva. GPS ima zraven. Sicer je še alfa verzija, ampak saj bo za silo. Za začetek moraš poiskati park Aus Anstand v Berlinu.

RUDI ŠTAJNER: Jahve, v Berlinu ni parka Aus Anstand.

JAHVE: Je, je ... Baje, da je. Tam te bo čakala pikica ...

RUDI ŠTAJNER: Lej, Berlin poznam kot svoj žep ...

JAHVE: Naštimat si moraš uro na pravi trenutek in pol v tistem trenutku najdeš tudi park Aus Anstand.

RUDI ŠTAJNER: Na kateri trenutek?

JAHVE: A ti moram čisto vse na pladnju prinesť? Daj, stari, lepo te prosim, da mi ne bi padel iz rešpekta. 12.15.

RUDI ŠTAJNER (*naravna uro na 12.15*): Ni parka Aus Anstand! Ne v Berlinu.

JAHVE: Česar še ni, pa še bo. (*Iz žepa povleče zmečkan cilinder in si ga povezne na glavo. Potem ga spet prime v roke in si ga položi v naročje. Iztegne dlan nad klobuk.*) Hokus pokus...

RUDI ŠTAJNER: Samo da ne bo zajček.

Jahve vleče iz klobuka črnega mačka, kobilo in Rubikovo kocko.

RUDI ŠTAJNER: Jahve... kaj naj s tem?!

JAHVE: Zajca nisi hotel. Črn maček pa vedno prav pride; kobila – spodaj imaš prazne hleve pa še v svet te lahko ponese. Ta kocka ni Rubikova kocka, ampak je od zdaj naprej Rudikova kocka...

Ker mu na misel ne pride nič pametnega, spet pobrska po klobuku in iz njega privleče sedem let starega otroka, Čarno.

RUDI ŠTAJNER (*hitro skoči k njemu, potisne otroka nazaj v klobuk in mu iztrga Rudikovo kocko*): Okej, se bom znašel. Super je. (*Škili vanjo in odskoči.*)

JAHVE: Jaz zdaj grem, adijo. A telefon sem ti dal? (*Spet seže v klobuk in iz njega privleče še zlatovrvični telefon na plastične lončke, pri tem pa mu padeta ven še stara violina in slika Matjaža Pandurja z lastnoročnim podpisom. Jahve se skloni, da bi pobral violino in sliko, vendar ga tako zagradi v križu, da ne pride do tal.*) Saj ni važno. Kar imej, ti bo že kaj prav prišlo. (*Odide proti grajski lini.*)

RUDI ŠTAJNER: Adijo.

Zatemnitev.

2. prizor: Rudi Štajner prevzame skrbništvo nad Čarno Marlene Rudi Štajner in deklica Čarna.

Znameniti berlinski park Aus Anstand. Sredi parka klopca, leseni konjiček na vzmeteh, na njem sedi sedemletna deklica, mrši čelo in napeto premišljuje. Od časa do časa se sunkovito zaguga. Nenadna sprememba

izraza na njenem obrazu sporoča, da se ji je končno posvetilo, kako rešiti zagato, s katero se ukvarja. Vstane, se sleče do spodnjega perila in na klopco odloži belo bluzico, modro rebrasto krilo, jopico, kapo, rokavice, šal, plašček in tople škorenjčke ... Trese se, kot bi jo zeblo, mraza pa nikjer. Po zraku se v park Aus Anstand privrtinči Rudi Štajner in med nerodnim pristajanjem še zadnjič nastavlja uro z GPS-om.

RUDI ŠTAJNER: Again! Here we go again! Mein Got! Ich bin ja uber mude! Stufo! Harto! – Porkafiks nazaj! (*Ošine Čarno v spodnjem perilu.*) A je kaj mraz? Ni mraza, ne? (*Še malo popravi parametre na svoji uri in zadovoljen pokima.*)

Čarna se sleče do golega.

RUDI ŠTAJNER: A se lahko, lepo prosim, nazaj oblečeš!

ČARNA: Grki so nam vzeli stanovanje! (*Histerično zajoče.*) A mi, prosim, lahko daš zimo in noč nazaj?!

RUDI ŠTAJNER: No, daj, obleci se, ker se boš prehladila.

DEKLICA ČARNA: Ne, ti coprnik, jaz bom zmrznila! Jaz se ne bom prehladila, ampak bom zmrznila. S svojimi hokus pokus triki nimaš pravice posegati v mojo svobodno voljo!!! Od kod ti ideja, da greš preštimavat klimo?!

RUDI ŠTAJNER: Dobro te je mama to naučila.

DEKLICA ČARNA: Kdo ti je dovolil omenjat mojo mamo?

RUDI ŠTAJNER: Rudi. Rudi Štajner. Poslušaj, Čarna Marlene, bi se oblekla? It morava.

DEKLICA ČARNA: Izklopi sušilce.

RUDI ŠTAJNER: Ne morem. Nekaj se mi je spet zaskočilo. Na, poglej. (*Ji izroči uro.*)

Deklica Čarna prime uro in jo prestavi. Nenadoma zaveje oster mraz. Začne zmrzovati.

RUDI ŠTAJNER: Čarna, ne!!! (*Ji iztrga uro, vendar jo je Čarna zdaj očitno res zaskočila.*) Prišel sem po tebe, da te odpeljem v prekmurske Dolomite, kjer bom zdaj jaz pazil nate!

DEKLICA ČARNA: In zakaj naj bi jaz šla s tabo, Rudi Štajner – s tabo, ki te moja mama nikoli ni niti omenila?

RUDI ŠTAJNER: Meni je Lili veliko govorila o tebi ... Prosim, odstrani blokado iz moje ure, Čarna, se bova vse pogovorila ...

DEKLICA ČARNA: Ne, pa ne bom. Če je ona lahko šla, grem lahko tudi jaz!

RUDI ŠTAJNER: Čarna, prevelika si, ne bodo te več spustili k njej ...

DEKLICA ČARNA: V pravilniku piše, da če otrok umre v sedmem letu, gre v nebesih direktno k svoji mamici!

RUDI ŠTAJNER: Vsak hip boš stara osem let, Čarna!

DEKLICA: Ne, ne bom! Ker bom prej zmrznila!

RUDI ŠTAJNER: 12.15! – Otrok moj, prosim, odstrani blokado!

DEKLICA ČARNA (*jo zelo, zelo zebe*): Jaz hočem k svoji mamici ...

RUDI ŠTAJNER: Obljubim, da boš lahko govorila z njo. Odstrani blokada, ker si že čisto modra!

DEKLICA ČARNA: Ja kako bom govorila z njo, kako? Po telefonu?!

RUDI ŠTAJNER (*iz žepa povleče zlatovrvični telefon*): Ja, po telefonu. Imam paket, s katerim lahko pokličeš kamor koli!

DEKLICA ČARNA: Kako naj vem, da mi ne lažeš!

RUDI ŠTAJNER: Rad bi te videl odrast v spodobno žensko.

Čarna odstrani blokado z ure.

DEKLICA ČARNA: Zakaj moja mama ni vzela kredita zame? Zakaj se ji ni bilo za potruditi malo bolj? Zakaj ni vzela enega malega premostitvenega kredita, in potem bi se nama že kaj odprlo? Moja babica je odšla zmrzniti pri šestinpetdesetih letih, moja mama pri šestintridesetih in jaz sem hotela oditi s sedmimi. Zakaj mi nisi pustil?

Natakne si spodnje hlačke in spodnjo majčko.

RUDI ŠTAJNER: Vse bo v redu, Čarna.

Rudi Štajner zariše krog, dvigne Čarno v naročje in stopi v krog. Nastavi parametre na ročni uri z GPS-om, pritisne "Go, Go, Go" in že se odvrtničita iz berlinskega parka Aus Anstand proti prekmurskim Dolomitom...

Zatemnitev.

3. prizor: Tine Kojč dobi novo pacientko

Čarna Marlene, Tine Kojč, Rudi Štajner in glas Berte Ocvirk.

Prostor, ki deluje kot zelo prazna soba v meščanskem stanovanju. Polmrak, skoraj tema. Sredi prostora dva stola, med katerima se preseda zdaj sedemindvajsetletna Čarna Marlene.

ČARNA MARLENE (*na drugem stolu, blago*): Oh ljubica ... o tem sva se že pogovorili.

Se presede.

ČARNA MARLENE (*na prvem stolu, vreščече*): Ti si se pogovorila sama s sabo!

Se presede.

ČARNA MARLENE (*na drugem stolu*): Pojdi pozdravit svojega novega prijateljčka!

Se presede.

ČARNA MARLENE (*na prvem stolu, zacepeta*): Ne maram kitajcev!!! Ne potrebujem nobenega prijateljčka. Sploh pa ne novega! In ne maram, ne maram kitajcev! Sama sebi sem dovolj, dokler si ti z mano. Stran naj gre, ta skot nemarni!

Se presede.

ČARNA MARLENE (*na drugem stolu*): Kako hitro rasteš, moj otrok. Pridi, ti bom sešila novo oblekico ... Oh, ni več časa ... – Dragi gostje, kako vesela sem, da ste prišli na mojo poslovilno zabavo ... Kar naprej, kar naprej ... Pozdravi, Čarna. – Cela punca je že, kajne? – Danes se bomo imeli lepo. Dragi prijatelji, še enkrat in poslednjič, za spomin na vse lepe trenutke, ki smo jih užili skupaj. Ni jih bilo malo, hvala bogu, nimamo se kaj pritoževati. Bili so ..., bil je to glamurozen čas ... in v tem razkošju želim oditi, dragi moji – vsi, ki vas imam tako zelo rada! Plešimo, pojmo in se veselimo! Naj teče konjak v potokih, naj se šibijo mize od jedače, ki nam jo bodo vsak hip prinesli iz kitajske restavracije tu zraven! – Naj živijo berlinske svečenice! Naj živi spomin nanje in naj se slišijo priprošnje vernikov! – Noč teče, dragi moji, in vsak hip bo 12.15 ... Na zdravje! Na pogum! Na iznajdljivost, na tveganje in na prešernost! Ole! – Gremo! Kje je moja draga hči! Pridi bliže, ljubica! Danes bo ta čudežni otrok prvič nastopil pred publiko in igral bo svoji ljubi mamici v slovo. Kako sem ponosna! Komaj zdaj razumem sanje, ki sem jih sanjala v noči njenega spočetja – k meni je prišel angel in spregovoril: “Ne boj se, Lili Marlene! Rodila boš hčerko, ki ji daj ime Čarna. Ona bo velika in ves svet se bo veselil njenega glasu.” – In res, še preden je znala reč “mama”, je že vlekla z lokom po violini! – Pa kaj toliko govorim, saj niste prišli poslušat mene ... – En aplavz prosim za Čarno Marlene, hčerko ljubke Lili Marlene, ki danes odhaja!

Vstane, obstoji.

V roke vzame violino, dvigne jo do brade, na strune položi lok, vendar ga ne more in ne more povleči. Muči se, na čelo ji stopajo potne srage, njene ustnice so čisto brez krvi, toda iz violine ne izvabi niti najubornejšega tona ...

Nenadoma spusti violino in lok na tla in se postavi, kot da bo zapela.

Luč, v prostor vstopi Tine Kojč.

TINE KOJČ: Čarna?!

ČARNA MARLENE: Joj, Kojč!!!!

TINE KOJČ: Kaj pa ti tu?

ČARNA MARLENE (*se pretegne, vzame v roke violino in divje zaigra nanjo nekaj taktov*): Tine!!! Benti, Tine!!! Terapiram se, a ne vidiš? Bila sem tik pred razrešitvijo ...!

TINE KOJČ: Ti kar razrešuj, jaz vzamem samo eno mapo ... (*Odide v ordinacijo.*)

V okno prileti kamenček.

TINE KOJČ: Lepo špilaj danes.

ČARNA MARLENE: Kojč, ej – če si me že prekinil, potem me, lepo prosim, sterpiraj do konca.

TINE KOJČ: Črna, ena pacientka se mi je najavila za danes zvečer ...

V okno prileti kamenček.

ČARNA MARLENE: Kako, za danes zvečer? Tine, danes zvečer imam koncert.

TINE KOJČ: Vem, saj sem imel v planu ... Ampak mi je uletelo v zadnjem trenutku, sori. Ti razložim jutri, zdaj moram šibat ...

V okno prileti kamenček.

ČARNA MARLENE: Benti, kaj je to?! Tine, danes zvečer je moj prvi koncert pred publiko. Moj popravni izpit.

TINE KOJČ: Črna, ta pacientka je zame ful pomembna ...

ČARNA MARLENE: Tine, danes zvečer je slavnost ob dvajseti obletnici smrti moje mame. Jaz igram in naj bi nekako skušala popraviti, kar sem zabalala pred dvajsetimi leti. – Mislim, saj razumeš, saj ne rabim tega pojasnjevati?

V okno prileti kamenček.

ČARNA MARLENE: Pa kaj hudiča...?! (*Odpre okno in pogleda ven.*)
Tine, ena bajsa je spodaj in meče skale v okno?!

TINE KOJČ: Ja, moja pacientka, gospa Berta Ocvirk.

ČARNA MARLENE: Kdo?!

TINE KOJČ: Pred eno uro me je na ulici ustavila tista gospa, ki ji pravijo
Debela Berta. Rekla je, da sem jaz njeno edino upanje...

ČARNA MARLENE: Tine, tudi meni si ti edino upanje...

TINE KOJČ: Čarna, saj bo tudi Rudi na koncertu.

ČARNA MARLENE: Tine, ne razumem... To je moj prvi nastop po...
drugič, dvajseta obletnica smrti moje mame je; četrtič... jaz sem mislila,
da si želiš prit na moj koncert. Tako, čisto mimo vseh razlogov, zaradi
mene ali kako naj rečem.

TINE KOJČ: Čarna, saj veš, da si želim. Samo nekaj mi je prišlo vmes.

V okno spet prileti kamenček.

ČARNA MARLENE: Debela Berta. (*Odpre okno in se zadere ven.*) Krava
zašpehana, nehaj, ker ti bom...!

TINE KOJČ (*jo vleče stran od okna*): Čarna, nova pacientka je zame
kot... (*Hiti zapirat okno, še prej pogleda ven, pomaha in pošlje Debeli
Berti spodaj poljubček.*)

ČARNA MARLENE: Koliko pa ti plača?

TINE KOJČ: Dovolj, da lahko še mesec dni plačujem najemnino za to
ordinacijo.

ČARNA MARLENE: Če prideš na moj koncert, ti plačam najemnino za
dva meseca.

TINE KOJČ: Čarna...

ČARNA MARLENE: ... ker če je problem v denarju, potem...

TINE KOJČ: Čarna, ne seri ...

V okno prileti kamenček.

ČARNA MARLENE (*plane proti oknu*): Jo bom jaz malo sterapirala, ji bom naredila eno instant indijansko terapijo ...

TINE KOJČ (*brani okno*): Bejž stran, Čarna, samo bejž stran! – Čarna, jaz nimam več sredstev za ostat tu v Berlinu.

ČARNA MARLENE: Pa saj ti je Štajner rekel, da bo on kril vse stroške, dokler ti ne zalaufa.

TINE KOJČ: Čarna, jaz nisem več otrok.

ČARNA MARLENE: Samo ne začni zdaj z nekim ponosom in ne vem še čim.

TINE KOJČ: Ne gre za ponos, gre za ... dostojanstvo.

ČARNA MARLENE: Temu se strokovno reče naduvanost, Tine.

TINE KOJČ: Govori, kar hočeš. Vsak zase ve, kar pač ve.

ČARNA MARLENE: Tine, srce mi boš strl, če te ne bo na koncert.

TINE KOJČ: Prosim, lepo te prosim, ne dramatiziraj.

V okno prileti kamenček.

TINE KOJČ: Čarna, pacientka, ki je pripravljena za razrešitev svojih problemov plačat tako veliko denarja, ima gotovo krog finančno približno enako močnih prijateljev – zelo verjetno s podobnimi problemi. Če pomagam njej, to skoraj zagotovo pomeni, da se mi obetajo nove stranke, in to stranke, ki imajo veliko pod palcem. – To pomeni, da si morda lahko uredim situacijo tako, da bom lahko razmišljal tudi o ... bolj privatnih vidikih svojega življenja.

ČARNA MARLENE: Katerih privatnih vidikih svojega življenja, Tine?

TINE KOJČ: O tem ne bi rad govoril vnaprej. Malo sem vraževeren, zdi se mi, kot da bi vsako napovedovanje zagotovo izničilo vsako možnost, da stvari napeljem tako, kot si želim...

Čarna Marlene odpre mačjo košaro in vzame ven majhno črno muco, zvije se na kavč in jo boža.

TINE KOJČ: Čarna, kolikokrat sem ti že rekel, da mačka ne smeš nosit sem!!!

ČARNA MARLENE: Kolikokrat?

TINE KOJČ: Čarna, številne stranke so alergične na mačke!!!

ČARNA MARLENE: Saj ti nimaš številnih strank. Ti imaš samo Debelo Berto.

TINE KOJČ: Lepo te prosim, ne dramatiziraj zdaj, ker res ni pravi trenutek...

ČARNA MARLENE: Jaz sem mislila, da sva frenda in da me imaš rad in da boš sigurno tam, ker...

TINE KOJČ: Tako si zaverovana sama vase, da te je nemogoče prenašat!

ČARNA MARLENE: Ja pol pa pejt nazaj v tisto svojo dolomitsko vukojebino in ti me ne bo več treba prenašat.

V okno prileti kamenček.

Čarna Marlene spusti histeričen krik.

Nekdo prihaja po stopnicah navzgor in na ves glas prepeva Odo radosti.

ČARNA MARLENE: Ubij jo, prosim!

Vstopi Rudi Štajner.

RUDI ŠTAJNER: A! – Kar oba! Sijajno! – Jutri odrinemo.

ČARNA MARLENE: Kam?

RUDI ŠTAJNER: Kdo pa je tista prijazna gospa spodaj? Sem jo povabil gor, pa je rekla, da ne mara hodit po stopnicah.

TINE KOJČ: Kako – jutri?

RUDI ŠTAJNER: Kako – kam? Kako – kako? Na turnejo predavanj Rudija Štajnerja in koncertov mlade obetavne violinistke Čarne Marlene! In na kolektivni remont Tineta Kojča. – Uganita, koga sem srečal!

ČARNA MARLENE: Koga?

RUDI ŠTAJNER: No, uganita. – Nagradna uganka! Tistega, ki ugane, peljem na kremšnito! Okej, zlovoljca, zelo sta dolgočasna. – Čarna, srečal sem kitajca! Tistega dečka, a veš... Ki ga je tvoja mama pred dvajsetimi leti pobrala na železniški postaji, po njeni poslovilni zabavi pa je spet pobegnil na ulico...! Neverjetno, kako se je naredil! Uspelo se mu je postaviti na noge in zdaj je lastnik skoraj vseh evropskih železniških mrež, pod sabo ima verige najprestižnejših hotelov in... Njega čaka še zelo lepa prihodnost. Nas pa z njim, če uspemo ohraniti to navezo. – Danes je prišel na moje predavanje, rekel je, da me je hotel samo pozdraviti, ker je videl plakate, potem pa je ostal debele tri ure... In na koncu mi je s solznimi očmi stiskal roko, se zanimal za naše načrte in spraševal, če nam lahko kako pomaga. – Obljubil mi je, da bo, ko se vrnemo s turnee, za nas najel stadion Aus Anstand v Berlinu, in da moram na vsak način predavat širšim množicam, ne samo akademskim izbrancem. – Spraševal je po tebi, Čarna, in prisegel, da bo danes zvečer prišel na koncert in da ni sile, ki bi ga lahko ustavila. Sicer ima baje nek pomemben nekaj milijonov vreden sestanek, ampak ga bo pač prestavil.

ČARNA MARLENE: A tudi taki fantje še obstajajo?

RUDI ŠTAJNER: Kaj?

ČARNA MARLENE: Tine danes ne pride na moj koncert.

RUDI ŠTAJNER: Kaj?! – Kako ne pride?

ČARNA MARLENE: Ne pride, ker ima novo pacientko.

RUDI ŠTAJNER: Kaj?!

TINE KOJČ: Rudi, dajmo se držat prvega plana.

RUDI ŠTAJNER: Kako prvega plana, po prvem planu bi šli na turnejo šele čez pol leta, pa še to, če ne pride nič vmes! – Otroka! Kaj so zdaj te neumnosti!

ČARNA MARLENE: Tine ne more na moj koncert, ker ima novo stranko – tisto prijazno gospo spodaj, ki noče hodit po stopnicah... In če ga prav razumem, računa na to stranko še vsaj naslednjega pol leta, tako da ne more niti z nama na turnejo. V prvem primeru gre za fleksibilnost, v drugem pa se drži svojega "prvega plana".

TINE KOJČ: Čarna...

RUDI ŠTAJNER: Tine, ne razumem?! – Saj sem ti rekel, da bom jaz poravnal najemnino...

TINE KOJČ: Grem. Čarna, srečno... (*Odhaja.*)

RUDI ŠTAJNER: Tine, glej... saj se bomo vse pogovorili. Bomo se po koncertu še za pol urice usedli in se pogovorili.

V trenutku, ko Tine odpre vrata, skoči mačka Čarni iz naročja in se zapodi iz sobe.

ČARNA MARLENE: *Krikne.* Vanessamae!!!!

Tine in Rudi debelo gledata in sploh ne dojameta. Čarna stoji na mestu, si puli lase in histerizira.

ČARNA MARLENE: Vanessamae!!!! Vanessamae!!!! Vanessamae!!!!

TINE KOJČ: Čarna – nehaj! Nehaj! Ne deri se, Čarna!

RUDI ŠTAJNER: Saj ni mogla uit daleč, Čarna nehaj!

TINE KOJČ (*plane k oknu in zakriči*): Gospa Ocvirk! Začenjava! Terapija se začenja – ZDAJ! Ujemite črnega mačka! Sliši na ime Vanessamae! Ujemite ga!!! – Dajmo, stecite za njim! Dajmo, dajmo, kalorije bodo same dol padle... (*Sam zase.*) Baba nora zašpehana!

*Steče iz ordinacije in se še sam zapodi za mačko.
Zatemnitev.*

4. prizor: Čarna Marlene pristane na zaroko s kitajcem

Čarna Marlene, kitajec, slikar, Tine Kojč

*Prestična kitajska restavracija. Čarna Marlene in kitajec po dobri večerji
obsedita in se šalita...*

ČARNA MARLENE: Pa veš, kdo je na Kitajsko prinesel stevio?

KITAJEC: No, kdo?

ČARNA MARLENE: Marco Polo.

KITAJEC: Aha. Tisti, ki nas je naučil kuhat.

*Očitno neka njuna interna šala (vse kaže, da sedita že kar nekaj časa),
ki oba nasmeji.*

ČARNA MARLENE: Stric pravi, da moramo nemudoma na turnejo. Da se
res mudi. Zelo ti je hvaležen za ... kako naj rečem, neke vrste sponzorstvo ...

KITAJEC: Sploh ni omembe vredno. Prej mi nisi do konca povedala vaše
štorije ...

ČARNA MARLENE: Saj ni nobena štorija. – Stric je pač vse izračunal in
v komorah njegovega laboratorija je tudi vse štimalo ... Šlo naj bi nekako
tako: Ko verniki zaužijejo hostije resnice – nekvašen kruh, pomočen v po-
seben izolant ambrozije –, spoznajo, da so vsi skupaj eno telo in ena kri
in da kadar delajo bližnjemu slabo, škodijo sami sebi. Ampak ambrozija
jih v tem stanju ne zadrži več kot deset minut, poleg tega pa deluje, kako
naj rečem, bolj površinsko, ne gre dovolj v globino, in tukaj nastopim jaz:
napadem jih s svojo violino, in ko me slišijo igrat, jim vzame sapo, in ko
so brez sape, vskoči naš hišnik, naredi totalni remont kolektivne zavesti,
podzavesti, nadzavesti in medzavesti, na hitro jim vstavi še en tak micen
vstavek, zaradi katerega po tem posegu vedno postavljajo skupno dobro
pred lastne cilje – in če to uspe, so itak pečeni za zmeraj ... Navadno sami
vprašajo za smer in odbrcajo v dobo La Sieste.

KITAJEC: La Sieste?

ČARNA MARLENE: Paradigmo gomolja, dobo La Sieste, kot hočeš. – Kjer je poudarek na bivanju, na sami biti, na tubiti – saj jaz tega v resnici sploh ne razumem, meni je bit, nebit, tubit vse isti bivol ... V bistvu si predstavljam kot kak raj na zemlji, bratje in sestre, flower power in to.

KITAJEC: Brez vsakega napredka in razvoja?

ČARNA MARLENE: Ja, v tem smislu. Počivanje, zbiranje energije ...

KITAJEC: ... stagniranje ...

ČARNA MARLENE: Ma ne. Saj to Rudi ves čas predava. Stanje gomolja ni stagniranje, ampak akumuliranje empatije za neke druge čase. Lej, jaz v bistvu pojma nimam, jaz odšpilam svoje in to je to. – Mislim, vsaj hipoteza je taka: stvari naj bi se odvijale po korakih, kot sem ti jih naštela ... Ko jih bo v dobi La Sieste ena kritična masa, recimo okoli 12.000, pa se bodo vsi ostali itak zvrnili not po nekem avtomatizmu, ki se mu reče ... (*se zaman skuša spomniti strokovnega izraza*) ... nekaj po latinsko. – Kuočere, se mi zdi.

KITAJEC: V čem je point tega ... kuočereja?

ČARNA MARLENE: Rudi pravi, da se enostavno moramo formatirat in se ponastavit na nek optimalen način. Ker brez tega bomo pregoreli, baje nam odpoveduje že ful enih sistemov, neodzivni postajamo ... Pa saj ti pravim, jaz koncepta zadaj sploh ne kužim in mi je zanj, po pravici povedano, čisto vseeno. Mi je pa z njima cel žur ... Pa še zanima me, če mi bo res uspelo kdaj odšpilat pred publiko. Nekako se mi zdi, da sem mami to skoraj dolžna.

KITAJEC: Bo. Samo zaupaj vase.

ČARNA MARLENE: Ja, ampak prav dobro pa glede na današnjo reprizo poraza tudi ne kaže, ne? Če me je danes od kod gledala, moja ljuba mamica, potem definitivno ni bila prav posebej ponosna name ...

KITAJEC: Očitno še ni čas. Čarna, vsak ima svoje probleme. Vsak nosi svoj križ, kot rečete pri vas ... Jaz recimo ... nikoli nisem postal eden od

vas. Kar koli sem delal, nikoli me niste zares sprejeli kot sebi enakega. Vedno ostajam nekako – out ...

Čarna ga nenadoma, v trenutku, ko se ji najbolj razkriva, neha poslušati in se zastrmi skozi okno. Na drugi strani je Tine Kojč, ki pritiska nos na šipo in gleda v restavracijo. Kitajec sledi njenemu pogledu.

KITAJEC (*vstane*): Prekleti klošarji, nikjer več ni miru pred njimi. – Bom takoj uredil. Oprosti.

ČARNA MARLENE: Ne, ne ... pusti ga.

KITAJEC (*sede in se ozira za šefom strežbe*): Šef!

ČARNA MARLENE: Pusti; ni vredno. Imela bi občutek krivde ... Saj bo šel sam ... – Povej mi raje, kako si pa ti? Že cel večer govoriva samo o meni ... Rudi mi je povedal, da si izjemno uspešen ...

KITAJEC (*skromno*): Uspeh je relativen pojem ... Mogoče sem se preprosto naučil iz vsake situacije iztisnit največ, kar je bilo v določenem trenutku mogoče.

ČARNA MARLENE: Zelo te občudujem. Nič ti ni bilo podarjeno ... In res, hvala ti za danes.

KITAJEC: Malenkost. (*Jo nežno poboža po roki in potem pusti svojo dlan na njeni.*) Čarna, glej ... (*Na mizo postavi škatlico z zaročnim prstanom.*)

ČARNA MARLENE: Kaj je to?

KITAJEC: To je resna ponudba.

ČARNA MARLENE (*plane v histeričen smeh*): Imaš ti zaročni prstan vedno s seboj? Za vsak slučaj? ...

KITAJEC: Prosim te, da razmisliš.

ČARNA MARLENE: A te razumem prav? Ti me snubiš?

KITAJEC: Čarna, prvi dan, ko si se pred osmimi meseci vrnila v Berlin, sem vedel, da si nazaj.

ČARNA MARLENE: Opa. Zdaj bo sledila ljubezenska izpoved.

KITAJEC: Poznam vsak tvoj korak in vsa tvoja hrepenenja ... In mislim, da ti lahko veliko ponudim ...

ČARNA MARLENE: Trapec ... In potem bova vsak dan jedla v kakih kitajskih pajzlih ...?

KITAJEC: Glej, Čarna ... Lahko bi se na poročnem potovanju ustavila na Pandurjevi predpremieri v milanski Scali.

ČARNA MARLENE: Kaj si rekel, da pripravlja?

KITAJEC: Matjaža Pandurja. Svoj zadnji projekt. Tako vsaj pravi ...

ČARNA MARLENE: Ja, ja – kaj pa?

KITAJEC: Njegov novi projekt nosi naslov Matjaž Pandur.

ČARNA MARLENE (*zaploska*): Super! Matjaž Pandur v režiji Matjaža Pandurja!

KITAJEC: In produkciji Panduras Teatrusa.

ČARNA MARLENE: In datum predpremiere bi bil pripravljen prilagoditi najinemu postanku v Milanu?

KITAJEC: Prepričan sem, da bo to uslugo staremu prijatelju z veseljem naredil. Moje poročno darilo tebi pa bo potovanje s Titanikom.

ČARNA MARLENE: Joj, ne, ladij pa ne maram. Grozno me je strah, da bi ladja se potopila ...

KITAJEC: Čarna, Titanik je najbolj varna ladja, kar jih je bilo kdaj zgrajenih ...

ČARNA MARLENE: Jaz o tem ne bi bila tako prepričana.

KITAJEC: S čim bi te lahko pridobil zase?

ČARNA MARLENE: To je dobro vprašanje. Kompleksno.

*Se zagleda skozi okno Tinetu Kojču naravnost v oči.
Tinetu izpod zaprte jakne na plan pokuka mala črna muca.*

ČARNA MARLENE: Vanessamae!

KITAJEC: Pa to ni res! (*Spet vstaja od mize.*) Na koncu se bova od njega še česa nalezla!

ČARNA MARLENE: Mojo mucu ima!

KITAJEC: A še to?!

ČARNA MARLENE: Danes popoldne mi je ušla, pa je stekel za njo, ker ve, kako zelo jo imam rada ...

KITAJEC: Ga poznaš?

ČARNA MARLENE: Ja ... Skupaj sva rasla ... V bistvu je on na nek način tudi varovanec mojega strica.

KITAJEC: A ja?!

ČARNA MARLENE: Ja, a ti Rudi tega ni omenil? Tineta je pobral še pred mano. Pa saj si že slišal zanj, on je tisti, ki se ukvarja z berlinskimi bajsami. Kojč, Tine Kojč.

KITAJEC: On?! Bi rada, da ga povabim k mizi?

ČARNA MARLENE: Kaj pa vem. Smili se mi. Najbrž je lačen in niti za zenf nima.

KITAJEC: Ni problema.

Stopi ven in se čez hip vrne z do kože premočenim Tinetom, ki mu v naročju prede mala črna muca in greje sebe in njega. Tine je – nekako čuden.

KITAJEC: ... šele zdaj mi je omenila, da se poznata. Sicer bi vas že prej povabil k mizi. – Kaj boste pili, vroč čaj najbrž? Rožni, eliksir, indijansko poletje, piña colada, črna pomaranča, turški – to bo najbrž kava, limeta, mandljev piškotek, cloud catcher, breskev, melona, aida, melona ...

TINE KOJČ: Vročo vodo bi.

Kitajec odide in se čez hip vrne z vročo vodo.

ČARNA MARLENE (*komentira*): Orto fensi kitajska restavracija “Postrezi si sam”.

Kitajec v zadregi hlapčiča z riževega polja.

ČARNA MARLENE: No, saj ni važno, ne? Dobro je znat čim več stvari ... Kar usedi se. Sicer bi si šel Tine po vročo vodo lahko tudi sam, magari na stranišče ...

KITAJEC: Na stranišču ni tople vode.

ČARNA MARLENE: A stranišča tudi obvladaš?

Kitajec v zadregi hlapčiča z riževega polja.

ČARNA MARLENE: Tine, komaj prideš, že smo vsi zamorjeni ... To imamo iz otroštva. Mi trije imamo nekaj skupnega, vsi trije smo sirote. (*Kitajcu:*) Tebe je mama pustila na železniški postaji.

KITAJEC: Ni me pustila, v bistvu je kar par let trdo delala, da je lahko poslala po mene, potem pa ...

ČARNA MARLENE: ... jo je pobrala ptičja gripa. – Saj ni važno, rezultat je isti. – Mojo zgodbo poznata, mami ni bilo za vzet premostitvenega kredita, Tinetovi starši pa so umrli med nesrečo v Foxconnu, kjer so delali šestnajst ur na dan, da bi imel njihov fantek za šolsko malico. – Potem ga je posvojil Rudi Štajner, ga angažiral kot grajskega vrtnarja in opazil njegov velik talent za tehniko in psihologijo, poskrbel je za njegovo izobrazbo, ga vzel s seboj v Berlin, mu tu odprl ordinacijo; ampak najel je najdražje prostore, ki jih Tine ni mogel plačat kljub vsem težavam gospe Špeh pa gospe Ocvirk pa gospe Šnicl in gospe Kremšniti ... A ne, Tinček, da je bilo tako? – Nikoli si ni privoščil niti trenutka oddiha, ker se mu je zdelo, da če sta bila njegova mama in ata tako pridna, pa ja mora bit še on, ker sicer – zakaj pa sta umrla? Njuno žrtev je treba nekako opravičiti ...

KITAJEC: Kaj sta potem pravzaprav vidva drug drugemu, v nekem smislu skoraj sestra in brat?

ČARNA MARLENE: Ja, skoraj duši dvojčici. Ampak to je tisto, kar nas v življenju vedno zjebe. Skoraj.

KITAJEC: Čarna, rad bi vedel, da se slučajno nisem vmešal v kaj ...

ČARNA MARLENE (*se poigrava s škatlico, v kateri je poročni prstan; vzame iz škatlice prstan in si ga natakne na prst*): Tine, kako je pa kaj šlo z Debelo Berto, a je že kaj shujšala?

KITAJEC: Čarna, draga ...

TINE KOJČ: Kaj pa sta vidva drug drugemu?

ČARNA MARLENE: V bistvu ravno pakirava kovčke za poročno potovanje. Vmes bova skočila še na Pandurjevo predpremiero v milansko Scalo ...

TINE KOJČ: To je pa kar precej ... na hitro.

ČARNA MARLENE: V življenju mora bit človek malo fleksibilen ... Ali pa dosleden, kot se pač obrne ... – S Titanikom greva.

TINE KOJČ (*vstaja; še enkrat poboža malo črno mucu, potem jo izroči Čarni*): Potem pa srečno pot, ne bom vaju zadrževal.

KITAJEC: Ne, ne, ne – nič nama niste odveč! Posedite še malo z nama. Kdo ve, kdaj se bomo spet srečali.

TINE KOJČ: Ujet moram vlak za Ljubljano.

ČARNA MARLENE: Odhajaš?!

TINE KOJČ: Ja.

ČARNA MARLENE: Kaj pa – tvoje pacientke?!

TINE KOJČ: Gospe Berti Ocvirk terapija ni bila vseč, preveč je morala tečt, drugih pa, kot veš, nimam. – Pazi na mačko. Če ti še kdaj uide, poglej najprej h kitajskim restavracijam – zgleda, da jo ta vonj po kalčkih in sojini omaki čisto zrajca ... Našel sem jo zadaj pri smeteh, grizla je ostanke pečene race ...

ČARNA MARLENE: Tine ...!

KITAJEC: Srečno potujte. – Kako prijeten mladenič. Morava mu poslat kakšno razglednico ...

Zatemnitev.

DRUGO DEJANJE

1. prizor: Intersiti med sanjami in budnostjo

Kitajka, Tine Kojč, Rudi Štajner na oni strani okna

Kupe mednarodnega vlaka Berlin–Pariz–Ljubljana–Barcelona, Lizbona–Atene–Budimpešta–Carigrad; na stenah reklame, ki vabijo na predpremierno najnovejšega spektakla Matjaža Pandurja Matjaž Pandur v produkciji Panduras Teatrusa. Predpremiéra v milanski Scali ob 12.15. “Kmalu! Ne zamudite! Vstopnice že v predprodaji!”

V kupeju je ljubka mlada Kitajka z drobnimi stopali, bere. Vstopi Tine Kojč.

TINE KOJČ: Dober dan, še prosto?

KITAJKA: Izvolite, izvolite. (*Mu hiti delat prostor in umikat knjige.*) Imamo lep dan, kajne?

Tine Kojč spravi svojo prtljago v kupe, se sezuje, zlekne na sedež, si odpne vrhnji gumb na srajci in molči.

KITAJKA: Kam pa potujete?

TINE KOJČ (*ker se mu res ne ljubi*): V Švico.

KITAJKA: A v Šivco? Imate pa zelo slovansko melodijo za Švico ...

TINE KOJČ: V prekmurske Dolomite grem.

KITAJKA: Aaaaa. Potem pa imava skupno pot.

TINE KOJČ (*pokima in zapre oči*): Rad bi malo zadremal.

Nenadoma zahrešči radio, Tineta Kojča vrže pokonci, kot bi ga pičila osa. Skušá radio utišati.

KITAJKA: Ne bo šlo. Sem že jaz poskusila. Nekaj je pokvarjeno. Najbolje, da vprašava sprevodnika, ko pride. Jaz pa pri tem hreščanju ne bi mogla spati. Nikoli. Pa če bi bila še tako utrujena. Potem pa pač raje berem in se sproti še kaj naučim.

Vlak spelje s postaje, radio zahrešči.

Vlak drvi na relaciji Berlin–Pariz–Ljubljana–Barcelona, Lizbona–Atene–Budimpešta–Carigrad. Tako se vsaj zdi.

TINE KOJČ: A imate mogoče uro?

KITAJKA: 12.15.

TINE KOJČ: Kdaj pa pridemo?

KITAJKA: 12.15. Za vse postaje piše 12.15.

TINE KOJČ: Je treba kaj presedat?

Kitajka skomigne.

Tine Kojč pada v nemiren sen.

Na zunanji strani okna se pojavi senca bližajočega se Rudija Štajnerja. Kitajka jo opazi in zdi se, da je ni prav nič vesela. Preobleče se v uniformo stevardese.

TINE KOJČ: Rudi? Kam pa ti tečeš?!

RUDI ŠTAJNER (*sam zase*): Trimčkam, pizda. – Tine, zbudi se!

TINE KOJČ: Saj sem zbujen!

RUDI ŠTAJNER: Nisi Tine, zbudi se in skoči dol!

TINE KOJČ: Kam dol, Rudi?!

RUDI ŠTAJNER: Nazaj v Berlin moraš.

TINE KOJČ: Zakaj pa?

RUDI ŠTAJNER: Tine, samo še ena puzla nam manjka. Prosim te, zbudi se!

TINE KOJČ: Rudi, jaz ne puzlam ...

RUDI ŠTAJNER: Potem pa skoči dol! Skoči dol, preden bo prepozno.

TINE KOJČ: Za kaj bo prepozno?

RUDI ŠTAJNER: Poglej svoje dlani!

TINE KOJČ: Kaj je to za en Castaneda test?!

RUDI ŠTAJNER: Poglej dlani, sem ti rekel ...

TINE KOJČ (*pogleda svoje dlani*): Izmikajo se mi ...

RUDI ŠTAJNER: Če s pogledom ne moreš fiksirat svojih dlani, pomeni, da spiš!

KITAJKA: Karto prosim.

TINE KOJČ: Takoj, samo malo ... (*Išče po žepih...*) Samo malo, takoj bom ... (*Išče po žepih...*)

KITAJKA (*se mu ljubko nasmehne in izvleče starinski luknjač za karte*): Lahko narediva tudi kar virtualno, gospod ...

RUDI ŠTAJNER: Tine, dol pejt, dooooo peeeejt ...!

KITAJKA (*mu s starinskim luknjačem poskenira zenice*): Takole, zdaj pa lahko gremo.

RUDI ŠTAJNER: S Čarno je grozno slabo!

KITAJKA: Zdaj bomo šli, gospod. Prosim, da si zapnete pas.

RUDI ŠTAJNER: Zbudi se! Dol pejt. Tine, ne se zajebavat, samo še zadnja puzzle nam manjka ...!

KITAJKA: Spraznit moramo peron. Prihaja vlak iz Tokia.

RUDI ŠTAJNER: Črna ima grozne probleme!!!

TINE KOJČ (*odpre okno in pogleda ven*): Aja? To je pa res presenečenje ... Je spet ne tretirajo, kot bi bilo treba?

RUDI ŠTAJNER: Svet jo potrebuje, Tine.

KITAJKA (*ga povleče na sedež in ga skuša pripeti s pasom*): Gospod, vse potnike prosimo, da ...

TINE KOJČ (*se ji iztrga in plane nazaj k oknu*): In od vseh ljudi prav njo, a?

KITAJKA (*ga spet povleče na sedež in ga skuša pripeti s pasom*): Zaradi vaše varnosti, gospod, prihaja vlak iz Tokia in ...

TINE KOJČ (*se ji iztrga in plane nazaj k oknu*): Jaz moram zdaj iti, ker prihaja vlak iz Tokia.

KITAJKA: Če se ne umaknemo, gospod, bo katastrofa.

TINE KOJČ (*Rudiju*): Če se ne umaknemo, bo katastrofa.

RUDI ŠTAJNER: Dol pejt, Tine!

TINE KOJČ (*Kitajki*): Zakaj pa potem še kar stojimo?

KITAJKA: Ročica se je zaskočila. Prosim, pomagajte nam, gospod ...

RUDI ŠTAJNER: Črna je tista puzla in samo ti jo lahko pravilno vstaviš ... Samo ti jo lahko vstaviš v tok zgodovine tako, kot je treba, in svet bo rešen ...

TINE KOJČ: Rudi Štajner, rad te imam, ampak se ne puzlam. (*Kitajki.*) Kako vam lahko pomagam?

KITAJKA: Ročico morate spustit ... Sicer bo katastrofa.

TINE KOJČ (*Kitajki*): Kje pa je ta ročica?

RUDI ŠTAJNER: Sem mislil, če bi ti, ki si bolj tehnične narave ...

TINE KOJČ: Bisogna imparare a stare soli ... solo così si può imparare a stare con gli altri ... altrimenti ci stai perché ne hai bisogno...

KITAJKA: Gospod ... zmanjkuje nam časa ...

TINE KOJČ: Kje pa je ta prekleta ročica?

KITAJKA: Gospod, tukaj je ročica. ... (*Dvigne svoje ozko krilo nad popek in mu pokaže svojo malo črno muco.*) Prosim vas, kar pogumno!

TINE KOJČ (*Kitajki*): O!

KITAJKA: Pohitite, ni več časa ...

TINE KOJČ (*Kitajki*): O! O! O!

RUDI ŠTAJNER: Tine, dol stopi, takoj zdaj!

TINE KOJČ (*Kitajki*): Ta tip me grozno dekoncentrira!

Vlak zdrvi v tunel, in ko je spet zunaj, je Tine že v naslednjem vagonu, nad glavo vihti rdečo zastavo s srpom in kladivom ter kot blazen prepeva Naprej zastava slave. Kitajka iz ust piha nesrečo – vagon preplavijo žabe, komarji, kobilice in muhe. Kitajka navija za Tineta Kojča, ki se bori kot lev, s pipsi, biokilom in meditacijo. Ko se izčrpan zruši, Kitajka vso nesrečo posrka nazaj vase.

KITAJKA: Gospod, borili ste se kot lev! – Vi ste naš rešitelj! Zdaj pa hitro – sprostite ročico!

Dvigne krilo visoko nad popek in kaže na svojo malo črno muco.

RUDI ŠTAJNER (*dohiti vagon, v katerega se je premaknil Tine Kojč, trka na okno*): Tine, ne verjemi kitajcem, ker vedno vse zajebajo. Prosim te, stopi z vlaka, preden bo prepozno!

TINE KOJČ: ... Rudi, kaj je že tvoj cilj?

RUDI ŠTAJNER: Prebuditi v vsakem posamezniku čistega, plemenitega, idealnega človeka. Pomagati, da se vsak človek uglesi s svojim ...

TINE KOJČ (*ga prekine*): No, vidiš ... vsak zase že ve. Moj je pa ... sprostiti ročico! Gremo naprej, preden nas ujame hudič!

Vlak zdrvi v tunel, in ko je spet zunaj, je Tine že v naslednjem vagonu, nad glavo vihti rdečo zastavo s srpom in kladivom ter kot blazen prepeva Naprej zastava slave. Kitajka piha iz ust novo nesrečo, njen dih je poln gob in trosov, gliv in divjih krav, prašičev ter raznoraznih obolelih ptičev, ki padajo od vsepovsod. – Tine seže v žep, izvleče iz njega vžigalice, Kitajka mu vrže kantico z bencinom, Tine jo ulovi, odpre, zariše s tekočino krog okoli sebe, vzame iz žepa vžigalico, jo prižge in odvrže ...

KITAJKA: Gospod, vi ste naš rešitelj! Zdaj pa hitro – sprostite ročico! (*Dvigne krilo visoko nad popek in kaže na svojo malo črno muco.*) Hitro, hitro, hitro, vlak iz Tokia bo vsak čas tu, nesreči se skoraj ne moremo več izogniti, čas se odšteva: deset, devet ... (*Kaže obupana na svojo malo črno muco.*)

TINE KOJČ (*zatuli*): Kje so nove preizkušnje?!

Rudi Štajner dohiti vagon, v katerega se je premaknil Tine Kojč, trka na okno, nekaj kriči, vendar ga ne slišimo, ker je od kričanja že čisto brez glasu.

TINE KOJČ (*tuli*): Ne bom zapustil ladje, saj nisem kapitan ...!

Vlak spet zdrvi v tunel. Ko pride vlak iz tunela, se Tine Kojč namesto v naslednjem vagonu, polnem novih izzivov, znajde na koncu zadnjega vagona, odpre vrata in stopi v prazno.

RUDI ŠTAJNER: Kojč, dooooo se spusti! Dol stopi!

TINE KOJČ (*teče po zraku kot v risanki*): Ne morem. Padel bom!

RUDI ŠTAJNER: Saj ni zares! To je samo generalka Matjaža Pandurja. Doooo stopi!

TINE KOJČ (*teče po zraku*): Ne morem, padel bom pod kolesa!

RUDI ŠTAJNER: Kar spusti se, te bom jaz prestregel! Zaupaj mi!

Odprejo se vrata vagona in Kitajka v uniformi stevardese se zelo prestraši, ko zagleda prazni tek Tineta Kojča v zraku.

KITAJKA: Pridi nazaj!

TINE KOJČ: Takoj!

RUDI ŠTAJNER: Ne!!! Ne nazaj!

TINE KOJČ: Rudi, moram, če ne bom padel!

RUDI ŠTAJNER: Misli na Čarno! Misli na svet!

TINE KOJČ: Saj mislim!

KITAJKA (*dvigne krilo visoko nad popek in pokaže Tinetu svojo muco*):
Sprosti ročico! Sprosti ročico! Sprosti ročico!

TINE KOJČ (*se mu končno posveti*): A tam si, prasička zategnjena!

Tine pogleda dol in dokončno dojame, da nima več tal pod nogami... V iskanju zadnje rešilne bilke se zapodi v Kitajko in fuka, fuka, fuka, kot bi mu šlo za življenje, fuka, fuka, fuka, kot da bo s tem rešil svet, fuka, fuka, fuka, kot da je pravi dec, fuka, fuka, fuka, dokler ne zadene ob ročico, in ročica se ob njegovih besnih, silovitih sunkih razmaje in končno sprosti, Kitajka zatuli od naslade, Tineta Kojča pa razpara blisk; vlak končno sprosti vso svojo tako dolgo zadrževano ihto, plane s postaje in zdrvi v smeri Berlin–Pariz–Ljubljana–Barcelona, Lizbona–Atene–Budimpešta–Carigrad, Tineta Kojča pa zamaje v trenutku, ko misli, da je najhujše že za njim; omahne v globino in sliši se samo še dolg, dolg pljusk – kot bi se v Pacifik zrušil Titanik, potem pa ga zagrne tema.

Tine lebdi v Pacifiku.

Tema.

Čez deset let. – Spet luč. Grajska konjušnica v prekmurskih Dolomitih. Rudi Štajner drži v naročju (kompozicija pietà) Tineta Kojča, oba sta premočena do kože, kot bi ju pravkar potegnili iz vode; Rudi Štajner tleska Tineta Kojča po licih, Tine Kojč počasi prihaja k sebi.

TINE KOJČ: Kje pa sem?

RUDI ŠTAJNER: Doma, doma, ljubo doma, kdor ga še ima. – Dajmo, spravi se k sebi, preden pride...

TINE KOJČ: Kdo?

RUDI ŠTAJNER: Čarna z možem je na obisku ... Šla je jahat, ampak mislim, da bo vsak hip nazaj.

TINE KOJČ (*nenadoma popolnoma buden*): Kdo?!

RUDI ŠTAJNER: Ej – izi, počasi, da ti kaka žilica v glavi ne počí ...

TINE KOJČ: Kaj delam pa jaz tu?

RUDI ŠTAJNER: "Hvala, dragi Rudi, ker si me ujel, ko sem pijan ko žival padel čez krov Titanika."

TINE KOJČ (*ne more priti k sebi*): Rudi, nekaj niti mi manjka. Kje sem, kdo sem, kaj se dogaja, katerega smo, koliko je ura ...

RUDI ŠTAJNER: Konjušnica Rudija Štajnerja v prekmurskih Dolomitih, polna prečudovitih konjev ... Ura je devet zjutraj, obeta se lep dan. Grad je poln ljudi, niti ene proste postelje ni več, prišla je smetana z vseh vetrov, da si ogleda največjo evropsko dirko kasačev ...

TINE KOJČ: Rudi, tu nekaj ne štima. – A si spet pozabil navit uro?

RUDI ŠTAJNER (*pogleda na svojo uro*): Ups, pa res.

TINE KOJČ (*sitno*): Daj sem.

RUDI ŠTAJNER: Ampak saj je tudi tako v redu ...

TINE KOJČ: Daj sem, ti starec dementni! Ne moremo delovat iz astrala. Daj sem uro, da ti preštímam koordinate na nulto in da vidimo, kje sploh smo. (*Prestavi gumbke in stikala in vzpostavi ničto situacijo. Ozre se okoli sebe ves začuden.*) Kje pa so konji?!

Rudi Štajner je videti strašno nesrečen. Kar na jok mu gre od nelagodja.

TINE KOJČ: Kaj ti pa je?

RUDI ŠTAJNER: Ah nič. V nulti imam sestanek s kitajcem. – Kje so konji, kje so konji?! Vse je šlo hudiču v rit ...! Konjev – ni! Ni jih več.

Šli so, šc, vsi! Vse je šlo! Grad, konji, gobe, vse ... Zaradi tebe, ker nisi hotel dol!

TINE KOJČ: Je, kar je. ...

RUDI ŠTAJNER: V nulti moraš ti prebarvat tribune.

TINE KOJČ: Kaj?! – Daj uro sem, greva nazaj v astral ...

RUDI ŠTAJNER: Barva je tam v boks. Uživaj.

Zatemnitev.

2. prizor: Kitajec pokupi certifikate, Tine pa zgrabi mačko za vrat *Čarna Marlene, Tine Kojč, Rudi Štajner.*

Grajska konjušnica. Od zunaj prihajajo zvoki razposajenega žežnjanja grajskih gostov, ki rojijo vse naokoli. – V boks, skrita pred pogledi, Čarna, 37 let, zdaj zelo debela, vsaj 50 kilogramov pretežka. Sedi na tleh, ob njej zaboj, poln pahljač, dve, tri ležijo pred njo, zraven čopiči, barve. – Čarna ima v eni roki čopič, v drugi pa zlatovrvični telefon na plastične lončke. Na pahljačo slika nasmejan obraz Matjaža Pandurja in za sogovornikom – mamo –, s katerim je ravno sredi pogovora, ponavlja nežen napev...

ČARNA MARLENE: ... zelo malo se spomnim vsega. Vem, da si mi rekla, da bom razumela, ko bom enkrat sama tvojih let, ampak po pravici povedano, ne razumem. /.../ Ja, prav si slišala. S kitajcem. /.../ Niti ne. /.../ Ne, nikoli pretirano, mogoče sem v enem trenutku imela občutek, da je nekdo, ki bi me pa morda lahko imel tudi malo, kako naj rečem, nenamensko rad ... Tudi brez tega, da perfektno igram na violino, in tudi če v življenju nikoli več ne naredim čisto ničesar pametnega ... /.../ Ne vem, tak občutek sem imela, mogoče sem ga samo hotela imet, saj ne vem. /.../ Ja, zelo. Nikoli si ne bi mislila, da se človek lahko tako zelo, zelo zmoti. /.../ Ne jokati, mamica ... Zelo sem vesela, da te slišim ... /.../ Ne joči, saj sem velika punca. Saj bo že ... /.../ Ja, ne vem, kaj naj rečem ... Baje sem bila pri sedemnajstih zelo lepa. /.../ Tudi kasneje, tudi še pri sedemindvajsetih /.../ Ne, mislim, da nisem več tako zelo, zelo ...

Malo sem se zredila. /.../ Petdeset plus, petdeset preveč. /.../ Ne vem. Bo že. /.../ Ne, mamica, ne joči. Vse bo v redu z mano. – A bi mi zapela še enkrat tisto pesmico? /.../ (*Mama poje, Čarna mrmra z njo...*)

Mimo s praznimi slikarskimi kanglicami prižvižga Tine Kojč. Čarne ne opazi, gre mimo boksa, v katerem se Čarna pogovarja z mamo. Njegov mimohod Čarni prekine zvezo.

ČARNA MARLENE: Halo! Mama! Mamica...?

Tine Kojč se vrne.

TINE KOJČ: Prosim? A kličete mene?

ČARNA MARLENE: Pa dajte malo pazit, kako hodite mimo, hudič, prekinili ste mi zvezo, a vi sploh veste, koliko časa sem čakala na to zvezo...?! – Tine? Tine Kojč?! Tine! – Uf, kakšno presenečenje! Tine! Ne morem verjet...

Tine jo nejeverno gleda in zdi se, da je ne prepozna.

ČARNA MARLENE: Tine, Tine, Tine!!!

Mu skoči v objem. Tine ne ve, kam z rokami, in čisto nič mu ni prijetno, ko ga naskakuje ta gmota sala.

TINE KOJČ: Gospa?! Mogoče ste me s kom zamenjali? Jaz sem tu samo priložnostni fizičar...

ČARNA MARLENE: Tine, nehaj me hecat... Kako sem vesela, da te vidim! Koliko let, deset? Pa ti ni Rudi nič povedal, da sva na gradu? Saj moj mož je že kar lep čas tu, ampak seveda, sem v hlev nič ne pride, pa se verjetno nista srečala...

Tinetu ni niti približno jasno, s kom se pogovarja.

ČARNA MARLENE: Tine, ne morem verjet... Rudi mi je ves čas govoril, da imaš prakso v Ljubljani, da zdaj terapiraš pse bogatih debelih Ljubljančank. (*Se nenadoma zave svojega stasa.*) Tine, me res ne prepoznaš? – Čarna. Čarna Marlene.

TINE KOJČ: Čarna?!

ČARNA MARLENE: Ja, a me ne prepoznaš več? A sem se tako spremenila?

TINE KOJČ: Kristus, Čarna?!

ČARNA MARLENE (*ji je grozno neprijetno, saj ve, zakaj je Tine Kojč ne prepozna*): Ja, malo sem se ... postarala. – Kaj češ, leta tečejo ...

TINE KOJČ: Saj si ko kak sod!

ČARNA MARLENE: Tine ...

TINE KOJČ: Pizda, si se zredila ...

ČARNA MARLENE: Tine ... Sem vesela, da te spet vidim!

TINE KOJČ: Kako si ti debela!

ČARNA MARLENE: Kako si kaj?

TINE KOJČ: Mater, kako si ti debela!

ČARNA MARLENE: No, saj sem te hotela samo na hitro pozdravit. Prejle sem govorila z mamo, Rudi je končno poravnal eno svojo obljubo in mi je naštimal vezo. Ampak je padla dol, ko si ti stopil v hlev ...

TINE KOJČ: Čisto drugačno te imam v spominu.

ČARNA MARLENE: Daj, povej mi ... Kako si ti? Kako gre kaj tvoja praksa v Ljubljani? Res me zanima. Si srečen, si zadovoljen?

TINE KOJČ: Pa kako, da si se tako zapustila?

ČARNA MARLENE: Stranke so?

TINE KOJČ: Ko kaka pujsa si.

V konjušnico pride Rudi Štajner. Zelo, zelo je dobre volje.

RUDI ŠTAJNER: Otroka! Oba tukaj! Sta se že našla?

ČARNA MARLENE: Ja, se že malo pogovarjava. Prav prijetno je ...

TINE KOJČ (*Rudiju*): A si ti vedel, da se je tako razlezla?

RUDI ŠTAJNER: Čudovito novico imam!

Čarna besna steče proč. Tine jo ulovi za nadlaket, Čarna zatuli, kot bi jo močno udaril.

TINE KOJČ: Ops! Saj sem te samo prijel ... A da je špeh tako občutljiv?

Čarna mu primaže eno okoli ušes in steče iz hleva.

RUDI ŠTAJNER: Vidva sta pa res za hece! Po desetih letih še vedno ista pesem. Kar tepla bi se. A mislita, da sta še vedno stara štiri leta?

TINE KOJČ: Zakaj je pa tako skočila, ko sem jo prijel za nadlaket?

RUDI ŠTAJNER: Tine, podpisali so mi!

TINE KOJČ: Kdo?

RUDI ŠTAJNER: Vsi, vsi po spisku. Imam 12.000 podpisov, razdelil sem jim certifikate, čisto vsak je bil pripravljen vložiti v grad en vinar, en krajcar in en groš. In nabralo se je dovolj denarja, da sem Kitajcu poplačal dolg, bil je rumen od jeze, in še zrealiziral bom lahko labirinte smisla ... Če jaz nisem genialen!

TINE KOJČ: A si jih zadrogiral ali kaj?

RUDI ŠTAJNER: Čisto malo ... dal sem jim en čisto majhen odmerek ambrozijčke. – Daj, poslušaj moj spič, to moraš slišati. Moraš slišati, kaj jih je prepričalo.

TINE KOJČ: Joj, ne ... Kolikor jaz vem, pri tvojih kratkih spičih vsak pade v komo ...

Nenadoma zvok eksplozije. Čarna objokana priteče nazaj.

ČARNA MARLENE: Moj mož je pokupil vse certifikate! In vrgel je laboratorij v luft!

RUDI ŠTAJNER: Kaj?!

ČARNA MARLENE: Ponudil je en vinar več kot ti. In ko je ambrozija popustila, so mu prodali. Rekel je samo: "Kaj ste neumni, pa saj ja veste, da vam wellness smisla v srži ruši poslovni in podjetniški koncept..." In so, kot da bi spregledali, takoj prodali certifikate. Za en vinar več!

TINE KOJČ (*Čarni*): Ti, salo malo, si mu morala pa vse zblebetat, ne?

ČARNA MARLENE: Kaj?!

TINE KOJČ: Kako je Kitajec vedel za učinke ambrozije?

RUDI ŠTAJNER (*miri oba*): Lahko da sem jaz kdaj kaj omenil ...

TINE KOJČ: Ona mu je zblebetala. V svoji karieri še nisem srečal ženske, ki se ji ne bi zdelo nujno, da svojemu možu zblebeta čisto vse, in to ne glede na to, kak idiot je ...

RUDI ŠTAJNER: Kaj če bi se šla vidva tja v kot malo povaljat, da sprostita to napetost? Preden me zruka teh vajinih 520 voltov.

RUDI ŠTAJNER: Da bi se šel valjat s to hruško debeluško? Saj nisem v službi!

ČARNA MARLENE: Tine, kdaj si postal tak cinik?!

TINE KOJČ: Eh, špehek moj ...

ČARNA MARLENE: Kaj sem jaz tebi naredila?!

RUDI ŠTAJNER: No, kot vidim, bo kitajcu uspel še zadnji veliki met, da nas dokončno poskrega med seboj. – Če se nočeta it valjat, kar bi bilo bolj koristno, se pa mogoče lahko postrelita? (*Iz desnega žepa potegne eno pištolo in iz levega drugo.*)

ČARNA MARLENE (*pobaše obe pištoli, eno vtakne v levi, drugo v desni žep*): Ne me prosim spravljat v skušnjava, ker trenutno res ne garantiram zase!

TINE KOJČ: Lej jo, požrešnico! Kar obe pištoli je pobasala! Ker ona mora vedno vzeti še repete! A ne bi mogoče malo delila z mano ...?

ČARNA MARLENE: Kar otresaj svoj umazani gobec in boš kmalu dobil dva metka v glavo.

RUDI ŠTAJNER: Jaz bi rad še nekaj povedal. – A lahko?

Čarna Marlene in Tine Kojč se užaljena kujata.

RUDI ŠTAJNER: No, me veseli, da lahko končno pridem do besede, ker sem se že bal, da si jo bom mogel kar na silo vzeti.

TINE KOJČ (*Čarni*): Tepe te, a ne?

ČARNA MARLENE: Pa kaj pizda to tebe briga?!

TINE KOJČ: Saj sem vedel. Garba jo ko svinjo.

ČARNA MARLENE: Nihče nikogar ne mlati, nehaj ...

TINE KOJČ: A si upaš zavihat rokav do ramena?

ČARNA MARLENE: Ne dotikaj se me ...

TINE KOJČ (*jo prekine; spakljivo*): "Ne dotikaj se me, ker sem vsa v modricah!"

Čarna ga poči. Tine končno za kratek čas ostane brez besed.

RUDI ŠTAJNER: Zdaj, ko imata kratko pavzo, bi rad nekaj hitro povedal ...

TINE KOJČ: Čarna, jaz ga bom ubil. Ubil ga bom, prisežem ... (*Hoče oditi, da bi ubil kitajca.*)

ČARNA MARLENE (*ga ustavi, vsa obupana*): Tine, prosim ne!

TINE KOJČ: Sem ga hotel že takrat, pred desetimi leti, ampak sem bil tudi sam še naiven in sem mislil, da se bo že kako rešilo ... In se je, vidiš,

kako. Moja punca je pridelala 50 kilogramov viška, njen mož pa jo dnevno tako garba, da se je sploh ne smem več dotaknit.

ČARNA MARLENE: Nikoli nisem bila tvoja punca.

TINE KOJČ: Upam, da ti je končno žal zaradi tega.

ČARNA MARLENE: Oprosti, Tine, nikoli me nisi vprašal, če bi bila tvoja punca.

TINE KOJČ: Pa dobro, a rabiš ti vse črno na belem? A bi ti mogel narisat?

ČARNA MARLENE: Ne. Samo povedat. Bi bilo dost, če bi mi povedal.

TINE KOJČ: Ne štekam te. – Daj mi eno pištolo.

RUDI ŠTAJNER: Jaz bi rad samo rekel ...

TINE KOJČ: Prihrani za potem, ko se vrnem. Takrat bom rabil, da mi kdo kaj reče ...

RUDI ŠTAJNER: Samo da imamo jasno predstavo: ambrozija ni problem.

TINE KOJČ: Pa to ni res! Ta pa še vedno o ambroziji ...

RUDI ŠTAJNER: Nekaj malega sem jo konzerviral po tistem, ko sem s pomočjo svoje magične kocke uspel zaznat neke čudne indice, ki so kazali v smeri, da se lahko zgodi, kar se je pač zgodilo danes.

TINE KOJČ: Predvidel si, da ti bo kitajec vrgel lab v zrak?!

RUDI ŠTAJNER: Nekaj malega sem predvidel, ja ... Poškilil sem v svojo kockico in ... no, saj ni stoprocentno zanesljiva, ampak v tem primeru se je kar izkazala. – Zakaj pa misliš, da si cel teden farbal hipodrom?

TINE KOJČ: Ne mi rečt, stari ...

RUDI ŠTAJNER: Fizika. To je samo fizika.

ČARNA MARLENE: Če bi vidva malo nehala govorit v šifrah?!

RUDI ŠTAJNER: V barvo, s katero je Tine malal hipodrom, sem vmešal koncentrirano ambrozijo, poseben izvleček, in ko bodo riti 12.000-glave množice začele to zmes gret, se bo ambrozija dvignila v zrak. Rabili bi še ventilatorje, da ne bi prehitro padla nazaj na tla ...

ČARNA MARLENE: Meni je mož za poročno darilo podaril 12.000 pahljač. – Kasneje sem ugotovila, da je sicer šlo za eno škart robo, ki je ni mogel nikjer prodat, ampak za naše namene bi se jih najbrž dalo uporabiti.

TINE KOJČ: Čarna, tvoj mož je genialec.

ČARNA MARLENE: Jaz sem jih v teh desetih letih vse porisala s smejočo faco Matjaža Pandurja.

TINE KOJČ: Ti si čisto usekana.

ČARNA MARLENE: Pač nisem imela pametnejšega dela, in kot vidiš, čez sedem let vse prav pride ... 1200 na leto. Vsak dan, petek ali svetek, tri ali celo štiri.

TINE KOJČ: Še malo, pa ti bom rekel, da te imam rad ...

ČARNA MARLENE: Ja, ampak kaj nam bo ambrozija v zraku, če jaz ne morem ... igrat?

Mučen premolk.

RUDI ŠTAJNER: Še zadnjič zadenemo ljudi, potem grem jaz v Podbrdo, Čarna v klet, Tine pa ostane, dobrega hišnika se zmeraj rabi.

ČARNA MARLENE: Oprostita – v kakšno klet?!

TINE KOJČ: A ji nisi povedal?

RUDI ŠTAJNER: To bi ji moral mož povedati!

TINE KOJČ: A se z možem nič ne menita?

RUDI ŠTAJNER: Meni je sicer rekel, da ji je povedal ...

ČARNA MARLENE: A vama je šel to praviti ... Kristus!

TINE KOJČ: Čarna, jaz sem pripravljen igrati s tabo.

ČARNA MARLENE: Ni govora!

TINE KOJČ: Res sem pripravljen igrati s tabo.

ČARNA MARLENE: Tine, ti si kreten.

TINE KOJČ: Ja, po moje sem res.

ČARNA MARLENE: Če bi ti meni rekel, da ... ne vem, nekaj ... bi jaz letela na oder poskusiti še tretjič in četrtič in petič in ... tristotič, pa tudi če bi me moj soprog vsakič znova zaprl v klet ...

TINE KOJČ: "... ne vem, nekaj ..."

ČARNA MARLENE: Kreten.

TINE KOJČ: Čarna, kaj bi rada, da ti rečem?! Česa ti še nisem izrekel? Daj, napiši mi na papir in bom prebral in bova imela to temo odključano enkrat na veke vekov.

RUDI ŠTAJNER: Amen.

ČARNA MARLENE: Brez zveze. Brez zveze. Si že vse zajebal.

TINE KOJČ: Res ti je težko ugoditi ...

ČARNA MARLENE: A vidva idiota sploh kaj razumeta?! Meni je čisto vseeno, če grem dol v klet! – Ja, seveda vem, kaj se dogaja dol v kleti, saj nisem glupa! – Od mene ves čas vsi nekaj pričakujete! Že od rojstva! Najprej mama, potem Rudi, potem ti, potem kitajec, potem spet ti, pa spet Rudi, pa spet ti in vmes mama in na koncu spet ti ... Jaz ne morem tako! Jaz sem ves čas pod takim pritiskom ...! Počutim se kot ekonom lonec! Ves čas moram izpolnjevati pričakovanja tega, pa onega, pa tebe, Tine, pa ... Nekdo je enkrat v kavnem zosu videl, da bom jaz rešila svet, in zdaj moram nonstop glumiti enega supermena! – Ampak jaz ne morem! Jaz rabim, jaz bi rada, da bi me imel kdo rad samo zato, ker sem, brez vsakega

pametnega razloga, kar tako, tudi kadar zajebem, pa ne zato, da naslednjič ne bom zajebala, ampak tudi, če nikoli več ne bom naredila ničesar prav!

TINE KOJČ: Ja pa saj to bi vsak rad. Samo vitke, lepe in mlade punce imajo pri tem nekaj prednosti... V čem je sploh problem? – Lahko pa igram s tabo. (*Rudiju.*) Jaz samo ne bi rad, da bi šla Čarna dol, v klet. – Pa tudi... po moje je seksi, če se stvari naredijo do konca, tudi ko se več ne “splaća”. Tako – da se ohrani smisel. – Aus Anstand.

ČARNA MARLENE: Aus Anstand?

Rudi Štajner se nenadoma malo izgubi...

TINE KOJČ: Aus Anstand.

ČARNA MARLENE: Aus Anstand.

TINE KOJČ: Rudi? – Rudi?! (*Tleska Rudiju pred očmi.*) Rudi! Rudi! Rudi!!!

RUDI ŠTAJNER: *Se zdrami.* Ja! – Kaj? – Aus Anstand! – Saj sem povedal! Mačko bi bilo treba ubiti.

TINE KOJČ: ??

ČARNA MARLENE (*krikne*): Ne!

RUDI ŠTAJNER: Glej, da ji boš zagotovo sedemkrat zavil vrat!

Mimo pride Vanessamae in se Čarni sedemkrat podrgne ob noge. Tine jo zgrabi in ji zavija vrat: šteje, pa šteje, pa šteje, in naj se še tako trudi, vedno prešteje samo do šest.

3. prizor: Čarna Marlene zapoje

Kitajec, Rudi Štajner, Tine Kojč, Čarna Marlene.

Zvočna pokrajina ogromnega hipodroma pred gradom Aus Anstand v prekmurskih Dolomitih se šibi od zaupnega kramljanja, osveževanja kontaktnih podatkov, flirtanja, neformalnega sklepanja pomembnih poslov in

stresanja neslanih šal skrbno izbranih gostov – 12.000-glave množice predsednikov, kanclerjev, ministrov, generalov, županov in tenisačic, sopranistk in fuzbalerjev, poslovnežev in mladoletnih prostitutk, trgovcev in naftnih mogotcev, monopolistov nad vodnimi viri, posrednikov, zastopnikov, lobistov, mafijskih botrov in njihovih vdov, lastnikov prometnih omrežij, tenisačic, ruskih balerin in vseh ostalih odločevalcev z najrazličnejših področij, večjih in malo manjših rib –, ki so se zbrali, da bi si ogledali najbolj prestižno evropsko konjsko dirko. Padajo stave, utrjujejo se stare naveze, vzpostavljajo se nova poznanstva in prijateljstva. Na pogled površna druženja še enkrat krojijo usodo sveta.

Skozi to brenčanje se mukoma prebijajo ter tu in tam izstopijo replike kitajca in Rudija Štajnerja.

Na odru hipodroma se Čarna, odeta v zelo neprivlačno črno debelo bombažno trenirko, ki naj bi zakrila njene v zadnjih desetih letih pride-lane maščobne ovoje, pripravlja na nastop in s hrbtom proti publiki po kretnjah sodeč silovito preigrava neko skladbo, vendar je v tem ogromnem čebelnjaku seveda ne slišimo.

Pred odrom Tine Kojč spravlja v red še zadnje konje.

Pod tribunami Rudi Štajner in kitajec preštevata nerazdeljene pahljače, s katerih se na široko smeji Matjaž Pandur, in preverjata, ali je kdo od eminentnih gostov morda ostal brez drobne pozornosti, s katero se na predlog Rudija Štajnerja predstavlja mladi gostitelj, kitajec, čigar imena si do zdaj ni zapomnil še nihče, še njegova žena ne.

Na zelenici sredi hipodroma podmladek šivilj iz kleti izvaja akrobacije na konjskih hrbtih, ljubke mažoretke zavzeto vrtijo svoje palice, skupina Titovih mladincev pa se v oprijetih rdečih majčkah in tangicah razpostavlja zdaj v peterokrako zvezdo, potem v kladivo in končno še v srp.

KITAJČEV GLAS: Rudi, če mi pomagaš, da na nivoju speljem ta prevzem, sem pripravljen pozabit na vsa najina nesoglasja ...

GLAS RUDIJA ŠTAJNERJA: Zakaj pa imaš bel metuljček?

KITAJČEV GLAS: Kako, zakaj?! Rudi, vsi imajo bel metuljček, vsi, vključno s tabo!

GLAS RUDIJA ŠTAJNERJA: Aja, oprosti. Drugi gospodarji, drugi običaji ... No, saj se nočem nič mešat ...

KITAJČEV GLAS (*panično, da dela kaj narobe*): Kaj je?!

GLAS RUDIJA ŠTAJNERJA: Gostitelj mora imet črn metuljček. Da se ve, kdo je glavni, da pride do r-a-z-l-o-č-k-a!

KITAJČEV GLAS: Fak ...! Fak, fak, fak, fak!

GLAS RUDIJA ŠTAJNERJA: V predalu moje pisalne mize je ene deset črnih. – Če je še nisi skuril, ti kakega rade volje podarim. Jaz jih tako ne bom več potreboval.

KITAJČEV GLAS: Hvala ti, Rudi, tega ti nikoli ne bom pozabil. Takoj se vrnem ... (*Steče po črn metuljček.*)

Rudi Štajner po zlatovrvičnem telefonu na plastične lončke pokliče Tineta Kojča.

TINE KOJČ: Jou!

GLAS RUDIJA ŠTAJNERJA: Kako?

TINE KOJČ: Gladko ko britev.

GLAS RUDIJA ŠTAJNERJA: A so te Kitajci učili naših pregovorov?

TINE KOJČ: Naših avstro-ogrskih?

GLAS RUDIJA ŠTAJNERJA: Midva sva pri koncu, še ene tri pahljače in pol so nama ostale, malo bova preverila, če je kdo ostal brez. Čeprav ... koncentracija bo v vsakem primeru dovolj visoka, ena pahljača gor ali dol. Dobro se dviga, zrak že kar migeta, delce vidim skoraj s prostim očesom ...

Kitajec se vrne.

KITAJČEV GLAS: S kom se pa pogovarjaš?

GLAS RUDIJA ŠTAJNERJA: S Tinetom. Ti ga dam?

KITAJČEV GLAS: Ne. – A je poštimal konje?

GLAS RUDIJA ŠTAJNERJA: Tine, a si poštimal konje?

TINE KOJČ: Kopitom bom še enkrat zatisknil šraufe, vse ostalo pa je BP.

GLAS RUDIJA ŠTAJNERJA: Kopitom bo še enkrat zatisknil šraufe, vse ostalo pa je BP.

KITAJČEV GLAS: Sem razumel, ja. Saj nisem idiot. – Kako zgledam?

GLAS RUDIJA ŠTAJNERJA: Kot iz škatlice vzet ... – Ta črni metuljček je prav super ... – Pejt pozdravit Tigerja Woodsa. Mimogrede – brez pahljače je.

KITAJČEV GLAS: Koga?

GLAS RUDIJA ŠTAJNERJA: Marko polo, a si ti mogoče do danes živel v džungli?

KITAJČEV GLAS: No, vsekakor si nikoli ne bi mislil, da je na Zemlji 12.000 vplivnih ljudi in da je treba enkrat na leto povabit v goste čisto vse ...

GLAS RUDIJA ŠTAJNERJA: Kdo pretepa Billa Gatesa? – Marija Šarapova? U, kakšen kroše! – Še dobro, da je tip neuničljiv. Njemu daj tri pahljače. Eno še za Jobsa.

KITAJČEV GLAS: Jobs je mrtev.

GLAS RUDIJA ŠTAJNERJA: To je pa velika škoda. Kaj pa ga je pobralo? – Si že bil pri guvernerju?

KITAJČEV GLAS: Rudi, kaj če bi ti ostal pri meni kot oskrbnik?

GLAS RUDIJA ŠTAJNERJA: Ne, jaz grem takoj po dirki v Podbrdo. – Newyorčani so prišli, vidiš?

KITAJČEV GLAS: Kje?

GLAS RUDIJA ŠTAJNERJA: Tam, tam ...

KITAJČEV GLAS: Aha; s kom se pa menijo?

GLAS RUDIJA ŠTAJNERJA: Ti si pa res en marko polo. – Carlos Slim.

KITAJČEV GLAS: Kdo?

GLAS RUDIJA ŠTAJNERJA: Ojoj.

KITAJČEV GLAS: 12.000 jih je, Rudi!

GLAS RUDIJA ŠTAJNERJA: O, lej jo, lepotico... Kako se je pomladila, odkar je vdova... Ko kak sočno zelen jabolček zgleda... Grem jo pozdravit.

KITAJČEV GLAS: Bom šel jaz. – A si prepričan, da vsi vejo, kdo sem? Topoumni zgledajo.

GLAS RUDIJA ŠTAJNERJA: Nihče jih ne plača, da bi zgledali pametni, Dovolj je, da pač... rulajo svet. – J. K. Rowling in Dumbledore.

KITAJČEV GLAS: Kje je mačka, porkafiks?– Si prepričan, da bo to vse skupaj delovalo?

GLAS RUDIJA ŠTAJNERJA: Ko kamen kost.

KITAJČEV GLAS: Kaj?

GLAS RUDIJA ŠTAJNERJA: Ah saj veš – lokalni pregovori...

KITAJČEV GLAS: Kako mrzka mi je tvoja bankrotnost!

GLAS RUDIJA ŠTAJNERJA: Ne. Ne, ne... Joj. Ne moreš tako govorit. To je, kot bi citiral roman...

KITAJČEV GLAS: Saj sem citiral roman. – Ti sploh veš, kako je meni ime?

GLAS RUDIJA ŠTAJNERJA: Vsak človek ima ime...

KITAJČEV GLAS: Povej, če veš...

GLAS RUDIJA ŠTAJNERJA: Peter Klepec nisi, Kralj Matjaž tudi ne. – Marko polo.

KITAJČEV GLAS: Rudi, ne bom se več ponavljal. Samo še enkrat, zadnjič: če me Čarna danes pred 12.000-glavo množico mojih novih prijateljev ...

GLAS RUDIJA ŠTAJNERJA: Kancler je brez pahljače. Premier tudi. In predsednik. – To ni dobro. Ko sem bil jaz gostitelj ... Pa kako si lahko pozabil ravno na te?! – Vidim še cel kup težkih kalibrov brez pahljače! Ne moreš že prvič tako šlampasto! Ajde, vozi, vozi, miško ...

KITAJČEV GLAS: Če me Čarna danes pusti na cedilu, potem ...

GLAS RUDIJA ŠTAJNERJA: Zunanji minister jo ima, kancler pa je brez. O, madona!!!

KITAJČEV GLAS: Rudi, če Čarna danes popuši, ti bom izrezal štiri ledvice in jih dal na led.

GLAS RUDIJA ŠTAJNERJA: Ruby joka, o, kako sranje bomo imeli ...

KITAJČEV GLAS: Čarno pa bom poslal v klet šivat prevleke za japonske avtomobile ...

GLAS RUDIJA ŠTAJNERJA: O štala, zunanji minister in kancler se tepeta za pahljačo ...

KITAJČEV GLAS: Okej, saj že tečem ...

Kitajec steče do kanclerja, mu v kitajščini izreka dobrodošlico in mu v roke tišči pahljačo. Rudi po zlatovrvičnem telefonu na plastične lončke znova pokliče Tineta.

GLAS RUDIJA ŠTAJNERJA: Kakšna je koncentracija ambrozije v zraku?

TINE KOJČ: $U_w = 1,6 \text{ W/m}^2 \text{ K}$ in še narašča. – A naš marko polo ni še nič posumil? Meni se zdi, da ljudje že čutijo ...

GLAS RUDIJA ŠTAJNERJA: V trenutku, ko mu bo Bill Gates začel na uho prepevat alelujo, mu bo postalo jasno.

TINE KOJČ: Konji se ohlajajo, vsak čas bodo šli nazaj na off. Pazit moramo, da ne bomo zgubljali časa ...

GLAS RUDIJA ŠTAJNERJA: In Čarna?

TINE KOJČ: Grem zdaj do nje.

GLAS RUDIJA ŠTAJNERJA: Bom prekinil, vrača se ... Nekaj je penast ...

TINE KOJČ: Okej, let's rock 'n' roll ...

Kitajec se vrne do Rudija.

KITAJČEV GLAS: Rudi, konji so šli na off ... S kom si govoril?

GLAS RUDIJA ŠTAJNERJA: Tine mi je javil, da bo vse okej, naj ne skr-biva zaradi konjev, samo ena varovalka v kolenskem sklepu je šla, ampak v bistvu je vse pripravljeno ...

Brenčanje 12.000-glave množice postaja nekam lirično.

KITAJČEV GLAS: Rudi, nekaj je narobe.

GLAS RUDIJA ŠTAJNERJA: Kaj bi bilo narobe? A si videl Schuma-cherja na rolerjih, ta pa res ne more brez koleščkov! Po moje jih ima pod nogami več kot v glavi ...

KITAJČEV GLAS: Nekaj je v zraku.

GLAS RUDIJA ŠTAJNERJA: To pa res, ja. – Sreča, sprostitev, prič-a-kovanje začetka dirke ... In radovednost, kaj bo povedal ta novi.

KITAJČEV GLAS: Ful imam slab filing ... V popku me zbada ...

GLAS RUDIJA ŠTAJNERJA: Lej ju, Beckhama in Ronaldota ... Si jima pa naložil pahljač ...

KITAJČEV GLAS: Bill Gates mi je prej na ušesa zapel alelujo.

GLAS RUDIJA ŠTAJNERJA: O! Kako pa?

KITAJČEV GLAS (*skuša oponašati Billa Gatesa*): Aleluja, aleluja ... Steve Jobs in Mark Zuckerberg sta čez pela terco. – Takole ... (*Se trudi z alelujo v dvojni terci.*)

GLAS RUDIJA ŠTAJNERJA: A ni Steve umrl? Prej si rekel, da je umrl ...

KITAJČEV GLAS: Saj to! Vse je pomešano ... Rudi, jaz vem, da imaš ti spet prste vmes ...!

GLAS RUDIJA ŠTAJNERJA: Calma, calma. Moja GPS ura kaže, da je vse v nulti, čas, koordinate, nobenih zamikov.

Iz brenčanja 12.000-glave množice se dvigajo prve mantre, vse pogostejši so vzkliki "aleluja", solo in v tercah; slišati je prijazne vzklike "ljuba sestra", "dragi brat" ...

KITAJČEV GLAS: Pizda, Rudi, prevaral si me! Pizda!

GLAS RUDIJA ŠTAJNERJA: A tako? Ja, kako pa?

KITAJČEV GLAS: Ne vem ... ampak ljudje so – glej to, groza!

GLAS RUDIJA ŠTAJNERJA: Prav fino jih je videt, ne? Končno malo bolj normalni ...

KITAJČEV GLAS: Ambrozijo si jim podtaknil, ne? Ampak kako?! – Pahljače! Pahljače so bile zastrupljene, prepojene ... Nekaj si vtaknil v pahljače! Kakšen pes si, Rudi! – Rekla sva nič nirvane!

GLAS RUDIJA ŠTAJNERJA: To si ti rekel, jaz sem bil zmeraj za nirvano ...

KITAJČEV GLAS: Poglej jih! Namesto da bi stavili, se držijo za roke!

GLAS RUDIJA ŠTAJNERJA (*ves blažen*): Ja, pa res ... Kako lepo! – Mogoče je pa kriv Matjaž Pandur, ki se smehlja s pahljač? Nasmeh je grozno nalezljiv, kot zehanje, uši ali dobrota ...

KITAJČEV GLAS: Kak idiot sem! Kako sem lahko to spregledal?! (*Gre nad Rudija.*) Vrat ti bom zavil, ubil te bom kot psa ... (*Nenadoma ga preblisne zla slutnja.*)

KITAJČEV GLAS: Čarna!

Steče proti odru, da bi preprečil Čarnin nastop, saj iz njenega pripovedovanja ve, kam naj bi po prerokbi pripeljala kombinacija od ambrozije zadetega ljudstva in njenega igranja na violino.

GLAS RUDIJA ŠTAJNERJA: Pusti Čarno, saj ne bo mogla nastopit, saj veš, da ne more igrat pred publiko ...

KITAJEC (*ki teče proti odru*): Prav imaš, ne bo igrala. V nobenem primeru ne bo igrala. Poskrbel bom, da slučajno ne bi prišlo do kakega čudeža!

GLAS RUDIJA ŠTAJNERJA: Ah ja. – Res ne maram posegat vmes, pa še licence za astrale nimam obnovljene ... (*Od njega šine proti kitajcu rožnat astralni žarek in ga ulovi v astralni mehurček na minus ena.*) Ne mi zamerit, saj je samo ena taka astralna želatina, kmalu boš zunaj ...

KITAJEC: Spusti me, pizda, Rudi!

GLAS RUDIJA ŠTAJNERJA: Takoj zdaj, samo malo potem ... Čez deset minut ...

KITAJEC: Kaj je ta sluz, bljek?!

GLAS RUDIJA ŠTAJNERJA: To ni sluz, ti govno eno, to je želatina! Astralni mehurček na minus ena. – Nekoč čez tisoč let, ko naju več ne bo, bodo astralno želatino uporabljali za suhe treninge vrhunskih športnikov. Tako da si lahko kar počaščen, ker imaš priložnost prvi stestirat ... Če ti je, teci, leti, lahko pa tudi probaš plavat ...

KITAJEC: Rudi, ko bom zopet zunaj ... pustil te bom crknit ko psa, brez zobarja, brez lekarne, brez hospica in paliativne oskrbe ...

GLAS RUDIJA ŠTAJNERJA: Joj, ne ubadaj se toliko z mano, res ne ... – Jaz zdaj grem. Dobro zrihtajte. Če me kdo kaj rabi, me dobi pri Muri. Lovil bom ribe..... Spat bom hodil pa v Podbrdo!

Rudi se izklopi. – Nebo nad gradom Aus Anstand v prekmurskih Dolomitih prekrijejo temni nevihtni oblaki, zabliska se in zagrmí, zrak je naelektren do skrajnosti, vsak čas se bo ulil dež...

Na oder mimo v astral zaželatiniiranega kitajca prižvižga Tine, sleče svoj delavski kombinezon in si nadene rokerska oblačila.

Reflektorji zarišejo en krog za Čarno in enega za Tineta; Tine in Čarna stopita vsak pred svoj mikrofonski zaslon, prižge se zaslon in 12.000-glava množica, ki še vedno zamaknjeno mrmra svoje flower power mantre, se radovedno zazre v njuno smer.

Na vaškem zvoniku odbije 12.15.

Na zaslonu detajla njunih obrazov, Tine pogleduje proti Čarni, Čarnine poteze so napete kot strune, ki jim grozi, da se bodo vsak hip pretrgale... Tine dvigne violino do brade. Čaka, da bo kretnjo za njim ponovila tudi Čarna.

Čarna kar stoji, stoji, potem pa negotovo in počasi ponovi Tinetov gib; violino dvigne do brade.

Njen izraz na zaslonu je tak, kot bi pričakovala, da ji bo giljotina vsak hip odrobila glavo.

12.000-glava množica čaka.

Tine nasloni brado na violino. Čarna ga posnema.

Tine dvigne lok do strun.

Čarna kar stoji, stoji, stoji kot okamnena.

Čarna debelo požira slino, a je ne more pogoltniti.

Prestrašeno obrne glavo proti Tinetu. Njen pogled je poln obupa. Tinetu je vse jasno, kljub temu ji spodbudno pokima.

Čarna zapre oči in se skuša zbrati. Na čelo ji stopijo potne srage.

Kitajec v svojem astralnem mehurčku iz nekega sosednjega astrala k sebi prikliča cirkularko.

Čarnina desna roka še vedno mrtvo, mrtvo, mrtvo visi ob telesu.

Trenutek predolg končno mine.

Čarnine oči tiho spustijo grenke solze, prsti pa violinski lok. Čarna se zruši, obupana skriva obraz med kolena.

12.000-glava množica nejevoljno vzvalovi. – Ambrozija popušča.

Tine je zelo žalosten.

12.000-glava množica žvižga. – Ambrozija dokončno popusti.

Kitajec, od sramote pepelnato rumen, s cirkularko prežaga astralni mehurček. Požene se do mikrofona in se čez hip božjastno penast v mikrofonski pretvarja, da je vse v redu.

KITAJEC: *Draga publika, dragi prijatelji, dragi naši gostje, zdaj bo pa draka! (Se popravi.) Dirka, dirka. (Ker je njegov astralni mehurček še vedno odprt, iz pekla hitro potegne črnega mačka, a ta zanj ne mara in skoči k Čarni, kitajec ji ga izpuli iz naročja, maček pa protestira in mu skuša izpraskati oči. – Kitajcu ne preostane drugega, kot da mu zavije vrat, potem pa ga vrže kobilu Banani Republiki pod noge. – Panično krikne.) Vse pod*

kontrola! – Moja soproga je poskrbela za kratek dramski uvod, čudovito uverturo, poslovilno, veste, ker zdaj odhaja v klet, k mojim tetam, materam, sestram in hčerkam, moja družina jo je zelo ljubeznivo sprejela, in kot je v navadi, bo po naši stari družinski tradiciji prišla za šivanko. Smo ali nismo? – Ne slišim vas dobro? – Smo? Tako je! Vsi, ki imate v levem žepu pištolo, v desnem pa orožni list, na moj znak ustrelite v zrak. In vsi, ki imate v desnem žepu pištolo, v levem pa orožni list, na moj znak ustrelite v zrak. In vsi, ki ste brez orožnega lista, ustrelite na moj znak ... Tisti, ki ste brez pištol, pa ... zaploskajte. So konji na svojih mestih? So! Na vse ali nič! Gremo! (*Odštevaj:*) Deset, devet, osem, sedem ...

Na pet povleče Čarna iz svojega levega žepa pištolo in kitajca ustreliti v glavo.

In potem povleče pištolo še iz svojega desnega žepa in kitajca ustreliti še enkrat.

Orožnega lista pa tako nima ne za levo ne za desno pištolo.

ČARNA MARLENE (*kot bi se Tinetu hotela opravičiti*): Mačko mi je zadavil.

Tine s kretnjo poprosi množico samo še za hipec potrpljenja in 12.000-glava množica se nerada za spoznanje utiša.

Tine iz žepa vzame nož na vzmet, pritisne gumb in rezilo šine na plan ter se ostro, obetajoče zablika.

12.000-glava množica, kot bi odrezal, obmolkne in v ta "obmolk" se plazi nenasitna, perverzna sla po krvi.

Tine stopi k Čarni in nož švistne od glave do pet in z njenega telesa spara ohlapno črno trenirko, neprivlačen debel bombaž, in na beli dan prisveti žolta Čarnina mast.

Čarna kar stoji. Pred pogledi 12.000-glave množice; vseh tistih, ki so do zadnjega kotička napolnili hipodrom pri gradu v prekmurskih Dolomitih; stoji, stoji tam, cela debela, in je res zelo debela, in razmišlja, da si pravzaprav nikoli ni mislila, kako veliko sramoto lahko človek prenese.

Tine jo motri, dokler ne locira globoko vsajenega začetka te debele zgodbe: tik pod srcem, malo v levo, je drobna plesniva kremšnitka, spomin na mamo, mamico; in začne Čarno odvijati, plast za plastjo, iz teh njenih žalostno maščobnih ovojev gnojno separacijske anksioznosti; odvisa previdno, kot bi težko ranjenemu ranjencu menjal povoje, in Čarna mu to kar dovoli ...

In se pusti odviti, čisto do konca ...

In ko je enkrat odvita, stoji gola naga golonaga pred 12.000-glavo množico in prav nič je ni sram, smeji se, sladka in zadovoljna, kot bi ji sploh ne šlo za glavo, in prav lepa je, prav čedna, kot bi bila deset let mlajša na primer, ali pa na primer dvajset; Tine zmeče smrdljive mastne povoje v okroglo rdečo škatlo iz tanke pločevine, na kateri se pod božično okrašenim drevescem igrajo ljubko debelolični otroci, in naredi iz škatle iskriv ognjemet, tako iskriv, da župana Beaugencyja skoraj stisne rumena zavist, tako lep, da 12.000-glava množica očarano dahne iskreni "Oooooo"

in potem Tine Čarni znova ponudi v roke violino, znova in znova in znova, kot da bo vedno verjel vanjo, pa čeprav bo zajebala vsakič znova, violino in violinski lok, tozadevno – kar se zaupanja tiče – je bolj trmast kot ona, na kar je pravzaprav ponosen, kaj zato, če je violina razcepljena in najbrž neuporabna, treba je verjeti v ljudi, četudi zajebajo spet in spet in spet, treba je verjeti, sploh v tiste, ki jih ljubimo, ljubimo, ljubimo, ljubimo, violina je violina, in kdor ima voljo, bo igral nanjo, pa če je scepljena ali cela;

Tine ponudi Čarni violino in violinski lok, Čarna ju vzame v roke, violino in violinski lok, ker zaupanja ni za metati proč, pa tudi, kdo ve, mogoče bo pa zdaj vendarle šlo, v četrto gre baje rado. Nasmehne se Tinetu, ki v popku začuti, da ji bo vsemu navkljub ali prav zaradi vsega skupaj zaupal na veke vekov amen, in stegne desno roko po mikrofону.

Zapre oči in z violino in lokom v levi roki zamrmra napev pesmi Aus Anstand. Njeno mrmranje sede na 12.000-glavo množico.

12.000-glavi množici zastane dih.

Še ura v daljavi, na starem vaškem zvoniku, se ustavi in odbije točno 12.15.

Čarna zapoje.

Daleč, daleč nekje na obzorju, ki prihaja vse bliže in bliže – z vsako pesmijo me je manj, je nekoč zapisal Marko Pavček, ne Marko Polo, ampak Marko Pavček, kar je nekaj čisto drugega –, se zarišejo obrisi za droben mezinec v dobo La Sieste odprtih vrat. Pod oder plane kobila in nestrpnost

stresa z glavo, dokler Čarna ne sede na njen hrbet. Črna mačka Vanes-samae oživi in se ji z vsemi svojimi sedmimi plus življenji zviije v naročje. Čarna poje, mačka prede, kobila pa počasi stopa v smeri za prst odprtih vrat v dobo La Sieste. – 12.000-glava množica mrmra napev pesmi Aus Anstand, roma za Čarno, kobilo in črno mačko in se pahlja s kitajskimi pahljačami, s katerih se prijazno nasmiha Matjaž Pandur. Hipodrom pred gradom Aus Anstand v prekmurskih Dolomitih se počasi prazni. V nebo se dvigajo modre Rudikove kocke.

TRETJE DEJANJE

1. prizor: Iskanje ročice drugič

Tine Kojč, Rudi Štajner, kitajec in njegova dva sinka, Kitajka in njen otrok, najprej dojenček, potem majhen kodrast fantek, glas sedemnajstletne Čarne Marlene.

Park pred gradom Aus Anstand v prekmurskih Dolomitih. Čez grad visi res ogromen plakat Matjaža Pandurja, ki naznanja, da smo tik pred premiero tega velikega gledališkega maga.

Sredi travnika na tleh razgrnjena odeja, na njej Tine Kojč in Rudi Štajner s številnimi čudnimi aparaturami, kontrolnimi ploščami, zasloni, pametnimi tablicami, telefoni ... zelo zatopljena v procese odklapljanja ...

TINE KOJČ: ... ne štekam, stari, no ...

RUDI ŠTAJNER: Ni kaj štekat. – Jedrske bom zdaj odklopil, tako ali tako bomo šli na sveče, pa še s tem bo treba šparat ... *(Na kontrolni plošči z nepreštevnimi gumbki in stikalci nekaj premakne.)*

TINE KOJČ *(ga popravi)*: Kreten, ne trgovin, jedrske sva rekla!

TINE KOJČ: Pazi, da ne boš prehitro izklopil železnic.

RUDI ŠTAJNER: Internet gre lahko ven, ne?

TINE KOJČ: Sem ga jaz izključil že včeraj. *(Rudi odčitava, preračunava, preverja tudi s svojo Rudikovo kocko in potem v neugleden analogni zvezek odključava po seznamu. Zacinglja telefon, Tine plane.)*

TINE KOJČ: Čarna!

GLAS ČARNE MARLENE: Ej, že tri ure vaju kličem, kaj sta se že odklopila?!

TINE KOJČ: Čarna!!! – Kako je s tabo?

GLAS ČARNE MARLENE: Dobro ... Pa kje sta bila, na vroči liniji?!

TINE KOJČ: Čarna, ful me je skrbelo ... Rudi je prezgodaj izklopil mobilce ...

GLAS ČARNE MARLENE: Na celi črti imate zid, upam, da veste. Sploh ne moremo skoz ...

TINE KOJČ: Če ti pravim, da Rudi odklaplja ...

GLAS ČARNE MARLENE: Tu pri nas v Berlinu je cela fešta ... (*Se tako ljubko smeji, da Tineta ob tem obliva kurja polt.*) Ej, ne bosta verjela, še mafija spoštuje La Siesto. Ni ropov, ni umorov, ni posilstev, ništa ...

TINE KOJČ: Čarna, mi smo tu malo ven padli ...

GLAS ČARNE MARLENE: ... džankiji se ne fiksajo, v parkih na travi ležijo vojaki in policaji in se držijo za roke, bankirji se spuščajo po toboganih, vsa davkarija je na vrtiljaku ... Edino res mi ni jasno, od kod ta vaš zid, to nas je malo presenetilo, nismo ga pričakovali in kar naenkrat TRESK z nosom ob steno ... Vse je bilo krvavo. Ampak bo že, bomo ga prebili, če smo zvočnega in svetlobnega, bomo pa še tega vašega mentalnega.

TINE KOJČ: Čarna, tu pri nas smo malo ven padli.

GLAS ČARNE MARLENE: Kako, ven?

TINE KOJČ: Ja ljudstvo je preveč pridno, delavno, tlačani preprosto nočejo odložiti motika in pol so se vrata počasi začela nazaj zapirati ... Rudi je v zadnjem trenutku podstavil nogo, ampak ne vem, koliko časa bo še zdržal, gleženj ima že čisto zatečen ...

GLAS ČARNE MARLENE: Ojoj. In kaj zdaj?

RUDI ŠTAJNER: Nič, nobene spremembe. Kar po planu naprej. Sem vesel, da vam gre tako dobro. Tudi Nemci so se javili iz Aten, vse pod kontrolo, cele dneve plešejo na *Macareno* in mislijo, da je to originalni grški sirtaki ...

GLAS ČARNE MARLENE: Se pravi lahko startamo?

RUDI ŠTAJNER: Ja, javi točen čas, da sinhroniziram še vlak iz Aten. Zid boste prebili samo, če pridete sočasno. – Čarna, kje je zid najbolj tanek?

GLAS ČARNE MARLENE: Tam pri gradu, malo levo, pri kostanju, tam, a več Tine, kjer sva midva lani ... a se spomniš ...

TINE KOJČ: Ja, okej, koordinate so jasne.

RUDI ŠTAJNER: Tine, prosim vzemi kredo in pojdi narisat krog. Moramo to markirat, da nastavim tja trčenje obeh vlakov ...

GLAS ČARNE MARLENE: Tine!

RUDI ŠTAJNER: Je šel markirat, ga pokličem nazaj?

GLAS ČARNE MARLENE: Ja, prosim, daj, samo nekaj bi mu še rada rekla ...

RUDI ŠTAJNER: Tine!

Tine se vrne, vendar zaradi hrupa Ikeinega tovornjaka, ki je pravkar zapeljal pred grad Aus Anstand v prekmurskih Dolomitih, nekaj časa ne sliši ničesar, kar mu Čarna govori. Iz tovornjaka skoči Kitajka v Ikeinem kombinezonu in pomaha Rudiju. Rudi odide do nje, podpisuje papirje, ureja prevzem, plačuje s kartico, kreditno in še tisto za točke. Ko vse opravita, mu Kitajka odgrne cerado in vidimo, da je tovornjak poln zločljivih ležalnikov. Kitajka in Rudi se nekaj dogovarjata, Kitajka kima, Rudi tudi. – Kitajka vzame iz kabine tovornjaka voziček, ga sestavi in vanj položi otroka, ki ga očitno vozi s seboj. Otrok joče, zato se Kitajka z vozičkom odpravi do prve klopce, sede nanjo in otroka podoji.

TINE KOJČ: Kaj?! Nič te ne slišim, ležalnike so pripeljali!

GLAS ČARNE MARLENE: (ponovi najbrž že petnajstič): ... Jaz sem te dni nekoga spoznala ...

Tinetu ta informacija popolnoma vzame dar govora.

GLAS ČARNE MARLENE: Tine?

Tine Kojč molči.

GLAS ČARNE MARLENE: Tine, si še tam?

TINE KOJČ: Ja.

GLAS ČARNE MARLENE: Mislim, lej, se mi je zdelo prav, da ti povem čim prej, a ne ...

Tine Kojč molči.

GLAS ČARNE MARLENE: Tine?!

TINE KOJČ: Ja.

GLAS ČARNE MARLENE: Ful te nekaj slabo slišim, prekleti zid ... Ker midva, ti in jaz ... saj nisva nikoli točno rekla, kaj je z nama, a ne ... Nekaj je bilo najbrž, ampak meni ni bilo nikoli jasno, kako resno je vse skupaj ...

Neki šum na zvezi; zelo verjetno Čarna zdaj nekaj joka ...

GLAS ČARNE MARLENE: ... Tine, pač ... sem srečala nekoga, ki ... je nekako ... bolj artikuliran, kot si bil ti ...

TINE KOJČ: Bolj artikuliran?!

GLAS ČARNE MARLENE: Tine ...

TINE KOJČ: A si rekla: "Bolj artikuliran"?!

GLAS ČARNE MARLENE: Tine, daj, prosim, ne otežuj nama zdaj vsega ...

TINE KOJČ: A sem te prav razumel?

GLAS ČARNE MARLENE: ... ne mi delat tega, ne mi tega delat ...

TINE KOJČ: "Bolj artikuliran, kar se naju tiče"?

GLAS ČARNE MARLENE: Rudi?!

TINE KOJČ: Na, ti ga dam. Jaz moram itak it markirat ...

GLAS ČARNE MARLENE: Tine!

TINE KOJČ: Aja, a še kaj?

GLAS ČARNE MARLENE: Meni ti ful pomeniš ... Jaz bi samo rada ... Jaz sem samo hotela ... Jaz sem ti ves čas govorila, da ... Ampak ti nisi nikoli ...

TINE KOJČ: Ne seri, Čarna, ne seri.

GLAS ČARNE MARLENE: ... jaz ne vem, kaj naj še rečem ...

TINE KOJČ: Pol pa bodi tiho! – Čau ...

*Prekine zvezo. Leže na travo in gleda v nebo.
Kitajka položi otroka v voziček in ga uspava z melodičnim glasom.
Dojenček raste v malega kodrastega fantka.
Spet zazvoni zlatovrvični telefon na plastične lončke. Rudi pogleda Tineta,
Tine samo odmaje z glavo in odide do konca izpraznit tovornjak. Rudi
se oglasi.*

RUDI ŠTAJNER: Povej, ljuba!

GLAS ČARNE MARLENE: Nekaj je narobe!

RUDI ŠTAJNER: Ležalniki so tu. Lahko vklopim start? Na 12.15? Malo bi rad vedel, da sinhroniziram vse odklope in sprogramiram na 12.15, saj razumeš?

GLAS ČARNE MARLENE: Rudi, nekaj je narobe, a me ti sploh poslušáš?

RUDI ŠTAJNER: Saj bo vse v redu, vi samo štartajte. Tine je markiral točko, tako da šicajte vanjo, enako bodo naredili Nemci, ki štartajo iz Aten. Ampak morate jo doseč v istem trenutku, sicer ne dam roke v ogenj, da bo zid prebit, in potem ... Ne, nočem niti mislit ... Potem bi se vrata nazaj zaprla in adijo moje stopalo. – A bi šlo, da malo pohitite, me vrata že pošteno stiskajo, gleženj imam že čisto otečen ...

GLAS ČARNE MARLENE: Rudi, a lahko malo utihneš?! – Težavo imamo! Vlak je poln, ljudje so pripravljeni, karte so preluknjane, ampak ne spelje, ne premakne se nikamor in ne vemo, zakaj. – A je možno, da je pri tebi kaka napaka?

RUDI ŠTAJNER (*preveri svojo kontrolno ploščo*): Ne, promet je še online in tudi kaže BP tako v Berlinu kot v Atenah.

Kitajka se vrača proti tovornjaku, za roko vodi majhnega, zelo srečnega fantka, ki pred seboj potiska voziček. Ujela je delček pogovora, pristopi in nevsiljivo deli svojo izkušnjo.

KITAJKA: Mogoče pa se je zaskočila ročica.

RUDI ŠTAJNER: Kaj?

KITAJKA: Zelo verjetno se je zaskočila ročica. Ročico morajo poiskati in jo sprostiti.

RUDI ŠTAJNER (*pogleda dečka in ga poboža po glavi*): Vidim, da sta se končno našla.

KITAJKA: Zelo sem srečna. – Hvala vam, gospod. – Je tovornjak prazen? Zdaj bi rada šla, danes me čakajo še štiri fure. Naročila za ležalnike prihajajo od vsepovsod.

RUDI ŠTAJNER: Pohitet morate. Ko bo enkrat odklop prometa ... (*Se zave, da je sredi pogovora s Čarno, in Kitajki samo še pomaha.*) Čarna, baje je neka ročica zategnjena, jo morate sprostiti ...

GLAS ČARNE MARLENE: Kakšna ročica?!

RUDI ŠTAJNER: Ne vem, neka ročica je baje nekje.

GLAS ČARNE MARLENE: Ne me jebati, prosim, kaka ročica, Rudi?!

RUDI ŠTAJNER (*zmeden*): Ročica mora biti nekje, kaj jaz vem, kje, a sem jaz kak vlakovni projektant ali kaj?! (*Obupano preklaplja gumbke na svoji kontrolni plošči.*) Čakaj, da ga poskeniram ... Ne najdem nič, Čarna.

GLAS ČARNE MARLENE: Okej, bomo skušali najti to jebeno ročico, pa se slišimo ...

Tine, ki je razstavil že skoraj vse ležalnike, stopi zdaj do Rudija, ki od nekje privleče svojo Rudikovo kocko in zre vanjo pod različnimi koti, jo trese in pretresa

TINE KOJČ: Neznanke? Drobn tisk?

RUDI ŠTAJNER: A probaš bit koristen?

TINE KOJČ: Sem že bil koristen. Sem razložil in postavil skoraj vse ležalnike.

RUDI ŠTAJNER (*natančno motri svojo kocko*): Če ne bodo našli ročice, je morda še ena možnost za scenarij B.

TINE KOJČ: Ojoj. Ojoj. Ojoj.

RUDI ŠTAJNER: Če bi zdaj slučajno prišel mimo en kitajec in bi se prostovoljno vrgel v enega od ležalnikov, potem bi to sprožilo violinski koncert 12.000 Kitajčkov, in to bi bil dovoljšen potisk, da vlaka tako iz Aten kot iz Berlina startata tudi brez ročice.

TINE KOJČ: A to si razbral iz kavne usedline?

RUDI ŠTAJNER (*čisto resno*): Ne, iz moje kocke!

TINE KOJČ: Te napovedi te tvoje kocke ...

RUDI ŠTAJNER: Jaz bom zdaj ... šel skuhat ene kamilice! (*Odide v grad.*)

Tik za tem, ko Rudi odide, prinese mimo nekega kitajca. Vprežen je v rikšo, v kateri kraljujeta dva otroka – fantka treh in štirih let, ki po očetu veselo udarjata z bičem in pojeta.

KITAJSKA DEČKA: *Hi, konjiček, hi, konjiček, hi, hi, hi... V dir poženi in me pelji k moji dragi mamici, v dir poženi in me pelji k moji dragi mamici...*

Tine steče za njimi in jih pripelje nazaj. Objema kitajca čez ramo in dela nadvse razumevajoč obraz.

KITAJEC: ... ne morem več, odkar je šla ... Iz pamžev je naredila ... pogledjte, kaj, potem pa je rekla, da je čisto izgorela.

TINE KOJČ: Vem, vem ... Dečkoma. A vidita te ležalnice tu naokoli – približno milijon jih je. Tam nekje.

KITAJSKA DEČKA: Vidiva.

TINE KOJČ: Tukaj imam dva flomastra. (*Potegne iz žepa en rdeč in en moder flomaster.*) Zdaj bomo žrebali. Tisti, ki dobi rdeči flomaster, bo na ležalnice pisal "Give, what you have!" – Tisti, ki dobi modrega, pa "Take, what you need!" – Desna, leva?

PRVI KITAJSKI DEČEK: Desna!

DRUGI KITAJSKI DEČEK: Desna!

TINE KOJČ: Okej, ti dobiš levega, ti pa desnega. – Tisti, ki popiše več ležalnikov – točkuje pa se tudi pravopis in lepopis – dobi... (*pogleda naokoli in opazi mačko, ki sedi nekje med travo in se umiva*) ... lahko od danes naprej skrbno skrbi za tisto mačko, ki ji je ime ... (*Malo tuhta ...*) Vanessamae!

KITAJSKA DEČKA: Vanessamae!

TINE KOJČ: Super, ne?

KITAJSKA DEČKA: Jaz bom, jaz bom ... (*Se zapodita na delo.*)

KITAJEC: Ne, ne ... To pa ne bo šlo.

TINE KOJČ: Kako, da ne, saj že gre?

KITAJEC: Mudi se nam. Danes smo že malo pozni. Mogoče kdaj drugič.

TINE KOJČ: Poglejte, kako se zabavata.

KITAJEC: Ja, samo življenje ni zabava.

TINE KOJČ: Kako, da ne?

KITAJEC: Ja, pač ni. Moja žena ima navado rečt ... Mislim, moja bivša žena ...

TINE KOJČ: No, vidite ...

KITAJEC: Glejte, jaz moram do 12.15 otroka spraviti v vrtec, ker imajo danes popoldanske aktivnosti.

TINE KOJČ: Danes popoldne zelo verjetno ne bo več nobenih popoldanskih aktivnosti.

KITAJEC: Bodo, bodo, ker sem jaz za to vzel kredit.

TINE KOJČ: Ne sekirajte se. Po moje tega kredita ne bo treba vrniti.

KITAJEC: Kaj pa govorite? A ste vi mogoče z Lune? Še vsak kredit do zdaj sem moral vrniti. Enega nisem vrnil, in takrat so mi vzeli hišo, pa je šla z rubežnikom še žena! Je rekla, da v vikendu že ne bo živela! Saj vas ne bi rad obremenjeval s svojimi težavami, ampak res nisem jemal kredita zato, da bi otroka zdaj tu na vaših ležalnikih vadila lepopis in pravopis, mi smo tako delavnico imeli že predlani! Sem tudi za tisto vzel kredit! In zdaj sem vzel kredit, ker sta v posebnem programu in grejo danes popoldne skakat z Marsa! Prejšnji mesec smo imeli roditeljski sestanek in so nam povedali, da je vesoljska izkušnja za otroke skoraj nujna. Da oni ne morejo in ne smejo reči, da je nujna, ampak da je skoraj več kot nujna! Jaz jih razumem in se strinjam ... Saj je res nepredstavljivo, da bi otroci pri dopolnjenem četrtem letu danes, pri vsej tehnologiji, ki je na voljo, ne imeli izkušnje lebdenja v vesolju. Baje zelo dobro vpliva tudi na prekrvavitve in na hormone ... In otrokom je treba ponuditi čim bolj kvalitetne in raznovrstne izkušnje, to se mi zdi čisto samo po sebi umevno, ampak ... ta skok z Marsa ... no, to me je mogoče malo presenetilo, saj ne, da sem proti, ampak lahko bi bilo popoldne v sklopu vrtca, ne da moram hoditi dvakrat ... No, saj ni problema, v otroke je treba investirati. Ampak sem pomislil, da mogoče ju lahko pa tudi kar gor pustijo, ker jaz ju ne morem več prenašat!!!

TINE KOJČ: Vas pa že zelo dolgo ni nihče poslušal.

KITAJEC: Ja, saj sem vam hvaležen. Moram vam priznat, da mi je kar malo odleglo.

TINE KOJČ: Mogoče se je dobro kdaj pa kdaj v življenju malo ... usest.

KITAJEC: Ja, saj se bom res ... Kar malo se bom ulegel.

TINE KOJČ: ... vseeno kam, kar izvolite.

KITAJEC: Šel bom na enega tam čisto na samem, a lahko? Samo za dve minutki ...

TINE KOJČ (*izbrska iz svojega nahrbtnika strip in kokakolo in oboje ponudi izčrpanemu kitajskemu očku*): Seveda. Evo, privoščite si ... Tisti tam pod jelko ... tam vas ne bo nihče motil ...

KITAJEC: Prelepo, da bi lahko bilo res. (*Odhaja ležat v ležalnik.*) Aja, kaj pa mulca.

TINE KOJČ: Ne skrbite. Milijon ležalnikov je za popisat. Najmanj do jutri boste imeli mir ...

KITAJEC: A ju boste vi malo pogledali ...

TINE KOJČ: Obljubim. Kar mirno ...

Kitajec odide in v trenutku, ko sede v ležalnik, iz slike Matjaža Pandurja, ki visi čez pročelje gradu Aus Anstand, izstopajo v rajsko svilo izjemne kvalitete odeti Kitajčki. Približno 12.000 jih je. Zdi se, kot bi mrgoleli na nevidnih pajčevinah, zibljejo se v zraku, izpod svojih čudovitih rajsko svilnatih haljic pa vlečejo violine ... Pristavljajo jih na brade in jih uglašujejo, črna mačka, ki se je umivala na trati pred parkom, jezno zapiha in steče proč.

Iz gradu priteče Rudi in dviga roke v zrak od veselja.

RUDI ŠTAJNER: Tine, Tine, so že tu, poglej, vse gre po planu!

TINE KOJČ: Kaj sledi? Imamo enega Kitajca v ležalniku in 12.000 Kitajcev v zraku. Kje so Grki in Nemci?

RUDI ŠTAJNER (*se malo zmede*): Eeee. – Zdaj bodo startali, po moje ...

Znova zazvoni zlatovrvični telefon na plastične lončke. Tine razbere številko in se umakne. Rudi odgovori.

GLAS ČARNE MARLENE: Halo, ovde Balkan, a sta še tam? Mi še vedno nismo šli. – Ne najdemo ročice, sploh ne vemo, kje naj jo iščemo. Ko bi vedeli vsaj to, kako zgleda ...

RUDI ŠTAJNER: Črna, dajte pohitet, Tine je našel Kitajčke! Dajte pohitet, že brusijo violine ...

GLAS ČARNE MARLENE: Mega! Kul! Terna! Da best! Kako mu je pa to ratalo? A mi ga daš malo na telefon, da mu čestitam?

RUDI ŠTAJNER (*pomoli slušalko Tinetu*): S tabo hoče govorit.

TINE KOJČ: Zakaj pa? – Meni je že prej vse povedala. (*Vseeno vzame v roke slušalko.*) Ja, Črna, poslušam. Spet kaj novega pri tebi?

GLAS ČARNE MARLENE: ... Tine, bravo, bravo za Kitajčke! Kako ti je pa to ratalo?

TINE KOJČ: Matjaž Pandur – saj veš, tisti, ki v vsako vukojobino prinese cel svet. On jih je angažiral za svoj zadnji spektakel, pa so se mu zgleda nekaj spuntali – so rekli, da jih izkorišča ko kitajce in da bodo rajši za Rudija Štajnerja igrali violine, sploh če jim da spodobne pojstle in kaj za jest. – Zgleda, da bodo kar zadovoljni tudi s čisto navadnimi ležalniki iz Ikee. – Kar je pravzaprav razumljivo ... – Kako gre pa vam?

GLAS ČARNE MARLENE. Ročice ne najdemo.

RUDI ŠTAJNER: Ojoj, ojoj, ojoj ...

TINE KOJČ: Daj, lepo prosim, ne zajebite ...

GLAS ČARNE MARLENE: Tine?

TINE KOJČ: Ja?

GLAS ČARNE MARLENE: A me slišiš?

TINE KOJČ: Ja.

GLAS ČARNE MARLENE (*bolj sama zase*): Pismo, kako mi gre to, da te ne morem videt, na živce ... – Tine?

TINE KOJČ: Ja.

GLAS ČARNE MARLENE: Mislim, jaz upam, da med nama ni zdaj kake zamere.

TINE KOJČ: Ne.

GLAS ČARNE MARLENE: Kaj ne?

TINE KOJČ: Ni zamere.

GLAS ČARNE MARLENE: Si siguren?

TINE KOJČ: Ja.

GLAS ČARNE MARLENE: A pol sva ... frenda?

TINE KOJČ: Daj nehaj, okej?! Nehaj ...! Prosim te ... ne mi zdaj patetizirat !

GLAS ČARNE MARLENE (*znori, komaj je čakala, da bo lahko*): Kaj kurc nehaj?! A jaz patetiziram? – Ma ne! – A zdaj bom pa vsega jaz kriva? A veš, kaj jaz delam danes že cel dan?

TINE KOJČ: Ročico iščeš.

GLAS ČARNE MARLENE: Razmišljam, a si ti meni sploh kdaj povedal, kaj v resnici pravzaprav natančno čutiš do mene? Kaj jaz tebi sploh pomenim? A? No?!

TINE KOJČ (*mu niti približno ni jasno, kaj zdaj spet hoče*): Nikoli me nisi vprašala.

GLAS ČARNE MARLENE: A ja, a to je treba vprašat?! Evo: Kaj jaz tebi točno pravzaprav v resnici pomenim?! Štejem do deset! In če mi v desetih sekundah ne odgovoriš, potem bom ... (*Ne ve točno, kaj, seveda ne, ampak gotovo kaj groznega ...*) Deset!

Tine se poti, Rudi pa, ki je kljub občasnim spodrsljajem v svojih predvidevanjih še vedno prepričan, da natančno ve, kakšen bo Tinetov odgovor,

in predvsem, da bo popolnoma pravilen, torej tak, ki vse stvari postavi na svoje mesto, iz rokava izvleče svojo dirigentsko paličico in se postavi pred 12.000 Kitajčkov, ki čakajo na njegov znak. – Ko bo Tine rekel... kar bo že pač rekel... na primer "Ljubim te" ..., bodo Kitajčki zaigrali veličasten napev skladbe Aus Anstand.

Okoli Rudijeve glave nenadoma pribrenči čebelica, Rudi se je ustraši, naredi silovito kretnjo, ki jo Kitajčki razumejo kot znak za začetek. V istem trenutku, ko Tine odgovori, 12.000 Kitajčkov zaigra na violine in zvok violin pregласi Tinetov odgovor, tako da se nikoli ne izve, kaj je pravzaprav rekel, vsekakor pa zategnjeni ročici vlaka nekje v Berlinu in tistega v Atenah popustita in vlaka s svetlobno hitrostjo zdrvita proti gradu Aus Anstand v prekmurskih Dolomitih, vrata v dobo La Sieste se na široko odprejo in Rudi končno srečno izvleče svoje že zelo, zelo oteklo stopalo.

2. prizor: Epilog

Dva kitajčka.

Dva kitajčka prestavljata epilog iz četrtega prizora drugega dejanja na konec igre. Vendar se jima neke dramaturške tehnikaliije ne izidejo in ne izidejo. Trudita se, brusita malo tu, malo tam, žagata, zabijata in si pri delu pomagata s celim korpusom južnoslovanskih kletvic. Pa še vedno nič ne stoji, kot bi bilo treba.

PRVI KITAJČEK: Ja ne gre, ne bo stalo ...

DRUGI KITAJČEK: Pizda jim materina, intelektualcem in jebenim umetnikom, brez vsakega načrta, oni vse kar malo po filingu, pol pa ti popravljalaj za njimi ...

PRVI KITAJČEK: Razen če zgoraj odžagava in dava špico tu, tisti krog pa tja čez ...

DRUGI KITAJČEK: Nimaš kam s tistim krogom... Prekleti amaterji nesposobni ... – Boljše bi bilo vse zrušit in na novo postaviti.

PRVI KITAJČEK: A od začetka?

DRUGI KITAJČEK: Ja. Od začetka. Saj ne bo nihče opazil. Glavno, da stoji skup, pa amen.

PRVI KITAJČEK: Ti hudič!

DRUGI KITAJČEK: Ti, a veš, kaj?

PRVI KITAJČEK: Kaj?

DRUGI KITAJČEK: Jaz bi to kar pustil tako, kot je.

PRVI KITAJČEK: Kako?!

DRUGI KITAJČEK: Ja ... tako. Kar tako.

PRVI KITAJČEK: A kar tako?

DRUGI KITAJČEK: Ja. Kar tako.

PRVI KITAJČEK: Kako – kar tako?

DRUGI KITAJČEK: Tako – kar tako.

PRVI KITAJČEK: Ja. No, ja. No – ja.

DRUGI KITAJČEK: Ker se mi ne zdi, da bi zgledalo slabo.

PRVI KITAJČEK: Saj res ne.

DRUGI KITAJČEK: A ne, da ne?

PRVI KITAJČEK: Ne, sploh ne ...

DRUGI KITAJČEK: Pač malo bolj moderno.

PRVI KITAJČEK: Tako – sodobno.

DRUGI KITAJČEK: V bistvu zgleda – dobro.

PRVI KITAJČEK: Ja.

DRUGI KITAJČEK: Zelo dobro.

PRVI KITAJČEK: Če ti čisto iskreno povem – sploh se ne spomnim, da bi kdaj že videl kaj boljšega.

DRUGI KITAJČEK: Jaz tudi ne.

PRVI KITAJČEK: Ja.

DRUGI KITAJČEK: Odlično je.

PRVI KITAJČEK: Tista špica.

DRUGI KITAJČEK: Pa tisti krog tam ...

PRVI KITAJČEK: A greva na pir?

DRUGI KITAJČEK: Kam pa?

PRVI KITAJČEK: K Polonci. Al pa k Fonziju?

DRUGI KITAJČEK: Pejva k Polonci.

PRVI KITAJČEK: Sej je pri Fonziju tud fajn ...

DRUGI KITAJČEK: A ti veš, da je bil enkrat ...

PRVI KITAJČEK: Kaj?

DRUGI KITAJČEK: Ja enkrat je bil ... pol so ga pa komaj rešili.

PRVI KITAJČEK: A je mel raka?

DRUGI KITAJČEK: Ja nekaj takega ... v glavi ...

PRVI KITAJČEK: U madonca ...!

DRUGI KITAJČEK: Pol so ga poslal v en grad in so mu naredili totalni wellness remont ...

PRVI KITAJČEK: Wellness remont?

DRUGI KITAJČEK: Nekaj takega, ja ...

PRVI KITAJČEK: A misliš, da bi ga meni tudi lahko?

DRUGI KITAJČEK: Bejž, bejž, bejž, bejž ...

PRVI KITAJČEK: Zadnje čase se res ne počutim dobro ...

DRUGI KITAJČEK: Oni imajo to za take bolj ... prestižne producente.

PRVI KITAJČEK: Paciente ...

DRUGI KITAJČEK: ... kaj?

PRVI KITAJČEK: Ne reče se producente, ampak paciente.

DRUGI KITAJČEK: A ni to isto?

PRVI KITAJČEK: Je, ampak vseeno ... Reče se paciente.

DRUGI KITAJČEK: Ampak Fonzija so pa zrihtali. Nikjer ni take kave kot pri njem. Še pri Polonci ne. Mi je prav žal.

PRVI KITAJČEK: Ma, pejva k Polonci ...

DRUGI KITAJČEK: Pejva.

Odhajata, epilog se zruši.

PRVI KITAJČEK: Pazi!

DRUGI KITAJČEK: U, marička sveta!

PRVI KITAJČEK: Dobro, da te ni zadelo ...

DRUGI KITAJČEK: Za las je šlo, ja ...

PRVI KITAJČEK: A misliš, da bi morala kaj popraviti?

DRUGI KITAJČEK: Ne. V resnici je šele zdaj – ta pravo.

PRVI KITAJČEK: Pa res. Zdaj je pa ta pravo.

DRUGI KITAJČEK: No, pejva.

PRVI KITAJČEK: Pejva, ja ...

Odhajata. Nenadoma se Prvi kitajček ustavi.

PRVI KITAJČEK: Jaz bi vseeno raje šel k Fonziju. Da vidim, kako so ga poštimali. Mogoče ima kake veze in bi lahko tudi mene spravil v program ...

DRUGI KITAJČEK (*vzdihne*): Kitajcev ne sprejemajo. Ampak lahko greva, ja, saj Fonzi ima itak boljši kafe ...

Namesto k Polonci zdaj odhajata k Fonziju.

DRUGI KITAJČEK: Ampak da mu ne boš rekel, da sem ti jaz kaj povedal ...!

PRVI KITAJČEK: Ne, ne ... samo vprašal ga bom ... Jaz bi tudi rad šel v kak program, res se ne počutim dobro ...

DRUGI KITAJČEK: Bejž, bejž, bejž, wellness ni za Kitajce, to se že sliši tako nekitajsko.